GRUPUL EDITORIAL CORINT

O PAGINĂ DE DRAGOSTE

Émile Zola

LEDA CLASIC

Émile Zola

O PAGINĂ DE DRAGOSTE

Fiecarei zile, cartea ei ...

Émile Zola
O pagină de dragoste

Redactor: Emil Paraschivoiu
Tehnoredactare computerizată: Marius Dumbrăveanu
Coperta: Walter Riess
Ilustraţia copertei reproduce un detaliu din Prima floare de Duffy Sheridan
Émile Zola
UNE PAGE D'AMOUR

Grupului Editorial Corint
ISBN 978-973-102-335-9

elefant.ro

Cuprins

I

II

III

IV

V

PARTEA A TREIA

I

II

III

IV

V

PARTEA A PATRA

I

II

III

IV

V

PARTEA A CINCEA

I

II

III

IV

TABEL CRONOLOGIC

1840: Se naşte la Paris, la 2 aprilie, în timpul unei vizite a părinţilor săi în capitala Franţei, Émile Zola, fiul lui François Zola şi al Emiliei-Aurelie Aubert.

1847: Tatăl lui Zola moare pe neaşteptate, într-un hotel din Marsilia.

1858: Se stabileşte împreună cu mama sa la Paris, unde se înscrie ca elev în ultima clasă la liceul „Louis le Grand”.

1862: Se angajează la librăria Hachette, mai întâi ca lucrător la

împachetatul cărţilor, apoi, după câteva luni, devine şef de publicitate.

1864: Se căsătoreşte cu Alexandrine Meley.

1864: Publică prima sa operă, o culegere de povestiri — *Contes à Ninon (Povestiri pentru Ninon)*.

1866: Zola publică *La confession de Claude (Mărturisirea lui Claude)* şi un volum de cronici plastice — *Mon Salon (Salonul meu*).

1868: Publică romanele *Madeleine Férat* şi *Thérèse Raquin*, bine primite de public.

1871: Zola publică primele două romane din ciclul „Les Rougon-Macquart”: *La Fortune des Rougon (Izbânda familiei Rougon*) şi

La curée (Prada).

1873: Apare al treilea volum din ciclu — *Le Ventre de Paris (Pântecele Parisului*).

1874-1877: Zola publică în 1874 *Le Forgeron (Fierarul*), *Nouveaux Contes à Ninon (Noi povestiri pentru Ninon*) şi *La conquête de Plassans*; în 1875, *La Faute de l'abbé Mouret (Greşeala abatelui Mouret*), al cincilea roman din ciclu; în 1876, *Son Excellence Eugène Rougon*, al şaselea roman din ciclu; în 1877, *L'Assommoir* (al şaptelea volum din ciclu) şi *Une page d'amour (O pagină de dragoste*).

1880: În volumul colectiv *Les Soirées de Médan (Serile de la Medan*), care cuprinde şase nuvele semnate de

Zola, Maupassant, Huysmans, Hennique, Ceard şi Alexis (inspirate de războiul franco-german), Zola publică nuvela *L'Attaque du moulin (Atacul morii*). Sub titlul *Le Roman expérimental (Romanul experimental*), Zola îşi adună textele programatice; publică romanul *Nana*, al nouălea roman al ciclului, care-i atrage acuzaţia de pornografie.

1882-1893: Zola continuă să publice noi romane din ciclul amintit, respectiv *Pot-Bouille* (1882), *Au bonheur des dames (La Paradisul femeilor*) — 1883, *Germinal* (în foileton) şi *La joie de vivre (Bucuria de a trăi*) — 1884; *L'Oeuvre (Creaţie*) — 1886; *La Terre (Pământul*) — 1887; *Le Rêve (Visul*) — 1888; *La Bête humaine (Bestia umană*)

— 1890; *L'Argent (Banii*) — 1891; *Le débâcle (Prăbuşirea*) — 1892; *Le Docteur Pascal*, ultimul roman al ciclului — 1893.

1897-1898: Se implică în ceea ce s-a numit „Afacerea Dreyfus”, cerând revizuirea procesului, şi publicând broşura *Lettre à la Jeunesse (Scrisoare către tineret*) şi faimoasa scrisoare deschisă *J'accuse*, ceea ce îi vor atrage judecarea şi condamnarea la un an de închisoare şi 3000 de franci amendă; pentru a se sustrage pedepsei, se refugiază la Londra, de unde va reveni abia în septembrie 1899.

1899-1901: Iniţiază un nou ciclu romanesc, „Les Quatres Évangiles”, din care publică *Fécondité (Fecunditate*)

— 1899; *Travail (Muncă*) — 1901; *Vérité (Adevăr*) va apărea în 1903, iar *Justice (Dreptate*) nu va mai fi scris.

1902: La 29 septembrie, Emile Zola moare asfixiat de fumul de cărbuni degajat de soba din dormitorul său. La înmormântarea sa, care se transformă într-o mare manifestaţie a forţelor progresiste din Franţa, Anatole France rosteşte o emoţionantă oraţiune funebră.

PARTEA ÎNTÂI

I

Lampa cu abajur albăstrui ardea pe cămin, în spatele unei cărţi, cufundând în umbră o jumătate din cameră. O rază de lumină calmă tăia în două măsuţa cu picior şi şezlongul, alinia pliurile mari ale draperiei de catifea, scălda în azur oglinda dulapului de palisandru dintre cele două ferestre. Armonia burgheză a camerei, acel albastru al tapetului, al mobilelor şi covorului, căpătase la acea oră din noapte, moliciunea vagă a unui nor. În faţa ferestrelor, patul, aflat în umbră, acoperit şi el cu catifea, alcătuia o masă neagră luminată doar de albeaţa

cearşafurilor. Hélène, cu mâinile încrucişate, în liniştita ei atitudine de mamă şi de văduvă, răsufla uşor.

În mijlocul tăcerii, pendula bătu ora unu, zgomotele cartierului se stinseseră. Parisul solitar îşi trimitea îndepărtatul său huruit peste înălţimile din Trocadéro. Răsuflarea slabă a Hélènei era atât de gingaşă, încât nici măcar nu-i ridica linia castă a sânului. Se cufundase într-un somn adânc, liniştit şi plăcut. Cu profilul ei pur şi pletele castanii, împletite strâns, cu capul înclinat ca şi cum aţipise ascultând. În fundul camerei, uşa larg deschisă a unei odăiţe tăia un pătrat de întuneric.

Nu se auzea nici un zgomot. Pendula bătu o jumătate de oră. Balansierul sună

slab în acea tărie a somnului care copleşise toată odaia. Lampa dormea, mobilele dormeau; pe o măsuţă, aproape de o lampă stinsă, un lucru de mână dormea şi el. Hélène, adormită, îşi păstra aerul ei grav şi bun.

Când sună ora două această pace fu deranjată de un suspin ieşit din întunericul odăiţei. Urmă un foşnet de lenjerie şi tăcerea reîncepu. Apoi se auzi o răsuflare chinuită. Hélène nu se mişcase. Dar se deşteptă brusc. O trezi o bolboroseală confuză de copil care suferă. Tocmai îşi ducea mâinile la tâmplele încă amorţite, când un strigăt surd o făcu să sară pe covor.

— Jeanne… Jeanne… Ce ai? Răspunde-mi! strigă ea.

Şi cum copila tăcea, ea murmură, alergând să ia lampa: „Dumnezeule! Nu se simţea bine! N-ar fi trebuit să mă culc!” Dădu buzna în camera vecină, unde se lăsase o tăcere apăsătoare. Dar lampa înecată în ulei răspândea o lumină tremurătoare pe tavan. Aplecată deasupra patului de fier, Hélène nu putu, la început, să distingă nimic. Apoi, în lumina albăstruie, în mijlocul cearşafurilor azvârlite, ea o zări pe Jeanne, ţeapănă, cu capul pe spate, cu muşchii gâtului rigizi şi duri; un spasm desfigura bietul şi adoratul ei obraz; ochii îi erau deschişi, fixaţi pe curbura draperiilor.

— Doamne, Dumnezeule! strigă ea. Moare!

Şi punând jos lampa începu să-şi pipăie, cu mâini tremurătoare, copila. Nu-i putu găsi pulsul. Inima părea că i se oprise. Braţele şi picioarele ei mici se zbăteau violent. Atunci, simţind că înnebuneşte, bâigui îngrozită:

— Îmi moare copilul! Ajutor! Copilul! Copilul meu!

Se întoarse în odaie, sucindu-se şi lovindu-se, fără să ştie încotro pornise; apoi reintră în odăiţă şi se aruncă din nou în faţa patului strigând mereu după ajutor. O luase pe Jeanne în braţe şi-i săruta părul, plimbându-şi mâinile pe trupul ei, rugând-o să-i răspundă: „Un cuvânt, Jeanne, un singur cuvânt!” Unde o durea? Dorea un pic din doctoria luată acum câteva zile? Poate puţin aer

proaspăt ar însufleţi-o. Se încăpăţâna s-o audă vorbind.

Dumnezeule, nici nu ştia ce să facă! Toată povestea asta, aşa, pe neaşteptate, în toiul nopţii! Nici măcar lumină nu era! Gândurile i se încâlceau. Continua să-i vorbească fiicei sale, s-o întrebe şi să răspundă în locul ei. Simţea un nod în stomac; ba nu, în gât! Nu se va întâmpla nimic! Trebuia calm. Şi făcu un efort ca să-şi recapete toată luciditatea. Dar senzaţia pe care i-o dădea copila înţepenită în mâinile ei îi răscolea măruntaiele. O privi: era convulsionată şi fără suflare. Încercă să judece, să reziste nevoii de a striga. Dar deodată, împotriva voinţei sale, ţipă. Străbătu sufrageria şi bucătăria răcnind:

— Rosalie! Rosalie! Repede un doctor! Îmi moare copilul!

Servitoarea, care dormea într-o odăiţă din spatele bucătăriei, scoase nişte exclamaţii. Hélène se întoarse alergând. Bătea pasul pe loc, în cămaşă, fără să pară că simte frigul acelei nopţi îngheţate de februarie. Femeia asta va lăsa deci să-i moară copilul? De abia se scursese un minut. Se reîntoarse în bucătărie, reintră în cameră. Şi, pe dibuite, îşi puse o fustă şi-şi aruncă un şal pe umeri. Răsturnă mobilele, umplu cu violenţa disperării sale acea odaie în care domnea o pace atât de adâncă. Apoi, numai în papuci, lăsând uşile vraişte, coborî ea însăşi cele trei etaje, hotărâtă să aducă singură un medic.

Nici n-apucă portăreasa să tragă de cordon ca să deschidă uşa, că Hélène se şi găsi afară, cu urechile ţiuind, năucă. Coborî în goană strada Vineuse, sună la doctorul Bodin, care o mai îngrijise pe Jeanne; un servitor veni după un timp care i se păru o veşnicie să-i spună că doctorul se afla la căpătâiul unei femei care năştea. Hélène rămase prostită pe trotuar. Nu mai cunoştea nici un alt doctor în Passy. Porni de-a lungul străzii, privind casele. Sufla un vântuleţ îngheţat; ea mergea în papuci prin zăpada uşoară, căzută de cu seară. Şi o avea tot timpul în faţa ochilor pe fiica sa, cu acel gând de spaimă care-o ucidea că nu găseşte de îndată un medic.

Atunci, cum urca pe strada Vineuse,

se agăţă de o sonerie. Trebuia să întrebe; poate i se va da o adresă. Sună din nou pentru că cei din casă nu se grăbeau. Vântul îi lipise de picioare fusta subţire şi şuviţele părului îi fluturau.

În sfârşit, un servitor veni să-i deschidă şi să-i spună că doctorul Deberle se culcase. Sunase chiar la uşa unui doctor, deci cerul n-o părăsise. Atunci, îl împinse cât colo pe servitor dând să intre. Repeta întruna:

— Copilul, îmi moare copilul… Spune-i să vină…

Era un mic palat plin de tapiserii. Urcă astfel un etaj, luptându-se cu servitorul, răspunzând, la tot ce-i spunea acesta, că-i moare copilul. Ajunsă într-o

cameră, voi să-l aştepte pe doctor. De îndată ce-l auzi alături, sculându-se, se apropie şi-i vorbi prin uşă:

— Repede, domnule, vă rog. Îmi moare copilul!

Şi când doctorul apăru în haină, fără cravată, ea îl târî, nu-l mai lăsă să se îmbrace. El o recunoscu. Locuia în casa vecină şi era chiriaşa lui. Astfel că, atunci când el traversă o grădină ca să scurteze drumul deschizând o portiţă care exista între cele două locuinţe, Hélène avu o bruscă deşteptare a memoriei.

— E adevărat, murmură ea, sunteţi doctor, şi ştiam asta… Vedeţi, mi-am pierdut mintea. Să ne grăbim…

Pe scară îl pofti să treacă primul.

Nici pe Dumnezeu nu l-ar fi adus cu atâta evlavie. Sus, Rosalie, rămăsese lângă Jeanne şi aprinsese lampa de pe măsuţă.

De îndată ce intră, medicul luă lampa şi o apropie de copila care-şi păstra rigiditatea dureroasă; ţinea numai capul înclinat, iar faţa îi era străbătută de contracţii repezi. Timp de un minut nu spuse nimic, cu buzele strânse. Hélène, nerăbdătoare, îl privea. Când întâlni acea privire de mamă care-l implora, murmură:

— Nu se va întâmpla nimic… Dar nu trebuie lăsată aici… Are nevoie de aer.

Hélène, cu un gest puternic, o luă în braţe. I-ar fi sărutat mâinile doctorului

pentru vorba lui bună şi o linişte mare i se răspândi pe faţă. Dar abia o puse pe Jeanne în patul ei mare, că acel biet trup de fetiţă fu scuturat de convulsii violente. Doctorul ridicase abajurul lămpii şi o lumină năpădi încăperea. Se duse să întredeschidă o fereastră, şi îi porunci Rosaliei să tragă patul dintre draperii. Hélène, cuprinsă de spaimă bâigui:

— Dar moare, domnule… Uitaţi-vă, uitaţi-vă… Nici n-o mai recunosc!

El nu răspunse, urmărea criza cu o privire atentă. Apoi spuse:

— Treceţi în alcov, ţineţi-i mâinile ca să nu se zgârie... Aşa, încet, fără violenţă… Nu vă neliniştiţi, criza trebuie să-şi urmeze cursul.

Şi amândoi, aplecaţi asupra patului, o ţineau pe Jeanne ale cărei membre se destindeau cu scuturături bruşte. Doctorul îşi încheiase haina ca să-şi ascundă gâtul gol. Hélène era înfăşurată în şalul pe care şi-l aruncase pe umeri. Dar Jeanne, zbătându-se, trăsese şalul de pe mamă-sa, descheiase haina doctorului, Ei nu băgară de seamă. Nici unul, nici celălalt nu se vedeau.

În sfârşit, accesul se mai potoli. Micuţa părea cuprinsă de o mare slăbiciune. Măcar c-o asigurase pe mamă că fata ieşise din comă, doctorul continuă să fie preocupat. Privind-o mereu pe bolnavă, îi puse câteva întrebări scurte Hélènei, rămasă în picioare lângă pat.

— Ce vârstă are copilul?

— Unsprezece ani şi jumătate, domnule.

Urmă o tăcere. Doctorul îşi înălţă capul, se aplecă şi ridică pleoapa închisă a Jeannei ca să-i privească ochiul. Apoi îşi continuă interogatoriul fără să-şi ridice privirea asupra Hélènei.

— A mai avut crize?

— Da, domnule, dar vechile crize au dispărut spre vârsta de şase ani. E foarte delicată. De câteva zile, o tot vedeam prost dispusă. Avea crampe, era absentă…

— Au existat boli de nervi în familie?

— Nu ştiu… Mama a murit de

piept…

Ea ezită, cuprinsă de ruşine, nevoind să vorbească despre o bunică închisă într-o casă de nebuni. Toată ascendenţa ei era tragică.

— Fiţi atentă, spuse cu vioiciune medicul, iată un nou acces.

Jeanne deschise ochii. Privi o clipă în jurul ei, cu un aer rătăcit, fără să pronunţe vreun cuvânt. Apoi privirea îi deveni fixă, trupul i se răsturnă pe spate, cu membrele întinse şi ţepene. Era foarte roşie. Deodată păli, deveni lividă şi convulsiile începură.

— N-o lăsaţi… Apucaţi-o de cealaltă mână. El alergă la măsuţa pe care, intrând, îşi pusese mica-i farmacie. Reveni cu un flacon pe care-l dădu

copilului să-l miroase. Dar asta fu ca o lovitură teribilă de bici, Jeanne se scutură atât de tare, încât scăpă din mâinile mamei sale.

— Nu, nu, fără eter! strigă ea înştiinţată de miros. Eterul o înnebuneşte.

Amândoi abia o puteau ţine. Avea spasme violente care o zguduiau din călcâie până la ceafă, ca îndoită în două. Apoi recăzu şi începu să se zbată într-o legănare care-o arunca dintr-o parte într-alta a patului. Pumnii îi erau strânşi, degetul mare îndoit către palmă; pentru o clipă ea şi-l deschise şi degetele încercară să prindă obiecte, ca să le răsucească, Dădu de şalul mamă-sii şi se agăţă de el. Dar ceea ce-o chinuia pe

Hélène era, după cum spunea ea, faptul că nu-şi mai recunoştea fata. Bietul ei înger, cu chipul atât de dulce, avea trăsăturile răvăşite, ochii cufundaţi în orbite arătându-şi sideful lor albăstrui.

— Faceţi ceva, vă rog, murmură ea. Nu mai am putere să îndur, domnule…

Îşi aminti că la Marsilia, fiica uneia dintre vecinele sale murise, sufocată, într-o criză asemănătoare. Poate că doctorul o înşela ca s-o cruţe. În fiecare secundă credea că va primi în obraz o ultimă suflare a Jeannei, a cărei respiraţie întretăiată se oprea. Atunci, zdrobită, răscolită de milă şi de groază, începu să plângă. Lacrimile îi cădeau pe goliciunea nevinovată a copilei, care-şi aruncase cuverturile de pe ea.

Doctorul, cu lungile sale degete suple, o apăsă de câteva ori, la baza gâtului. Intensitatea crizei scăzu. Jeanne, după câteva mişcări, rămase inertă. Recăzuse în mijlocul patului, cu trupul vlăguit, cu braţele întinse, cu capul pe pernă, aplecat pe piept. Ai fi spus un Crist copil. Hélène se aplecă şi-i sărută îndelung fruntea.

— S-a sfârşit? spuse ea în şoaptă. Credeţi că va mai avea şi alte crize?

El făcu un gest evaziv. Apoi răspunse:

— În orice caz, celelalte vor fi mai puţin violente.

Îi ceru Rosaliei un pahar şi o carafă. Umplu paharul pe jumătate, luă alte două flacoane, numără picăturile şi, cu

ajutorul Hélènei, care ridică încet capul copilei, îi introduse printre dinţii strânşi o linguriţă din acea licoare. Lampa ardea foarte sus, cu flacăra ei albă, luminând dezordinea din camera din care mobilele zăceau răsturnate. Veşmintele pe care Hélène le aruncase pe spatele unui fotoliu, culcându-se, alunecaseră pe jos şi umpleau covorul. Doctorul, călcând pe un corset, îl ridică pentru a nu se mai împiedica de el. Un miros de verbină se înălţă din patul desfăcut şi din acele lenjuri risipite. Era întreaga intimitate a unei femei, violent etalată. Doctorul se duse singur să caute chiuveta, udă o cârpă şi i-o puse Jeannei pe tâmple.

— Doamnă, o s-o ia frigul, spuse

Rosalie, care dârdâia. Am putea închide fereastra. Aerul e prea rece.

— Nu, nu, strigă Hélène, lasă fereastra deschisă! Nu-i aşa, domnule?

Mici răbufniri de vând intrau ridicând perdelele. Ea nu le simţi. Totuşi şalul îi căzuse cu totul de pe umeri, descoperind începuturile sânilor. La spate, din cocul desfăcut, îi atârnau şuviţe rebele, până pe şale. Îşi eliberase braţele goale pentru a fi mai promptă în mişcări şi uitând de tot, nemaiavând decât grija copilului. În faţa ei, preocupat, nici doctorul nu se mai gândea la haina descheiată, la gulerul cămăşii pe care i-l smulsese Jeanne.

— Ridicaţi-vă un pic, spuse el. Nu, nu aşa… Daţi-mi mâna…

Îi luă mâna şi i-o puse el însuşi sub capul copilei, pe care voia s-o determine să mai ia o linguriţă din poţiune. Apoi o chemă lângă el. Se slujea de ea ca de un ajutor şi Hélène era de o supunere plină de evlavie, văzând că fata părea mai calmă.

— Veniţi încoace… va trebui să-i sprijiniţi capul pe umerii dumneavoastră cât timp eu o voi asculta.

Hélène făcu ce i se poruncise. Atunci el se aplecă deasupra ei pentru a-şi pune urechea pe pieptul Jeannei. Atinse în treacăt, cu obrazul, umărul gol al Hélènei, şi ascultând inima copilului, ar fi putut să audă bătând şi inima mamei. Când se ridică, răsuflarea sa se întâlni cu răsuflarea Hélènei.

— N-are nimic la inimă, spuse el liniştit, în timp ce ea se reînsufleţea. Culcaţi-o la loc, nu trebuie tulburată câtuşi de puţin.

Dar un nou acces se produse. El fu însă mult mai puţin grav. Jeanne lăsă să-i scape câteva cuvinte întretăiate. Alte două crize urmară la scurte intervale. Copila căzuse într-o stare de prostraţie care păru să-l neliniştească din nou pe medic. O culcă, cu capul foarte sus, cu cuvertura trasă până sub bărbie şi rămase acolo, aproape o oră, s-o vegheze, părând că aşteaptă să respire normal. De cealaltă parte a patului, Hélène aştepta şi ea fără să se mişte.

După o vreme, o mare nelinişte se

aşternu pe chipul Jeannei. Lampa strălucea cu o lumină blândă. Chipul îşi recăpătă ovalul adorabil, puţin prelung, de o graţie şi o fineţe de căprioară. Frumoşii săi ochi închişi aveau pleoape albăstrui şi transparente, sub care ghiceai strălucirea sumbră a privirii. Nasul mic răsufla uşor, gura sa puţin cam mare avu un surâs vag. Dormea astfel, în negrul de cerneală al pletelor răvăşite.

— De data asta s-a terminat, zise în şoaptă doctorul. Şi se întoarse, aranjându-şi flacoanele, pregătindu-se să plece. Hélène se apropie rugătoare.

— Oh, domnule, murmură ea, nu mă părăsiţi. Mai aşteptaţi câteva minute. Dacă se mai produc alte crize…

Dumneavoastră sunteţi cel care aţi salvat-o!

El îi făcu semn că nu mai avea de ce să se teamă. Totuşi rămase. Ea o trimise pe Rosalie să se culce. Curând se făcu ziuă, o zi blândă şi cenuşie peste zăpada care albea acoperişurile.

Doctorul închise fereastra. Şi amândoi schimbară rar câte o vorbă, cu voce înceată, în mijlocul unei mari tăceri.

— N-are nimic grav, vă asigur, spuse el. Numai că la vârsta ei trebuie mai multă grijă… Vegheaţi mai ales ca să ducă o viaţă fericită, fără zguduiri…

După o clipă Hélène spuse la rândul ei:

— E atât de delicată, atât de

nervoasă… Nu pot s-o stăpânesc întotdeauna. După necazuri, are bucurii şi tristeţi care mă neliniştesc, atât sunt de puternice. Mă iubeşte cu patimă, cu o gelozie care o face să plângă când mângâi un alt copil…

El ridică încet capul repetând:

— Da, da, delicată, nervoasă, geloasă… Doctorul Bodin a îngrijit-o, nu-i aşa? Voi vorbi cu el. Vom prescrie un tratament energic. Se află la vârsta când se hotărăşte sănătatea unei femei.

Văzându-l atât de devotat, Hélène avu un elan de recunoştinţă:

— Ah! Domnule, vă mulţumesc pentru toată osteneala pe care aţi depus-o!

Apoi, ridicând vocea, ea se apleacă

deasupra patului, cu frică — să n-o trezească pe Jeanne. Copila dormea, trandafirie, cu un surâs vag pe buze. În camera liniştită plutea un fel de lâncezeală. O somnolenţă cuprinsese tapetele, mobilele şi veşmintele risipite. Totul se pierdea şi se odihnea în lumina zorilor care intra prin cele două ferestre.

Hélène rămase în picioare în faţa patului. Doctorul stătea de cealaltă parte. Şi între ei se afla Jeanne, dormind, cu răsuflarea ei uşoară.

— Tatăl ei era adesea bolnav, reluă încetişor Hélène revenind la interogatoriu. Eu m-am simţit întotdeauna sănătoasă.

Doctorul, care n-o privise încă, îşi ridică ochii şi nu se putu abţine să nu

surâdă, atât i se părea de zdravănă şi de sănătoasă. Zâmbi şi ea cu surâsu-i liniştit.

Sănătatea ei înfloritoare o făcea fericită.

Totuşi, el n-o părăsi din ochi. Niciodată nu văzuse o frumuseţe mai perfectă. Mare, magnifică, era o Junonă şatenă, de un şaten auriu cu reflexe blonde. Când îşi întoarse încet capul, profilul ei căpătă o puritate gravă, de statuie. Ochii cenuşii şi dinţii albi îi luminau toată faţa. Avea o bărbie rotundă, puţin cam puternică ce-i dădea un aer hotărât şi ferm. Dar ceea ce-l mira pe doctor era nuditatea superbă a acestei mame. şalul îi alunecase din nou, gâtul era gol, braţele la fel, coada ei

groasă, de culoarea aurului, îi cădea pe umăr şi i se pierdea între sâni. În juponul ce-i atârna, ciufulită şi în dezordine, avea o maiestate, o culme a onestităţii şi a pudorii, care o lăsau castă sub acea privire a bărbatului în care se ivi o mare tulburare.

Ea însăşi îl examină o clipă. Doctorul Deberle era un om de vreo treizeci şi cinci de ani, cu faţa rasă, puţin prelungă, cu ochiul fin şi cu buzele subţiri. Cum îl privea, băgă de seamă, la rândul ei, că şi el avea gâtul gol. Rămaseră astfel faţă în faţă, cu mica Jeanne adormită între ei. Dar acest spaţiu, până de curând imens, păru să se restrângă. Copilul începu să respire regulat. Atunci Hélène, cu o mână

încetată, îşi ridică şalul şi se înfăşură în el, în timp ce doctorul îşi încheia gulerul vestonului.

— Mamă, mamă, bolborosi Jeanne în somn. Apoi se trezi. Când fu cu ochii deschişi, îl văzu pe doctor şi se nelinişti.

— Cine e? Cine e? întrebă ea.

Dar maică-sa o sărută.

— Dormi, copila mea, ţi-a fost puţin rău… E un prieten.

Copila păru surprinsă. Nu-şi aducea aminte de nimic. O cuprinse din nou somnul şi readormi murmurând, cu un aer iubitor:

— Oh! Fac nani… Bine, măicuţă… Dacă-i prietenul tău, va fi şi-al meu.

Doctorul îşi strânse mica farmacie. Salută în tăcere şi se retrase. Hélène

ascultă un moment respiraţia copilului. Apoi uită de sine, aşezată pe marginea patului, cu privirile şi gândurile pierdute.

Lampa aprinsă pălea în lumina plină a zilei.

II

A doua zi Hélène se gândi că ar trebui să se ducă să-i mulţumească doctorului Deberle. Felul neaşteptat în care-l obligase s-o urmeze, noaptea întreagă petrecută lângă Jeanne, o făceau să se simtă jenată în faţa unui serviciu care i se părea că depăşeşte vizitele obişnuite ale unui medic. Totuşi, ezită timp de două zile, acest demers repugnându-i pentru motive pe care n-ar fi putut să le explice. Ezitările astea o făceau să fie preocupată de persoana doctorului; într-o dimineaţă, când îl zări, se ascunse ca un copil. Pe urmă fu foarte

contrariată de acest gest de timiditate. Firea sa liniştită şi dreaptă protesta împotriva acelei tulburări care pătrundea în viaţa ei. Aşa că se hotărî să se ducă să-i mulţumească doctorului chiar în aceeaşi zi.

Criza micuţei avusese loc în noaptea de marţi spre miercuri, şi acum era sâmbătă. Jeanne era complet restabilită. Doctorul Bodin care alergase foarte neliniştit, vorbise despre doctorul Deberle cu respectul unui biet medic bătrân, de cartier, faţă de un tânăr confrate bogat şi celebru. El povesti totuşi, surâzând cu fineţe, că averea acestuia provenea de la papa Deberle, un om pe care-l venerase tot Passy-ul. Fiul nu avusese decât grija de a moşteni

un milion şi jumătate de franci şi o clientelă de mâna întâi. Un băiat foarte solid de altminteri, se grăbi să adauge doctorul Bodin, cu care el ar fi fost onorat să se consulte cu privire la preţioasa sănătate a micei sale prietene, Jeanne.

Către ora trei, Hélène şi fiica ei coborâră şi n-avură de făcut decât câţiva paşi, pe strada Vineuse, ca să sune la uşa clădirii vecine. Amândouă erau încă în mare doliu. Le deschise un valet în livrea şi cu cravată albă. Hélène recunoscu vestibulul larg, cu draperii orientale; în dreapta şi-n stânga o mulţime de flori împodobeau jardinierele. Poftite de valet, intrară într-un salonaş cu tapet şi mobilă

galben-verzuie. În picioare, el aşteaptă. Atunci Hélène îşi spuse numele: „Doamna Grandjean”.

Valetul împinse uşa unui salon galben şi negru, de o strălucire extraordinară, şi înclinându-se repetă: „Doamna Grandjean”.

Hélène, pe prag, se dădu un pas înapoi. Zărise, la celălalt capăt, în colţul căminului, o doamnă tânără aşezată pe o canapea îngustă, pe care o ocupa în întregime cu lărgimea fustelor sale. În faţa ei se afla o persoană în vârstă, care nu-şi scosese nici pălăria, nici şalul.

— Scuzaţi, murmură Hélène, doream să-l văd pe domnul doctor Deberle.

Şi apucă mâna Jeannei pe care o lăsase să intre înaintea ei. O mira şi o

încurca să cadă astfel pe capul acestei tinere doamne. De ce nu l-a întrebat pe doctor? Ştiuse totuşi că era însurat.

Doamna Deberle tocmai îşi termina povestirea cu o voce repezită şi puţin ascuţită:

— Oh! E minunat, minunat! Moare cu atâta realism... Iată, îşi străpunge corsajul, aşa, îşi dă capul pe spate şi se face toată verde... Jur că trebuie să te duci s-o vezi, domnişoară Aurélie...

Apoi, se sculă, îndreptându-se spre uşă, foşnind din fuste şi spuse cu o graţie fermecătoare:

— Binevoiţi să intraţi, doamnă; vă rog... Soţul meu nu-i aici. Dar sunt foarte, foarte bucuroasă să vă primesc, vă asigur... Aceasta trebuie să fie

frumoasa domnişoară care a fost atât de bolnavă mai acum câteva nopţi. Vă rog să luaţi loc un moment...

Hélène trebui să accepte fotoliul, în timp ce Jeanne se aşeza cu timiditate pe marginea unui scaun. Doamna Deberle se trânti din nou pe canapeluţă adăugând cu un râs frumos:

— E ziua mea de primire. Da, primesc sâmbăta. Atunci Pierre introduce pe toată lumea. Săptămâna trecută mi-a adus un colonel care avea gută...

— Eşti nebună, Juliette, murmură domnişoara Aurelie, o doamnă în vârstă, o veche prietenă sărmană care o văzuse născându-se.

Urmă o tăcere scurtă. Hélène aruncă

o privire asupra bogăţiei salonului, draperiilor şi scaunelor negre cu auriu, care aveau străluciri de astru.

Flori răspândite pe cămin, pe pian, pe mese; prin geamurile ferestrelor intra lumina clară a grădinii unde se zăreau copacii fără frunze şi pământul gol. Era foarte cald, o căldură uniformă de calorifer; în cămin, un singur butuc se prefăcea în cenuşă. Apoi, dintr-o altă privire, Hélène înţelese că strălucirea salonului era un cadru fericit ales. Doamna Deberle avea părul negru ca cerneala şi pielea de albeaţa laptelui. Era mică, durdulie, înceată şi graţioasă, în tot acest aur, sub sobra coafură pe care-o purta, tenul său palid căpăta un reflex de un roşu-închis. i se păru

într-adevăr adorabil.

— Convulsiile sunt groaznice, reluă doamna Deberle. Micul meu Lucian a avut şi el, dar când era mic de tot...

Cât trebuie să fi fost de neliniştită, doamnă! În sfârşit, acest scump copil pare că e cât se poate de bine acum!

Vorbind rar, o privi pe Hélène, surprinsă şi încântată la rândul ei de marea frumuseţe a acesteia. Niciodată nu văzuse o femeie cu un aer mai regesc în acele veşminte negre care învăluiau înalta şi severa făptură a văduvei. Admiraţia sa se traduse printr-un surâs involuntar, în timp ce schimba o privire cu domnişoara Aurélie.

Amândouă o examinară într-un fel atât de naiv de încântat, încât aceasta

avu, ca şi ele, un surâs uşor.

Atunci doamna Deberle se lungi încetişor pe canapeaua ei şi, apucându-şi evantaiul ce-i atârna la centură, zise:

— N-aţi fost ieri la premiera de la Vaudeville, doamnă?

— Nu mă duc niciodată la teatru, răspunse Hélène.

— Oh! Mica Noémi a fost minunată... minunată. Moare cu atâta realism... îşi apucă rochia, uite aşa, îşi dă capul pe spate şi se face verde toată... Efectul e minunat...

Timp de un moment, ea discută jocul actriţei pe care, de altminteri, îl admira. Apoi trecu la alte evenimente din Paris, o expoziţie de tablouri unde văzuse

pânze neaşteptate, un roman stupid pentru care se făcea prea multă vâlvă, o aventură oarecare despre care vorbi, cu perdea, cu domnişoara Aurelie. Treceau astfel, de la un subiect la altul, fără să obosească, trăind într-un aer care le era propriu. Hélène, străină de această lume, se mulţumea să asculte şi plasa din când în când un cuvânt, un răspuns scurt.

Uşa se deschise şi valetul anunţă:

— Doamna de Chermette... Doamna Tissot...

Intrară două doamne în mare ţinută. Doamna Deberle le ieşi repede în întâmpinare; şi trena rochiei sale de mătase neagră, foarte încărcată cu garnituri, era atât de lungă încât o îndepărta cu tocul pantofului ori de câte

ori se învârtea în jur. Un moment nu se auzi decât zgomotul vocilor melodioase.

— Cât sunteţi de amabile... Nu vă văd niciodată...

— Venim pentru loteria aceea, ştii doar!

— Perfect, perfect.

— Oh, nu putem sta. Mai avem încă douăzeci de case de colindat.

— Haideţi, luaţi totuşi loc un minut.

Şi cele două doamne sfârşiră prin a se aşeza pe marginea unei canapele. Atunci vocile melodioase reîncepură, un pic mai ascuţite:

— E! Cum a fost ieri la Vaudeville?

— Oh! Superb!

— Ştiţi, îşi desface agrafa şi-şi lasă părul în jos... în asta constă tot efectul...

— Se spune că înghite nu ştiu ce, ca să devină verde...

— Nu, nu, mişcările sunt calculate. Dar mai întâi trebuie să le găseşti...

— Minunat...

Cele două doamne se ridicară. Dispărură. Salonul recăzu în pacea sa caldă. Pe cămin, iasomia împrăştia un parfum foarte pătrunzător. O clipă se auzi, dinspre grădină, cearta violentă a unui stol de vrăbii care se abătuseră pe peluză. Doamna Deberle, înainte de a se reaşeza, se duse să tragă storul de tul brodat, la fereastra din faţa ei; apoi îşi reluă locul în auriul plăcut al salonului.

— Vă cer scuze, spuse ea, dar m-au invadat... Şi, foarte afectuoasă, ea vorbi încet cu Hélène. Părea să-i cunoască în

parte povestea, fără îndoială din sporovăielile celor din casa care-i aparţinea. Cu o îndrăzneală plină de tact şi în care părea să intre multă prietenie, ea aduse vorba despre soţul Hélènei, pomeni de acea moarte cumplită într-un hotel, hotelul Var din strada Richelieu.

„Şi tocmai ajunseserăţi, nu-i aşa? N-aţi mai venit niciodată la Paris... Trebuie să fi fost cumplit doliul ăsta, printre necunoscuţi, a doua zi după o lungă călătorie, când nici nu ştiai unde să pui piciorul...”

Hélène îşi ridică încet capul, Da, petrecuse ceasuri într-adevăr cumplite. Boala care-i răpise soţul se declarase brusc, a doua zi după sosirea lor, în clipa în care se pregăteau să iasă

împreună. Nu cunoştea nici o stradă, nu ştia nici măcar în ce cartier se află; timp de opt zile a stat închisă cu muribundul, auzind cum vuia Parisul sub fereastra sa, simţindu-se părăsită, pierdută ca în adâncul unei singurătăţi. Când a pus pentru prima oară piciorul pe trotuar, era văduvă. Gândul la acea mare cameră goală, plină de sticluţe cu doctorii şi în care cuferele nu fuseseră desfăcute, o făcea şi acum să tremure.

— Soţul dumneavoastră, mi s-a spus, avea aproape de două ori viaţa dumneavoastră..., zise doamna Deberle cu un aer de profund interes, în timp ce domnişoara Aurelie ciulea urechile, ca să nu piardă nimic.

— Nici pomeneală, răspunse

Hélène, era doar cu şase ani mai mare decât mine!

Şi începu să-şi istorisească povestea măritişului în câteva fraze: marea dragoste pe care bărbatul ei o avusese pentru ea, pe când dânsa locuia cu tatăl ei, pălărierul Mouret, în strada Petites-Maries, la Marsilia; opoziţia încăpăţânată a familiei Grandjean, o familie bogată, de rafinatori, pe care sărăcia tinerei fete îi deranja; şi nunta tristă şi pe ascuns, după strigările legale, şi viaţa lor precară, până în ziua în care un unchi, murind, le lăsase o moştenire cam de zece mii de franci rentă. Asta l-a făcut pe Grandjean, care nutrea o ură împotriva Marsiliei, să se instaleze la Paris.

— La ce vârstă v-aţi măritat, deci? întrebă din nou doamna Deberle.

— La şaptesprezece ani.

— Trebuie să fi fost foarte frumoasă. Conversaţia stagnă. Hélène păru să n-audă.

— Doamna Manguelin, anunţă valetul. Apăru o femeie tânără, discretă şi jenată. Doamna Deberle abia se ridică. Era una dintre protejatele sale, venită să-i mulţumească pentru vreun serviciu. Femeia rămase doar câteva minute şi se retrase cu o reverenţă.

Atunci, doamna Deberle reluă discuţia, vorbind despre abatele Jouve, pe care-l cunoşteau amândouă. Era un preot umil de la biserica Notre-Dame-de-Grâce, parohia Passy;

dar bunătatea făcea din el unul dintre cei mai iubiţi şi mai ascultaţi preoţi din cartier.

— A fost foarte bun cu noi, zise Hélène. Soţul meu l-a cunoscut odinioară la Marsilia... De îndată ce-a aflat de nenorocirea mea, a luat în seama lui totul. El e cel care ne-a instalat în Passy.

— N-are un frate? întrebă Juliette.

— Ba da, mama lui s-a recăsătorit.. Domnul Rambaud îl cunoştea şi el pe soţul meu. El a fondat pe strada Rambuteau un mare magazin de uleiuri speciale şi produse din sud şi câştigă, cred, bani mulţi…

Apoi adăugă cu veselie: „Abatele şi fratele său sunt toată Curtea mea”.

Jeanne, care se plictisea pe marginea scaunului, o privi pe maica-să cu un aer nerăbdător. Obrazul ei fin de căprioară, suferea ca şi cum ar fi regretat tot ce se spunea acolo şi, pe moment, păru să adulmece parfumurile rele şi violente ale salonului, aruncând peste mobile priviri piezişe, neîncrezătoare, înştiinţată de nemaipomenita sa sensibilitate, de vagi pericole. Apoi îşi aţinti privirile către mama sa cu o adoraţie tiranică.

Doamna Deberle băgă de seamă starea copilei.

— Iată, spuse ea, o micuţă domnişoară care se plictiseşte să fie rezonabilă ca o persoană mare... Uite, pe măsuţa de colo, sunt cărţi cu poze...

Jeanne se duse să ia un album; dar privirile sale alunecau pe deasupra cărţii, se întorceau spre mamă, în chip rugător. Hélène, cucerită de mediul plăcut în care se afla, nu se mişca. Avea o fire liniştită şi stătea cu plăcere jos, ore în şir. Totuşi, când valetul anunţă una după alta trei doamne, doamna Berthier, doamna de Guiraud şi doamna Levasseur, crezu de datoria ei să se ridice. Dar doamna Deberle strigă:

— Mai rămâneţi, trebuie să vi-l arăt pe fiul meu.

Cercul se lărgea în faţa căminului. Doamnele vorbeau toate deodată. Era una care zicea că e frântă de oboseală şi povestea că, de cinci zile, nu se culcase înainte de patru dimineaţa. O alta se

plângea, cu amărăciune, de dădacă: nu se mai găsea una care să fie cinstită. Apoi conversaţia aluneca spre croitorese. Doamna Deberle susţinea că o femeie nu putea să te îmbrace ca lumea: pentru asta trebuia un bărbat. Totuşi, două doamne şuşoteau cu voci încete şi cum se făcu tăcere, se auziră trei sau patru cuvinte; toate începură să râdă, făcându-şi vânt cu o mână leneşă.

— Domnul Malignon, anunţă servitorul.

Un domn voinic, tânăr, intră înclinându-se foarte corect. Fu salutat cu uşoare exclamaţii. Doamna Deberle, fără să se ridice, îi întinse mâna spunând:

— Ei bine, ieri la Vaudeville?

— Infect, strigă el.

— Cum, infect... E minunată când îşi apucă rochia şi-şi dă capul pe spate...

— Lăsaţi-o-ncolo, e de un realism respingător.

Atunci începură să discute. Realism era prea tare spus. Dar tânărul bărbat nu voia nici în ruptul capului realism.

— În nimic, înţelegeţi! spunea el ridicând vocea, în nimic! Asta degradează arta! O să sfârşim prin a vedea frumoase lucruri pe scenă! Pentru ce Noémi nu-şi duce până la capăt gestul? Şi schiţă un gest care le scandaliză pe toate doamnele. Phi! Ce oroare!

Dar doamna Deberle, insistând asupra efectului miraculos pe care-l

producea actriţa, iar doamna Levasseur povestind că, la balcon, o doamnă leşinase, se conveni că era totuşi un mare succes. Acest cuvânt opri net orice discuţie.

Tânărul bărbat aflat în mijlocul grupului, se lungi în fotoliul său. Părea că e foarte intim în casa doctorului. Luase o floare din jardinieră şi o morfolea. Doamna Deberle îl întrebă:

— Ai citit romanul...

Dar el n-o lăsă să isprăvească şi răspunse cu un aer superior:

— Nu citesc decât două romane pe an.

Cât despre expoziţia cercului de artă, nici nu mai încercă să se deranjeze. Apoi, toate subiectele de conversaţie

fiind epuizate, Malignon veni să se sprijine de canapeluţa Juliettei schimbând câteva cuvinte, cu voce joasă, în timp ce celelalte doamne discutau, cu vioiciune, între ele.

— Iată-l că pleacă, strigă deodată doamna Levasseur, reîntorcându-se. Acum o oră era la doamna Robinat...

— Da, şi acum se duce la doamna Lecomte, spuse doamna Deberle. Oh! Este omul cel mai ocupat din Paris...

Şi, adresându-i-se Hélènei, care urmărise această scenă, continuă: „Un băiat foarte distins pe care-l iubim mult. Are treabă ca un agent de schimb. Foarte bogat de altminteri şi la curent cu orice...”

Doamnele se pregătiră de plecare.

— Cu bine, scumpă doamnă, contăm pe dumneata miercuri...

— Oh povestea aia de miercuri...

— Spune-mi, zise doamna de Guiraud, vii şi dumneata la serată? Nu ştii niciodată alături de cine vei fi acolo... Merg numai dacă vii şi dumneata.

— Ei bine, voi veni, ţi-o făgăduiesc. Toată prietenia mea domnului de Guiraud.

Când doamna Deberle reveni, o găsi pe Hélène în picioare, în mijlocul salonului. Jeanne se lipise de maică-sa, pe care o apucase de mână, şi, cu degetele ei nervoase şi mângâietoare, o trăgea cu smucituri uşoare spre uşă.

— Ah! Adevărat! murmură stăpâna

casei. Sună servitorul.

— Pierre, spune-i domnişoarei Smithson să-l aducă pe Lucien.

În clipa de aşteptare care urmă, uşa se deschise din nou, familiar, fără să mai fie anunţat nimeni. Intră o fată frumoasă de şaisprezece ani urmată de un bătrânel cu chip bucălat şi trandafiriu.

— Bună ziua, soră, spuse tânăra fată îmbrăţişând-o pe doamna Deberle.

— Buna, Pauline, bună ziua tată, răspunse aceasta.

Domnişoara Aurélie, care nu se mişcase din colţul căminului, se sculă să-l salute pe domnul Letellier. Acesta ţinea un mare magazin de mătăsuri pe bulevardul Capucinilor. De la moartea soţiei sale îşi plimba peste tot fiica mai

mică, în vederea unei căsătorii avantajoase.

— Ai fost ieri la Vaudeville? întrebă Pauline.

— Oh! Minunat! repetă Juliette, în picioare în faţa unei oglinzi, aranjându-şi o buclă rebelă.

Pauline făcu o mutră de copil răsfăţat.

— E jignitor să fii fată tânără, nu poţi să vezi nimic. M-am dus cu papa, până la uşă, la miezul nopţii, ca să aflu cum a mers piesa.

— Da, spuse tatăl, ne-am întâlnit cu Malignon. Lui i s-a părut foarte bună...

— Vai, strigă Juliette, mai adineauri a fost aici şi a găsit-o mizerabilă. Cu el nu ştii niciodată cum s-o iei!

— Ai avut lume multă? întrebă Pauline sărind brusc la alt subiect.

— Oh! Grozav de multă, toate acele doamne... Dar asta nu înseamnă că s-a golit casa.. Sunt moartă de oboseală...

Apoi, gândindu-se că uitase să facă prezentările, se întrerupse... „Tatăl şi sora mea... doamna Grandjean”... Şi începu o conversaţie despre copii şi acele mici dureri ale copiilor care le neliniştesc atâta pe mame, când domnişoara Smithson, o guvernantă englezoaică, apăru ţinând de mână un băieţaş.

Doamna Deberle îi adresă câteva cuvinte în limba engleză, pentru a o certa că se lăsase atâta vreme aşteptată.

— Ah! iată-l pe micul Lucien! strigă

Pauline care se aşeză în genunchi în faţa copilului, cu un puternic foşnet de fuste.

— Lasă-l, lasă-l, spuse Juliette. Vino-ncoace, Lucien; vino să spui bună ziua acestei domnişoare.

Băieţaşul înainta încurcat. Avea cel mult şapte ani; era gras şi scurt, îmbrăcat cu o cochetărie de păpuşă. Când văzu că toată lumea îl privea surâzând, se opri; cu ochii lui albaştri, miraţi, o examină pe Jeanne.

— Haide, murmură maică-sa.

O consultă dintr-o privire, şi făcu încă un pas.

Cu gâtul vârât între umeri, cu buzele groase şi bosumflate, cu sprâncenele ridicate, uşor încruntate, vădea acea încetineală caracteristică băieţilor. Se

vedea că Jeanne îl intimida pentru că era serioasă, palidă şi toată în negru.

— Copila mea, trebuie să fii şi tu la rândul tău amabilă, spuse Hélène, văzând atitudinea ţeapănă a fiicei sale.

Micuţa nu lasă deloc pumnul mamă-sii; îşi plimba degetele pe piele, între manşetă şi mănuşă. Cu capul plecat, îl aştepta pe Lucien cu aerul neliniştit al unei fete sălbatice şi nervoase, gata s-o şteargă în faţa unei mângâieri. Totuşi, când mamă-sa o împinse încetişor înainte, ea făcu la rândul ei un pas.

— Domnişoară, va trebui să-l îmbrăţişezi, spuse râzând doamna Deberle. Când e vorba de el, întotdeauna doamnele trebuie să

înceapă. Oh! Prostul!

— Îmbrăţişează-l, Jeanne, spuse Hélène.

Copila ridică ochii spre mama sa; apoi, convinsă de aerul prostănac al copilului, cuprinsă de o tandreţe subită în faţa chipului său bun, încurcat, avu un surâs adorabil. Obrazul i se lumină sub valul brusc al unei mari pasiuni.

— Cu plăcere, mamă.

Şi apucându-l pe Lucien de umeri, ridicându-l până la ea, îl sărută cu putere pe amândoi obrajii. Apoi şi el voi s-o îmbrăţişeze.

— Minunat, strigă toată asistenţa.

Hélène salută şi se îndreptă spre uşă însoţită de doamna Deberle.

— Vă rog, doamnă, spuse ea,

binevoiţi să-i prezentaţi toate mulţumirile mele domnului doctor. M-a smuls acum câteva nopţi dintr-o nelinişte de moarte.

— Henri nu-i aici? întrerupse domnul Letellier.

— Nu, se va înapoia mai târziu, răspunse Juliette. Şi, văzând-o pe domnişoara Aurélie ridicându-se ca să plece odată cu doamna Grandjean, ea adăugă:

— Dumneata rămâi ca să mănânci cu noi, doar ne-am înţeles...

Bătrâna domnişoară, care aştepta aceasta invitaţie în fiecare sâmbătă, se decise să-şi scoată şalul şi pălăria.

Te înăbuşeai în salon. Domnul Letellier se duse să deschidă o fereastră

în faţa căreia rămase ţintuit, foarte preocupat de un liliac care începuse să înmugurească. Pauline se apucă să alerge cu Lucien printre scaunele şi fotoliile răvăşite de vizite.

Atunci, pe prag, doamna Deberle îi întinse Hélènei mâna, într-un gest plin de francheţe.

— Îmi permiteţi, spuse ea. Soţul meu mi-a vorbit de dumneavoastră. Nenorocirile, singurătatea dumneavoastră... în sfârşit, sunt fericită că v-am văzut şi cred că nu ne vom opri aici...

— V-o făgăduiesc şi vă mulţumesc, răspunse Hélène foarte mişcată de acest elan de afecţiune la această doamnă care i se păruse a fi cam sucită. Mâinile lor

rămaseră una într-alta, cele două femei se priviră deschis, surâzătoare. Juliette mărturisi, cu un aer mângâietor, raţiunea bruştei sale prietenii:

— Sunteţi atât de frumoasă încât trebuie să vă iubesc.

Hélène începu să râdă, plină de veselie, căci frumuseţea ei o lăsa rece. O chemă pe Jeanne care urmărea cu o privire absorbită jocul lui Lucien şi al Paulinei.

Dar doamna Deberle reţinu încă o clipă fetiţa, adăugând:

— Acum sunteţi buni prieteni, spuneţi-vă la revedere.

Şi cei doi copii îşi trimiseră fiecare câte un sărut pe vârfurile degetelor.

III

În fiecare marţi Hélène îi avea ca oaspeţi, la masă, pe domnul Rambaud şi pe abatele Jouve. Ei erau cei care în primele momente ale văduviei sale, îi deschiseseră cu de-a sila uşa şi se poftiseră la masă, cu o amicală lipsă de sfială, pentru a o scoate o dată pe săptămână din singurătatea în care trăia. Apoi, aceste mese de marţi seara deveniseră o adevărată obişnuinţă. Convivii se regăseau aici, ca la o datorie, fix la ora şapte, cu aceeaşi bucurie liniştită.

În marţea asta, Hélène, aşezată

aproape de fereastră, profitând de ultimele sclipiri ale crepusculului, îşi aştepta invitaţii, ocupată cu o cusătură. Îşi ducea zilele într-o pace foarte plăcută. Pe acele înălţimi, zgomotele piereau. Îi plăcea acea cameră foarte vastă, atât de calmă, cu luxul ei burghez, cu mobilă din lemn de palisandru şi catifele albastre. Când prietenii ei o instalaseră, fără ca ea să se ocupe de nimic, în primele săptămâni, suferise un pic din pricina acelui lux ostentativ în care domnul Rambaud îşi istovea idealul său de artă şi de confort, în faţa însufleţitei admiraţii a abatelui, care nu se amesteca; dar până la urmă se simţi foarte fericită în acel mediu, văzând că e solid şi simplu ca inima sa. Draperiile

grele, mobilele sobre şi bogate o ajutau să se liniştească. Singura recreaţie pe care şi-o lua în timpul lungilor ore de lucru, era să arunce o privire asupra vastei privelişti a marelui Paris care-şi desfăşura în faţa ei marea agitată a acoperişurilor sale. Colţul ei de singurătate se deschidea deasupra acelei imensităţi.

— Mamă, nu văd prea limpede, spuse Jeanne aşezată alături de ea pe un scaun scund.

Şi lăsa să-i cadă lucrul, privind Parisul pe care-l înecau umbre mari. Copila nu era deloc zvăpăiată. Trebuia ca maică-sa să se supere ca s-o hotărască să iasă din casă; conform ordinului doctorului Bodin, o însoţea

două ore pe zi la Bois de Boulogne; şi asta era singura lor plimbare, nu coborâseră decât de trei ori în Paris într-un an şi jumătate. Nicăieri copilul nu părea mai vesel decât în marea camera albastră. Hélène trebui să renunţe s-o înveţe muzică. O orgă cântând în tăcerea cartierului o făcea să tremure, cu ochii umezi. O ajută pe maică-sa să coasă scutece pentru sărmanii abatelui Jouve.

Se făcuse de-a binelea noapte, când Rosalie intră cu o lampă. Părea foarte agitată datorită focului din bucătărie. Masa de marţi seara era singurul eveniment al săptămânii care însufleţea casa.

— Domnii nu mai vin astă-seară,

doamnă? întrebă ea. Hélène privi pendula.

— E şapte fără un sfert, trebuie să sosească. Rosalie era un dar al abatelui Jouve. O angajase chiar din gara Orléans, în ziua în care se dăduse jos din tren, nemaiapucând să cunoască asfaltul Parisului. I-o trimisese un vechi coleg de seminar, preotul unui sat din provincia Beauce. Era scurtă, grasă, cu faţa rotundă, sub boneta ei strâmtă, cu părul negru şi des ca peria, cu nasul turtit şi gura roşie. Ştia să gătească minunat mâncăruri simple, căci crescuse la prezbiteriu, cu naşa sa, servitoarea preotului.

— Ah, iată-l pe domnul Rambaud, spuse ea alergând să deschidă înainte ca

acesta să fi sunat.

Domnul Rambaud, mare, pătrat, îşi arătă chipul lui lat de notar de provincie. La cei patruzeci şi cinci de ani ai săi era de acum cărunt. Dar ochii mari, albaştri, îşi păstrau aerul mirat, naiv şi blând al unui copil.

— Şi iată-l şi pe domnul abate, a sosit deci toată lumea, strigă Rosalie deschizând din nou uşa.

În timp ce domnul Rambaud, după ce strânsese mâna Hélènei, se aşezase fără să vorbească, surâzând ca unul care se află la el acasă, Jeanne se aruncă de gâtul abatelui.

— Bună ziua, prietene, spuse ea. Am fost tare bolnavă...

— Tare bolnavă, scumpa mea?

Cei doi oameni se neliniştiră, mai ales abatele, un omuleţ uscat, cu un cap mare, fără graţie, îmbrăcat ca dracu, şi ai cărui ochi pe jumătate închişi se măriră şi se umplură de o minunată lumină plină de tandreţe. Jeanne, dându-i una din mâini, i-o întinse pe cealaltă domnului Rambaud. Amândoi o ţineau şi o învăluiau în privirile lor neliniştite. Trebui ca Hélène să descrie criza pe care-o avusese. Abatele se supără fiindcă nu-l înştiinţase, începură s-o întrebe: cel puţin se terminase cu bine, copila nu mai avea nimic? Mama surâse.

— O iubiţi mai mult decât mine şi veţi sfârşi prin a mă speria, spuse ea. Nu, nu s-a mai resimţit de pe urma bolii,

doar câteva dureri în mâini şi-n picioare, o greutate în cap... Dar vom combate cu energie toate astea...

— Doamna e servită, veni să anunţe slujnica.

Sufrageria era din lemn de mahon, o masă, un bufet şi opt scaune.

Rosalie se duse să tragă draperiile de rips roşu. O plafonieră foarte simplă, o lampă de porţelan alb într-un cerc de aramă lumina faţa de masă, farfuriile, castronul cu supă din care ieşeau aburi. În fiecare marţi se purtau la această masă de seară aceleaşi discuţii. Dar în ziua aceea, se vorbi, fireşte, despre doctorul Deberle. Abatele Jouve îi făcu un elogiu grozav, măcar că doctorul nu era câtuşi de puţin evlavios. Îl arătă ca

pe un om cu caracter, drept, o inimă caritabilă, un foarte bun tată şi un foarte bun soţ, dând în sfârşit cele mai bune exemple. Cât despre doamna Deberle, era minunată, în ciuda înfăţişării ei un pic cam prea însufleţite pe care-o datora educaţiei pariziene, într-un cuvânt, un menaj încântător. Hélène păru fericită; şi ea judecase la fel acest menaj şi ceea ce spunea abatele o determină să continue relaţiile care la început o cam speriaseră.

— Prea stai închisă, declară preotul.

— Fără îndoială, adăugă domnul Rambaud.

Hélène îi privi cu un surâs calm, ca pentru a le spune că ei doi îi erau de ajuns şi că se îndoia de orice prietenie

nouă. Dar sună ceasul zece, abatele şi fratele său îşi luară pălăriile. Jeanne adormise pe un fotoliu, în cameră. Ei se aplecară o clipă şi văzându-i somnul liniştit, îşi înălţară, cu un aer satisfăcut, capul. Apoi plecară în vârful picioarelor; în anticameră, coborându-şi vocea, spuseră:

— Pe marţi.

— Uitasem, murmură abatele care urcă din nou două trepte. Bătrâna Fétu e bolnavă. Ar trebui să te duci s-o vezi...

— Mă voi duce mâine, răspunse Hélène.

Abatele o trimitea cu plăcere la săracii lui. Aveau împreună tot soiul de conversaţii cu voce scăzută, afaceri de-ale lor asupra cărora se înţelegeau în

şoaptă şi despre care nu vorbeau niciodată în faţa lumii. A doua zi Hélène ieşi singură; se feri s-o ia şi pe Jeanne, mai ales de când copila avusese două zile în şir frisoane, întorcându-se dintr-o vizită pe care o făcuseră unui bătrân paralitic.

Odată afară, o luă pe strada Vineuse, apoi pe Raynouard şi se îndreptă către pasajul des Eaux, o ciudată scară sugrumată între zidurile grădinilor vecine, o străduţă povârnită care coboară pe chei, de pe culmile Passy-ului. În josul acestei pante, într-o casă dărăpănată, locuia tuşa Fétu, într-o mansardă luminată de o lucarnă rotundă, mobilată cu un pat mizerabil, o masă şchioapă şi un scaun cu paiele scoase.

— Ah! Buna mea doamnă, buna mea doamnă! începu ea să geamă când o văzu pe Hélène intrând.

Tuşa Fétu stătea în pat. Grăsuţă, în ciuda sărăciei, umflată şi cu faţa buhăită, se tot învelea cu resturile cearşafului care-o acoperea. Avea ochi mici, şireţi, o voce plângăreaţă, o umilinţă zgomotoasă care se manifesta printr-un potop de vorbe.

— Ah! Buna mea doamnă, vă mulţumesc... Oh! Doamne! Cât sufăr! Ca şi cum nişte câini mi-ar înfuleca coasta! Oh! mai mult ca sigur că am vreo fiară în pântece. Iaca, aici, vedeţi? Pielea nu-i atinsă, răul e înăuntru. Oh! Doamne, şi de două zile mă ţine astfel. Dacă se poate aşa ceva, Doamne! Atâta chin...

Ah, buna mea doamnă, îţi mulţumesc. Se va ţine seama de asta, se va ţine seama...

Hélène se aşezase. Apoi, zărind o oală de ceai fierbând pe sobă, umplu o cană care era alături şi i-o întinse bolnavei. Lângă oală se afla un pachet de zahăr, două portocale, alte bunătăţi.

— Au venit să te vadă? întrebă ea.

— Da, o micuţă doamnă. Dar nu ştia... Nu-i chiar ceea ce-mi trebuie. Ah! Dacă aş avea un pic de carne! Vecina va pune oala de supă la foc... Ah! Ah! Mă doare şi mai rău! Într-adevăr, ai zice că mă muşcă un câine... Ah! Dacă aş avea un pic de supă...

În ciuda suferinţelor care o făceau să se răsucească, o urmarea cu ochii ei şireţi pe Hélène, ocupată să se

scotocească în buzunar. Când o văzu punând pe masă o monedă de zece franci, se văicări şi mai şi, făcând eforturi să se aşeze. Tot căznindu-se, întinse mâna şi moneda dispăru în timp ce ea repeta:

— Doamne, Dumnezeule, o nouă criză... Nu, nu mai pot îndura... Domnul o să vă înapoieze însutit, scumpa mea doamnă. Am să-l rog eu să vă dea... Iaca, simt nişte dureri groaznice care se repetă şi care-mi străbat tot trupul. Domnul abate mi-a făgăduit că o să veniţi. Doar dumneavoastră ştiţi ce-i de făcut. Aş vrea să cumpăr un pic de carne... Iaca, acu durerea mi se lasă în coapse... Ajutaţi-mă, nu mai pot... nu mai pot...

Voia să se întoarcă. Hélène îşi scoase mănuşile, o apucă, cât mai uşor cu putinţă, şi o culcă din nou. Pe când era încă aplecată, uşa se deschise şi fu atât de surprinsă să-l vadă pe doctorul Deberle, încât roşeaţa îi năpădi obrajii. Deci şi el făcea vizite despre care nu vorbea!

— E domnul doctor, bâigui bolnava. Sunteţi amândoi atât de buni, încât cerul să vă binecuvânteze...

Doctorul o salută discret pe Hélène. Tuşa Fétu, de îndată ce intră el, nu mai gemu atât de tare. Păstră numai un mic geamăt şuierător şi continuu, de copil care suferă. Văzuse bine că doamna cea bună şi doctorul se cunoşteau şi nu-i mai părăsi din privirea care trecea de la unul

la altul cu o trudă surdă în miile de riduri ale feţei sale. Doctorul îi puse câteva întrebări şi-i ciocăni coasta dreaptă. Apoi, întorcându-se spre Hélène care tocmai se aşeza, murmură:

— Sunt colici hepatice. În câteva zile va fi pe picioare! Şi, rupând o pagină din carnetul său, pe care scrise câteva rânduri, îi spuse tuşei Fétu:

— Du-te cu reţeta asta la farmacistul din strada Passy, şi ia la două ore o linguriţă din doctoria pe care ţi-o va da.

Atunci ea izbucni din nou în binecuvântări. Hélène stătea pe scaun. Doctorul o privi până când ochii lor se întâlniră. Apoi salută şi se retrase primul, din discreţie. Nici n-apucase să coboare un etaj, că tuşa Fétu îşi şi reluă

gemetele.

— Ah! Ce doctor de treabă! Numai să-mi fie de vreun folos leacul lui. Ar fi trebuit să zdrobesc o lumânare şi s-o amestec cu păpădie, asta trage apa din trup. Ah! Puteţi spune că cunoaşteţi un doctor de treabă? Îl cunoaşteţi de multă vreme? Dumnezeule, ce sete mi-e! Parcă am foc în sânge. E însurat, nu-i aşa? Merită din plin să aibă o femeie de treabă şi copii frumoşi. În sfârşit, îţi face plăcere să vezi că oamenii buni se cunosc...

Hélène se ridicase ca să-i dea să bea.

— Ei, tuşă Fétu, cu bine, spuse ea. Pe mâine.

— Iaca... Cât sunteţi de bună...

Dac-aş avea şi eu măcar puţină rufărie... Priviţi-mi cămaşa, e ruptă în două. Sunt culcată pe gunoi... Nu-i nimic, Dumnezeu o să vă răsplătească...

A doua zi, când Hélène sosi, doctorul Deberle se şi afla la tuşa Fétu. Aşezat pe scaun, scria o reţetă în timp ce bătrâna vorbea cu volubilitatea ei lăcrimoasă...

— Acum, domnule, simt ca un plumb... Parcă-aş avea plumb în coastă. Cântăreşte o sută de livre, nici nu mă pot întoarce...

Apoi, când apăru Hélène, ea nu se mai opri. „Ah, e doamna cea bună... Tocmai îi spuneam domnului: va veni, va veni taman la ţanc. O adevărată sfântă, un înger din cer, şi frumoasă, atât

de frumoasă, că merită să te aşezi în genunchi, pe stradă, ca s-o vezi trecând. Buna mea doamnă, nu mi-e deloc mai bine... Acum, parcă am un plumb aici... Da, i-am povestit tot ce-aţi făcut pentru mine. Nici împăratul n-ar fi făcut mai mult. Ar trebui ca cineva să fie într-adevăr rău ca să nu vă iubească, într-adevăr rău...

În timp ce scăpa aceste fraze răsucindu-şi capul pe sulul de la căpătâi, cu ochii săi mici pe jumătate închişi, doctorul îi surâse Hélènei, care rămase foarte stânjenită.

— Tuşă Fétu, murmură ea, ţi-am adus câteva albituri...

— Mulţumesc, mulţumesc, Dumnezeu vi le va înapoia... Ca şi

acestui domn de treabă care face mai mult bine lumii sărmane decât toţi cei care sunt de meseria asta. Nu ştiţi că m-a îngrijit timp de patru luni: medicamente, supă, vin... Nu prea se găsesc mulţi bogaţi ca dumnealui atât de treabă cu fitecine... Încă un înger al bunului Dumnezeu... Oh, vai, vai, am o adevărată căsoaie în pântece...

Doctorul, la rândul său, păru încurcat. Se ridică, voi să-i cedeze Hélènei scaunul lui. Dar aceasta, deşi îşi făcuse planul să stea un sfert de oră, refuză zicând:

— Mulţumesc, domnule, sunt foarte grăbită...

În acest timp, tuşa Fétu, tot continuând să-şi sucească gâtul, îşi

întinse braţul şi pachetul cu lenjuri dispăru în fundul patului. Apoi adăugă:

— Zău dacă nu alcătuiţi o pereche minunată... Spun asta fără să vreau să vă jignesc, ci pentru că e un lucru adevărat. Cine-l vede pe unul, îl vede şi pe celălalt… Doamne, daţi-mi mâna ca să mă întorc pe partea cealaltă... Da, da, se înţeleg de minune...

— Cu bine, tuşă Fétu, spuse Hélène, care cedă locul doctorului. Mâine nu cred că voi mai trece...

Totuşi ea veni şi-n ziua următoare. Bătrâna dormea. De îndată ce se deşteptă şi-o recunoscu, îmbrăcată în negru, pe scaun, ea strigă:

— Doctorul a venit... Într-adevăr, nu ştiu ce mi-a dat să iau, sunt ţeapănă ca

un baston... Ah! am vorbit de dumneavoastră. M-a întrebat tot soiul de lucruri şi dacă sunteţi de obicei tristă şi dacă aveţi întotdeauna aceeaşi figură... E un om atât de bun...

Îşi încetini vocea, părea să aştepte pe obrazul Hélènei efectul vorbelor sale, cu acel aer calm şi neliniştit al săracilor care vor să facă plăcere celor bogaţi. Părându-i-se că vede o cută de nemulţumire pe fruntea bunei doamne, grasa ei figură buhăită, încordată şi aprinsă, se dezumflă dintr-odată: „Dorm întruna. Poate că sunt otrăvită... Era, pe strada Annonciation, o femeie pe care un farmacist a omorât-o dându-i în loc de o doctorie, alta...”

Hélène întârzie în ziua aceea

aproape o jumătate de oră la tuşa Fétu, ascultând-o vorbind despre Normandia, unde se născuse şi unde băuse un lapte atât de bun. Apoi după o pauză:

— Îl cunoşti de multă vreme pe doctor? o întrebă ea cu indiferenţă.

Bătrâna se întinse pe spate, îşi deschise pe jumătate pleoapele, apoi le reînchise.

— Ah! Da, răspunse ea cu voce aproape şoptită. Tatăl său mă îngrijea înainte de ’48, şi el îl însoţea...

— Mi s-a spus că tatăl lui era un adevărat sfânt.

— Da, da... Un pic cam aiurea... Fiul, vedeţi dumneavoastră e şi mai grozav ca taică-său... Când te atinge, crezi că are mâini de catifea...

Interveni o nouă tăcere.

— Te sfătuiesc să faci tot ce ţi-o spune, reluă Hélène. E grozav de priceput, mi-a salvat fata...

— Sigur, strigă tuşa Fétu care se însufleţi. Poţi să ai încredere în el, a înviat un băieţel care era pe ducă. Oh! Nu mă veţi împiedica să i-o spun, nu sunt doi ca el. Am mână bună, nimeresc numai peste crema oamenilor de treabă. De aceea îi şi mulţumesc în fiecare seară bunului Dumnezeu. Nu vă uit nici pe unul, nici pe celălalt, iaca! Sunteţi alăturea în rugăciunile mele... Fie ca Domnul să vă ocrotească şi să vă dea tot ceea ce vă doriţi! Să vă bucuraţi de toate comorile lui! Să vă păstreze un loc în rai!

Se ridicase şi, cu mâinile împreunate, părea să implore cerul cu o fervoare extraordinară.

Hélène o lăsă vreme îndelungată să se manifeste astfel, ba chiar surâse. Umilinţa vorbăreaţă a bătrânei sfârşise prin a o legăna şi a o mângâia într-un fel foarte plăcut. Când plecă, îi făgădui o bonetă şi o rochie ca să le aibă în ziua când s-o ridica din pat.

Toată săptămâna Hélène se ocupă de tuşa Fétu.

Vizita pe care i-o făcea în fiecare după-amiază întră în obiceiurile sale. Se simţi cuprinsă de o prietenie deosebită, mai ales pentru pasajul des Eaux. Îi plăcea acea străduţă povârnită, pentru prospeţimea şi tăcerea sa, pentru

pavajul totdeauna curat, pe care-l spăla în zilele ploioase, un torent curgând de pe înălţimi. Când sosea, avea o stranie senzaţie privind de sus cum se înfunda panta dreaptă a pasajului, cel mai adesea pustiu, cunoscut doar de câţiva locuitori de pe străzile vecine. Apoi, îşi făcea curaj, trecea printr-o boltă, de sub casa care mărgineşte strada Raynouard; pe urmă cobora cu paşi mărunţi cele şapte terase cu trepte largi, de-a lungul cărora trecea albia unui râuleţ plin de pietre, ocupând jumătate din acel coridor îngust. Zidurile grădinilor, în dreapta şi-n stânga, se umflau mâncate de-o lepră cenuşie; arborii îşi întindeau ramurile, frunzişurile se revărsau, iedera îşi arunca draperia mantiei sale dese; şi

toată această verdeaţă, care nu lăsa să se vadă decât colţuri din cerul albastru, făcea verzuia lumină a zilei foarte blândă şi foarte discretă. La jumătatea coborâşului, Hélène se oprea să răsufle, arătând interes pentru felinarul care atârna acolo, ascultând râsetele din grădini, în dosul porţilor pe care ea nu le văzuse niciodată deschise. Uneori, urca vreo bătrână, ajutându-se de rampa de fier, neagră şi lucitoare, înfiptă în zidul din dreapta; câte o doamnă se sprijinea în umbrelă ca într-un baston; o ceată de puşti alerga clămpănind din papuci. Dar aproape întotdeauna era singură, şi acea scară liniştită şi umbroasă, asemenea unui drum adâncit prin păduri, o umplea de farmec. Ajunsă

jos, îşi înălţa privirea. Vederea acelei pante atât de drepte, pe care se încumetase să coboare îi provoca o uşoară spaimă. Intra la tuşa Fétu cu prospeţimea şi pacea pasajului des Eaux în veşminte. Această hrubă a sărăciei şi a mizeriei n-o mai rănea. Sfârşise prin a aştepta cu o vizibilă nerăbdare vizitele doctorului Deberle. Îi punea întrebări asupra stării bătrânei; apoi vorbeau un minut despre alte lucruri, în picioare, unul lângă altul, privindu-se drept în faţă. Se stabilise între ei o intimitate. Se mirau descoperind că aveau gusturi asemănătoare. Adesea se înţelegeau fără să deschidă gura, cu inima înecată de aceeaşi nestăvilită milă. Şi nimic nu era mai plăcut pentru Hélène decât această

simpatie, la care ea ceda fără rezistenţă, înduioşată de milă. La început îi fusese frică de doctor; în salonul său, ea îşi păstrase răceala neîncrezătoare a firii sale. Dar aici, se aflau departe de lume, îşi împărţeau singurul scaun, aproape fericiţi de acele lucruri sărmane şi urâte care-i apropiau, înduioşându-i. La sfârşitul săptămânii se cunoşteau ca şi cum ar fi trăit alături de ani de zile. Cocioaba maicii Fétu se umplea de lumină în acea înţelegere a bunătăţii lor.

Totuşi, bătrâna se vindeca prea încet. Doctorul era surprins şi o învinuia că se răsfaţă când îi povestea că acum avea ca un plumb în picioare. Gemea întruna, rămânea întinsă pe spate, sucindu-şi doar capul; şi închidea ochii ca să nu-i

stânjenească. Ba într-o zi, păru să fi adormit; dar de sub pleoape, un colţ al ochilor ei mici şi negri îi pândea. În sfârşit, bătrâna trebui să se scoale. A doua zi Hélène îi aduse rochia şi boneta pe care i le făgăduise. Când sosi doctorul, bătrâna strigă dintr-odată:

— Dumnezeule, şi vecina care m-a rugat să am grijă de rasolul ei!

Ieşi, închise uşa după ea, lăsându-i pe cei doi singuri. La început, ei îşi continuară conversaţia fără să bage de seamă că fuseseră lăsaţi singuri. Doctorul stăruia ca Hélène să coboare să-şi petreacă după-amiaza în grădina lui din strada Vineuse.

— Soţia mea, spuse el, trebuie să vă întoarcă vizita şi va reînnoi invitaţia

mea... Asta o să-i facă foarte bine fetiţei dumneavoastră...

— Dar nu refuz, nu cer să fiu poftită cu atâta ceremonie, spuse ea râzând. Mi-e frică doar să nu deranjez... În sfârşit, vom mai vedea...

Mai vorbiră o vreme. Apoi doctorul se miră.

— Unde naiba s-o fi dus? E un sfert de oră de când a ieşit pentru rasolul ăla!

Hélène văzu atunci că uşa era închisă. Pe moment, asta n-o jigni. Vorbi de doamna Deberle, căreia îi aduse un însufleţit elogiu în faţa soţului ei. Dar, cum doctorul întorcea mereu capul în direcţia uşii, sfârşi prin a se simţi stingherită.

— E într-adevăr ciudat că nu se

întoarce, murmură Hélène la rândul ei.

Erau singuri, ascunşi de orice priviri, neavând decât acea fereastră rotundă care-i vedea. Domnea o tăcere vibrantă. Nimeni nu venea să-i caute în acel pod pierdut. Stinghereala lor spori. Atunci Hélène, nemulţumită de ea, îl privi fix pe doctor.

— Am foarte multe vizite de făcut, spuse el repede. Pentru că bătrână tot n-a venit, eu o şterg... Şi se duse.

Hélène se aşeză. Maica Fétu intră imediat cu un val de vorbe.

— Ah! Nici nu pot să mă târăsc, am o slăbiciune… Deci domnul doctor a plecat? Sigur, nu-i prea plăcut aici... Sunteţi amândoi nişte îngeri că vă petreceţi timpul cu o nenorocită ca mine.

Dar bunul Dumnezeu o să vă răsplătească. Azi boala mi-a coborât în picioare. A trebuit să mă aşez pe o treaptă... Măcar de-aş avea un fotoliu! Salteaua mea e atât de ruptă... Mi-e şi ruşine când veniţi... Toată casa e a Domniilor Voastre, m-aş arunca şi-n foc dacă ar trebui...

Hélène o asculta şi simţea o jenă ciudată. Obrazul buhăit al maicii Fétu o neliniştea. Niciodată nu mai încercase o asemenea senzaţie de silă în odaia strâmtă. Văzu sărăcia ei sordidă, suferi de lipsa de aer, de toate decăderile mizeriei închise acolo. Se grăbi să se îndepărteze, jignită de binecuvântările cu care o urmărea maica Fétu.

O altă tristeţe o aştepta în pasajul

des Eaux. În mijlocul acestui pasaj, cum cobori pe dreapta, se află în zid un soi de adâncitură, poate vreun puţ părăsit, închis cu un grilaj. Timp de două zile, trecând, ea auzi în fundul acestei hrube, mieunăturile unei pisici. Pe când urca, mieunăturile reîncepură, dar atât de sfâşietoare, cum le scoate animalul numai în agonie. Gândul că biata pisică aruncată în vechiul puţ, murea acolo, încet, de foame, zdrobi dintr-odată inima Hélènei. Grăbi pasul, cu gândul că nu va mai cuteza multă vreme să coboare scara de teamă să nu mai audă acel mieunat al morţii.

Tocmai în acea zi se nimerise să fie marţi. Seara, la şapte, în timp ce Hélène isprăvea o mică brasieră, clopoţelul

sună de două ori şi Rosalie deschise uşa spunând:

— Azi domnul abate soseşte primul... Ah! Iată-l şi pe domnul Rambaud...

Masa fu foarte veselă. Jeanne se simţea din ce în ce mai bine şi cei doi fraţi, care o răsfăţau, o determinară să mănânce puţină salată, care-i plăcea grozav, în ciuda opreliştii formale a doctorului Bodin. Apoi, când trecură în cameră, copilul, încurajat, se agăţă de gâtul mamei sale, murmurând:

— Te rog, măicuţă, ia-mă mâine cu tine în vizită la bătrână!

Dar preotul şi domnul Rambaud fură primii care o dojeniră. Nu se putea duce la cei sărmani pentru că nu ştia să se

poarte. Ultima oară leşinase de două ori şi trei zile în şir, chiar şi în timpul somnului, ochii ei umflaţi şiroiseră de lacrimi.

— Nu, nu, repetă ea, nu voi mai plânge, făgăduiesc!

Atunci maică-să o îmbrăţişă, spunându-i:

— E de prisos, scumpa mea, bătrâna s-a făcut bine... Nu voi mai ieşi, mâine voi sta toată ziua cu tine.

IV

În săptămâna care urmă, când doamna Deberle îi înapoie doamnei Grandjean vizita, ea se arătă de o amabilitate plină de drăgălăşenie. Pe prag, în timp ce se retrăgea, spuse:

— Ştiţi ce mi-aţi promis... În prima zi cu vreme frumoasă, veţi coborî în grădină şi o veţi aduce şi pe Jeanne. E o dispoziţie a doctorului...

Hélène surâse.

— Da, da, ne-am înţeles... Contaţi pe noi.

Trei zile mai târziu, într-o după-amiază limpede şi caldă de

februarie, ea cobori într-adevăr cu fiica ei. Portăreasa le deschise poarta de trecere. În fundul grădinii, într-un fel de seră transformată în pavilion japonez, le găsiră pe doamna Deberle şi pe soră-să, Pauline, cu mâinile în poală, căci îşi puseseră lucrul pe o măsuţă şi-l uitaseră acolo.

— Ah! Ce drăguţ din partea dumneavoastră! spuse Juliette. Poftiţi, luaţi loc aici. Pauline, împinge masa asta... Vedeţi că se face frig când stai jos, dar din acest pavilion îi supraveghem foarte bine pe copii... Haideţi, jucaţi-vă, copii... Băgaţi mai ales de seamă să nu cădeţi.

Largul spaţiu al pavilionului era deschis şi de fiecare parte se scoseseră

din rame geamurile mobile, aşa că grădina se *întindea la acelaşi nivel cu pavilionul*. Era o grădină burgheză cu o peluză centrală, flancată de două rânduri de flori. Un grilaj simplu o închidea spre strada Vineuse; numai că acolo crescuse o asemenea cortină de verdeaţă, încât nici o privire nu putea pătrunde din stradă; iederă, clematite, caprifoi se încolăceau şi se răsuceau pe grilaj, şi, în dosul acelui prim zid de frunziş, se ridica un al doilea alcătuit din liliac şi din salcâmi galbeni. Chiar şi frunzele persistente ale iederii şi întrepătrunderea ramurilor erau de-ajuns ca să pună stavilă privirii. Dar cel mai frumos lucru erau cei câţiva copaci bătrâni din fund, nişte ulmi superbi care

mascau zidul negru al unei clădiri cu cinci etaje. Ei făceau ca această gâtuire a construcţiilor vecine, să-ţi dea iluzia unui colţ de parc şi păreau să mărească fără măsură acea grădiniţă pariziană pe care o măturai ca pe un salon. Între doi ulmi se afla un leagăn, a cărui scândură era înverzită de umezeală.

Hélène privea, se apleca pentru a vedea mai bine.

— Oh! E o văgăună, spuse neglijent doamna Deberle. Dar la Paris arborii sunt atât de rari... Eşti într-adevăr fericit dacă ai o jumătate de duzină la tine acasă...

— Nu, nu, e foarte bine, murmură Hélène... E încântător.

În acea zi soarele punea o pulbere de

lumină blondă pe cerul palid. Printre ramurile fără frunze, cădea o ploaie înceată de raze. Arborii se înroşeau, vedeai muguri fini, liliachii, îndulcind tonul cenuşiu al scoarţei. Şi pe peluză, de-a lungul aleilor, ierburile şi pietrişul aveau puncte de lumina, ca o brumă uşoară, la nivelul pământului, care le îneca şi le muia. Nu exista nici o floare, singură veselia soarelui pe pământul gol vestea primăvara.

— Acum e încă puţin tristă, reluă doamna Deberle. O veţi vedea în iunie, atunci când e un adevărat cuib. Arborii îi împiedică pe cei din jur să ne spioneze, iar noi se simţim atunci ca la noi acasă...

Se întrerupse ca să strige: „Lucien,

nu te atinge de fântână!”

Băieţelul, care-i făcea Jeannei onorurile grădinii, o condusese în faţa unei mici fântâni, sub peron, şi acolo deschisese robinetul, punându-şi la bătaie vârfurile ghetelor ca să şi le înmoaie. Era un joc care-i plăcea grozav. Jeanne, foarte gravă, îl privea cum îşi uda picioarele.

— Lasă, spuse Pauline care se sculă, îl fac eu să stea cuminte!

Juliette o reţinu.

— Nu, nu, tu eşti şi mai zăpăcită decât el. Mai zilele trecute s-ar fi putut crede că aţi făcut amândoi baie. E ciudat ca o fată mare ca tine să nu poată sta două minute locului...

Şi întorcându-se: „Ascultă, Lucien,

închide imediat robinetul!”

Copilul, speriat, voi să asculte. Dar îl deschise şi mai tare, apa curse cu o putere şi cu un zgomot care-l făcură să-şi piardă capul. Se trase îndărăt, stropit până la umeri.

— Închide imediat robinetul! repetă mama sa, căreia un val de sânge îi împurpură obrajii.

Jeanne, până atunci mută, se apropie de fântână, cu toată precauţia, în timp ce Lucien izbucnea în lacrimi în faţa acelei ape turbate de care îi era frică şi pe care nu ştia cum s-o oprească. Jeanne îşi strânse fusta între picioare, îşi lăsă pumnişorii goi ca să nu-şi ude manşetele şi închise robinetul, fără să fie atinsă nici măcar de o picătură de apă. Brusc,

potopul încetă. Lucien, mirat, plin de respect, se dădu învins şi-şi ridică ochii mari către domnişoară.

— Copilul ăsta mă face să-mi ies din fire! reluă doamna Deberle, care deveni albă şi se întinse ca zdrobită de oboseală.

Hélène crezu că trebuie să intervină.

— Jeanne, spuse ea, ia-l de mână şi jucaţi-vă de-a plimbarea.

Jeanne îl luă pe Lucien de mână şi, gravi, o porniră cu paşi mărunţi pe alei. Era cu mult mai înaltă decât el, dar acest joc maiestuos care consta în a te suci ceremonios în jurul peluzei părea să-i absoarbă cu totul. Jeanne, ca o adevărată doamnă, avea privirile nesigure şi pierdute. Lucien nu se putea împiedica

să nu rişte din când în când o privire către vecina sa. Nu-şi spuneau nici o vorbă.

— Sunt caraghioşi, murmură doamna Deberle, surâzătoare şi calmă. S-ar spune că Jeanne a dumneavoastră e într-adevăr un copil încântător... E de o cuminţenie, de o înţelepciune...

— Da, când e la alţii, răspunse Hélène. Are şi ea ceasuri cumplite. Dar cum mă adoră, încearcă să fie cuminte ca să nu-mi facă greutăţi.

Doamnele vorbiră despre copii. Fetele erau mai precoce decât băieţii. Totuşi nu puteai să fii mândră de aerul de prostănac al lui Lucien. După un an, când va fi un pic mai descurcăreţ, va fi mai curajos. Apoi, fără nici o tranziţie,

veni vorba de o femeie care locuia în micul pavilion din faţă şi la care se petreceau nişte lucruri... Doamna Deberle se opri pentru a-i spune surorii sale:

— Pauline, du-te un minut în grădină...

Tânăra fată ieşi liniştită şi rămase sub copaci. Era obişnuită să fie trimisă afară de fiecare dată când în conversaţie se ajungea la vreun lucru prea deplasat despre care nu se putea vorbi în faţa ei.

— Ieri, eram la fereastră, reluă Juliette, şi am văzut-o pe acea femeie... Nici nu trage draperiile... E de o indecenţă! Copiii ar putea să vadă aşa ceva... Vorbi încet, scandalizată, totuşi cu un surâs slab în colţul gurii. Apoi

ridicând vocea, strigă:

— Pauline, poţi să te întorci.

Sub copaci, Pauline privea în sus cu un aer indiferent, aşteptând ca soră-să să isprăvească. Intră în pavilion şi-şi reluă scaunul, în timp ce Juliette continuă adresându-se Hélènei:

— N-aţi văzut nimic, niciodată, doamnă?

— Nu, răspunse aceasta, ferestrele mele nu dau spre pavilion.

Măcar că existase o lacună în conversaţie pentru tânăra fată, ea ascultă totuşi cu obrazul său alb de fecioară, ca şi cum ar fi priceput despre ce era vorba.

— Ah! Într-adevăr, spuse Pauline privind din nou în sus, există cuiburi

frumoase în copaci!

Doamna Deberle îşi reluase broderia ca să-şi ţină firea. Făcea câte două puncte la fiecare două minute. Hélène care nu putea să stea degeaba, ceru îngăduinţa de a-şi aduce altă dată lucrul. Şi cuprinsă de-o uşoară plictiseală, se întoarse şi examina pavilionul japonez. Pereţii şi plafonul erau acoperiţi de stofe ţesute cu fir de aur, cu stoluri de cocori care zburau, cu fluturi, şi cu flori strălucitoare, cu peisaje sau cu bărci albastre plutind pe fluvii galbene. Se aflau aici scaune şi jardiniere de fier, pe pământ rogojini fine şi, incomodând mobilele de lac, o întreagă lume de bibelouri, bronzuri, mici vase chinezeşti de porţelan, jucării

ciudat de împestriţate, în culori vii. În fund, o maimuţă mare de porţelan de Saxa, cu picioarele îndoite, cu pântecele gol şi revărsat, izbucnea într-o veselie enormă, legănându-şi cu furie capul la cea mai mică atingere.

— Ei, e destul de urât? strigă Pauline care urmărise privirile Hélènei. Spune, soră, ştii că tot ce-ai cumpărat tu e marfă de proastă calitate? Frumosul Malignon numeşte „japoneriile” tale „bazarul de treisprezece gologani...” Fiindcă veni vorba, l-am întâlnit pe frumosul Malignon... Era cu o femeiuşcă, oh! Ce mai femeiuşcă, mica Florence de la Variétés...

— Unde, ca să-l tachinez? întrebă însufleţită Juliette.

— Pe bulevard... Nu trebuia să vină astăzi?

Dar nu mai primi răspuns. Doamnele se neliniştiră din pricina copiilor care dispăruseră. Unde puteau să fie? Când îi strigară, două voci ascuţite se înălţară. „Suntem aici!”

Erau într-adevăr acolo, în mijlocul peluzei, aşezaţi pe iarbă, pe jumătate ascunşi de o salbă-moale.

— Ce faceţi acolo?

— Am ajuns la han! strigă Lucien. Ne odihnim în camera noastră.

Un moment, ele îi priviră foarte nedumerite. Jeanne se preta la acest joc, cu multă bunăvoinţă. Rupea iarba din jurul ei, fără îndoială ca să pregătească cina. Cufărul călătorilor era închipuit

dintr-o bucată de scândură, pe care îl aşezaseră la poalele unui munte. Acum discutau. Jeanne se pasiona, repetând cu convingere că se aflau în Elveţia şi că trebuiau să plece să viziteze gheţarii, ceea ce părea să-l uluiască pe Lucien.

— Iată-l! spuse deodată Pauline.

Doamna Deberle se întoarse şi-l zări pe Malignon care cobora peronul. Îi lăsă doar timpul s-o salute şi să se aşeze.

— Ei bine, eşti gentil dumneata, care te duci şi spui peste tot că la mine acasă am numai ciurucuri...

— Ah! Da, răspunse el liniştit, acest salon micuţ... într-adevăr, ciurucuri. N-ai nici un obiect mai de seamă care să merite măcar să fie privit...

Doamna Deberle se simţi foarte

şocată.

— Cum ciurucuri?

— Păi da, toate astea sunt dulcegării burgheze... Pentru aşa ceva trebuie gust... N-ai vrut să mă laşi să-ţi aranjez eu pavilionul...

Atunci ea îl întrerupse, foarte roşie, furioasă de-a binelea...

— Despre gustul dumitale, să nu mai vorbim! E grozav gustul dumitale! ... Ai fost văzut cu o femeiuşcă...

— Ce femeiuşcă? întrebă el uimit de asprimea atacului.

— O alegere grozavă, domnule, n-am ce zice, merită un compliment. O fată pe care tot Parisul...

Dar tăcu, observând-o pe Pauline. Uitase de ea.

— Pauline, spuse ea, du-te un minut în grădină.

— Ah! nu, la urma urmelor e chiar obositor! strigă tânăra revoltându-se. Tot timpul mă trimiţi afară...

— Du-te în grădină! repetă Juliette cu mai multă severitate.

Tânăra ieşi morocănoasă. Dar se întoarse pentru a adăuga: „Cel puţin isprăveşte mai repede!”

De îndată ce nu mai fu acolo, doamna Deberle se năpusti din nou asupra lui Malignon. Cum putea un băiat distins ca el să se arate în public cu acea Florence? Avea cel puţin patruzeci de ani, era urâtă de te speria şi întreaga orchestră o tutuia încă de la primele reprezentaţii...

— Ai terminat? strigă Pauline, care se plimba cu un aer bosumflat pe sub copaci. Mă plictisesc!

Dar Malignon se apără. N-o cunoştea pe acea Florence; nu vorbise niciodată cu ea. S-ar fi putut să fi fost văzut cu vreo doamnă, însoţea uneori pe soţiile unora dintre prietenii săi. De altminteri, cine era persoana care-l văzuse? Erau necesare probe, mărturii...

— Pauline, spuse brusc doamna Deberle, ridicând vocea, nu-i aşa că tu l-ai întâlnit cu Florence?

— Da, da, răspunse fata, l-am întâlnit, în faţă la Bignon.

Atunci doamna Deberle, triumfând în faţa surâsului încurcat al lui Malignon, strigă:

— Poţi să te înapoiezi, Pauline. Am isprăvit...

Malignon avea pentru a doua zi o lojă la Folies-Dramatiques. O oferi, galant, fără să pară că-i poartă pică, doamnei Deberle; de altfel, cei doi se certau mereu. Pauline voia să ştie dacă putea să meargă să vadă piesa care se juca; şi cum Malignon râdea, clătinând din cap, ea spuse că era stupid, că autorii ar fi trebuit să scrie piese şi pentru fetele tinere. Nu i se îngăduia să vadă decât *Doamna albă* şi teatrul clasic.

Cele două doamne uitaseră să-şi mai supravegheze copiii. Dintr-odată Lucien începu să scoată nişte urlete cumplite.

— Ce-i faci, Jeanne? întrebă Hélène.

— Nu-i fac nimic, mamă, răspunse fetiţa. S-a trântit jos...

Adevărul e că cei doi copii se pregăteau să plece spre faimoşii gheţari. Cum Jeanne pretindea că ajungi mai repede acolo prin munţi, ei ridicau amândoi picioarele foarte sus, ca şi cum ar fi păşit peste stânci.

Dar Lucien, obosit de acest exerciţiu, făcu un pas greşit şi se întinse în mijlocul unui frumos răzor. Odată jos, foarte vexat, cuprins de-o furie de ţânc, izbucnise în lacrimi.

— Ridică-l, strigă din nou Hélène.

— Nu vrea, mamă. Se rotogoleşte...

Şi Jeanne se retrase jignită şi iritată să vadă un băieţaş atât de prost-crescut. Nu ştia să se joace, şi avea să se

murdărească, desigur. Fata făcuse o mutră de ducesă care se compromite. Atunci, doamna Deberle, pe care strigătele lui Lucien o neliniştea, o rugă pe soră-sa să-l ia de jos şi să-l facă să tacă. Pauline nici nu voia mai mult. Alergă, se trânti alături de copil, se rostogoli o clipă împreună cu el. Dar ţâncul se zbătea, nu se lăsa luat. Ea se ridică totuşi ţinându-l în braţe; şi, pentru a-l linişti, spuse:

— Taci, gălăgiosule! Mergem să ne dăm în leagăn...

Lucien tăcu brusc. Jeanne îşi pierdu aerul grav şi o bucurie arzătoare îi lumină obrazul. Toţi trei alergară spre leagăn. Dar cea care se aşeză în el fu Pauline.

Ei o împinseră cu toată puterea micilor lor mâini. Numai că era grea, abia o puteau mişca.

— Împingeţi-mă, îi repezi ea. Oh! prostănacii, habar n-au!

În pavilion, doamna Deberle, avu un uşor fior. Nu era prea cald, în ciuda acelui soare frumos. Îl rugă deci pe Malignon să-i dea un burnus de caşmir alb agăţat de o cremonă. Malignon se ridicase ca să-i pună burnusul pe umeri. Amândoi discutau familiar despre lucruri care o interesau prea puţin pe Hélène. Aceasta din urmă, neliniştită, temându-se că Pauline să nu-i răstoarne, fără să vrea, pe copii, se duse în grădină, lăsându-i pe Juliette şi pe tânărul bărbat să discute un model de

pălărie care-i pasiona.

De îndată ce Jeanne o văzu pe mama sa, se apropie de ea cu un aer calin, cu o rugăminte în toată fiinţa ei.

— Oh! mamă, murmură ea, oh, mamă...

— Nu, nu, răspunse Hélène, care înţelegea foarte bine. Tu ştii că n-ai voie...

Jeannei îi plăcea să se legene. I se părea, spunea ea, că devine pasăre. Vântul care-i sufla în obraz, acel zbor brusc, acel continuu du-te-vino, ritmat ca o bătaie de aripă, îi pricinuiau emoţia delicioasă a unei călătorii în nori. Credea că se înalţă foarte sus. Numai că asta se sfârşea totdeauna foarte prost. O dată o găsiseră leşinată, agăţată de

sforile leagănului, cu ochii larg deschişi, plini de năuceala vântului. Altă dată căzuse, înţepenită ca o rândunică lovită de un grăunte de plumb.

— Oh, mamă, doar puţin, puţin de tot!

Pentru a avea linişte, mama sa o aşeză în sfârşit în leagăn. Copila era încântată, avea o expresie aproape cucernică, un tremur uşor de bucurie îi agita încheieturile goale ale mâinilor. Şi cum Hélène o legăna foarte încet:

— Mai tare, mai tare, murmură ea.

Dar Hélène n-o ascultă. Nu părăsi frânghia. Şi se însufleţi ea însăşi, cu obrajii trandafirii, vibrând de împingerile pe care le imprima leagănului. Gravitatea sa obişnuită

începuse să se prefacă într-un soi de camaraderie faţă de fiica sa.

— E destul, declară ea, luând-o pe Jeanne în braţe.

— Atunci leagănă-te tu, te rog, leagănă-te, spuse copila, care rămăsese agăţată de gâtul ei.

Îi plăcea s-o vadă pe mama ei zburând, cum zicea ea, simţind chiar mai multă bucurie decât dacă s-ar fi dat ea însăşi în leagăn. Maică-să o rugă, râzând, s-o împingă; când se juca, lua jocul în serios, se ridica pe deasupra arborilor. Chiar în acel moment, condus de portăreasă, apăru domnul Rambaud. El o întâlnise pe doamna Deberle la Hélène şi socotise că putea veni acolo, negăsind-o pe aceasta din urmă acasă.

Doamna Deberle se arătă foarte amabilă, mişcată de bonomia acestui om demn. Apoi, se cufundă din nou într-o discuţie foarte însufleţită cu Malignon.

— O să te împingă bunul nostru prieten! O să te împingă bunul nostru prieten! strigă Jeanne sărind în jurul mamei sale.

— Vrei să taci? Nu suntem la noi acasă, făcu Hélène, care afectă un surâs.

— Doamne! murmură domnul Rambaud dacă asta te amuză, sunt la dispoziţia dumitale. Când te afli la ţară...

Hélène se lăsă ispitită. Când era fată tânără se dădea în leagăn ore în şir şi amintirea acelor vremuri o făcu să fie cuprinsă de o dorinţă nebună. Pauline,

care se aşezase cu Lucien pe marginea peluzei, interveni cu aerul ei degajat de fată emancipată.

— Da, da, domnul vă va împinge... Apoi mă va împinge şi pe mine. Nu-i aşa, domnule, că mă veţi împinge?

Asta o hotărî pe Hélène. Tinereţea din ea, aflată sub puterea rece a marii sale frumuseţi, izbucnea cu o ingenuitate fermecătoare. Se arătă simplă şi veselă ca o fată de pension. N-avea mai ales nici un fel de ipocrizie. Râzând, zise că nu voia să-şi arate picioarele şi ceru o sforicică cu care-şi legă fustele deasupra gleznelor. Apoi, în picioare, pe scândura leagănului, cu braţele desfăcute şi ţinându-se de frânghii, strigă plină de veselie:

— Hai, domnule Rambaud... La început, încet... Domnul Rambaud îşi agăţase pălăria de-o creangă. Bunul lui chip se lumină de un surâs patern. Se asigură de tăria frânghiilor, privi copacii, şi se hotărî s-o legene încet. Hélène părăsise pentru prima oară doliul. Purta o rochie cenuşie, împodobită cu noduri mov. Şi, dreaptă, porni încet, atingând legănată pământul.

— Haide, haide, spuse ea.

Atunci domnul Rambaud, cu braţele întinse, apucă scândura leagănului şi îi imprimă o mişcare mai vie. La fiecare avântare Hélène câştiga spaţiu. Dar ritmul păstra o anumită gravitate. O vedeai, corectă încă, un pic serioasă, cu ochii foarte limpezi; singure nările i se

umflau, ca pentru a sorbi vântul. Nu i se mişcase nici un pliu al rochiei. I se desfăcuse doar o şuviţă din coc.

— Haide! Haide!

O scuturătură bruscă o ridică. Urca spre soare. Mereu mai sus. O adiere se desprinse din ea şi pluti peste grădină; trecea atât de repede, încât nici n-o mai puteai distinge bine. Acum probabil surâdea, obrazul îi era trandafiriu, ochii scânteiau ca două stele. Coada de păr desfăcută îi flutura pe gât. În ciuda sforicelei cu care şi le înnodase, fustele îi fluturau şi-i dezvăluiau albeaţa gleznelor. O simţeai bucuroasă, cu pieptul liber, trăind în aer ca într-un mediu firesc.

— Haide, haide!

Domnul Rambaud, năduşit leoarcă, roşu la faţa, făcea uz de toată forţa. Scoase un strigăt. Hélène ajunsese şi mai sus.

— Oh, mamă, oh, mamă, repeta Jeanne în extaz.

Se aşezase pe peluză şi-şi privea mama, cu mâinile strânse la piept ca şi cum ea însăşi ar fi sorbit tot acel aer care adia. Îşi pierduse răsuflarea, urmărea instinctiv, cu o mişcare a umerilor, lungile oscilaţii ale leagănului.

— Mai tare! Mai tare! strigă Jeanne.

Maică-sa urca mereu. Sus, picioarele ei atingeau crengile copacilor.

— Mai tare, mai tare, oh, mamă, mai tare!

Arborii se aplecau şi trosneau ca sub biciuirea vântului. Nu se vedea decât vârtejul fustelor sale care pocneau ca un zgomot de furtună. Când cobora, cu braţele larg deschise, cu gâtul avântat, ea înclina un pic capul, plana o secundă, apoi o cuprindea avântul, şi recădea, cu capul înainte, îndoită şi ameţită, cu pleoapele închise. Asta era plăcerea ei, aceste urcuşuri şi coborâşuri care-o făceau să ameţească.

Sus intra în soare, în acel soare bălai de februarie revărsându-se ca o pulbere de aur. Părul ei castaniu, cu reflexe de ambră, se aprindea. Ai fi spus că ardea toată, în timp ce nodurile de mătase mov ale rochiei luceau aidoma unor flori pe rochia-i cenuşie. În jur, se ivea

primăvara, mugurii violacei îşi punea tonul lor fin de lac pe albastrul cerului.

Atunci Jeanne îşi împreună mâinile. Mama sa îi apărea ca o sfântă, cu un nimb de aur, zburând spre paradis. Bolborosi cu o voce întretăiată: „Oh, mamă, oh, mamă!”

În acest timp, doamna Deberle şi domnul Malignon înaintară sub copaci; Malignon o găsi pe această doamnă foarte curajoasă. Doamna Deberle spuse cu un aer înfricoşat:

— Inima mea n-ar rezista la aşa ceva...

Hélène auzi, căci zvârli aceste cuvinte din mijlocul crengilor:

— Oh, eu am o inimă zdravănă! Mai tare, mai tare, domnule Rambaud!

Şi într-adevăr, vocea îi era liniştită. Părea că nici nu se sinchiseşte de cei doi bărbaţi aflaţi acolo. Fără îndoială că nici nu contau. Coada de păr i se desfăcuse, sfoara se dezlegase şi fustele făceau un zgomot de steag. Urca. Dar dintr-odată strigă:

— Destul, domnule Rambaud, destul!

Doctorul Deberle îşi făcuse apariţia pe peron. Se apropie, îşi îmbrăţişă tandru soţia, îl ridică pe Lucien şi-l sărută pe frunte. Apoi o privi surâzând pe Hélène.

— Destul, destul, continuă ea să spună.

— De ce? întrebă el. Vă deranjez?

Ea nu răspunse. Devenise gravă.

Leagănul, lansat cu putere, nu se oprea. Îşi păstra lungile oscilaţii, regulate, care continuau s-o urce foarte sus. Şi doctorul, surprins şi încântat, o admira, într-atât era de superbă, cu puritatea sa de statuie antică, legănată astfel în soarele primăvăratic. Dar ea păru iritată: şi brusc, sări.

— Aşteaptă! Aşteaptă! strigară cu toţii.

Hélène scoase un geamăt surd. Căzuse pe pietrişul unei alei şi nu putea să se mai ridice.

— Dumnezeule, ce imprudenţă, spuse doctorul foarte palid la faţă.

Se înghesuiră cu toţii în jurul ei. Jeanne plângea atât de tare, încât domnul Rambaud, zbuciumat el însuşi, trebui s-o

ia în braţe. Doctorul o întrebă cu vioiciune pe Hélène:

— Piciorul drept e cu pricina, nu-i aşa? Nu-l puteţi pune jos?

Şi cum ea stătea năucă, fără să răspundă, el o întrebă din nou:

— Vă doare?

— O durere surdă, aici, la genunchi, spuse ea încurcată.

Atunci el o trimise pe soţia sa să-i aducă trusa şi bandajele. Repetă:

— Trebuie să văd... Trebuie să văd... Nu-i nimic, fără îndoială...

Apoi îngenunche pe pietriş. Dar când mâinile lui înaintară, Hélène se ridică, cu un efort, şi-şi strânse fustele în jurul picioarelor.

— Nu, nu, murmură ea.

— Totuşi, spuse el, ar trebui să vă văd...

Ea avu un tremur uşor şi încet de tot, adăugă:

— Nu vreau... Nu-i nimic...

El o privi, la început mirat. Roşeaţa îi urcase până spre gât.

Timp de o clipă, ochii lor se întâlniră şi părură să-şi citească în fundul sufletelor. Atunci, el însuşi tulburat, se ridică încet şi rămase alături de ea fără să-i mai ceară s-o cerceteze.

Hélène îl chemase printr-un semn pe domnul Rambaud. Îi spuse la ureche:

— Du-te să-l cauţi pe doctorul Bodin şi povesteşte-i ce mi s-a întâmplat...

Zece minute mai târziu, când sosi

doctorul Bodin, ea se ridică în picioare cu un curaj supraomenesc şi, sprijinindu-se de el şi de domnul Rambaud, se duse la dânsa acasă. Jeanne, o urmă, scăldată în lacrimi.

— Vă aştept, spuse doctorul Deberle confratelui său. Veniţi să ne liniştiţi...

În grădină se discuta cu însufleţire. Malignon striga că femeile aveau capete trăsnite. Ce naiba o apucase pe acea femeie să sară? Pauline, foarte contrariată de aventura care o lipsea de o plăcere, găsea imprudent să fii legănată atât de tare. Medicul nu spunea nimic, părea îngrijorat.

— Nu-i nimic grav, spuse doctorul Bodin, coborând, o simplă scrântitură. Sigur, va trebui să stea în şezlong cel

puţin cincisprezece zile.

Domnul Deberle îl bătu atunci, amical, pe umeri, pe Malignon. O pofti pe soţia sa să intre în casă, pentru că, hotărât, se făcuse prea frig. Şi luându-l pe Lucien în braţe, îl duse el însuşi înăuntru, acoperindu-l de sărutări.

V

Cele două ferestre ale camerei erau larg deschise şi Parisul, în prăpastia care se căsca la picioarele casei construită direct pe înălţime, îşi desfăşura imensa câmpie. Bătu ora zece, frumoasa dimineaţă de februarie avea o blândeţe şi un miros de primăvară.

Hélène, lungită pe un şezlong, cu genunchiul încă înfofolit în bandaje, citea în faţa unei ferestre. Piciorul n-o

mai durea; dar stătea de opt zile închisă în casă, neputând nici măcar să se ocupe de cusăturile ei obişnuite. Neştiind ce să facă, deschisese o carte care zăcea pe măsuţă, ea care nu citea niciodată. Era cartea de care se servea în fiecare seară pentru a o pune în faţa lămpii, singura care ieşise, în optsprezece luni, din mica bibliotecă garnisită de domnul Rambaud cu cărţi oneste. De obicei, romanele i se păreau false şi puerile. Acesta, *Ivanhoe* de Walter Scott, o plictisise la început foarte tare. Apoi fusese cuprinsă de o curiozitate deosebită. O lua, uneori înduioşată, cuprinsă de oboseală, şi o lăsa să cadă din mână minute în şir, dar obosită, cu privirile aţintite asupra vastului orizont.

În dimineaţa aceea, Parisul se trezea cu o încetineală surâzătoare. Un abur care se târa pe valea Senei înecase ambele maluri. Era un abur uşor, parcă lăptos, pe care soarele, crescând puţin câte puţin, îl lumina. Nu se distingea nimic din oraş sub această muselină mişcătoare.

În scobitură, norii deşi aveau o culoare mai închisă datorită tentelor albăstrui, în timp ce, peste spaţiile largi, se alcătuiau transparenţe de o fineţe extremă, pulberi aurite în care ghiceai adâncimea străzilor; mai sus, domuri şi fleşe sfâşiau ceaţa, înălţându-şi siluetele cenuşii înfăşurate încă în fâşiile pâclei pe care o străpunseseră. Pe moment, bucăţi de fum galben se desprindeau cu

zgomotul aripii grele a unei păsări uriaşe, apoi se înfundau în aerul care părea că le soarbe. Şi, deasupra acestei imensităţi, a acestui nor coborât şi adormit peste Paris, un cer foarte pur, de un albastru şters, aproape alb, îşi desfăşura cupola profundă. Un soare urca într-o pulbere de raze. O limpezime blondă, de un blond vag al copilăriei, se sfărâma într-o ploaie, umplea spaţiul cu fiorul ei călduţ. Era o sărbătoare, o pace suverană şi o veselie gingaşă a infinitului, în timp ce oraşul, străpuns de săgeţi de aur, leneş şi somnoros, nu se hotăra să se arate de sub dantele.

Hélène avea de aproape opt zile această distracţie a marelui Paris din faţa ei. Nu se plictisea niciodată. Era de

nepătruns şi schimbător ca un ocean, candid dimineaţa şi înflăcărat scara, însuşindu-şi bucuriile şi tristeţile cerului pe care-l reflecta. O rază de soare făcea să se rostogolească pe el valuri de aur, un nor îl umbrea şi stârnea în el furtuni. Mereu se reînnoia; erau calmuri plate, de culoare portocalie, pale de vânt întunecau de la o oră la alta întinderile, zile strălucitoare şi limpezi aprindeau o lumină pe creasta fiecărui acoperiş, averse înecau cerul şi pământul, ştergând orizontul în prăbuşirea unui haos. Hélène gusta acolo toate melancoliile şi toate speranţele necuprinsului; credea chiar, primind în obraz sufletul puternic ce venea din infinit, că acesta avea un miros amar;

până şi vuietul continuu ce venea dinspre oraş îi dădea iluzia unei maree care urcă şi-şi sparge valurile de stâncile falezei.

Cartea îi alunecă din mâini. Visa, cu ochii pierduţi. Când o abandona astfel, o făcea din nevoia de a nu mai continua, de a înţelege şi de a aştepta. Simţea o bucurie să nu-şi poată satisface imediat curiozitatea. Povestirea o umplea de o emoţie care o înăbuşea. Parisul avea într-adevăr, în dimineaţa aceea, bucuria şi tremurul vag al inimii sale. Găsea în acea carte un farmec de nespus: a ignora, a ghici pe jumătate, a se abandona unei lente iniţieri, cu un sentiment obscur că-şi reîncepea tinereţea.

Cum minţeau acele romane! Avea dreptate să nu le citească niciodată. Erau fabule bune pentru capetele goale care nu aveau câtuşi de puţin sentimentul exact al vieţii. Şi totuşi se simţea sedusă, se gândea fără încetare la cavalerul Ivanhoe, iubit atât de pătimaş de două femei, Rebecca şi lady Rowena. I se părea că ar fi iubit cu mândria şi seninătatea răbdătoare a acesteia din urmă. A iubi, a iubi! şi acest cuvânt pe care nu-l pronunţa, care vibra de la sine în ea, o mira şi o făcea să surâdă. În depărtare, fulgi palizi ningeau, peste Paris, aduşi de o briză, asemenea unui pâlc de lebede. Întinderi mari de ceaţă se deplasau; o clipă, apăru malul stâng, tremurător şi voalat ca un obraz feeric

zărit în vis; dar o masă de aburi se prăvăli, şi oraşul fu înghiţit ca sub revărsarea unei inundaţii. Acum, aburii răspândiţi în mod egal peste toate cartierele, înconjurau un lac frumos cu ape albe şi line. Doar un curent mai puternic marca, printr-o curbă cenuşie, cursul Senei. Încet, peste acele ape albe, atât de calme, umbrele făceau să călătorească vase cu pânze roz pe care tânăra femeie le urmărea cu o privire visătoare. A iubi, a iubi! şi surâdea visului în care plutea.

Şi răsturnată în şezlongul ei, năucită de imobilitatea pe care trebuia s-o păstreze, privi Parisul, înecat şi misterios sub soarele auriu. Atunci, evocată de paginile romanului, i se

înfăţişă propria ei existenţă. Se văzu fata tânără, la Marsilia, la tatăl ei, pălărierul Mouret. Strada Petites-Maries era neagră, şi casa, cu cuva ei de apa clocotită, necesară fabricării pălăriilor, răspândea, chiar pe timp frumos, un miros fad de umezeală. O văzu de asemenea pe mama sa, mereu bolnavă, care o săruta cu buzele sale palide, fără să vorbească. Niciodată nu văzuse ivindu-se vreo rază de soare în odaia ei de copil. Se muncea mult în juru-i, se câştiga cu greu o situaţie mai înstărită. Apoi asta a fost tot; până la măritişul ei, nu s-a schimbat nimic în succesiunea acelor zile asemănătoare. Într-o dimineaţă, pe când se întorcea de la piaţă cu mamă-să, se ciocni, cu coşul ei

plin de legume, de băiatul Grandjean. Charles se întorsese din drum şi le urmărise. Tot romanul iubirilor sale la atât se rezumase. Timp de trei luni, îl întâlni fără încetare, umil şi stângaci, neîndrăznind să intre în vorbă cu ea. Hélène avea şaisprezece ani, era un pic mândră de acel îndrăgostit pe care-l ştia că făcea parte dintr-o familie foarte bună şi bogată. Dar îl găsea urât, râdea adesea de el şi dormea liniştită noaptea, în umbra casei mari şi umede. Apoi se căsătoriră. Acea căsătorie o mai mira şi acum. Charles o adora, seara când ea se culca, el se aşeza în genunchi ca să-i sărute picioarele goale. Ea surâdea plină de prietenie, reproşându-i că e un copil. Atunci, reîncepu viaţa cenuşie. Timp de

doisprezece ani nu-şi aminti de nici o zdruncinătură. Era calmă şi foarte fericită, fără fierbinţeală, nici a cărnii, nici a inimii, copleşită de grijile zilnice ale unui menaj sărman. Charles îi săruta mereu picioarele sale de marmură, în timp ce ea se arăta indulgentă şi maternă faţă de el. Nimic mai mult. Revăzu brusc camera din hotelul du Var, pe bărbatul ei mort, rochia ei de văduvă întinsă pe un scaun. Plânsese ca şi în seara de iarnă în care murise mama ei. Apoi zilele începuseră din nou să se scurgă. După două luni, împreună cu fiica sa, începu să se simtă din nou foarte fericită şi foarte calmă. Doamne, asta să fie totul? Şi atunci, ce spunea cartea asta când îi vorbea despre iubiri pătimaşe care-ţi

luminează toată viaţa?

La orizont, pe lacul adormit, alergau lungi înfiorări. Apoi, dintr-odată, lacul păru să curgă; se iviră despicături şi, de la un capăt la altul, fu străbătut de trosnituri care anunţau dezgheţul. Soarele, mai înalt, în gloria triumfătoare a razelor sale, ataca victorios ceaţa. Puţin câte puţin, marele lac păru să sece ca şi cum cine ştie ce deversor invizibil i-ar fi golit albia. Aburii, până de curând atât de adânci, se subţiară, deveniră transparenţi, luând culorile vii ale curcubeului. Tot malul stâng era de un albastru plăcut, uşor întunecat, violaceu în fund, spre Jardin des Plantes. Pe malul drept, cartierul Tuileries avea rozul palid al unei stofe de culoarea

cărnii, în timp ce, spre Montmartre, se făcuse o lumină ca de jăratic, de carmin, arzând în aur.

A iubi, a iubi! De ce acest cuvânt revenea în ea cu atâta dulceaţă, în timp ce urmărea topirea ceţii? Nu-şi iubise soţul pe care-l îngrijise ca pe un copil? O amintire vie se trezi în ea, cea a tatălui sau pe care-l găsiseră, la trei săptămâni după moartea soţiei sale, spânzurat în fundul unei cămăruţe unde erau încă atârnate rochiile acesteia. Murise acolo, ţeapăn, cu faţa vârâtă într-o fustă, învăluit de acele veşminte care mai păstrau mirosul celei pe care o adorase mereu. Apoi, în reveria sa, avu un salt brusc; se gândi la amănuntele casei, la cheltuielile lunii pe care le

hotărâse chiar în dimineaţa aceea cu Rosalie şi se simţi foarte mândră de buna sa gospodărire.

Trăise vreme îndelungată în demnitate şi în cinste absolută. Numai dreptatea o pasiona.

Când îşi întreba trecutul, nu afla nici o slăbiciune, nici măcar de-o oră, se vedea urmându-şi cu acelaşi pas, acelaşi drum, la fel de drept. Zilele puteau să se scurgă în voie, ea îşi continua liniştită drumul, fără ca piciorul să i se împiedice de vreun obstacol. Şi asta o făcea să fie severă, plină de mânie şi de dispreţ împotriva acelor existenţe mincinoase în care erotismul tulbură inimile. Singura existenţă adevărată era a sa, care se desfăşura în mijlocul unei

păci atât de adânci. Deasupra Parisului nu se mai afla decât un fum uşor, un simplu voal fremătător, gata să-şi ia zborul; o înduioşare subită puse stăpânire pe ea. A iubi, a iubi, totul o readucea la mângâierea acestui cuvânt, chiar şi orgoliul onestităţii sale. Reveria ei deveni atât de uşoară, încât, cu ochii umezi, nu se mai gândi la nimic, scăldată de primăvară.

Când Hélène îşi reluă totuşi cartea, Parisul începu să se ivească încet. Ultimul văl se desprinse, se pierduse în aer. Şi oraşul se întinse, fără o umbră, sub soarele învingător. Hélène rămase cu bărbia sprijinită în mână, privind această trezire colosală.

Hélène foarte serioasă, încă privea,

când intră Jeanne plină de voioşie.

— Mamă, mamă, ia uită-te...

Copila ţinea un mare buchet de micsandre galbene. Şi povestea râzând c-o pândise pe Rosalie când se întorcea acasă ca să se uite în coşul ei cu provizii. Asta era bucuria ei. „Ia uită-te, mamă! Ia miroase puţin, să vezi ce parfum plăcut au”.

Florile sălbatice, cu pete de purpură, răspândeau un miros pătrunzător, care parfuma toată camera. Atunci, Hélène, printr-o mişcare pătimaşă, o strânse pe Jeanne la piept, în timp ce buchetul de micsandre îi căzu pe genunchi. Să iubeşti! Să iubeşti! Fireşte, ea îşi iubea copilul. Nu-i era de-ajuns această mare dragoste care-i umpluse viaţa până

atunci? Trebuia să-i fie de-ajuns, cu blândeţea şi cu calmul ei, pe care nici o oboseală n-o putea rupe. Şi ea îşi strânse şi mai tare fata la piept, ca pentru a o îndepărta de gândurile care ameninţau s-o despartă de ea. În vremea asta, Jeanne se lăsa în voia acestei nesfârşite sărutări. Cu ochii umezi, se alinta, pe umărul mamei sale, cu unduirea calină a gâtului ei delicat. Apoi, îi petrecu un braţ pe după mijloc, şi rămase acolo cuminte, cu obrazul lipit de chipul mamei sale. Între ele, micsandrele îşi înălţau mireasma.

Multă vreme nu-şi vorbiră. Jeanne, fără să se mişte, întrebă într-un târziu, în şoaptă:

— Mamă, vezi colo, lângă râu,

domul acela trandafiriu... Oare ce să fie?

Era Domul Institutului.[1]

Hélène se uită o clipă, păru că se sfătuieşte cu sine. Apoi, încetişor:

— Nu ştiu, copila mea.

Micuţa se mulţumi cu acest răspuns şi tăcerea căzu din nou. Dar ea puse curând o altă întrebare:

— Şi acolo, copacii aceia frumoşi? zise ea arătând cu degetul un colţ din grădina Tuileries.

— Copacii aceia frumoşi? murmură mama. La stânga, nu-i aşa? Nu ştiu, copila mea.

— Ah! spuse Jeanne.

Apoi, după o scurtă visare, adăugă cu o mutră gravă:

— Noi nu ştim nimic…

Într-adevăr, nu ştiau nimic despre Paris. De aproape optsprezece luni, de când îl aveau sub ochi tot timpul, nu cunoşteau nici măcar o piatră din el. Fuseseră în oraş doar de trei ori: dar, înapoiate acasă, cu capul năucit de atâta agitaţie, nu regăsiseră în priveliştea din faţa lor nimic din uriaşa hărmălaie a cartierelor. Jeanne, totuşi, se mai încăpăţâna uneori:

— Ah, trebuie să-mi spui... Geamurile alea mari, albe... Sunt prea mari ca să nu ştii ce-i cu ele.

Şi arătă Palatul Industriei. Hélène ezită.

— E o gară... Ba nu. Cred că-i un teatru...

Surâse, o sărută pe Jeanne pe păr,

repetând răspunsul obişnuit:

— Nu ştiu, draga mea copilă!

Atunci continuară să privească Parisul, fără să mai încerce să-l cunoască. Era foarte plăcut să-l ai în faţa ochilor şi să nu-l cunoşti. Rămânea infinitul şi necunoscutul. Era ca şi cum s-ar fi oprit amândouă în pragul unei lumi a cărei privelişte veşnică o aveau, refuzând totuşi să coboare în ea. Adesea Parisul le neliniştea, când le trimitea răsuflarea lui caldă şi tremurătoare. Dar în dimineaţa aceea oraşul avea o veselie şi o nevinovăţie de copil, taina lui nu le insufla decât duioşie.

Hélène îşi luă din nou cartea, în timp ce Jeanne, ghemuită lângă ea, privea întruna. Pe cerul strălucitor şi nemişcat,

nu se simţea nici o boare de vânt. Fumul de la Manutanţă urca drept, în trâmbe uşoare care se pierdeau în înălţimi. La nivelul caselor, trecea pe deasupra oraşului o vibraţie alcătuită din întreaga viaţă închisă acolo, zumzetul străzilor căpăta, în lumina soarelui, o plăcută moliciune. Un zgomot îi atrase Jeannei atenţia. Era zborul unor porumbei albi, porniţi din vreun porumbar vecin şi care străbăteau văzduhul, prin faţa ferestrei; umpleau orizontul, zăpada zburătoare a aripilor lor ascundea imensitatea Parisului.

Cu ochii din nou ridicaţi şi pierduţi, Hélène visa adânc. Era lady Rowena, cea care iubea cu liniştea şi profunzimea unui suflet nobil... Această dimineaţă de

primăvară, acest mare oraş atât de plăcut, acele prime micsandre care-i înmiresmau genunchii, îi topeau, puţin câte puţin, inima.

---

[1] E vorba de L' Institut de France (n. tr.).

PARTEA A DOUA

I

Într-o dimineaţă, în timp ce Hélène era ocupată să-şi aranjeze mica bibliotecă ale cărei cărţi le tot răscolea de câteva zile, intră Jeanne, sărind într-un picior şi bătând din palme:

— Mamă, strigă ea, un soldat! Un soldat!

— Cum? Un soldat? spuse tânăra femeie. Ce vrei de la mine cu soldatul tău?

Dar copila se afla într-unul din acele momente de veselie nebună, sărea din ce în ce mai tare şi repeta:

— Un soldat! Un soldat! fără să

spună mai mult.

Atunci, cum lăsase uşa camerei deschisă, Hélène se ridică, şi fu grozav de surprinsă să zărească în anticameră un soldat, un soldat mărunţel. Rosalie nu era acasă, probabil că Jeanne se jucase pe palier în ciuda opreliştii mamei sale.

— Ce doreşti, dragul meu? întrebă Hélène.

Soldatul cel mărunţel, foarte tulburat de apariţia acestei doamne, atât de frumoasă şi de albă în rochia ei de casă împodobită cu dantele, frecă parchetul cu piciorul, salută şi bâlbâi grăbit:

— Iertaţi... cu iertăciune...

Şi cum nu găsi altceva ce să spună, se dădu îndărăt până la perete, târându-şi picioarele. Neputându-se

duce mai departe, văzând că doamna aştepta, se scotoci, cu un surâs involuntar, în buzunarul drept, din care scoase o batistă albastră, un cuţit şi o bucată de pâine. Privi fiecare obiect în parte, apoi le înghesui la loc. Pe urmă, trecu la buzunarul stâng. Aici avea un capăt de sfoară, două cuie ruginite, nişte poze învelite pe jumătate într-un jurnal. Puse totul la loc, se lovi peste coapse, apoi bâigui aiurit:

— Iertare... cu iertăciune...

Dar, brusc, îşi duse un deget la nas, izbucnind într-un râs zdravăn. Imbecilul! îşi adusese aminte! Îşi descheie doi nasturi de la manta, şi scotoci în buzunarul de la piept în care-şi vârî mâna până la cot. În sfârşit, scoase o

scrisoare pe care-o scutură violent, ca pentru a o şterge de praf, înainte de a i-o întinde Hélènei.

— O scrisoare pentru mine, eşti sigur? spuse aceasta.

Plicul purta într-adevăr numele şi adresa ei, cu un scris ţărănesc, grosolan şi lăbărţat. Şi de îndată ce izbuti să priceapă, oprindu-se la fiecare rând din cauza unor întorsături de frază şi a unei ortografii nemaipomenite, ea surâse din nou. Era o scrisoare de la mătuşa Rosaliei, care îl trimitea pe Zéphyrin Lacour, „căzut la sorţi, în ciuda celor două slujbe religioase făcute de domnul părinte”. Atunci, dat fiind că Zéphyrin era drăguţul Rosaliei, ea o ruga pe doamnă să îngăduie celor doi tineri să se

vadă duminică. Pe trei pagini, această rugăminte revenea în aceiaşi termeni, cu un efort susţinut de a spune ceva care nu fusese spus. Apoi, înainte de a semna, mătuşa părea să fi găsit dintr-odată ceea ce voise să spună, şi scrisese: „Domnul abate le dă voie”, rupându-şi pana în mijlocul unei împroşcături de cerneală.

Hélène îndoi încet scrisoarea. Descifrând-o, ea ridicase de vreo două, trei ori capul ca să arunce o privire asupra soldatului. Stătea întruna lipit de perete, şi buzele i se mişcau, părând că sprijină fiecare frază printr-o uşoară mişcare a bărbiei; sigur că ştia scrisoarea pe dinafară.

— Aşadar, dumneata eşti Zéphyrin Lacour? spuse ea.

El începu să râdă, clătinând din cap.

— Intră, prietene, nu sta acolo.

Se hotărî s-o urmeze, dar rămase în picioare lângă uşă, în timp ce Hélène se aşeză. Nu-l văzuse bine în umbra din anticameră. Trebuie să fi fost de înălţimea Rosaliei; un centimetru mai puţin şi ar fi fost reformat. Cu părul roşu tuns foarte scurt, fără un fir de barbă, Zéphyrin avea o faţă foarte rotundă, plină de pistrui, străpunsă de doi ochi mici ca nişte găuri de burghiu. Mantaua nouă, prea mare pentru el, îl rotunjea şi mai mult; picioarele depărtate, în pantaloni roşii; îşi legăna prosteşte chipiul cu cozoroc lat şi părea grozav de caraghios şi de înduioşător, cu rotunjimea lui de om simplu sub a cărui

uniformă se simţea plugarul de la ţară.

Hélène voi să-l întrebe, să obţină unele informaţii.

— Ai plecat din La Beauce acum opt zile?

— Da, doamnă.

— Şi iată-te la Paris. Nu eşti necăjit că te-a luat la oaste?

— Nu, doamnă.

Se încumetă să se uite prin cameră, foarte impresionat de tapetul de catifea albastră.

— Rosalie nu-i aici, spuse Hélène, dar trebuie să se întoarcă... Mătuşa ei mă înştiinţează că eşti prietenul ei...

Soldatul cel mărunţel nu răspunse; îşi plecă încet capul, râzând cu stângăcie, şi începu să râcâie covorul cu

vârful piciorului.

— O vei lua de nevastă când te vei libera din armată? continuă tânăra femeie.

— Sigur, spuse el, înroşindu-se tare, sigur, e lucru jurat...

Şi, cucerit de aerul binevoitor al doamnei, răsucindu-şi chipiul între degete, se hotărî să vorbească.

— Oh, ce timpuri frumoase... Când eram mititei, ne duceam împreună să şterpelim fructe. Am căpătat straşnice lovituri de jordie... din pricina asta, se-nţelege... Trebuie să vă spun că alde Lacour şi alde Pichon, locuiau alături, pe aceeaşi uliţă, Atunci, nu-i aşa? Rosalie şi cu mine am fost crescuţi mâncând aproape din aceeaşi strachină.

Apoi, toţi ai ei au murit. Mătuşă-sa, Marguerite, a luat-o la dânsa... Dar ea, şireata, avea încă de pe atunci nişte braţe grozave...

Se opri, simţind că se înfierbântase şi întrebă cu voce şovăielnică:

— Dar poate că v-o fi povestit ea toate astea?

— Da, dar dă-i înainte, răspunse Hélène care se distra.

— În sfârşit, reîncepu el, era straşnic de puternică, deşi nu mai mare decât o ciocârlie grăsuţă; îţi dădea gata orice treabă; merita s-o vezi! Iacă, într-o zi, i-a trântit o labă uneia dintre cunoştinţele mele, oh! şi ce labă! A stat ăla cu braţul negru vreo opt zile! Da, aşa s-a întâmplat. În ţinut, toată lumea ne

căsătorise... N-aveam decât zece ani când ne-am dat mâna... Şi iată, doamnă, că asta ţine... ţine...

Puse o mână pe inimă, depărtându-şi degetele.

Hélène totuşi redevenise serioasă. Ideea de a introduce un soldat în bucătăria ei o neliniştea. Domnul preot n-avea decât să fie de acord, ei însă lucrul acesta i se părea cam primejdios. La ţară, eşti mult mai liber, îndrăgostiţii o duc bine. Lăsă să i se vadă temerile. Când Zéphyrin pricepu, mai să crape de râs; dar se abţinu din respect.

— O, doamnă, o, doamnă... Se vede bine că n-o cunoaşteţi pe Rosalie... Am încasat nişte palme de la ea... Doamne, băieţilor le place să râdă, nu-i aşa? O

mai ciupeam şi eu uneori... Atunci, ea se întorcea şi ne altoia nişte palme... Mătuşă-sa îi spunea: „Vezi, fata mea, să nu te laşi gâdilată, că nu-i nici o procopseală...” Preotul se mai amesteca şi el, şi poate că tocmai de aceea prietenia noastră dăinuie... Trebuia să ne cununăm după tragerea la sorţi... Numai că pe urmă m-a luat dracu... lucrurile au ieşit prost... Rosalie a spus c-o să slujească la Paris şi-o să-şi adune zestrea aşteptându-mă. Şi iată că...

Se legăna şi-şi trecea chipiul dintr-o mână într-alta.

Dar cum Hélène tăcea, el înţelese că ea se îndoia de fidelitatea lui. Asta îl răni grozav. Strigă cu foc:

— Socotiţi poate c-am s-o înşel?

Pentru că v-am spus că am jurat? Am să mă însor cu ea, o să vedeţi, şi asta e tot atât de adevărat pe cât e de adevărată ziua asta care ne luminează! Sunt gata să şi iscălesc asta! Da, dacă voiţi, am să iscălesc o hârtie...

O mare emoţie îl înecă. Umblă prin odaie căutând cu ochii toc şi cerneală. Hélène încerca în zadar să-l potolească. El repetă:

— Mi-ar plăcea grozav să iscălesc o hârtie... Ce-o să fie? O să fiţi mult mai liniştită după aceea...

Dar, chiar în acel moment, Jeanne care dispăruse din nou, intră ţopăind şi bătând din palme:

— Rosalie! Rosalie! Rosalie! cânta ea un cântec săltăreţ pe care-l

compusesese.

Prin uşile deschise se auzi într-adevăr răsuflarea slujnicei care urca scara cărându-şi coşul.

Zéphyrin se retrase într-un colţ al odăii; un râs tăcut îi despică gura de la o ureche la alta şi ochii săi, ca nişte găuri de sfredel, străluceau de o şiretenie ţărănească. Rosalie intră drept în cameră, cum avea obiceiul, ca să-i arate stăpâne-sii cumpărăturile de dimineaţă.

— Doamnă, spuse ea, am cumpărat conopidă. Iacăt-o... Două de optsprezece bănuţi, nu-i scump...

Tocmai întindea coşul întredeschis, când, ridicându-şi capul îl zări pe Zéphyrin care rânjea. Uimirea o ţintui pe covor. Trecură două sau trei secunde,

poate că nici nu-l recunoscuse numaidecât, în uniforma lui. Ochii ei rotunzi se măriră, faţa ei mică şi grasă păli, în timp ce părul aspru şi negru i se zbârli.

— Oh! spuse ea simplu.

Şi, de surpriză, scăpă jos coşul. Cumpărăturile se rostogoliră pe covor, conopidele, cepele, merele. Jeanne, încântată, scoase un strigăt şi se aruncă pe jos, în mijlocul camerei, alergând după mere până sub fotolii şi sub dulapul cu oglindă. În vremea asta, Rosalie, încremenită, nu se mişca, ci doar repeta întruna:

— Cum! Tu eşti! Ce faci aici, ia spune... Ce faci aici?

Se întoarse spre Hélène şi zise:

— Deci dumneavoastră l-aţi lăsat să intre?

Zéphyrin nu scoase o vorbă, se mulţumea să clipească des din pleoape. Atunci lacrimi de înduioşare urcară în ochii Rosaliei şi, pentru a-şi arăta bucuria de a-l revedea, nu găsi nimic mai bun de făcut decât să-şi bată joc de el.

— Ah! iaca, spuse ea apropiindu-se, că frumos şi curăţel mai eşti în straiele astea... Puteam trece pe lângă tine şi n-aş fi spus nici măcar: „Domnul să te binecuvânteze”. Măi, că gătit mai eşti... Parcă ţi-ai fi pus ghereta-n spate! Şi ce frumos mi te-ai tuns în cap, semeni leit cu potaia paracliserului... Doamne, cât eşti de urât, cât eşti de urât...

Zéphyrin, jignit, se hotărî să deschidă gura.

— Nu-i din vina mea... sigur... Dacă te-ar fi trimis şi pe tine la regiment, am fi văzut noi...

Uitaseră cu totul amândoi unde se găseau, şi odaia şi pe Hélène şi pe Jeanne care continua să adune merele. Slujnica rămăsese înfiptă în picioare în faţa micului soldat, cu mâinile împreunate peste şorţ:

— Atunci... pe-acasă totu-i bine? întrebă ea.

— Sigur, afară de vaca Guiguardilor care-i bolnavă. Meşterul a venit şi le-a spus că ar fi plină cu apă...

— Dacă-i plină cu apă, s-a isprăvit... încolo, totu-i bine?

— Da, da... Paznicul de la câmp şi-a rupt mâna... Taica Canivet a murit... Domnul părinte şi-a pierdut punga în care avea treizeci de gologani, pe când se întorcea de la Grandval... încolo, toate-s bune...

Tăcură... Se priveau cu ochi strălucitori, cu buzele strânse, abia mişcate de o grimasă plină de duioşie... Acesta trebuie să fi fost felul lor de a se îmbrăţişa, căci nu-şi întinseseră nici mâna. Dar Rosalie ieşi brusc din contemplarea ei, şi se mâhni văzându-şi legumele pe jos. Frumoasă harababură! Ce ispravă din cauza lui! Doamna ar fi trebuit să-l lase să aştepte pe scară! Bombănind, se aplecă, puse în fundul coşului merele, ceapa, conopida, spre

marele necaz al Jeannei care voia să le pună ea. Şi, cum se duse în bucătărie fără să se mai uite la Zéphyrin, Hélène, cucerită de liniştea sănătoasă a celor doi iubiţi, o opri ca să-i spună:

— Ascultă, fata mea, mătuşa ta mi-a cerut îngăduinţa ca acest băiat să vină duminica să te vadă... Va veni după-amiaza, iar tu te vei strădui ca serviciul pe care-l faci să nu sufere prea mult...

Rosalie se opri, şi întoarse, cu simplitate, capul. Era mulţumită, dar îşi păstra aerul ursuz.

— Oh, doamnă, frumos o să mă mai încurce, strigă ea.

Şi, peste umăr, aruncă o privire spre Zéphyrin care făcu aceeaşi grimasă

tandră. Soldatul cel mărunţel rămase un moment nemişcat, gura i se desfăcu într-un râs mut. Apoi, se dădu îndărăt, mulţumind, şi strângându-şi chipiul la piept. Uşa se închise, în timp ce el încă mai saluta de pe palier.

— Mamă, e fratele Rosaliei? întrebă Jeanne.

Hélène rămase foarte încurcată în faţa acestei întrebări. Regreta învoirea pe care le-o dăduse într-o clipă de bunătate subită, de care se mira şi ea. Se gândi câteva secunde, apoi răspunse.

— Nu, e vărul ei.

— Ah, spuse cu seriozitate copila.

Bucătăria Rosaliei dădea spre grădina doctorului Deberle, în plin soare. Vara, pe fereastra larg deschisă

intrau ramurile ulmului. Era odaia cea mai veselă din apartament, albă toată de lumină, atât de strălucitoare, încât, Rosalie trebuise să pună la fereastră o draperie de pânză albastră, pe care o trăgea după-amiaza.

În sâmbăta următoare, pe seară, Hélène auzi un astfel de tărăboi în bucătărie, încât se duse să vadă ce e.

— Ce-i asta? întrebă ea. Te baţi cu mobilele?

— Spăl, doamnă, răspunse Rosalie, ciufulită şi năduşită, ghemuită pe jos frecând podeaua cu toată puterea braţelor sale mici.

Acum isprăvise şi o usca. Niciodată, nu-şi făcuse bucătăria atât de frumoasă. S-ar fi putut culca acolo şi-o mireasă,

căci totul era alb ca pentru nuntă. Masa şi bufetul păreau că sunt date din nou la rindea, atât de mult îşi tocise degetele cu ele. Trebuia să vezi frumoasa orânduială, cratiţele şi oalele aşezate după mărime, fiecare în cuiul ei, până la soba şi la grătarul care străluceau fără o pată de fum. Hélène tăcută, rămase o clipă acolo; apoi surâse şi se retrase.

De atunci, în fiecare sâmbătă urma o curăţenie la fel, patru ceasuri petrecute în praf şi-n apă. Rosalie voia, duminica, să-i arate curăţenia ei lui Zéphyrin. O pânză de păianjen ar fi făcut-o de ruşine. Când totul strălucea în jurul ei, începea să cânte. La ceasul trei se mai spăla o dată pe mâini, şi-şi punea boneta cu panglici. Apoi, trăgând pe jumătate

draperia de bumbac, îl aştepta pe Zéphyrin într-o frumoasă rânduială, în mirosul plăcut de cimbru şi de dafin.

Exact la ora trei şi jumătate, Zéphyrin sosea; se plimba pe stradă până când ceasurile din cartier sunau jumătatea. Rosalie îi auzea bocancii grosolani bocănind pe trepte, şi-i deschidea uşa când se oprea pe palier. Îi interzisese să se atingă de cordonul soneriei. De fiecare dată schimbau aceleaşi cuvinte:

— Tu eşti?

— Da, eu.

Şi rămâneau nas în nas cu ochii lor lucitori şi cu gura încreţită. Apoi Zéphyrin o urma pe Rosalie; dar ea nu-l lăsa să intre până nu-l descotorosea de

chipiu şi de sabie. Nu voia câtuşi de puţin astfel de lucruri în bucătăria ei şi ascundea şi chipiul şi sabia în fundul unui dulap. După care îşi aşeza iubitul aproape de fereastră şi nu-i mai îngăduia să se mişte.

— Stai liniştit... Dacă vrei, n-ai decât să te uiţi cum pregătesc masa doamnei...

Dar el nu venea aproape niciodată cu mâinile goale... De obicei îşi petrecea dimineaţa alergând cu camarazii prin pădurea de la Meudon, târându-şi picioarele în hoinăreli fără sfârşit, leneş şi sorbind aerul curat, cu regretul vag după propriul său ţinut. Ca să-şi ocupe degetele, tăia vărguţe, le cioplea, le împodobea din mers cu toate

soiurile de arabescuri. Apoi, cum nu se hotăra să arunce vărguţele i le aducea după-amiaza Rosaliei.

Într-o zi sosi cu un cuib plin cu ouă pe care-l aşezase în fundul chipiului, sub o batistă. De altfel, avea întotdeauna buzunarele pline să-i crape. Scotea din ele curiozităţi, pietre transparente, luate de pe marginea Senei, fiare vechi, fructe sălbatice cu seminţe care se uscau, rămăşiţe de nerecunoscut pe care până şi zdrenţarii le refuzau.

Pasiunea lui erau mai ales pozele. De-a lungul drumurilor, aduna hârtiile în care fuseseră învelite ciocolata şi săpunurile şi pe care se vedeau figuri de negri şi palmieri, dansatoare orientale şi buchete de trandafiri. Învelitorile

vechilor cutii crăpate, cu figuri de doamne blonde şi visătoare, gravuri lăcuite şi hârtia argintată a acadelelor, aruncate prin maidanele învecinate, erau marile descoperiri care-i umpleau inima de bucurie. Toată această pradă dispărea în buzunarele lui; pe cele mai frumoase le învelea într-un capăt de ziar. Şi duminica, atunci când Rosalie avea o clipă de pierdut, între un sos şi o friptură, îi arata pozele. Erau ale ei dacă le voia: dar, cum hârtia din jurul pozei nu era întotdeauna curată, el decupa pozele, fapt care-l distra grozav. Rosalie se supăra, fâşiile de hârtie zburau până în farfuriile ei; şi trebuia să vezi cu câtă viclenie de ţăran, sfârşea prin a pune mâna pe foarfece. Adesea, pentru a

scăpa de el, i le dădea pe neaşteptate.

În vremea asta, un rântaş sfârâia în cratiţă. Rosalie supraveghea sosul, cu o lingură de lemn în mână, în timp ce Zéphyrin, cu capul plecat, cu spatele lăţit de epoleţii lui roşii, tăia pozele. Părul îi era tuns atât de scurt, încât i se vedea pielea capului; gulerul lui galben era căscat la spate, lăsând să i se vadă gâtul pârlit. Sferturi întregi de oră cei doi nu-şi spuneau nimic. Când Zéphyrin îşi înălţa capul o vedea pe Rosalie luând făina, tăind pătrunjelul, punând sare, piper, cu un aer profund interesat. Atunci, din când în când, îi scapă câte o vorbă.

— Ei, drace! Ştii că miroase tare bine?

Bucătăreasa, în plină dogoare a focului, nu catadicsea să-i răspundă imediat. După o lungă tăcere, spunea la rândul ei:

— Vezi, trebuie să fiarbă înăbuşit...

Şi discuţia lor nu se mai urnea din acest loc. Nu vorbeau nici măcar de ţinutul lor. Când îşi aduceau aminte de ceva, se înţelegeau dintr-un cuvânt şi râdeau în sinea lor toată după-amiaza. Asta le era de-ajuns. Şi, când Rosalie îl conducea pe Zéphyrin până la uşă, amândoi îşi petrecuseră vremea cât se poate de plăcut.

— Haide, du-te! Trebuie s-o servesc pe doamna... Şi-i dădea înapoi chipiul şi sabia, îl împingea în faţa ei, apoi o servea pe doamna cu bucuria zugrăvită

pe obraji, în timp ce el, cu braţele bălăbănind, se reîntorcea la cazarmă, gâdilat pe dinăuntru de mirosul plăcut de cimbru şi de dafin pe care-l aducea cu sine.

La început, Hélène crezu că trebuie să-i supravegheze. Sosea adesea pe neaşteptate, pentru a da vreun ordin. Şi-ntotdeauna îl găsea pe Zéphyrin în colţul lui, între masă şi fereastră, aproape de cişmeaua de gresie, care-l silea să-şi ghemuiască picioarele. De îndată ce doamna apărea, el se scula şi rămânea în picioare, în ţinută militărească. Dacă doamna îi adresa vreo vorbă, el nu răspundea decât prin saluturi şi mormăieli respectuoase. Puţin câte puţin, Hélène se linişti văzând că

nu-i deranja niciodată şi că-şi păstrau pe chip liniştea de îndrăgostiţi răbdători. Rosalie părea atunci mult mai dezgheţată decât Zéphyrin. Ea avea de-acum câteva luni de stat la Paris, se mai cioplise, măcar că nu cunoştea decât trei străzi: strada Passy, strada Franklin şi strada Vineuse.

El, la regiment, rămăsese bleg. Ea o asigura pe doamna că „se prostea”; căci, la ţară, era mult mai şiret. Asta i se trăgea de la uniformă, spunea ea; toţi băieţii care „cădeau” la oştire, se prosteau de dădeau în gropi. În adevăr, Zéphyrin, năucit de noua sa existenţă, avea ochii rotunzi şi legănatul unei gâşte, îşi păstrase, sub epoleţi, necioplirea de ţăran, cazarma nu-l

învăţase încă nimic din limbajul frumos, nici manierele cuceritoare ale soldatului parizian. Ah! doamna putea să fie liniştită! Nu era el acela care să se gândească la zburdălnicii.

Într-o duminică, Hélène intră în bucătărie. Cum papucii îi înăbuşeau zgomotul paşilor, ea rămase în prag fără ca slujnica sau soldatul s-o fi auzit. Într-un colţ, aşezat la masă, Zéphyrin stătea în faţa unei farfurii cu supa aburindă. Rosalie, care se afla cu spatele la uşă, îi tăia felii lungi de pâine

— Haide, mănâncă, dragul meu! spunea ea. Umbli mult, şi asta te face să flămânzeşti. Iaca... Ţi-ajunge? Mai vrei?

Şi îl învălui într-o privire tandră şi neliniştită. El, dolofan, aplecat deasupra

farfuriei, înghiţea o felie întreagă muiată în supă la fiecare dumicat. Faţa lui, galbenă de pistrui, se roşise de aburii care-o scăldau. Murmură:

— Drace! Ce mai zeamă! Dar ce pui tu în ea?

— Stai, spuse ea, dacă-ţi place prazul...

Dar întorcându-se, o zări pe stăpână-sa. Scoase un strigăt uşor. Amândoi rămaseră încremeniţi. Apoi, Rosalie se scuză cu un val neaşteptat de vorbe.

— E porţia mea, doamnă, oh! Altfel n-aş fi luat din supă... Iaca, mă jur pe ce am mai sfânt... I-am zis: „Dacă vrei porţia mea de supă... ţi-o dau...” Haide, spune şi tu... Ştii bine că aşa s-au

petrecut lucrurile...

Şi, neliniştită de tăcerea pe care-o păstra stăpână-sa, o crezu supărată, şi continuă cu o voce zdrobită:

— Murea de foame, doamnă; mi-a furat un morcov crud... Le dă o mâncare atât de proastă... Apoi, închipuiţi-vă, că s-a dus la dracu-n praznic, de-a lungul râului, nu ştiu pe unde... Chiar dumneavoastră mi-aţi spus: „Rosalie, dă-i o ceaşcă de supă...”

Atunci Hélène, în faţa soldatului mărunţel, care rămăsese cu gura plină, necutezând să înghită, nu mai putu să fie aspră. Răspunse cu blândeţe:

— Ei, bine, fata mea, când acestui băiat îi va fi foame, va trebui să-l pofteşti la masă, asta-i tot... Îţi dau

voie...

Simţise în faţa lor acea înduioşare care-o mai făcuse o dată să-şi uite străşnicia. Erau atât de fericiţi în această bucătărie! Draperia de bumbac trasă pe jumătate lăsa să intre soarele care apunea. Vasele de aramă incendiau peretele din fund, cu un reflex trandafiriu, sporind lumina slabă a odăii. Şi, în acea umbră aurită, îşi apropiaseră amândoi micile lor feţe rotunde, liniştite şi limpezi ca nişte Luni. Dragostea lor părea atât de calmă, încât nu deranja frumoasa rânduială a ustensilelor de bucătărie. Adulmecau miresmele plăcute ale cuptorului, cu pofta de mâncare satisfăcută, cu inima plină.

— Spune, mamă, întrebă Jeanne

într-o seară, după o lungă gândire, vărul Rosaliei n-o îmbrăţişează niciodată şi de ce?

— Şi de ce vrei s-o îmbrăţişeze? răspunse Hélène. Se vor îmbrăţişa când îşi vor sărbători ziua lor.

II

Marţi, după ciorbă, Hélène îşi ciuli urechile, zicând:

— Ce potop, auziţi? Bieţii mei prieteni, o să vă mureze zdravăn ploaia în astă-seară.

— Oh, câteva picături, murmură abatele, a cărui sutană veche se şi udase pe la umeri.

— Eu am o goană bună de dat, spuse domnul Rambaud; dar o să mă înapoiez totuşi pe jos; îmi place lucrul ăsta; de altfel, am umbrela.

Jeanne se gândea, privind cu seriozitate ultima lingură de fidea. Apoi

spuse încet:

— Rosalie zicea că nu veţi veni din pricina vremii proaste. Mama, dimpotrivă, spunea că veţi veni... Sunteţi foarte drăguţi, veniţi întotdeauna...

Cei din jurul mesei zâmbiră, Hélène clătină afectuos din cap la adresa celor doi fraţi. Afară, ploaia continua cu un ropot înăbuşit şi bătaia puternică a vântului făcea să trosnească jaluzelele. Parcă venise iarna. Rosalie trăsese cu grijă draperiile de rips roşu; mica sufragerie, bine închisă, luminată de lumina calmă a lămpii de sus, care atârna atât de albă, căpăta, în toiul zguduirilor furtunii, o intimitate înduioşătoare. Pe bufetul de mahon,

porţelanurile oglindeau lumina liniştită. Şi, în această pace, cei patru convivi discutau fără grabă, aşteptând la bunul plac al servitoarei, în faţa plăcutei prospeţimi a mesei.

— Ah, aşteptaţi? Cu atât mai rău, spuse cu familiaritate Rosalie intrând cu o farfurie. Sunt fileuri de solă la grătar pentru domnul Rambaud, şi peştele ăsta se cere să fie pregătit în ultimul moment.

Domnul Rambaud făcea pe mâncăciosul ca s-o distreze pe Jeanne şi ca să-i facă plăcere Rosaliei, care era tare mândră de talentul ei de bucătăreasă. Se întoarse spre ea şi întrebă:

— Ia să vedem, ce-ai pregătit astăzi? Îmi faci întotdeauna surprize când nu

mi-e foame.

— Oh, răspunse ea, sunt trei feluri de mâncare, ca întotdeauna, nu mai mult... După fileurile de solă, veţi mânca jigou şi varză de Bruxelles. Nimic mai mult, zău aşa.

Dar domnul Rambaud se uită la Jeanne cu coada ochiului. Copila se veselea, înăbuşindu-şi râsul în mâinile împreunate, scuturând din cap, ca şi cum ar fi vrut să spună că Rosalie minţea. Atunci, el plescăi din limbă cu un aer de îndoială şi Rosalie făcu pe supărata.

— Nu mă credeţi, reîncepu ea, pentru că domnişoara e gata să râdă. Ei bine, păstraţi-vă pofta de mâncare şi-o să vedeţi că nu veţi fi silit să staţi din nou la masă când o să vă întoarceţi

acasă.

Când slujnica nu mai fu acolo, Jeanne, care râdea din ce în ce mai tare, simţi o grozavă mâncărime de limbă.

— Eşti prea mâncăcios..., începu ea; m-am dus în bucătărie şi... Dar se întrerupse. Ah, nu trebuie să-i spun, nu-i aşa, mamă? Nu-i nimic, absolut nimic.... Râdeam, ca să te prind cu ocaua mică.

Această scenă se repeta în fiecare marţi şi avea întotdeauna acelaşi succes. Hélène era mişcată de marea plăcere cu care domnul Rambaud se deda acestui joc, căci ştia că trăise multă vreme cu o cumpătare provensală, cu o scrumbie şi şase măsline pe zi. Cât despre abatele Jouve, nu ştia niciodată ce mânca; adesea se şi glumea pe seama neştiinţei

şi a distracţiei sale. Jeanne îl pândea cu ochi strălucitori. Când fură serviţi, ea îi spuse preotului:

— E foarte bun merlanul[2].

— Foarte bun, draga mea, murmură el. Într-adevăr e merlan, eu credeam că-i calcan.

Şi cum toată lumea râdea, el îi întrebă cu naivitate de ce râd. Rosalie, care tocmai intra, părea foarte jignită. Până şi preotul din satul ei cunoştea mai bine mâncărurile; spunea vârsta unei păsări cu o precizie de opt zile, doar tăind-o; n-avea nevoie să intre în bucătărie ca să ştie dinainte ce-avea să mănânce la cină, îi era de-ajuns mirosul. Doamne, Dumnezeule! Dac-ar fi slujit la un preot ca domnul abate, n-ar şti nici

cum să învârtească o omletă. Şi preotul se scuza cu o mutră nedumerită ca şi cum lipsa totală a simţului lăcomiei ar fi fost un cusur de care era disperat că nu se putea lecui. Dar, e drept, avea altele în mintea lui.

— Ăsta e un jigou, declară Rosalie, punând friptura pe masă.

Din nou, începură cu toţii să râdă, abatele Jouve primul. Îşi întinse capul mare clipind din ochii lui mici.

— Nici vorbă, e un jigou, spuse el. Cred că l-aş fi recunoscut...

De altfel, în ziua aceea, abatele era şi mai distrat ca de obicei. Mânca repede, cu graba unui om pe care masa îl plictiseşte şi care, la el acasă, mănâncă în picioare; apoi, îi aşteptă pe ceilalţi,

adâncit în gânduri, răspunzând numai prin zâmbete. În orice clipă arunca spre frate-său câte o privire în care era şi încurajare şi nelinişte. Domnul Rambaud nu părea nici el să fie liniştit ca de obicei; tulburarea i se trăda printr-o nevoie de a vorbi, de a se mişca pe scaun, ceea ce nu i se potrivea firii sale chibzuite. După varza de Bruxelles, cum Rosalie întârzia să aducă desertul, urmă o tăcere. Afară, ploaia cădea cu şi mai multă violenţă, un puhoi de apă izbea în pereţii casei. În sufragerie aerul devenise înăbuşitor. Atunci, Hélène îşi dădu seama că atmosfera nu mai era aceeaşi, că între cei doi fraţi se întâmplase ceva. Ea îi privi cu solicitudine şi sfârşi prin a murmura:

— Dumnezeule, ce ploaie grozavă! Nu-i aşa? Asta vă indispune? Păreţi amândoi bolnavi...

Dar ei spuseră că nu şi se grăbiră s-o liniştească. Şi cum Rosalie sosea aducând o farfurie uriaşă, domnul Rambaud strigă, pentru a-şi ascunde emoţia:

— Ce spuneam eu? Încă o surpriză!

Surpriza, în acea zi, era o cremă de vanilie, unul din succesele bucătăresei. Aşa că trebuia să-i vezi râsul larg şi mut, cu care puse crema pe masă.

Jeanne bătea din palme, repetând:

— Ştiam. Ştiam. Am văzut ouăle în bucătărie!

— Dar nu mai mi-e foame, spuse domnul Rambaud cu un aer disperat. Îmi

este peste putinţă să mai mănânc!

Atunci Rosalie, devenind gravă, plină de o mânie reţinută, spuse simplu, cu un aer demn:

— Cum! O cremă pe care am făcut-o pentru dumneavoastră? Ei bine, încercaţi şi nu mâncaţi, încercaţi...

El se resemna şi luă o porţie mare de cremă. Abatele continua să fie distrat. Îşi împături şervetul şi se sculă înainte de a isprăvi desertul, cum făcea de obicei. O clipă se plimbă prin odaie, cu capul înclinat pe un umăr; apoi, când Hélène, la rândul ei, se ridică de la masă, îndreptă spre domnul Rambaud o privire de înţelegere şi-o duse pe tânăra femeie în camera de alături. De după uşa întredeschisă, li se auziră aproape de

îndată vocile încete, fără a li se distinge cuvintele.

— Grăbeşte-te, îi spunea Jeanne domnului Rambaud, care părea că nu mai e în stare să-şi termine biscuitul. Vreau să-i arăt lucrul meu!

Dar el nu se grăbea. Când Rosalie începu să strângă masa, trebui totuşi să se scoale.

— Stai, aşteaptă, murmură el, în timp ce copila voia să-l ducă în camera de alături.

Şi se depărtă de uşă, stânjenit şi temător.

Apoi, cum abatele ridică vocea, fu cuprins de o asemenea slăbiciune, încât trebui să se aşeze din nou în faţa mesei strânse. Scoase din buzunar un ziar.

— Îţi voi face o trăsurică, spuse el.

— După asta ai să-mi faci un puişor, spuse ea, ca să-l înham la trăsură.

În fundul camerei abatele Jouve rămăsese în picioare în umbra clară în care abajurul scălda odaia. Hélène îşi reluase locul ei obişnuit, în faţa măsuţei; şi cum nu se jena marţea de prietenii ei, lucra, şi sub cercul de lumină vie nu i se vedeau decât mâinile palide cosând o bonetă de copil.

— Jeanne nu-ţi mai pricinuieşte nici o nelinişte? întrebă abatele.

Ea îşi înălţă capul înainte de a-i răspunde.

— Doctorul Deberle pare cu totul liniştit în privinţa ei, spuse ea. Dar biata micuţă e încă destul de nervoasă... Ieri

am găsit-o leşinată pe scaun.

— Îi lipseşte mişcarea, reîncepu preotul. Prea staţi închise, nu duceţi o viaţă ca toată lumea...

Tăcu şi o clipă fu linişte. Găsise, fără îndoială, legătura pe care-o căuta, de la o idee la alta; dar când să vorbească îşi luă seama. Apucă un scaun, se aşeză alături de Hélène şi zise:

— Ascultă, fiica mea dragă, doresc de câtăva vreme să discut serios cu dumneata. Viaţa pe care-o duci aici nu-i bună. La vârsta dumitale, cineva nu se închide astfel în casă, aşa cum faci dumneata. Şi această renunţare este tot atât de rea pentru copil ca şi pentru dumneata însăţi. Există mii de pericole, pericole în ce priveşte sănătatea şi

altele, de altă natură...

Hélène ridicase capul uimită.

— Ce vrei să spui, prietene? zise ea.

— Fata mea, cunosc prea puţin lumea, continuă preotul, uşor încurcat, dar ştiu totuşi că o femeie e foarte expusă când rămâne fără apărare. În sfârşit, eşti prea singură şi această singurătate în care te-ai cufundat nu-i sănătoasă, crede-mă. Va veni o zi când ai să suferi din pricina asta.

— Dar nu mă plâng, mă simt foarte bine aşa cum sunt, strigă ea cu oarecare vioiciune.

Bătrânul preot îşi clătină încet capul său mare.

— Fireşte, e plăcut. Te simţi cu desăvârşire fericită, înţeleg. Numai că

pe această pantă a singurătăţii şi a reveriei, nu ştii niciodată unde-ai să ajungi. Oh! Te cunosc, nu eşti în stare să faci vreun rău. Dar ai putea, mai devreme sau mai târziu, să-ţi pierzi liniştea. Şi, într-o bună dimineaţă, locul pe care-l laşi gol în jurul şi în sufletul dumitale va fi ocupat de cine ştie ce sentiment dureros şi de nemărturisit.

În umbră, o roşeaţă coloră obrazul Hélènei.

Oare preotul îi citise în inimă? Cunoştea deci tulburarea care creştea în ea, acea agitaţie interioară care-i umplea viaţa şi despre care nu voise să se întrebe? Lucrul îi căzu pe genunchi. O cuprinse o slăbiciune, îl ascultă pe preot cu o complicitate plină de evlavie care

avea să-i îngăduie, în sfârşit, să mărturisească şi să-şi precizeze aceste lucruri vagi, care-o frământaseră până în fundul sufletului. Pentru că ştia tot, n-avea decât s-o întrebe, ea va încerca să-i răspundă.

— Mă las în mâinile dumitale, prietene, murmură ea. Ştii bine că te-am ascultat întotdeauna.

Atunci preotul păstră un moment de tăcere; apoi, încet şi grav, spuse:

— Fata mea, trebuie să te măriţi.

Ea rămase mută, cu braţele atârnate datorită uimirii pe care i-o pricinuia acest sfat. Aştepta alte cuvinte, nu mai pricepea nimic. Totuşi abatele continua, arătând motivele pentru care trebuia să se hotărască să se mărite.

— Gândeşte-te că eşti încă tânără; n-ai să mai poţi rămâne mult în acest colţ depărtat al Parisului, abia cutezând să ieşi, ignorând cu totul viaţa. Trebuie să reintri în existenţa comună, căci altminteri, mai târziu, vei regreta amarnic izolarea dumitale. Nu bagi de seamă lucrătura înceată a acestei osândiri la singurătate, dar prietenii au remarcat paloarea dumitale şi sunt neliniştiţi...

El se oprea la fiecare frază, nădăjduind, că-l va întrerupe şi că va discuta propunerea lui. Dar ea rămânea foarte rece, parcă îngheţată de surpriză.

— Ai un copil, reluă el; ăsta-i un lucru de seamă. Numai că, spune şi dumneata, în interesul Jeannei dumitale,

braţul unui bărbat ar fi aici de mare trebuinţă... O, ştiu, trebuie găsit cineva foarte bun, care să-i fie un adevărat tată...

Ea nu-l lăsă să isprăvească. Vorbi brusc, cu o revoltă şi o repulsie extraordinare.

— Nu, nu, nu vreau! Ce mă sfătuieşti, prietene? Niciodată, auzi, niciodată n-am să fac asta!

Toată inima ei se răzvrătea, era ea însăşi înfricoşată de violenţa acestui refuz. Propunerea preotului venea să zguduie în ea acel colţ obscur în care evita să citească; şi, după durerea pe care o încerca, pricepea, în sfârşit, gravitatea bolii ei, trăia ruşinea unei femei care simţea lunecându-i de pe trup

ultimul veşmânt.

Atunci, sub privirea limpede şi surâzătoare a bătrânului abate, ea se zbătu:

— Nu vreau! Nu iubesc pe nimeni! Şi, cum el o privea întruna, ea crezu că-i citeşte minciuna pe faţă; se roşi şi bâigui: „Gândeşte-te, am lăsat doliul abia de cincisprezece zile. Nu, nu e posibil...”

— Fata mea, spuse liniştit preotul, m-am gândit mult înainte de a-ţi vorbi. Cred că fericirea dumitale e aici... Linişteşte-te... Nu vei face niciodată decât ceea ce vei voi.

Discuţia încetă. Hélène se străduia să-şi stăpânească valul de proteste care i se urca pe buze. Îşi luă din nou lucrul,

făcu câteva împunsături, cu capul plecat. Şi, în toiul tăcerii, se auzi vocea subţirică a Jeannei, care spunea în sufragerie:

— Nu se înhamă un puişor la trăsură, se înhamă un cal... Nu ştii să faci şi cai?

— A, nu! Caii sunt mai greu de făcut, răspunse domnul Rambaud. Dar, dacă vrei, am să te învăţ să faci trăsuri.

Şi întotdeauna jocul se sfârşea astfel. Jeanne, foarte atentă, se uita la bunul ei prieten cum îndoia hârtia într-o mulţime de pătrăţele; apoi încerca şi ea la rândul ei, dar se încurca, bătea din picior. Totuşi, învăţase să facă vapoare şi mitre de episcopi.

— Vezi, repetă răbdător domnul Rambaud, faci patru coarne ca astea,

apoi le răsuceşti...

Timp de o clipă, urechea lui ciulită prinsese câteva cuvinte rostite în camera de alături; şi bietele sale mâini tremurară şi mai tare, limba i se încurcă în aşa hal în gură, încât rosti vorbele doar pe jumătate.

Hélène, care nu se putea linişti, reluă convorbirea:

— Cu cine să mă mărit? îl întrebă ea dintr-odată pe preot, punându-şi lucrul pe măsuţă. Ai pe careva în vedere, nu-i aşa?

Abatele Jouve se ridicase în picioare mergând încet prin odaie. Făcu un semn afirmativ din cap, fără să se oprească.

— Ei bine, spune-mi cine e

persoana, zise ea.

O clipă, el rămase în picioare în faţa ei; apoi ridică uşor din umeri, murmurând:

— La ce bun? Dacă nu vrei?

— N-are importanţă, vreau să ştiu, spuse ea; cum aş putea să iau o hotărâre dacă nu ştiu despre cine-i vorba?

El nu răspunse numaidecât, stătea mereu în picioare şi-o privea drept în ochi. Un surâs puţin trist i se ivi pe buze. Şi sfârşi prin a spune aproape în şoaptă:

— Cum, n-ai ghicit?

Nu, ea nu ghicise, îşi frământa mintea, se mira. Atunci el făcu un semn; cu o mişcare a capului îi arătă sufrageria:

— El! strigă ea cu vocea înăbuşită.

Deveni dintr-odată gravă. Nu mai protestă atât de violent. Nu-i mai rămăsese pe faţă decât mirare şi durere. Rămase multă vreme cu ochii în pământ, gânditoare. Nu, n-ar fi ghicit niciodată; şi totuşi nu găsea nimic de spus. Domnul Rambaud era singurul om în mâna căruia ea şi-ar fi pus-o cu sinceritate pe a sa, fără nici o teamă. Îi cunoştea bunătatea, nu râdea de rotunjimea lui de burghez. Dar, cu toată afecţiunea ce-o avea pentru el, gândul că o iubea, o pătrundea ca un frig puternic.

În vremea asta, abatele îşi reluase plimbarea dintr-un capăt în celălalt al odăii. Şi, cum trecea prin faţa uşii sufrageriei, o chemă încet pe Hélène.

— Iată, vino şi vezi...

Ea se ridică şi privi.

Domnul Rambaud sfârşise prin a o aşeza pe Jeanne pe propriul lui scaun. Iar el, la început sprijinit de masă, alunecase la picioarele fetiţei. Stătea în genunchi, în faţa ei, şi-şi petrecuse un braţ pe după umerii copilei. Pe masă, se aflau trăsura trasă de un puişor, vapoare, cutii, mitre episcopale.

— Aşadar, mă iubeşti într-adevăr? spuse el. Repetă că mă iubeşti...

— Sigur; te iubesc, doar ştii asta...

El ezita, tremura ca şi când ar fi avut de făcut o declaraţie de dragoste.

— Şi dacă ţi-aş cere să rămân mereu aici, cu tine, ce mi-ai răspunde?

— Oh! Aş fi mulţumită; ne-am juca împreună, nu-i aşa? Ar fi foarte vesel.

— Pentru totdeauna, auzi tu, aş rămâne pentru totdeauna!

Jeanne luase un vapor pe care-l transformase într-un chipiu de jandarm. Murmură:

— Trebuie să-ţi îngăduie şi mama!

Acest răspuns păru să-i readucă toate neliniştile. i se hotăra soarta.

— Sigur, spuse el. Dar dacă mama o să-mi îngăduie, tu nu vei spune nu, nu-i aşa?

Jeanne, care-şi terminase chipiul de jandarm, entuziasmată, începu să cânte o arie compusă de ea.

— Eu voi spune: da, da, da... Eu voi spune: da, da, da. Iată cât e de frumos chipiul meu!

Domnul Rambaud, mişcat până la

lacrimi, se ridică în genunchi şi o îmbrăţişă, în timp ce ea îşi aruncă mâinile pe după gâtul lui. Îl rugase pe fratele său să-i ceară mâna Helenei; el încercase să obţină aprobarea Jeannei.

— Vezi, spuse preotul cu un zâmbet, copila vrea...

Hélène rămase gravă. Nu mai vorbi. Abatele îşi reluase pledoaria şi insistase asupra meritelor domnului Rambaud. N-ar fi un tată bun pentru Jeanne? Îl cunoştea, ar fi fost foarte fericită dacă i s-ar fi încredinţat lui. Apoi, cum ea tăcea, abatele adăugă cu o mare emoţie şi o mare demnitate că, dacă i se încredinţase un astfel de demers, nu se gândise la frate-său, ci la ea, la fericirea ei.

— Te cred, ştiu cât de mult ţii la mine, spuse cu vioiciune Hélène. Aşteaptă, vreau să-i răspund fratelui dumitale în faţa dumitale.

Sună ora zece. Domnul Rambaud intră în dormitor. Ea îi ieşi în întâmpinare, cu mâna întinsă, spunând:

— Îţi mulţumesc pentru propunerea dumitale, prietene, şi-ţi sunt foarte recunoscătoare. Ai făcut bine că ai vorbit...

Ea îl privi liniştită, în faţă, ţinându-i mâna lui mare într-a sa. El, tremurând, nu îndrăzni să ridice ochii.

— Numai că-ţi cer un timp de gândire, continuă ea. Poate că-mi va trebui o vreme mai lungă...

— Oh, oricât doreşti, şase luni, un

an, chiar şi mai mult, bâigui el, uşurat, fericit de faptul că nu-l dădea de îndată pe uşă afară.

Atunci, ea surâse slab.

— Dar înţeleg să rămânem prieteni. Vei veni ca şi-n trecut, dar să-mi făgăduieşti că vei aşteptă ca să vorbesc eu prima despre aceste lucruri. Eşti de acord?

El îşi retrase mâna şi-şi căută înfrigurat pălăria, acceptând totul printr-o continuă clătinare din cap. Apoi, în clipa în care se pregătea să iasă, îşi regăsi cuvintele:

— Ascultă, murmură el, acum ştii că eu sunt aici, nu-i aşa? Ei bine, să ştii că voi fi întotdeauna alături de dumneata, orice s-ar întâmpla. Aştept şi zece ani

dacă vrei, n-ai decât să faci un semn... Mă voi supune.

Şi el fu acela care luă pentru ultima oară mâna Hélènei şi-o strânse de mai, mai să i-o sfărâme. Pe scară, cei doi fraţi se întoarseră ca de obicei spunând:

— Pe marţi...

— Da, pe marţi, răspunse Hélène.

Când se întoarse în cameră, zgomotul unui nou potop de ploaie, ce izbea în obloanele ferestrelor, o mâhni foarte tare. Dumnezeule! Ce ploaie îndărătnică şi cum o să-i mai mureze pe bieţii ei prieteni. Deschise fereastra şi aruncă o privire în stradă. Răbufniri năprasnice de vânt stingeau becurile cu gaz. Şi, în mijlocul băltoacelor palide şi al umbrelor lucitoare ale ploii, zări

spatele rotund al domnului Rambaud care se ducea, fericit şi ţopăind în întuneric, fără să se sinchisească de potop.

Jeanne, după ce auzise câteva din ultimele cuvinte ale bunului ei prieten, devenise foarte serioasă. Îşi descălţase ghetuţele şi stătea în cămaşă de noapte, pe marginea patului, gândindu-se profund. Când maică-să intră s-o îmbrăţişeze, o găsi stând astfel.

— Noapte bună, Jeanne. Sărută-mă...

Apoi, cum copila părea a nu fi auzit, Hélène se ghemui în faţa ei, luând-o de mijloc.

— Aşadar ţi-ar face plăcere dac-ar locui cu noi? o întrebă ea.

Jeanne nu păru mirată de întrebare.

Fără îndoială că se gândea la acest lucru, încet, ea făcu da din cap.

— Dar ştii, reluă mama, va sta tot timpul aici, noapte, zi, la masă, peste tot...

O nelinişte crescu în ochii limpezi ai fetiţei, îşi puse obrazul pe umărul mamei sale, o sărută pe gât şi sfârşi prin a o întreba la ureche, fremătând toată:

— Mamă, o să te şi sărute?

O culoare trandafirie acoperi fruntea Hélènei. La început nu ştiu ce să răspundă acestei întrebări de copil, în sfârşit, murmură:

— Va fi ca şi tatăl tău, scumpa mea!

Atunci braţele Jeannei se înţepeniră şi ea izbucni în lacrimi. Bâigui:

— O, nu, nu mai vreau! Oh, mamă, te

rog, spune-i că nu mai vreau, du-te şi spune-i că nu mai vreau!

Se înăbuşi, se aruncă la pieptul mamei sale, o acoperi cu lacrimile şi sărutările ei. Hélène încercă s-o liniştească, repetându-i că lucrurile se vor aranja. Dar Jeanne, voia pe loc un răspuns hotărâtor:

— Oh, spune nu, măicuţă, spune nu... Vezi bine că aş muri... Oh, niciodată, niciodată...

— Ei bine, ţi-o făgăduiesc; fi cuminte şi culcă-te. Încă vreo câteva minute, copila o strânse pe maică-sa în braţele sale, ca şi când nu se putea desprinde de ea, apărând-o parcă împotriva celor care voiau să i-o ia. În sfârşit, Hélène putu s-o culce; dar trebui

s-o vegheze o bună parte din noapte. Zvârcoliri îi tulburau somnul, şi la fiecare jumătate de oră deschidea ochii, ca să se asigure că maică-sa era acolo, apoi adormea din nou lipindu-şi buzele de mâna ei.

---

[2] Specie de peşte marin.

III

A fost o lună nespus de frumoasă. Soarele de april acoperise grădina cu o verdeaţă plăcută, uşoară şi fină ca o dantelă. Lângă gard, clematitele îşi arătau tulpinele subţiri, în timp ce caprifoiul înmugurit răspândea un parfum gingaş, aproape sacru. La cele două margini ale peluzei, îngrijită şi tunsă, înfloreau în coşuri, muşcate roşii şi micsandre albe. Desişul ulmilor, în fund, între gâtuiala clădirilor vecine, acoperea tapetul verde al crengilor, ale căror frunzuliţe fremătau la cea mai mică adiere de vânt.

Timp de mai bine de trei săptămâni, cerul rămase fără un nor. Era ca o minune a primăverii care sărbătorea noua întinerire, înflorirea pe care o purta în inimă Hélène. În fiecare după-amiază ea cobora în grădină cu Jeanne. Locul ei era ştiut, lângă primul ulm din dreapta. Acolo o aştepta un scaun şi a doua zi încă mai găsea pe nisipul aleii capetele de aţă pe care le semănase în ajun.

— Aici eşti ca la dumneata acasă, repeta în fiecare seară doamna Deberle, care făcuse pentru ea una din acele pasiuni din care trăia şase luni. Pe mâine... Vei încerca să vii mai devreme, nu-i aşa?

Şi Hélène era într-adevăr ca la ea acasă. Puţin câte puţin se obişnui cu

colţişorul acela de verdeaţă, aştepta clipa în care avea să coboare acolo cu o nerăbdare de copil. Ceea ce-o încânta în această grădină burgheză era mai ales curăţenia peluzelor şi a tufişurilor. Nici un fir de iarbă uitat nu supăra simetria frunzişurilor. Aleile, netezite în fiecare dimineaţă, aveau sub picioare moliciunea unui covor. Hélène trăia aici calmă şi liniştită, fără să se simtă deranjată de belşugul de sevă. Nu simţea nici o tulburare din pricina acelor ronduri desenate atât de precis, a acelor mantii de iederă, din care grădinarul smulgea una câte una frunzele îngălbenite. Sub umbra deasă a ulmilor, în acea parte cultivată cu flori, pe care prezenţa doamnei Deberle o înmiresma

cu o nuanţă de mosc, ea se putea crede într-un salon; şi doar vederea cerului, când îşi ridica încet capul, îi amintea că e afară, în aer liber, şi asta o făcea să respire adânc.

Adesea ele îşi petreceau singure după-amiaza fără să vadă pe nimeni. Jeanne şi Lucien se jucau la picioarele lor. Urmau lungi tăceri. Apoi, doamna Deberle, pe care visarea o întrista, vorbea ore în şir, mulţumindu-se cu aprobările mute ale Hélènei şi reîncepând neobosită la cea mai neînsemnată clătinare a capului acesteia. Erau poveşti interminabile despre doamnele din societatea lor, proiecte de recepţii pentru iarna următoare, reflecţii de coţofană gureşă cu privire la

evenimentele zilei, tot haosul monden care se ciocnea sub acea frunte de femeie frumoasă şi toate astea amestecate cu efuziuni neaşteptate de dragoste faţa de copii, cu fraze emoţionante care ridicau în slăvi farmecele prietenei. Hélène o lăsa să-i strângă mâinile. N-o asculta întotdeauna, dar în înduioşarea continuă în care trăia era foarte mişcată de mângâierile Juliettei şi i-o spunea cu o mare bunătate, o bunătate de înger. Alteori, venea careva în vizită. Atunci doamna Deberle era încântată.

Începând de la Paşti, sâmbetele ei în care primea încetaseră, cum se şi cuvenea în acea perioadă a anului. Dar se temea de singurătate şi era încântată

dacă cineva venea s-o vadă, fără fasoane, în grădină. Atunci, marea ei preocupare era să-şi aleagă locul unde-şi va petrece luna august. La fiecare nouă vizită, reîncepea aceeaşi discuţie: explica cum că soţul ei nu va merge cu ea la mare; apoi îi întreba pe musafiri unde ar fi mai bine să se ducă. Nu pentru ea, ci pentru Lucien. Când sosea frumosul Malignon, se aşeza călare pe un scaun ţărănesc. Lui îi era groază de viaţa la ţară; trebuia să fii nebun să te exilezi din Paris sub pretextul că te duci să capeţi guturai pe ţărmul oceanului. Totuşi discutau despre plajă: toate erau infecte şi el susţinea că, în afară de Trouville, nu exista absolut nici una cât de cât curată. Hélène auzea

în fiecare zi aceeaşi discuţie, fără să obosească, fericită chiar de această monotonie care o legăna şi o adormea în acelaşi gând. După o lună, doamna Deberle, încă nu ştia unde va merge.

Într-o seară, pe când Hélène se retrăgea, Juliette zise:

— Mâine sunt silită să ies, dar asta n-o să te împiedice să cobori în grădină. Aşteaptă-mă, n-am să întârzii prea mult...

Hélène primi. Petrecu o după-amiază delicioasă, singură în grădină. Deasupra capului nu se auzea decât zgomotul pe care-l făceau aripile vrăbiilor, agitându-se prin copaci. Se simţea copleşită de farmecul acestui colţişor însorit. Şi începând din acea zi, cele mai

minunate după-amieze fură cele în care prietena ei o părăsea.

Relaţii din ce în ce mai strânse se înnodau între ea şi familia Deberle. Mânca la ei, ca o prietenă intimă; când întârzia sub ulmi, Pierre cobora pe peron spunând:

— Doamna e servită!

Juliette o ruga să rămână, aşa că uneori accepta. Erau mese de familie, înveselite de neastâmpărul copiilor. Doctorul Deberle şi Hélène păreau buni prieteni, oameni cu temperamente calme, poate puţin cam reci, dar care se simpatizau. Şi Juliette spunea adesea:

— Oh, v-aţi înţelege bine împreună... Pe mine, liniştea voastră mă scoate din sărite...

În fiecare după-amiază doctorul se întorcea de la vizitele lui către ora şase. Le găsea pe doamne în grădină şi se aşeză lângă ele. La început Hélène voise să se retragă pentru a-i lăsa pe soţi singuri. Dar Juliette se supărase atât de straşnic din pricina acestei plecări bruşte, încât acum rămânea. Era vârâtă pe jumătate în viaţa intimă a acestei familii care părea întotdeauna foarte unită. Când doctorul sosea, soţia lui îi întindea obrazul cu aceeaşi mişcare prietenoasă, el o săruta, apoi cum Lucien i se agăţa de picioare, doctorul îl ţinea pe genunchi tot timpul cât vorbea. Copilul îi închidea gura cu mânuţele sale mici, îl trăgea de păr în mijlocul unei fraze, se purta atât de rău, încât el

sfârşea prin a-l pune jos, spunându-i să se ducă să se joace cu Jeanne. Hélène surâdea văzând această joacă, îşi părăsea o clipa lucrul ca să-i învăluie într-o privire liniştită pe tată, pe mamă şi pe copil. Sărutul soţului n-o supăra nicidecum, răutăţile lui Lucien o înduioşau. Ai fi zis că se odihnea în pacea fericită a acestui cămin.

În vremea asta soarele asfinţea îngălbenind ramurile înalte. Juliette care avea mania întrebărilor, chiar şi faţă de persoanele pe care le cunoştea mai puţin, îl iscodea pe soţul ei, fără încetare, adesea fără să mai aştepte răspuns.

— Unde-ai fost? Ce-ai făcut?

Atunci el îi vorbea de vizitele pe

care le făcuse, de vreo cunoştinţă pe care o salutase, ii dădea unele informaţii despre o stofă sau o mobilă, văzute într-o vitrină. Şi adesea, vorbind, ochii lui întâlneau ochii Hélènei. Nici unul, nici celălalt nu-şi întorceau capul. Se priveau faţă în faţă serioşi, ca şi cum şi-ar fi citit în adâncul inimilor; apoi surâdeau cu pleoapele uşor lăsate. Vioiciunea nervoasă a Juliettei, pe care ea şi-o îneca într-o moleşeală studiată, nu le îngăduia să discute multă vreme împreună, căci tânăra femeie se amesteca în toate discuţiile. Totuşi, schimbau împreună câteva cuvinte, fraze banale, care păreau să capete sensuri profunde şi care se prelungeau dincolo de sunetul vocii lor. La fiecare din

cuvintele lor o aprobau cu un semn uşor, ca şi cum gândurile le-ar fi fost comune. Era o înţelegere absolută, intimă, venită din adâncul făpturii lor, şi care se răsfrângea până şi în tăcerile lor. Uneori, Juliette se oprea din sporovăială ei de coţofană, puţin ruşinată de a fi vorbit atâta.

— Nu te distrezi defel, nu-i aşa? spunea ea. Vorbim despre lucruri care nu te interesează câtuşi de puţin...

— Nu, nu mă luaţi în seamă, răspundea Hélène veselă. Nu mă plictisesc niciodată... Pentru mine, e o fericire să ascult...

Şi nu minţea. În timpul acelor lungi tăceri gusta mai adânc farmecul de a se afla acolo. Cu capul plecat peste lucrul

ei de mână, ridicând din când în când ochii pentru a schimba cu doctorul acele lungi priviri care-i apropiau, se închidea cu plăcere în egoismul emoţiei sale. Înţelesese că între ea şi el există un sentiment ascuns, ceva foarte plăcut, cu atât mai plăcut cu cât nimeni pe lume nu-l împărţea cu ei. Hélène îşi purta însă taina în linişte, fără ca cinstea ei sufletească să-i fie tulburată, căci nimic rău n-o nelinişte. Cât era de bun cu soţia şi cu copilul lui! Îl iubea şi mai mult când îl sălta pe Lucien pe genunchi şi-o săruta pe Juliette pe obraz. De când îl văzuse între ai lui, prietenia ei sporise. Simţea că face parte din familie, în inima ei îi spunea Henri, în mod cât se poate de firesc. Când buzele

sale rosteau cuvântul „domnule”, un ecou repeta, „Henri”, în toată fiinţa ei.

Într-o zi doctorul o găsi pe Hélène, singură sub ulmi. Juliette pleca aproape în fiecare după-masă.

— Cum, soţia mea nu-i aici? spuse el.

— Nu, m-a părăsit, spuse ea râzând. Adevărul e că v-aţi înapoiat mai curând...

Copiii se jucau în celălalt capăt al grădinii. El se aşeză lângă ea. Singurătatea nu-i tulbura deloc. Timp de aproape un ceas vorbiră despre mii de lucruri, fără să simtă o clipă dorinţa să facă vreo aluzie la sentimentul duios care le umplea inimile. La ce bun să vorbească despre asta? Nu ştiau ce şi-ar

fi putut spune. N-aveau să-şi mărturisească nimic. Le era de ajuns plăcerea de a fi împreună, de a se înţelege asupra tuturor lucrurilor, de a se bucura fără tulburare de singurătatea lor, chiar în acelaşi loc în care el îşi săruta în fiecare seară nevasta, în faţa ei.

În acea zi glumea despre furia cu care lucra ea.

— Ştii, spuse el, că nu-ţi cunosc nici măcar culoarea ochilor; îi ţii întotdeauna aplecaţi deasupra lucrului.

Ea îşi înălţă capul şi-l privi, ca de obicei, drept în faţă.

— Vrei să mă necăjeşti? îl întrebă încetişor. Dar el continuă:

— A, sunt cenuşii, cenuşii cu reflexe albăstrui, nu-i aşa?

Asta a fost tot ceea ce-au cutezat; dar aceste vorbe, primele rostite, căpătară o dulceaţă nesfârşită.

Începând din ziua aceea, el o găsi adesea singură, în amurg. Fără să vrea, fără să-şi dea seama, familiaritatea lor deveni mai mare. Vorbeau cu voce schimbată, eu inflexiuni mângâietoare, pe care nu le aveau când erau auziţi de alţii. Şi totuşi când Juliette sosea, plină de înfrigurare, dornică, să flecărească despre drumurile pe care le făcuse prin Paris, ea nu-i mai deranja, puteau să-şi continue discuţia începută fără să aibă de ce se tulbura, fără să-şi mai tragă înapoi scaunele. Se părea că această primăvară frumoasă, această grădină în care înflorea liliacul, prelungea în fiinţa

lor cea dintâi vrajă a dragostei.

Spre sfârşitul lunii, doamna Deberle începu să fie preocupată de un mare proiect. Îi veni dintr-odată ideea să dea un bal de copii. Sezonul era destul de înaintat, dar această idee îi umplu până într-atâta capu-i fluşturatec, încât, cu felul ei impulsiv de a acţiona, se şi lansă în pregătiri. Voia ca totul să iasă nemaipomenit de bine. Balul urma să fie costumat. De atunci, la ea, la alţii, peste tot, nu mai vorbi decât de balul ei. În grădină aveau loc discuţii interminabile. Frumosul Malignon socotea acest plan cam copilăresc; dar găsi totuşi de cuviinţă să se intereseze şi făgădui să aducă un cântăreţ comic, unul dintre cunoscuţii săi.

Într-o după-amiază, când toată lumea se afla sub copaci, Juliette puse serioasă întrebarea legată de costumele lui Lucien şi al Jeannei.

— Încă nu ştiu, spuse ea; m-am gândit la un Pierrot din mătase albă.

— Oh! E prea comun, declară Malignon; o să ai cel puţin o duzină de Pierrot la balul dumitale... Stai un pic, ar trebui să găsim ceva...

Şi începu să cugete adânc, rozând capătul rotund al nuieluşei pe care o avea în mână. Pauline, care tocmai venea, strigă:

— Eu doresc să mă îmbrac în subretă...

— Tu! spuse doamna Deberle cu mirare, dar tu n-o să te costumezi! Sau te

mai crezi copil, prostuţo? Ai să-mi faci plăcerea să vii într-o rochie albă...

— Vai, ce m-ar mai fi înveselit acest lucru, murmură Pauline căreia, în ciuda celor şaisprezece ani ai ei şi a rotunjimilor de fată frumoasă, îi plăcea încă să se mai zbenguie cu copiii.

În vremea asta, Hélène, aşezată la piciorul copacului, lucra, ridicând uneori capul pentru a le surâde doctorului şi domnului Rambaud, care discutau, în picioare, în faţa ei. Domnul Rambaud sfârşise prin a intra în intimitatea familiei Deberle.

— Şi pe Jeanne, întrebă doctorul, în ce ai s-o îmbraci?

Dar vorba îi fu oprită de o exclamaţie a lui Malignon.

— Am găsit... În marchiz Ludovic al XV-lea!

Şi-şi agită vărguţa cu un aer triumfător. Apoi, cum nimeni, din preajma lui nu se entuziasma, păru uimit.

— Cum! Nu pricepeţi? Lucien e cel care-i primeşte pe invitaţi, nu-i aşa? Atunci, îl aşezaţi la uşa salonului, îmbrăcat ca marchiz, cu un buchet mare de trandafiri alături, şi-l puneţi să facă plecăciuni doamnelor.

— Dar, obiectă Juliette, o să avem marchizi cu duzinele.

— Şi ce-i cu asta? spuse liniştit Malignon. Cu cât vor fi mai mulţi marchizi, cu atât va fi mai nostim. Vă spun că aşa e cel mai bine... Stăpânul casei trebuie să fie marchiz, altfel balul

vostru va fi egal cu zero...

Părea atât de convins, încât Juliette sfârşi prin a se pasiona şi ea. Într-adevăr, un costum de marchiz, din mătase albă, broşată, cu bucheţele mici, ar fi cât se poate de drăguţ.

— Şi Jeanne? repetă doctorul.

Fetiţa venise să se sprijine de umărul mamei sale cu acea drăgălăşenie de care-i plăcea adesea să dea dovadă. Când să deschidă Hélène gura, ea murmură:

— O, mamă, ştii ce mi-ai făgăduit...

— Ce anume? întrebară cei din jur.

Atunci, în timp ce fata o ruga cu privirea, Hélène răspunse zâmbind:

— Jeanne nu vrea să i se dea în vileag costumul.

— E adevărat, strigă copila. Nu mai are nici un efect când se ştie dinainte ce costum o să porţi!

Se amuzară un moment pe seama acestei cochetării. Domnul Rambaud se arată un pic ironic. De câtăva vreme Jeanne îi cam făcea mutre; şi bietul om, disperat, nu mai ştia cum să reintre în graţiile micei sale prietene, ajungând chiar s-o şi necăjească pentru a se putea apropia de ea. Repetă de mai multe ori, privind-o:

— Am să le-o spun eu, am să le-o spun eu...

Copila se făcu palidă. Chipul ei plăcut căpătă o duritate sălbatică, fruntea îi fu brăzdată de două cute mari, bărbia nervoasă i se alungi.

— Tu, bâigui ea, tu n-ai să spui nimic...

Şi cum el se prefăcea mereu că vrea să vorbească, ea se năpusti nebuneşte asupra lui strigând:

— Taci, vreau să taci! Vreau...

Hélène n-avusese când să prevină acest acces, unul din acele accese de mânie oarbă, care-o zguduiau adesea atât de cumplit pe fetiţă. Ea spuse cu severitate:

— Jeanne, bagă de seamă, o să te cuminţesc eu... Dar Jeanne, n-o mai asculta, n-o mai auzea. Tremurând din cap până în picioare, tropăind, întorcându-se, repeta: „Vreau!

Vreau!” cu o voce din ce în ce mai răguşită şi mai sfârşită... Şi cu mâinile ei

crispate, îl apucase de braţ pe domnul Rambaud, căruia îi răsucea braţul cu o putere extraordinară. În zadar o ameninţa Hélène. Atunci, neputând-o îmblânzi cu asprimea, foarte supărată pe acea scenă de faţă cu atâta lume, Hélène se mulţumi să murmure încetişor:

— Jeanne, mult mă mai faci să sufăr!

Imediat copila întoarse capul. Şi când văzu chipul dezolat al maică-sii, ochii plini de lacrimi, se aruncă de gâtul ei, bâlbâind:

— Nu, mamă... nu, mamă...

Îşi puse mâinile pe chipul maică-sii ca pentru a o împiedica să plângă. Hélène o îndepărtă încetişor. Atunci, cu inima zdrobită, pierdută, micuţa se lăsă să cadă la câţiva paşi pe o bancă unde

hohoti şi mai tare.

Lucien, căruia i-o dădeau mereu de exemplu, o contempla surprins şi oarecum încântat. Şi cum Hélène îşi împături lucrul, scuzându-se pentru o astfel de scenă, Juliette îi spuse că, pentru Dumnezeu, copiilor trebuie să le ierţi totul; mititica avea inimă bună; şi apoi biata micuţă se tânguia atât de tare încât era de ajuns de pedepsită. Ea o strigă ca s-o sărute, dar Jeanne, refuzând să fie iertată, rămase pe bancă, înăbuşită de lacrimi.

Domnul Rambaud şi doctorul se apropiară. Primul veni lângă ea şi o întrebă cu vocea lui blândă:

— Haide, scumpa meu, de ce eşti supărată? Ce ţi-am făcut?

— Oh! spuse copila, îndepărtându-l cu mâna şi arătându-şi chipul răvăşit, ai vrut să mi-o iei pe mama!

Doctorul care asculta, începu să râdă. Domnul Rambaud nu înţelese pe loc despre ce era vorba.

— Ce tot spui acolo?

— Da, da, marţea trecută... Ştii bine, te-ai aşezat în genunchi întrebându-mă ce-aş spune dacă ai rămâne la noi...

Doctorul nu mai surâdea. Buzele sale decolorate tremurau. O roşeaţă coloră, dimpotrivă, obrajii domnului Rambaud care-şi coborî vocea şi zise:

— Dar mi-ai spus că ne vom juca totdeauna împreună!

— Nu, nu ştiam, strigă copila cu violenţă. Nu vreau, auzi? Nu mai vorbi

niciodată despre asta, niciodată, dacă vrei să fim prieteni.

Hélène, în picioare, cu lucrul în coşuleţ, auzise aceste ultime cuvinte.

— Haide, Jeanne, spuse ea, când plângi nu trebuie să plictiseşti pe toată lumea.

Ea salută, împingând-o pe fetiţă înainte. Doctorul, foarte palid, o privea fix. Domnul Rambaud era consternat. Cât despre doamna Deberle şi Pauline, ajutate de Malignon, ele îl luaseră pe Lucien şi-l învârteau în mijlocul lor, discutând cu însufleţire peste umerii băieţaşului, despre costumul de marchiz Pompadour.

A doua zi Hélène se afla singură sub ulmi. Doamna Deberle care se agita

pentru bal, îi luase cu ea pe Lucien şi pe Jeanne. Doctorul, întors mult mai curând ca de obicei, coborî vioi peronul; dar nu se aşeză, se învârti în jurul tinerei femei, smulgând din copaci bucăţele de scoarţă. Ea ridică o clipă ochii, neliniştită de agitaţia lui, apoi împunse din nou cu acul cu o mână uşor tremurândă.

— Iată, se strică iar vremea, spuse ea, jenată de acea tăcere. E aproape frig în după-amiaza asta...

— Şi suntem în aprilie, murmură el străduindu-se să-şi liniştească vocea.

Păru că vrea să se depărteze. Dar reveni şi-o întrebă brusc:

— Deci ai de gând să te măriţi?

Această întrebare brutală o surprinse

într-atât încât lăsă să-i cadă lucrul. Era albă toată. Printr-un efort de voinţă, păstră un chip de marmură, cu ochii larg deschişi către el. Ea nu răspunse şi el zise rugător:

— Oh, te rog, un cuvânt... numai unul... Te măriţi?

— Da, poate, ce-ţi pasă? spuse ea în sfârşit pe un ton de gheaţă.

El avu un gest violent. Strigă:

— Dar e cu neputinţă!

— De ce? spuse ea fără să-l părăsească din ochi. Atunci, sub privirea aceea care parcă-i ţintuia vorbele pe buze, el trebui să tacă. Mai rămase încă o clipă acolo, ducându-şi mâinile la tâmple, apoi, cum se înăbuşea, temându-se să nu cedeze

vreunei mânii, se depărtă în timp ce ea se prefăcea că-şi reia liniştită lucrul.

Dar farmecul plăcutei după-amieze se rupsese. Deşi, a doua zi, doctorul se arătă tandru şi supus, Hélène părea să se simtă prost ori de câte ori rămânea singură cu el. Nu mai exista acea plăcută familiaritate, acea plăcută încredere senină care-i făcea să stea unul lângă altul, fără tulburare, cu bucuria curată de a fi împreună. În ciuda grijii pe care-o avea ca să n-o sperie, el o privea uneori scuturat de o tresărire subită, cu faţa înflăcărată de un val de sânge. Ea însăşi îşi pierduse liniştea: o scuturau fiori, rămânea moleşită, cu mâinile obosite şi neocupate. Toate soiurile de mânii şi de dorinţe păreau că se treziseră în ei.

Hélène ajunsese până acolo încât nu mai voia ca Jeanne să se îndepărteze de lângă ea. Doctorul găsea mereu între ea şi el acel martor care-i supraveghea cu ochii mari şi limpezi. Dar lucrul din pricina căruia suferea mai ales Hélène, fu să se simtă dintr-odată încurcată în faţa doamnei Deberle. Când aceasta intra, cu părul în vânt, şi-i spunea: „draga mea”, povestindu-i pe unde umblase, ea n-o mai asculta cu acel aer surâzător şi liniştit; din străfundul fiinţei sale se ridica un tumult, sentimente pe care ea refuza să şi le precizeze. Era parcă un fel de ruşine şi de pizmă. Apoi, firea sa cinstită se revolta; îi întindea Juliettei mâna, dar fără să-şi poată stăpâni tremurul fizic care-i încreţea

pielea când atingea degetele umede ale prietenei sale.

Vremea se stricase. Ploile le siliră pe doamne să se refugieze în pavilionul japonez. Grădina, cu frumoasa ei ordine, se schimbase într-un lac, şi nimeni nu mai cuteza să se avânte pe alei, de teamă să nu ia noroi pe tălpi. Când vreo rază de soare mai strălucea printre nori, verdeaţa udă se usca, liliacul avea perle atârnate de fiecare floricică a sa. Sub ulmi cădeau picături mari.

— În sfârşit, a rămas pentru sâmbătă, spuse într-o zi doamna Deberle. Ah, scumpa mea, nu mai pot... Ai să fii acolo la două, nu-i aşa? Jeanne va deschide balul cu Lucien...

Şi cedând unei efuziuni de tandreţe,

încântată de pregătirile balului, ea îi îmbrăţişa pe Henri şi pe cei doi copii. Apoi, luând-o de braţ pe Hélène, îi trânti şi ei râzând, două pupături zdravene pe obraz.

— Asta că să mă recompensez, spuse ea veselă. O merit! Am alergat destul. O să vezi cât de reuşit are să fie acest bal...

Hélène rămase rece, în timp ce doctorul le privea pe deasupra capului blond al lui Lucien, care se agăţase de gâtul lui.

IV

În vestibulul micului palat, Pierre, în picioare, în haine de gală şi cravată, albă, deschidea uşa la fiece zgomot de trăsură. Atunci pătrundea în casă o boare de aer umed, o răsfrângere galbenă a după-amiezii ploioase lumina vestibulul strâmt, plin de draperii şi de plante verzi. Era ceasul două, lumina scădea ca într-o tristă zi de iarnă.

Dar îndată ce valetul deschidea uşa primului salon, o strălucire vie îi orbea pe invitaţi. Se închiseseră jaluzelele şi se trăseseră cu grijă draperiile, nici o licărire a cerului mohorât nu răzbătea

printre ele. Lămpile puse pe mobile, lumânările aprinse în lustre şi în aplicele de cristal ardeau ca într-o cameră mortuară. Dincolo de micul salon, ale cărui tapete verzui făceau să pălească puţin strălucirea luminilor, marele salon în negru şi aur strălucea, decorat ca pentru balul pe care doamna Deberle îl dădea în fiecare an în luna ianuarie.

În vremea asta copiii începură să sosească; Pauline, foarte aferată, orânduia şirurile de scaune din salon, învârtindu-se prin faţa uşii sufrageriei pe care-o scoseseră şi-o înlocuiseră c-o draperie roşie.

— Papa, strigă ea, dă-mi o mână de ajutor! Nu vom mai isprăvi niciodată!

Domnul Letellier, care examina, cu mâinile la spate, lustra, se grăbi s-o ajute. Pauline cără ea însăşi scaunele. O ascultase pe soră-sa, punându-şi o rochie albă; decolteul tăiat în pătrat îi dezgolea însă tot pieptul:

— Suntem gata, spuse ea; acum pot să vină... Dar ce-o fi în capul Juliettei? N-a terminat încă să-l îmbrace pe Lucien...

Chiar atunci, doamna Deberle îl aducea pe micul marchiz. Toate persoanele prezente scoaseră exclamaţii: „Oh! amoraşul!” Era nespus de drăguţ cu hăinuţa lui de mătase albă brodată cu bucheţele de flori, vesta lui mare brodată cu aur şi pantalonii de mătase de culoarea cireşelor! Bărbia şi

mâinile delicate îi erau înecate în dantele. O sabie, o jucărie cu un nod mare, trandafiriu, i se bălăbănea la şold.

— Haide, fă onorurile, îi spuse maică-să însoţindu-l în prima încăpere.

De opt zile îşi repeta lecţia. Atunci, el se propti cavalereşte, pe micile-i picioare, cu capul pudrat, dat puţin pe spate, cu tricornul pe braţul stâng; şi, fiecărei invitate care sosea, îi făcea o reverenţă, îi oferea braţul, saluta şi se întorcea. Cei din jurul lui râdeau, căci era cât se poate de serios şi chiar puţin obraznic. O conduse astfel pe Margueritte Tissot, o fetiţă de cinci ani care avea un delicios costum de lăptăreasă, cu cofa de lapte atârnată la cingătoare; le conduse pe cele două mici

Berthier, Blanche şi Sophie, dintre care una era îmbrăcată în Nebună, iar cealaltă în Subretă; se agăţă chiar de Valentine de Chermette, o persoană mare, de paisprezece ani, pe care mama ei o îmbrăca întotdeauna în Spaniolă; era atât de subţirel, încât părea că ea e cea care-l conduce. Dar încurcătura lui fu extremă în faţa familiei Levasseur, alcătuită din cinci persoane, care se prezentară pe rând, după mărime, cea mai mică având abia doi ani, iar cea mai mare zece. Toate cinci deghizate în Scufiţa-Roşie aveau scufiţe şi rochii de mătase roşie cu benzi de catifea neagră peste care atârna câte un şorţ larg de dantelă.

Se hotărî, bărbăteşte, îşi aruncă

pălăria, le luă pe cele două mai mari, pe una cu braţul drept, pe alta cu braţul stâng, şi-şi făcu intrarea în salon urmat de celelalte trei. Se făcu mult haz, fără ca el să-şi fi pierdut câtuşi de puţin nostimu-i aplomb de bărbătuş.

Doamna Deberle, în vremea asta, se certa cu soră-sa într-un colţ.

— E cu putinţă să te decoltezi astfel?

— Şi ce-ţi pasă ţie? Tata n-a zis nimic, răspunse liniştită Pauline. Dacă ţii neapărat, am să-mi pun un bucheţel de flori.

Culese un pumn de flori naturale dintr-o jardinieră şi le strecură în decolteu. Între timp, doamnele, mamele, în mari toalete de oraş, o înconjurară pe

doamna Deberle şi începură s-o complimenteze în legătură cu balul. Cum Lucien tocmai trecea, maică-sa îi aranjă o buclă din pletele-i pudrate, în timp ce el, înălţând din umeri, o întrebă:

— Şi Jeanne?

— O să vină, dragul meu... Fii atent să nu cazi... Grăbeşte-te, iat-o pe mica Guiraud... Oh! E costumată în Alsaciană.

Salonul se umplea, rândurile de scaune din faţa draperiei roşii erau aproape toate ocupate şi se auzea larma vocilor copilăreşti. Băieţii soseau în cete. Existau de acum trei Arlechini, patru Polichineli, un Figaro, Tirolezi, Scoţieni. Micul Berthier era costumat în Paj. Micul Guiraud îşi purta costumul de Pierrot într-un chip atât de nostim, încât,

când trecea, toată lumea îl ridica în braţe ca să-l sărute.

— Iat-o pe Jeanne, spuse dintr-odată doamna Deberle. Oh! e adorabilă.

Un murmur se porni, capetele se aplecară în mijlocul strigătelor uşoare. Jeanne se oprise în pragul primului salon, în timp ce maica-sa, încă în vestibul, îşi scotea haina. Copila purta un costum de japoneză, de o măreţie deosebită. Rochia, brodată cu flori şi păsări bizare, îi cădea până la picioarele ei mici pe care i le acoperea, în timp ce, de sub cingătoarea lată, pulpanele îndepărtate ale chimonoului lăsau să i se vadă o fustă de mătase verzuie, cu ape galbene. Faţa ei fină avea un farmec ciudat sub cocul înalt

străpuns de ace lungi, cu bărbia şi ochii ei de căprioară, mari şi strălucitori, care-i dădeau aerul unei adevărate fete din Yeddo, păşind în mireasmă de smirnă şi ceai. Copila rămase acolo, şovăind, cu moliciunea bolnăvicioasă a unei flori bizare care visează după ţara natală.

În spatele ei apăru Hélène. Amândouă, trecând brusc de la lumina palidă a străzii la acea strălucire puternică a lumânărilor, clipeau din pleoape ca nişte oarbe, surâzând totuşi. Acea boare caldă, acea mireasmă a salonului unde dominau violetele, le învăluiră şi le înroşiră obrajii proaspeţi. Fiecare invitat, intrând, avea acelaşi aer de surpriză şi de ezitare.

— Ei bine, Lucien? spuse doamna Deberle.

Copilul n-o văzuse pe Jeanne. Se precipită şi-o luă de braţ, uitând să-i mai facă reverenţa. Erau, şi unul, şi celălalt, atât de delicaţi şi de tandri, micul marchiz, cu costumul lui cu bucheţele, şi japoneza, cu rochia ei brodată cu purpură, încât ai fi zis că sunt două statuete de Saxa, gingaş pictate şi aurite, dar totodată însufleţite.

— Ştii, te aşteptam, murmură Lucien. Mă plictiseşte să le tot dau braţul. Aşa că rămânem împreună.

Şi se instala cu ea pe primul rând de scaune. Îşi uitase dintro-dată îndatoririle de stăpân al casei.

— Într-adevăr, eram neliniştită, îi

repeta Juliette Hélènei. Mă temeam să nu-i fie rău Jeannei...

Hélène se scuză: cu copiii nu mai isprăveşti niciodată. Stătea încă în picioare într-un colţ al salonului, într-un grup de doamne, când îl simţi pe doctorul Deberle venind spre ea. Intrase într-adevăr, dând la o parte draperia roşie în care îşi vârâse capul, pentru a da vreo ultimă poruncă. Dar se opri brusc. O ghici şi el pe tânăra femeie, care totuşi nu se întorsese spre el.

Îmbrăcată într-o rochie de grenadină neagră, nu fusese niciodată de o frumuseţe mai regească.

Se înfioră în prospeţimea pe care-o aducea de afară, şi care părea să se răspândească din umerii şi din braţele ei

goale, sub stofa străvezie.

— Henri nu vede pe nimeni, spuse Pauline râzând. Ei, bună Henri!

Atunci el se apropie şi salută doamnele. Domnişoara Aurélie, care se afla acolo, îl reţinu o clipă, pentru a i-l arăta, de departe, pe un nepot al ei, pe care-l adusese cu sine. Hélène, fără să vorbească, îi întinse mâna înmănuşată în negru, pe care el nu cuteză s-o strângă prea tare:

— Cum, eşti aici? strigă doamna Deberle ivindu-se. Te caut peste tot... E aproape ora trei; am putea începe...

— Sigur, spuse el. Imediat.

În acel moment, salonul era plin. În jurul odăii, sub puternica strălucire a candelabrelor, doamnele, apropiindu-şi

scaunele, alcătuiau o societate aparte; bărbaţii, nemişcaţi de-a lungul peretelui, umpleau golurile, în timp ce la uşa salonului vecin se îmbulzeau, şi se înălţau mai numeroase, redingotele. Toată lumina se răsfrângea asupra acelei lumi mici, gălăgioase, care se agita în mijlocul camerei vaste. Se aflau acolo aproape o sută de copii, claie peste grămadă, în veselia împestriţată a costumelor luminoase, unde străluceau albastrul-deschis şi rozul. Era o masă de capete blonde, toate nuanţele de blond, începând de la cenuşiul fin până la auriul roşcat, cu tresăriri de panglici şi de flori, o sumedenie de capete blonde, pe care râsetele puternice le făceau să se unduiască întocmai ca sub adierea unui

vânt. Uneori, în această îmbulzeală de panglici şi dantele, de mătase şi de catifea, se întorcea câte un chip; un năsuc roz, doi ochi albaştri, o gură surâzătoare ori botoasă. Erau câte unii, nu mai înalţi de-o şchioapă, care se ascundeau printre ştrengarii de zece ani, şi pe care mamele îi căutau fără să-i găsească. Unii băieţei stăteau stânjeniţi, cu un aer nătâng, alături de fetiţele ocupate să-şi înfoaie fustele. Alţii se arătau foarte întreprinzători, împingându-şi cu coatele vecinii pe care nu-i cunoşteau şi râzându-le în nas. Dar fetiţele rămâneau reginele, grupuri de trei ori patru prietene se fâţâiau pe scaunele lor de mai, mai să le rupă, vorbind atât de tare, încât nu se mai

auzea nimic. Toţi ochii erau fixaţi asupra draperiei roşii.

— Atenţie, făcu doctorul, ducându-se să bată de trei ori, uşor, în uşa sufrageriei.

Draperia roşie se trase încet în lături; şi, în pervazul uşii, se ivi un teatru de păpuşi. Atunci se făcu tăcere. Deodată, Vasilache ţâşni din culise, strigând un „cuic”, atât de straşnic, încât micul Guiraud, îi răspunse printr-o exclamaţie îngrozită şi încântată.

Era una din acele piese îngrozitoare, în care Vasilache, după ce-l ciomăgeşte pe poliţai, îi vine de hac jandarmului şi calcă în picioare, cu o voioasa duioşie, toate legile divine şi umane. La fiecare lovitură de baston care spărgea capetele

de lemn, parterul, nemilos, scotea strigăte ascuţite. O fetiţă de patru ani, trandafirie şi albă, îşi strângea cu încântare mânuţele la piept, într-atât i se părea de drăgălaş acest lucru. Alţii aplaudau în timp ce băieţii râdeau, cu gura căscată, cu un ton grav care însoţea gamele melodioase ale domnişoarelor.

— Se distrează, murmura doctorul.

Se întoarse lângă Hélène. Aceasta se veselea ca şi copiii. În spatele ei, doctorul se îmbăta de mireasma care se ridica din pieptănătura acesteia. La o lovitură de baston mai violentă decât celelalte, ea se întoarse ca să-i spună:

— Ştii că-i tare nostim? Dar n-o văd pe Jeanne, spuse ea. Oare se distrează?

Atunci doctorul îşi plecă încet capul

lângă al ei şi murmură:

— Uite-o colo, între Arlechinul şi Normanda aceea, iată-i acele din păr... Râde din toată inima... Şi rămase aplecat, simţind pe obrazul lui căldura chipului Hélènei. Până acum nu le scăpase nici o mărturisire; continuaseră să rămână în acea stare de familiaritate stânjenită de ceva timp de o nelămurită tulburare. Dar, în toiul acelor râsete sprinţare, în faţa acelor ştrengari, ea redeveni copil, se uită pe sine în timp ce răsuflarea lui Henri îi încălzea ceafa.

Răsunătoarele lovituri de baston îi umflau pieptul de tresăriri ciudate. Se întoarse spre el cu ochi strălucitori:

— Dumnezeule! Ce nerozie! spunea ea de fiecare dată. Cum se mai

ciomăgesc!

El, fremătând, răspundea:

— Oh! Au capete solide.

Asta era tot ce găsea inima lui să spună. Se coborau, şi unul şi celălalt, la copilărie. Viaţa prea puţin exemplară a lui Vasilache îi încânta.

La sfârşitul piesei, după ce draperia roşie căzu, în toiul gălăgiei, Pauline îl anunţă pe Malignon, cu fraza ei obişnuită:

— Ah! Iată-l pe frumosul Malignon!

— Vai ce idee ciudată să închizi astfel totul, strigă el surprins, ezitând. Cât pe-aci să crezi că intri la nişte morţi.

Şi întorcându-se către doamna Deberle care înainta spre el, spuse: „Vă

puteţi lăuda că m-aţi făcut să alerg, nu glumă. De azi-dimineaţă îl caut pe Perdiguet, ştiţi, cântăreţul... Neputând pune mâna pe el, vi l-am adus pe Morizot...”

Marele Morizot era un amator care înveselea saloanele, făcând scamatorii. I se dădu o măsuţă, el execută cele mai frumoase numere, dar fără să pasioneze câtuşi de puţin lumea spectatorilor. Bieţii copilaşi deveniseră foarte serioşi. Câţiva băieţaşi adormiseră sugându-şi degetele. Alţii, mai mari, întorceau capul, le surâdeau părinţilor, care ei înşişi căscau cu discreţie. Aşa că fu o uşurare generală când domnul Morizot se hotărî să-şi ia cu el măsuţa.

— Oh, e foarte tare, murmură

Malignon în ceafa doamnei Deberle.

Dar draperia roşie se dădu din nou la o parte şi un spectacol vrăjit îi făcu pe toţi copiii să se scoale în picioare.

Sub lumina puternică a lămpii celei mari şi a celor două candelabre cu zece braţe, se întindea sufrageria cu masa ei lungă, aranjată şi împodobită ca pentru un mare dineu. Erau acolo cincizeci de tacâmuri. În mijloc şi la cele două capete înfloreau mănunchiuri de flori în coşuleţe joase, despărţite de fructierele înalte în care se înghesuiau „surprizele” ale căror hârtii aurite şi colorate străluceau. Erau apoi prăjituri înalte, piramide de fructe zaharisite, mormane de sendviciuri şi, mai jos, toată simetria numeroaselor farfurii pline cu dulciuri şi

patiserie; prăjituri cu stafide, cu cremă, brioşe alternau cu biscuiţi uscaţi, biscuiţi crocanţi, fursecuri cu migdale. Jeleuri tremurau în vase de cristal. Cremele umpleau nişte farfurii de porţelan. Sticlele cu şampanie, înalte cât palma, făcute pe măsura oaspeţilor, îşi aprindeau în jurul mesei strălucirea capsulelor de argint. Ai fi zis că e unul din acele ospeţe uriaşe cum îşi imaginează copiii în vis, un ospăţ servit cu seriozitatea unui prânz pentru oameni mari, evocarea feerică a unei mese a părinţilor, peste care s-ar fi revărsat cornul abundenţei cofetarilor şi negustorilor de jucării.

— Haideţi, daţi braţul doamnelor, spuse doamna Deberle, surâzând de

extazul copiilor.

Dar cortegiul nu se putu organiza. Lucien, triumfând, o luase pe Jeanne de braţ şi păşea primul. Ceilalţi, în urma lui, începură să se îmbrâncească. Trebui ca mamele să vină să-i aşeze pe scaune. Apoi rămaseră acolo, în spatele ţâncilor, pe care-i supraveghează de teama unor mici accidente. Într-adevăr oaspeţii părură la început, foarte stânjeniţi; se priveau şi nu cutezau să se atingă de toate acele bunătăţi, uşor nelinişitţi de acea lume aşezată de-a-ndoaselea, copiii la masă şi părinţii în picioare. În sfârşit, cei mai mari se încumetară şi întinseră mâinile. Apoi, când se amestecară şi mamele tăind prăjiturile aranjate, servind în dreapta şi-n stângă,

ospăţul se însufleţi şi deveni în curând foarte zgomotos. Frumoasa simetrie a mesei fu stricată ca de o rafală de vânt; totul fu luat deodată, pe sus, de braţele întinse care goleau rapid platourile. Cele două mici Berthier, Blanche şi Sophie, râdeau cu nasul în farfuriile lor, în care aveau de toate: dulceţuri, creme, prăjituri, fructe. Cele cinci domnişoare Levasseur acaparaseră un colţ de dulciuri, în timp ce Valentine, mândră de cei paisprezece ani ai săi, făcea pe doamna cu judecată ocupându-se de vecinii ei. În vremea asta, Lucien, pentru a-şi arăta galanteria, destupă o sticlă de şampanie şi asta atât de stângaci, încât fu cât pe-aci să verse conţinutul pe pantalonii lui de mătase ca cireaşa.

— Să laşi în pace sticlele! Eu am să destup şampania! strigă Pauline.

Se agită în chip cu totul deosebit, amuzându-se grozav.

Doamna Deberle, mai calmă, repeta că trebuie să-i lase în pace c-o vor scoate ei singuri la capăt.

În partea cealaltă a odăii, Hélène şi câteva doamne râdeau de spectacolul mesei. Până şi Jeanne dansa pe scaunul ei, auzind că se cântă un cadril în salon; şi cum maică-sa se îndrepta spre ea, mustrând-o că mâncase prea mult, copila zise:

— Oh! mamă mă simt atât de bine astăzi!

Dar muzica îi făcuse şi pe alţi copii să se scoale. Încetul cu încetul, masa se

golea şi curând nu mai rămase decât un copilaş dolofan, drept în mijlocul ei. Acesta părea să-şi bată joc de muzică. Cu un şervet la gât, cu bărbia sprijinită pe faţa de masă — atât era de mic —, deschidea nişte ochi mari şi întindea gura, ori de câte ori mama lui îi dădea câte o linguriţă de şocolată. Ceaşca se golea, copilul o lăsa pe mamă-sa să-l şteargă la gură, iar el înghiţea întruna, deschizând ochii din ce în ce mai mari.

— Ei, drace, drăguţule, bine-ţi mai merge! spuse Malignon, care-l privea cu un aer visător.

— Tare aş mânca o brioşă, murmură domnişoara Aurélie aşezându-se.

Atunci în faţa mesei care rămăsese liberă, încă plină de răvăşeala acelui

desert uriaş, se aşezară doamnele. Erau vreo zece care aşteptaseră, cuminţi, să mănânce. Cum nu putuseră pune mâna pe vreun servitor, Malignon se grăbi să le servească. Goli şocolatiera, cercetă fundul sticlelor, izbuti să găsească chiar şi îngheţată. Dar, arătându-se mereu curtenitor, revenea necontenit la ideea ciudată pe care-o avuseseră de a se închide jaluzelele.

— Într-adevăr, repeta el, parcă eşti într-un cavou… Hélène rămăsese în picioare, discutând cu doamna Deberle. Cum aceasta se reîntorsese însă în salon, unde se pregătea şi ea s-o urmeze, se simţi atinsă uşor de cineva. În spatele, ei surâdea doctorul. N-o părăsise nici un pas.

— Nu serveşti nimic? o întrebă el.

Pusese în această frază banală o rugăminte atât de vie, încât Hélène simţi o mare tulburare. O cuprinse şi pe dânsa, încetul cu încetul, o aţâţare, în veselia care-o înconjura. Toată lumea aceea măruntă, sărind şi strigând, o înfrigura. Cu obrajii rumeni, cu ochii strălucitori, la început refuză.

— Nu mulţumesc, nu iau nimic.

Apoi, cum acesta insista, cuprins de nelinişte, dorind să scape de el, spuse:

— Ei bine, o ceaşcă de ceai.

El alergă, aduse ceaşca. Mâinile îi tremurau întinzându-i-o. Şi, în timp ce Hélène îşi bea ceaiul, el se apropie de ea, cu buzele tremurând de mărturisirea care-i izvora din inimă. Atunci ea se

dădu înapoi, îi întinse ceaşca goală, şi în timp ce el o punea pe măsuţă ea fugi, lăsându-l singur în sufragerie cu domnişoara Aurélie, care mesteca încet şi inspecta farfuriile cu de-amănuntul.

Pianul cânta foarte tare, în fundul salonului. De la un capăt la celălalt, balul se agita într-o învălmăşeală plăcută. Copiii alcătuiseră un cerc în jurul lui Lucien şi al Jeannei care dansau cadrilul. Micul marchiz cam încurca figurile; nu mergea bine decât atunci când trebuia s-o înşface pe Jeanne; o apuca cu nădejde de mijloc şi-o învârtea. Jeanne se legăna ca o doamnă, plictisită de a-l vedea mototolindu-i costumul; apoi, fără nici un pic de plăcere, îl apucă şi ea la rândul ei,

ridicându-l pe sus. Şi hăinuţa de satin brodată cu bucheţele amestecându-se cu rochia brodată cu flori şi păsări ciudate, cele două figurine de porţelan vechi de Saxa căpătau farmecul şi ciudăţenia unui bibelou de etajeră.

După cadril, Hélène o chemă pe Jeanne ca să-i prindă rochia.

— Din pricina lui, mamă, spuse micuţa. Mă mototoleşte, e de nesuferit...

În jurul salonului, părinţii surâdeau. Când pianul reîncepu, copiii se apucară să ţopăie. Simţeau totuşi o sfială, văzându-se priviţi; unii rămaseră serioşi, necutezând să danseze, ca să nu pară nelalocul lor. Câte unii ştiau să danseze; majoritatea, necunoscând figurile, se fâţâiau pe loc, încurcaţi de

propriile lor picioare. Dar Pauline interveni:

— Trebuie să mă amestec... Oh, prostuţii...

Se avântă în mijlocul cadrilului, luă doi din ei de mână, unul în stânga, altul în dreapta, şi dădu un asemenea imbold jocului, încât parchetul începu să pârâie.

— Te înăbuşi, spuse Malignon. Mă duc să respir.

Ieşi deschizând larg uşa salonului. Lumina zilei intră atunci brusc, palidă, întristând strălucirea lămpilor şi a lumânărilor. Şi la fiece sfert de oră, Malignon, bătea la uşă.

Dar pianul nu se mai oprea.

— Nu mai pot, spuse Hélène, venind să se sprijine de uşa sufrageriei.

Îşi făcea vânt, roşie din pricina dansului. Pieptul i se ridica sub grenadina transparentă a corsajului. Şi iar simţi pe umeri răsuflarea lui Henri, care era mereu acolo, în spatele ei. Atunci ea înţelese că el avea să-i vorbească; n-avea însă putere să mai scape de mărturisirea lui. El se apropie, şi spuse foarte încet, cu buzele în părul ei:

— Te iubesc, oh, te iubesc!

Fu ca o răsuflare înflăcărată care-o arse din cap până-n picioare. Dumnezeule! Vorbise, nu mai putea să simuleze liniştea atât de plăcută a ignoranţei. Îşi ascunse obrazul împurpurat în dosul evantaiului. Copiii, în furia ultimelor cadriluri, băteau şi mai

tare din călcâie. Răsunau râsete argintii, glasuri ca de păsări lăsau să le scape strigăte uşoare de plăcere. O prospeţime urca din această horă de nevinovaţi scăpaţi într-un galop de mici demoni.

— Te iubesc, oh, te iubesc! repetă Henri.

Ea tremură iar, nu voia să mai audă.

Pierzându-şi capul, alergă în sufragerie. Dar această odaie era goală; singur domnul Letellier dormea liniştit pe un scaun. Henri o urmase cu chipul grozav de schimbat de pasiunea care-l zguduia. El cuteză să-i ia mâinile cu riscul unui scandal, cu o înfăţişare atât de răvăşită de pasiune, încât ea tremură. Repeta întruna:

— Te iubesc... te iubesc...

— Lasă-mă, murmură ea slab, lasă-mă, eşti nebun...

Şi balul, alături, care continua cu învălmăşeala picioruşelor! Se auzeau zurgălăii Blanchei Berthier acompaniind notele înăbuşite ale pianului. Doamna Deberle şi Pauline băteau din palme pentru a ţine măsura. Era o polcă. Hélène putu să-i vadă pe Jeanne şi pe Lucien trecând surâzători, ţinându-se de mijloc.

Atunci, cu o mişcare bruscă, ea se desprinse, se refugie într-o cameră alăturată, un oficiu în care pătrundea lumina clară a zilei. Această lumină bruscă o orbi. Îi fu frică, nu se mai simţea în stare să intre din nou în salon cu acea pasiune care sigur că i se citea

pe faţă. Şi, traversând grădina, o porni spre casă, urmărită de larma balului.

V

Sus, în odaia ei, în liniŞtea plăcută pe care-o regăsi, Hélène simţi că se înăbuşă. Odaia atât de calmă, atât de bine închisă, atât de adormită sub tapetele de catifea albastră, odaia în care pătrunsese cu răsuflarea tăiată şi arzătoare a emoţiei ce-o tulbura, o uimea. A ei era oare camera aceasta, acest colţ de singurătate moartă din care-i lipsea aerul? Atunci, deschise cu violenţă o fereastră şi se sprijini privind Parisul.

Ploaia încetase, norii se risipiseră, aidoma unei turme monstruoase a cărei

învălmăşeală se scufunda în ceţurile orizontului. O spărtură albastră se căscase deasupra oraşului, lărgindu-se încet. Dar Hélène, cu coatele tremurânde pe prichiciul ferestrei, cu răsuflarea încă tăiată, fiindcă urcase prea repede, nu vedea nimic, nu-şi auzea decât inima bătându-i puternic în pieptul care i se ridica. Respiră îndelung, i se păru că imensa vale, cu fluviul ei, cu cele două milioane de suflete, cu cetatea ei uriaşă, cu costişele îndepărtate, n-avea destul aer ca să-i redea ritmul şi liniştea răsuflării. Timp de câteva minute, rămase acolo, pierdută, în acea criză care-o stăpânea cu totul. Simţea în ea, ca un fel de revărsare uriaşă de senzaţii şi de gânduri confuze, al căror murmur o

împiedica să se asculte şi să se înţeleagă. Urechile îi zumzăiau, ochii vedeau largi pete de lumină călătorind cu încetineală. Se surprinse examinându-şi mâinile înmănuşate, amintindu-şi brusc că uitase să coasă la loc un nasture de la mănuşa stângă. Apoi, vorbi tare, repetă de mai multe ori cu o voce din ce în ce mai înceată:

— Te iubesc.... Te iubesc... Dumnezeule! Te iubesc!

Şi cu o mişcare instinctivă, îşi cuprinse faţa cu amândouă mâinile, apăsându-şi degetele pe pleoapele închise, ca pentru a spori noaptea în care se cufunda. O cuprinse o dorinţă de a se nimici, de a nu mai vedea, de a fi singură în fundul tenebrelor. Răsuflarea i

se linişti. Parisul îi trimise în obraz suflul lui puternic; ea îl simţea acolo, nevoind să-l privească şi totuşi, cuprinsă de spaimă la gândul de a părăsi fereastra, de a nu mai avea sub ea acest oraş a cărui nemărginire o apăsa.

În curând, uită totul. Scena mărturisirii, fără voia ei, se înfiripă din nou. Pe un fond de cerneală neagră, apăru Henri, cu o limpezime ciudată, atât de viu, încât îi distingea până şi unele tremurături nervoase ale buzelor. Se apropia, se apleca. Atunci, ca o nebună, se azvârli îndărăt. Simţi ca o arsură mângâierea lui pe umerii ei, auzi ca prin vis vocea lui: „Te iubesc... te iubesc”... Apoi, când cu un efort suprem alungă năluca, o văzu refăcându-se mai

departe; şi din nou Henri o urmări, prin sufragerie, cu aceleaşi cuvinte: „Te iubesc!... te iubesc”, a căror repetare căpăta în fiinţa ei sonoritatea continuă a unui clopot. Nu mai auzea decât aceste cuvinte vibrând în toate mădularele sale. Asta îi zdrobea pieptul. Totuşi voia să se gândească, se străduia să scape de imaginea lui Henri. El vorbise şi ea nu va mai cuteza niciodată să-l privească în faţă. Brutalitatea lui de bărbat le stricase tandreţea. Şi ea evocă ceasurile în care el o iubise fără să aibă cruzimea să i-o spună, acele ceasuri petrecute în fundul grădinii, în seninătatea primăverii care se ivea. Dumnezeule, vorbise! Acest gând persista, devenea atât de mare şi de greu, încât, dacă un trăsnet ar fi distrus

Parisul din faţa ei, poate că ar fi fost mai puţin uluită. Simţea în inimă un sentiment de protest, de mânie orgolioasă, amestecat cu o voluptate surdă şi de neînvins ce i se urca din măruntaie şi o îmbăta. El vorbise şi vorbea mereu izbucnind încăpăţînat, în aceste cuvinte: „Te iubesc!... te iubesc”, ce-i răpeau toată viaţa ei trecută de soţie şi de mamă.

Totuşi, în această evocare, păstra conştiinţa vastelor întinderi ce se desfăşurau sub ea. O voce puternică urca, nişte unde vii se lărgeau şi o cuprindeau. Zgomotele, mirosurile, până şi lumina îi loveau obrazul, în ciuda mâinilor nervoase şi strânse care i-l acopereau. Uneori, nişte licăriri bruşte

păreau să-i străpungă pleoapele închise; şi, în aceste licăriri, i se părea că vede monumentele şi turlele desprinzându-se din lumina difuză a visului. Atunci, ea îşi îndepărtă mâinile, deschise ochii şi rămase năucă. Cerul se adâncea, Henri dispăruse.

Nu se mai zărea, în fund, decât o dungă de nori care se îngrămădeau într-o prăvălire de stânci de cretă. Acum, în aerul pur, de un albastru intens, treceau numai zboruri uşoare de nori albi, plutind cu încetineală, aidoma unor flotile cu pânze pe care le umfla vântul. În nord, spre Montmartre, se vedea o reţea de o nespusă fineţe, ca o plasă de mătase pală, întinsă acolo, într-un colţ al cerului, pentru vreun pescuit în această

mare calmă. Dar, la asfinţit, spre coastele Meudonului, pe care Hélène nu le putea zări, o coadă a ploii mai îneca probabil soarele, căci Parisul, cu toată lumina, rămânea mohorât şi muiat, şters în aburul acoperişurilor care se uscau. Era un oraş de o culoare uniformă, cenuşiul-albăstrui al ardeziei pe care copacii îl pătau cu negru, foarte distinct totuşi, cu toate muchiile povârnite şi cu miile de ferestre ale caselor. Sena avea strălucirea întunecată a unui drug vechi de argint. Cele două maluri monumentale păreau spoite cu funingine; turnul Saint-Jacques, mâncat parcă de rugină, îşi înălţa vechimea lui de muzeu, în vreme ce Panthéonul, deasupra cartierului mohorât peste care se ivea,

părea profilul unui catafalc uriaş. Singur Domul Invalizilor îşi păstra lucirile aurăriilor; ai fi spus că-s lămpi aprinse în plină zi, de o melancolie visătoare în mijlocul doliului crepuscular care învăluia cetatea. Planurile lipseau; Parisul, învăluit într-un nor, se aprindea la orizont aidoma unui desen colosal şi delicat, foarte viguros sub cerul limpede.

Hélène, în faţa acestui oraş mohorât, se gândea că nu-l cunoaşte pe Henri. Era foarte puternică acum când imaginea lui n-o mai urmărea. O revoltă o îndemna să nege această pasiune, care în câteva săptămâni îi umpluse fiinţa cu fiinţa lui. Nu, ea nu-l cunoştea. Nu ştia nimic despre el, faptele, gândurile lui; nici

măcar n-ar fi putut să spună dacă era o mare inteligenţă. Poate că era mai lipsit de inimă decât de spirit. Îşi epuiza astfel toate supoziţiile, umplându-şi inima de amărăciunea pe care-o găsea în fiecare din ele, izbindu-se întruna de neştiinţa ei, de acel zid care-o despărţea de Henri şi care o împiedica să-l cunoască. Nu ştia nimic, nu va şti niciodată nimic. Nu şi-l închipuia decât brutal, strecurându-i vorbe înflăcărate, aducându-i singura tulburare menită să rupă echilibrul fericit al vieţii sale. De unde venea el pentru ca s-o deznădăjduiască astfel? Deodată se gândi că, cu şase săptămâni înainte, ea nici nu exista pentru el, şi această idee îi fu de nesuportat. Dumnezeule! Să nu însemne nimic unul

pentru altul, să treacă fără să se vadă, să nu se întâlnească poate niciodată! Îşi împreună mâinile cu disperare, ochii i se umplură de lacrimi.

Atunci Hélène privi fix turlele Notre-Dame-ului, foarte depărtate. O rază trecând printre doi nori, le aurea. Îşi simţi capul greu, prea plin de gândurile tumultuoase care se ciocneau între ele. O încerca o suferinţă, ar fi vrut să se intereseze de Paris, să-şi regăsească seninătatea, plimbându-şi pe deasupra oceanului de acoperişuri, privirile ei liniştite de fiecare zi. De câte ori, la ora asta, necunoscutul marelui oraş, în liniştea unei seri frumoase, n-o legănase într-un vis plin de duioşie! Totuşi, în faţa ei, Parisul se

lumina cu licăriri de soare. După prima rază, care căzuse pe catedrala Notre-Dame, urmară altele, lovind oraşul. Astrul, pe cale să apună, spărgea norii. Atunci, cartierele se iviră într-o împestriţare de umbre şi lumini. O clipă, tot malul stâng deveni de un cenuşiu de plumb, în timp ce luciri rotunde împestriţau malul drept, desfăşurat la marginea fluviului ca pielea gigantică a unui animal. Apoi, formele se schimbară şi se deplasară din loc, după bunul-plac al vântului care mâna norii. Pe culoarea aurie a acoperişurilor pânze negre călătoreau toate în acelaşi sens, cu aceeaşi alunecare lină şi tăcută. Unele erau uriaşe, plutind cu aerul maiestuos al unui vas-amiral înconjurat de altele mai

mici care păstrau simetria unei escadre în linie de bătaie. O umbră imensă, prelungă, deschizând un bot de reptilă, zăgăzui o clipă Parisul pe care părea că vrea să-l devoreze. Şi, când se pierdu, în fundul orizontului, redusă până la mărimea unui vierme, o rază, ale cărei iradieri ţâşneau ca ploaia prin crăpătura unui nor, căzu în spărtura pe care-o lăsase această umbră. Se vedea pulberea de aur strecurându-se ca un nisip fin, lărgindu-se într-un con vast, ca o ploaie fără zăgaz ce cădea peste cartierele din Champs-Elysées şi pe care le împroşca cu o limpezime jucăuşă. Această aversă de scântei, cu pulberea ei continuă ca a unui foc de artificii, ţinu multă vreme.

Ei bine, patima ei era cumplită,

Hélène nu se mai putea apăra. Se simţea la capătul puterilor. Henri n-avea decât s-o ia, se lăsa în voia lui. Atunci gustă fericirea infinită de a nu mai lupta. La urma urmei de ce să-şi refuze mai departe dragostea? Nu aşteptase destul? Amintirea vieţii trecute o umplea de dispreţ şi de furie. Cum putuse să trăiască în această indiferenţă de care fusese atât de mândră mai înainte? Se revedea fată tânără, la Marsilia, pe strada Petites-Maries, acea stradă în care dârdâise veşnic; se revedea măritată, îngheţată alături de acel copil mare care-i săruta picioarele goale, găsindu-şi refugiul în grijile unei bune gospodine; se revedea în toate ceasurile existenţei sale, mergând cu acelaşi pas

pe acelaşi drum, fără vreo emoţie care să-i tulbure liniştea şi această uniformitate, acest somn al dragostei pe care-l dormise, o exaspera. Şi ea, care se crezuse fericită să meargă astfel vreme de aproape treizeci de ani, cu inima mută, neavând, ca să-şi umple golul fiinţei, decât orgoliul ei de femeie cinstită! Ah! ce şarlatanie această rigiditate, acest scrupul al omului drept care-o fereca în bucuriile sterpe ale cucernicelor! Nu, nu, era destul, voia să trăiască! Simţea o teribilă nevoie să-şi bată joc de raţiune. Judecata ei! În adevăr, i se făcea milă de această judecată care într-o viaţă destul de lungă, nu-i adusese, cu toate bucuriile ei la un loc, bucuria pe care-o gusta de un

ceas. Negase căderea, avusese prosteasca îngâmfare de a crede că va merge astfel până la capăt fără ca piciorul să i se lovească de vreo piatră. Ei bine! astăzi cerea căderea, o dorea imediată şi profundă. Toată revolta ei tindea către această dorinţă imperioasă. Oh! să piară într-o îmbrăţişare, să trăiască într-un minut ceea ce nu trăise toată viaţa!

Totuşi, în străfundul fiinţei sale, plângea o mare tristeţe. Simţea o strângere lăuntrică, o senzaţie de vid şi de negru. Atunci începu să-şi pledeze cauza. Nu era oare liberă? Iubindu-l pe Henri, nu înşela pe nimeni, dispunea cum îi plăcea de sentimentele ei. Apoi n-o îndreptăţea să facă în această

încercare totul? Ce viaţă ducea ea de vreo doi ani încoace? Înţelegea că totul o moleşise şi-o pregătise pentru iubire: văduvia, libertatea absolută, singurătatea. Iubirea trebuie să fi mocnit în ea, în timpul serilor lungi petrecute între cei doi prieteni bătrâni, preotul şi fratele lui, doi oameni simpli a căror seninătate o legăna; mocnise, când se închidea atât de departe de lume, în faţa Parisului care se întindea în zare; mocnise, de fiecare dată când se sprijinea de această fereastră, cuprinsă de una dintre acele reverii de care habar n-avea altădată şi care, încetul cu încetul, o făcuseră atât de temătoare. Îi veni în minte o amintire, cea a dimineţii limpezi, de primăvară, cu oraşul alb şi

curat, ca pus sub un cristal, un Paris de un blond al copilăriei, pe care-l contemplase atât de leneş, întinsă în şezlong, cu cartea căzută pe genunchi. În dimineaţa aceea, se deşteptase în ea dragostea, un fior doar, pe care ea nu ştiuse cum să-l numească şi împotriva căruia se credea foarte tare. Astăzi, stătea în acelaşi loc, dar iubirea victorioasă o devora, în timp ce, în faţa ei, apusul soarelui incendia oraşul. I se părea că nu trecuse decât o zi, că aceasta era, de fapt, seara împurpurată a acelei dimineţi limpezi de atunci, i se părea că toate flăcările apusului îi ard inima.

Între timp cerul se schimbase. Soarele, coborând spre costişele Meudonului, îndepărtase ultimii nori şi

se stinsese. Un nimb uriaş înflăcăra azurul. În fund, la orizont, se rostogoleau stânci de cretă care zăgăzuiau depărtările Charentonului şi ale lui Choisy-le-Roi, îngrămădind blocurile de carmin de un luciu viu; flotila micilor nouraşi plutind încet în albastrul de deasupra Parisului se acoperi de văluri de purpură, în timp ce reţeaua subţire, plasa de mătase albă întinsă deasupra cartierului Montmartre, apăru dintr-odată ca un şnur de aur, ale cărui ochiuri uniforme aveau să prindă în ele stelele, la ivirea lor. Şi, sub această boltă aprinsă, se întindea oraşul galben în întregime, brăzdat de umbre mari. Jos, pe întinsa piaţă, de-a lungul aleilor, trăsurile şi omnibuzele se încrucişau în

mijlocul unei pulberi portocalii, prin mulţimea de trecători, al căror furnicar negru se auzea şi se lumina sub picăturile de lumină. Elevii unui seminar, care mergeau pe cheiul Billy în rânduri strânse, întindeau o coadă de anterie preoţeşti, de culoare cărămizie, în limpezimea difuză. Apoi trăsurile şi pietonii se pierdură, nu mai ghiceai, decât foarte departe, pe vreun pod oarecare, un şir de echipaje ale căror felinare străluceau. În stânga, înaltele coşuri ale Manutanţei, drepte şi trandafirii, scoteau vârtejuri groase de fum de culoarea delicată a cărnii; în vreme ce, pe celălalt mal al fluviului, frumoşii ulmi de pe Quai d’Orsay alcătuiau o masă întunecată, străpunsă de

razele soarelui. Sena, între malurile ei în care se înfigeau razele oblice, îşi rostogolea, dansând, valurile în care albastrul, galbenul şi verdele se spărgeau într-o irosire pestriţă; dar, urcând pe fluviu, această pictură în culori vii, de mare orientală, căpăta o singură nuanţă de aur, din ce în ce mai strălucitoare. Ai fi spus că-i un lingou ivit la orizont, din cine ştie ce creuzet invizibil, lăţindu-se într-o masă de culori vii, pe măsură ce se răcea. Pe aceste unde strălucitoare, podurile înşirate, subţiindu-şi curbele, aruncau ca nişte bare cenuşii care se pierdeau într-o îngrămădire înflăcărată de case, în vârful cărora cele două turle ale Notre-Dame-ului pâlpâiau ca nişte torţe.

În dreapta, în stânga, monumentele ardeau. Geamurile Palatului Industriei, în mijlocul desişurilor din Champs-Elysées, se întindeau ca un pat de cărbuni aprinşi; mai departe, în spatele acoperişului turtit al bisericii Madeleine, masa enormă a Operei părea un bloc de aramă; alte edificii, cupole şi turnuri, Coloana Vendôme, Saint-Vincent-de-Paul, turnul Saint-Jacques, mai aproape pavilioanele noului Luvru şi grădina Tuileries, se încununau cu văpăi, înălţând la fiecare răscruce ruguri gigantice. Domul Invalizilor era în flăcări, atât de strălucitor, încât puteai crede în fiece clipă că ai să-l vezi năruindu-se, acoperind cartierul cu scânteile

acoperişului său. Dincolo de turnurile inegale de la Saint-Sulpice, Panthéonul se detaşa pe cer cu o strălucire rară, asemenea unui regal palat al focului care s-ar topi în jăratic. Atunci, Parisul întreg, pe măsură ce soarele cobora, se aprinse de la rugurile monumentelor. Luciri alergau pe crestele acoperişurilor, în timp ce, în văi, fumurile negre dormeau. Toate faţadele întoarse spre Trocadéro se înroşeau, aruncând, prin sclipirea geamurilor, o ploaie de scântei care se înălţa din oraş ca şi cum nişte foale ar fi însufleţit fără încetare această forjă colosală. Jerbe mereu renăscând ţâşneau din cartierele vecine în care străzile se încrucişau sobre. Chiar şi în depărtările câmpiei,

din adâncul unei cenuşi roşii care acoperea mahalalele distruse şi calde încă, luceau scântei pierdute, ieşite din vreun cămin însufleţit fără veste. În curând totul fu un rug, Parisul întreg ardea. Cerul se împurpurase şi mai mult, norii sângerau deasupra imensei cetăţi toată numai roşu şi aur.

Hélène, scăldată în aceste flăcări, lăsându-se în voia patimii care-o mistuia, privea Parisul arzând, când o mână mică, aşezându-i-se pe umăr, o făcu să tresară. Era Jeanne care-o striga:

— Mamă! Mamă!

Şi când ea se întoarse:

— Ah! Ce fericire!... Nu mai auzi? Te-am strigat de zece ori...

Micuţa, costumată în japoneză, avea

ochii strălucitori şi obrajii rumeni de plăcere. Nu-i lăsa maică-sii timpul să răspundă. „Frumos m-ai părăsit... Ştii, te-am căutat, peste tot, la sfârşit... Fără Pauline, care m-a însoţit până jos, la scară, n-aş fi cutezat să traversez strada...”

Şi, cu o mişcare drăgălaşă, ea îşi apropie obrazul de buzele mamei sale, întrebând fără tranziţie: „Mă iubeşti?”

Hélène o sărută, dar cu o gură distrată. Încerca un fel de surpriză, parcă un soi de nemulţumire s-o vadă înapoindu-se atât de repede. Să fi trecut într-adevăr un ceas de când fugise de la bal? Şi, ca să răspundă întrebărilor copilei care se neliniştea, spuse că nu se simţise prea bine. Aerul o înviora, avea

nevoie de puţină linişte.

— Oh, nu-ţi fie teamă, eu sunt prea obosită, murmura Jeanne. O să stau aici, foarte cuminte... Dar măicuţă, pot să vorbesc, nu-i aşa?

Se aşeză lângă Hélène, strângându-se alături de ea, fericită că n-o dezbrăca aşa de repede. Rochia ei brodată cu purpură, juponul de mătase verzuie, o încântau; îşi înălţă capul fin, ca să audă sunându-i în coc mărgelelele acelor lungi din păr. Atunci, un val de cuvinte pripite ieşi dintre buzele sale. Văzuse tot, auzise tot şi reţinuse tot, cu aerul ei nătâng care-ţi dădea impresia că nu pricepe nimic. Acum se despăgubea de a fi stat cuminte, cu gura închisă şi cu ochii indiferenţi.

— Ştii, mamă, cel care făcea pe Vasilache era un domn bătrân cu barbă sură. L-am văzut bine, când s-a tras perdeaua. Micul Guiraud plângea. Vai, ce prost! Atunci i s-a spus că o să vină jandarmul să-i pună apă în supă, şi au trebuit să-l ducă de-acolo, atât de tare a început să ţipe... La masă, Marguerite şi-a pătat cu dulceaţă tot costumul ei de lăptărească. Mamă-sa a şters-o, strigând: „Oh! Murdaro!” Marguerite s-a îndopat până-n gât... Eu, eu nu spuneam nimic, dar mă distram grozav să le privesc, pe toate năpustindu-se asupra prăjiturilor. Sunt prost-crescute, nu-i aşa, măicuţă?

Se întrerupse câteva secunde, absorbită de o amintire, apoi întrebă cu un aer gânditor: „Spune, mamă, ai

mâncat din prăjiturile alea galbene, cu o cremă albă înăuntru? Oh! Cât erau de bune! Cât erau de bune! Mi-am păstrat tot timpul o farfurie lângă mine...”

Hélène n-asculta această sporovăială de copil. Dar Jeanne vorbea ca să se uşureze, cu capul prea plin. O luă de la capăt, cu un fel de belşug extraordinar de amănunte despre bal. Cele mai mici fapte căpătau o importanţă enormă.

— Tu n-ai văzut, când a început serbarea, că mi s-a desfăcut centura. O doamnă pe care n-o cunosc mi-a prins-o cu un ac. I-am spus: „Vă mulţumesc, doamnă...” Atunci Lucien, dansând, s-a înţepat. M-a întrebat: „Dar ce ai tu, acolo, de înţeapă?” Eu, care habar

n-aveam, i-am spus că n-aveam nimic! Pauline s-a uitat şi ea şi mi-a prins acul cum trebuie... Nu! Nici n-ai idee... se îmbrânceau, un netot mare de băiat i-a tras una Sophiei de era mai, mai să cadă... Domnişoarele Levasseur săreau cu picioarele lipite. Nu aşa se dansează... Dar cel mai frumos, vezi tu, a fost la sfârşit... Nu mai erai acolo, n-ai de unde să ştii... S-au luat de mână şi au făcut o horă, să mori de râs, nu alta... Erau şi domni mari care se învârteau astfel. Zău că nu te mint... De ce nu vrei să mă crezi, măicuţă?

Tăcerea Hélènei sfârşi prin a o supăra. Se strânse şi mai mult lângă ea şi-i scutură mâna. Apoi, văzând că mamă-sa nu rosteşte decât cuvinte

scurte, încet, încet, tăcu, alunecând şi ea într-o visare, gândindu-se la balul care-i umpluse inima tânără. Atunci amândouă, mamă şi fiică, rămaseră mute, în faţa Parisului incendiat. Le rămânea şi mai necunoscut, luminat astfel de nori însângeraţi, aidoma vreunui oraş din poveste ispăşindu-şi patima sub o ploaie de foc.

— S-a dansat hora? întrebă dintr-odată Hélène ca deşteptată din vis.

— Da, da, murmură Jeanne absorbită la rândul ei.

— Şi doctorul? A dansat şi el?

— Te cred, s-a învârtit împreună cu mine... Mă ridica şi mă întreba: „Unde-i mama ta? Unde-i măicuţa ta?” Apoi m-a îmbrăţişat şi m-a sărutat.

Hélène surâse fără să vrea. Râdea de dezmierdările lui. Ce nevoie avea să-l cunoască pe Henri? I se părea mai plăcut să nu-l cunoască, să nu-l cunoască niciodată şi să-l primească precum cel pe care-l aştepta de atâta vreme. De ce s-ar fi mirat şi neliniştit? Se ivise la ceasul cuvenit în calea ei. Era bine aşa. Firea ei cinstită accepta totul. O linişte cobora în ea, la gândul că iubea şi că era iubită. Şi-şi spunea că va fi destul de puternică pentru a nu-şi strica fericirea.

Venea noaptea, un vânt rece trecu prin aer. Jeanne, visătoare, avu un fior. Îşi puse capul pe pieptul mamei sale; şi ca şi cum întrebarea ar fi fost legată de nişte cugetări adânci, ea murmură a doua oară:

— Mă iubeşti?

Hélène, surâzând mereu, îi luă capul între mâini şi păru să-i cerceteze o clipă chipul. Apoi, îşi lipi îndelung buzele aproape de gura copilei, deasupra unui mic semn roz. Acolo, vedea ea bine, acolo o sărutase Henri pe copilă.

Creştetul întunecos al costişelor Meudonului atingea acum discul soarelui. Peste Paris razele oblice se mai alungiră. Umbra Domului Invalizilor, nemăsurat de mare, îneca tot cartierul Saint-Germain, în timp ce Opera, turnul Saint-Jacques, coloanele şi falezele vărgau cu negru malul drept. Liniile faţadelor, fundăturile străzilor, insuliţele ridicate ale acoperişurilor ardeau cu o intensitate şi mai înăbuşită.

În geamurile sumbre mureau fluturaşi întunecaţi, ca şi cum casele s-ar fi transformat în jăratic. Nişte clopote îndepărtate sunau, o chemare se împrăştia şi se linişte. Cerul, lărgit la apropierea serii, îşi rotunjea pânza viorie, dungată cu aur şi purpură, pe deasupra oraşului ce se înroşea. Dintr-odată, avu loc o nouă izbucnire cumplită a incendiului, Parisul aruncă o ultimă flacără care lumină până-n cartierele cele mai îndepărtate. Apoi începu să se cearnă un fel de cenuşă fumurie şi cartierele rămaseră drepte, uşoare şi înnegrite ca nişte cărbuni stinşi.

PARTEA A TREIA

I

Într-o dimineaţă de mai, Rosalie ieşi glonţ din bucătărie, fără să lase din mână spălătorul. Şi, cu familiaritatea ei de slugă răsfăţată, strigă:

— Oh! Doamnă, veniţi repede... Domnul abate, care e jos, în grădina doctorului, se pregăteşte să scormonească pământul!

Hélène nu se mişcă. Dar Jeanne se şi grăbise să vadă despre ce era vorba. Când se întoarse, strigă:

— Proastă mai e şi Rosalie asta! Nu răscoleşte câtuşi de puţin pământul. E cu grădinarul care pune nişte plante într-o

trăsurică... Doamna Deberle culege toţi trandafirii...

— Trebuie să fie pentru biserică, spuse liniştită Hélène, foarte ocupată cu un lucru de mână.

Câteva minute mai târziu se auzi soneria şi abatele îşi făcu apariţia. Venea s-o anunţe să nu conteze pe el marţea viitoare. Serile îi erau ocupate cu slujbele Lunii Fecioarei[3]. Parohul îl rugase să împodobească biserica. O să fie minunat. Toate doamnele îi dăduseră flori. Mai aştepta să i se aducă doi palmieri de câte patru metri ca să-i pună în dreapta şi în stângă altarului.

— Oh! mamă... mamă..., murmură Jeanne, care asculta încântată.

— Ei bine, dragă prietene..., spuse

Hélène surâzând, fiindcă nu poţi veni dumneata la noi, vom veni noi să te vedem. I-ai sucit capul Jeannei cu buchetele dumitale...

Hélène nu era o femeie evlavioasă, ba chiar nu se ducea niciodată la slujbă, invocând ca pretext sănătatea fiicei sale, care ieşea tremurând din biserică. Bătrânul preot evita să-i vorbească despre religie. El spunea simplu, cu o toleranţă plină de bonomie, că sufletele frumoase îşi găsesc singure mântuirea, prin înţelepciunea şi mila lor.

Până a doua zi seara Jeanne nu se gândi decât la Luna Mariei. O tot întreba pe maică-sa, închipuindu-şi biserica plină de trandafiri albi, de mii de lumânări, de glasuri cereşti, de miresme

suave. Voia să stea aproape de altar ca să vadă mai bine rochia de dantelă a Fecioarei, o rochie care preţuia o avere, spunea abatele; dar Hélène o linişti, ameninţând-o că n-o va mai lua cu ea dacă se va îmbolnăvi înainte de asta.

În sfârşit, seara, după cină, plecară. Nopţile erau încă răcoroase. Ajungând în strada l'Annonciation, unde se afla biserica Notre-Dame de Grâce, copila începu să tremure.

— Biserica e încălzită, îi spuse mamă-sa. O să ne aşezăm lângă una din sobe.

Când împinse uşa căptuşită, care se închise în urma lor fără zgomot, le învălui o căldură plăcută; izbucniră cântările şi, odată cu ele, o lumină

puternică. Ceremonia începuse. Hélène, văzând că naosul era plin de lume, voi să o apuce pe una din părţile laterale. Dar întâmpină mari greutăţi ca să ajungă la altar. Ţinând-o pe Jeanne de mână, înaintă cu răbdare; apoi, renunţând să meargă mai departe, ocupă primele două locuri pe care le întâlni în cale. Un stâlp le ascundea pe jumătate corul.

— Nu văd nimica, mamă, murmură micuţa foarte necăjită. Ne-am aşezat foarte prost...

Hélène o făcu să tacă. Jeanne începu să bombăne. Nu zărea în faţa ei decât spatele uriaş al unei cucoane bătrâne. Când maică-sa se întoarse spre ea, o văzu cocoţată pe scaun.

— Dă-te jos! spuse Hélène,

înăbuşindu-şi vocea. Eşti de nesuferit!

Dar Jeanne se încăpăţână.

— Ascultă, mamă, e şi doamna Deberle... E colo jos, în mijloc. Ne face semne...

O vie nemulţumire o determină pe tânăra femeie să facă o mişcare de nerăbdare. O scutură pe micuţă, care refuza să se aşeze pe scaun. După bal, ea se ferise timp de trei zile să mai calce în casa doctorului, pretextând mii de treburi.

— Mamă, continuă Jeanne, cu acea încăpăţânare a copiilor, se uită la tine, te salută...

Atunci Hélène fu obligată să-şi întoarcă privirea şi s-o salute. Cele două femei schimbară câte o clătinare din

cap. Doamna Deberle, în rochie de mătase cu dunguliţe, garnisită cu dantelă albă, se aşezase în centrul naosului, la doi paşi de cor. O adusese şi pe sora ei, Pauline, care începu să le facă semne cu mâna. Cântecele continuau, vocea puternică a mulţimii cobora în game joase, în vreme ce notele ascuţite ale copiilor pigmentau ici şi colo ritmul tărăgănat şi legănat al versetului.

— Ne spune să venim lângă ele, vezi doar! reluă Jeanne victorioasă.

— Degeaba, stăm foarte bine şi aici!

— Oh, mamă, să mergem lângă ele... au două scaune libere.

— Nu, dă-te jos şi stai pe scaun.

Totuşi, cum cele două doamne insistau pline de zâmbete, fără să le pese

deloc de gălăgia pe care o făceau, dimpotrivă, fericite că-i văd pe cei din jur întorcându-se spre ele, Hélène trebui să cedeze. O împinse înainte pe Jeanne, încântată, şi încercă să-şi facă drum cu mâinile, tremurând de o mânie reţinută. Nu era o treabă tocmai uşoară. Cucernicele nu voiau să se deranjeze şi o măsurau cu priviri furioase, cu gura deschisă, fără să se oprească din cântat. Se strădui astfel cinci minute, în mijlocul furtunii glasurilor care răsunau şi mai tare. Când nu mai putu înainta, Jeanne privi toate acele guri căscate şi negre şi se strânse lângă maică-sa. În sfârşit, ajunseră în spaţiul lăsat liber, din faţa corului; acum nu mai aveau de făcut decât câţiva paşi.

— Haideţi odată, murmură doamna Deberle. Abatele mi-a spus că veţi veni, v-am păstrat două scaune.

Hélène mulţumi, răsfoind numaidecât cartea de rugăciuni ca să curme orice discuţie. Dar Juliette îşi păstra graţiile ei mondene; era şi acolo încântătoare şi gureşă şi foarte binedispusă, ca într-un salon. Aşa că se aplecă spre ea continuând:

— Nu te-am mai văzut... Aş fi venit mâine la dumneata. Sper că n-ai fost bolnavă.

— Nu, mulţumesc... Tot soiul de treburi...

— Ascultă, trebuie să vii mâine la masă la noi... vom fi în familie, nimeni în afară de noi...

— Eşti foarte bună, vom vedea...

Şi păru că se reculege şi urmăreşte cântecele bisericeşti, hotărâtă să nu mai răspundă. Pauline o luase pe Jeanne lângă sine, ca să împartă cu ea căldura de lângă soba la care se încălzea cu plăcere, cu bucuria nespusă a unei fiinţe friguroase. Amândouă, în boarea caldă care se ridica, se înălţau curioase, examinând fiecare lucru, tavanul împărţit în panouri de lemn, coloanele legate prin bolţi de care atârnau lămpi, amvonul de stejar sculptat. Îşi aţintiră privirile pe deasupra capetelor cârlionţate pe care le agita înfierbântarea cântecelor religioase, până în colţurile întunecate ale capelelor pierdute al căror aur strălucea, până la

baptisteriul închis cu un grilaj, aproape de uşa cea mare. Dar reveneau mereu la splendoarea corului, zugrăvit în culori vii, strălucind de aurării; o lampă de cristal, învăpăiată de lumini, atârna sub boltă; candelabre uriaşe se aliniau cu şirurile lor de lumânări, care împroşcau, întocmai ca o ploaie de stele simetrice, adâncul întunecat al bisericii din care se desprindea în lumină altarul, aidoma unui buchet mare de frunze şi flori. Sus, într-o sumedenie de trandafiri, o statuie a Fecioarei, îmbrăcată în satin şi dantele, încununată cu mărgăritare, ţinea în braţele sale un Iisus în rochie lungă.

— Ei, ţi-e cald? întrebă Pauline. E straşnic de frumos...

În vremea asta, Hélène, cu faţa în

cartea de rugăciuni, se îndepărta ori de câte ori simţea că Juliette o atinge cu dantelele sale. Nu era pregătită câtuşi de puţin pentru întâlnirea asta. Cu tot jurământul pe care şi-l impusese, de a nu-l iubi pe Henri decât cu sufletul, fără să-i aparţină vreodată, simţea totuşi o neplăcere gândindu-se că o trăda pe această femeie atât de încrezătoare şi atât de veselă de lângă ea. Un singur gând o preocupa: că nu se va duce la ei la cină; se întreba cum să rupă încetul cu încetul legăturile care-i răneau sinceritatea. Dar glasurile cântăreţilor, la câţiva paşi de ea, o împiedicau să se gândească; nu-i venea în minte nimic, se lăsa în voia legănării cântecelor simţind o bucurie cucernică, pe care până atunci

n-o simţise niciodată într-o biserică.

— Ţi s-a istorisit povestea doamnei de Chermette! întrebă Juliette, cedând din nou mâncărimii sale de limbă

— Nu, nu ştiu nimic.

— Ei bine, închipuieşte-ţi... Ai văzut-o pe fata ei cea mare, care este foarte înaltă pentru cei cincisprezece ani ai ei... E vorba s-o mărite la anul cu brunetul ăla mititel pe care-l vezi tot timpul ţinându-se de fusta maică-sii... Şi se vorbeşte despre asta, şi se vorbeşte...

— Ah! spuse Hélène care n-asculta.

Doamna Deberle mai dădu şi alte amănunte. Dar brusc cântecele încetară, orgile gemură şi se opriră. Atunci ea tăcu, surprinsă de izbucnirea vocii sale, în mijlocul tăcerii plină de reculegerea

care urmă. În amvon apăru un preot. Urmă un freamăt, apoi preotul îşi începu predica. Nu, nici vorbă, Hélène nu putea merge la masa lor. Cu ochii fixaţi asupra preotului, îşi imagina acea primă întâlnire cu Henri, de care se ferea de trei zile; îl vedea palid de mânie, reproşându-i că s-a ferecat în casă; şi ea, temându-se că nu-i va arăta îndeajuns de multă răceală... În visarea ei, preotul pierise, nu-i mai ajungeau la ureche decât fraze disparate, o voce pătrunzătoare, căzând din înalt, care spunea: „Fu o clipă de neuitat cea în care Fecioara, plecându-şi capul, răspunse: «Iat-o pe slujnica Domnului…»”

Oh! Va fi curajoasă, îşi spuse,

revenindu-i toată judecata. Va gusta bucuria de a fi iubită, nu-şi va mărturisi niciodată dragostea, căci simţea bine că numai cu acest preţ va avea linişte. Şi cât de profund ar iubi fără s-o spună, mulţumindu-se cu o vorbă de-a lui Henri, cu o privire schimbată din când în când, când întâmplarea i-ar apropia! În jurul ei, biserica devenise prietenoasă şi plăcută. Preotul spunea: „Îngerul pieri. Maria se adânci în contemplarea misterioasei taine care se petrecea în fiinţa ei, înecată de lumină şi de dragoste...”

— Vorbeşte foarte bine, murmură doamna Deberle, aplecându-se. Şi-i foarte tânăr, cred că n-are nici treizeci de ani, nu-i aşa?

Doamna Deberle era mişcată. A dărui flori bisericii, a avea mici afaceri cu preoţii, oameni politicoşi, discreţi şi mirosind frumos, a veni în haine elegante la biserică, unde se prefăcea că acordă o ocrotire mondenă credinţei celor sărmani, toate astea îi procurau bucurii deosebite, cu atât mai mult cu cât soţul ei nu mergea la biserică, iar purtările ei cucernice aveau gustul fructului oprit. Hélène o privi şi-i răspunse doar printr-o înclinare a capului. Amândouă aveau chipuri extaziate şi surâzătoare. Urmă un zgomot de scaune şi de nasuri suflate în batiste, apoi preotul părăsi amvonul, lansând un ultim apel:

— Oh! sporiţi-vă dragostea,

evlavioase suflete creştine. Domnul s-a dăruit vouă, inima voastră e plină de fiinţa lui, în sufletul vostru se revarsă harul său...

Orgile răsunară îndată. Litaniile către Fecioară se desfăşurară, în toată amploarea, cu chemările lor pătimaşe de iubire.

Hélène se întoarse, cuprinsă dintr-odată de o nelinişte instinctivă.

— Nu cumva te simţi rău, Jeanne? întrebă ea.

Copila, foarte albă, cu ochii umezi, răpită parcă de şuvoiul litaniilor, contempla altarul, vedea trandafirii înmulţindu-se şi căzând ca o ploaie. Murmură:

— Oh, nu, mamă, te asigur. Sunt

mulţumită, foarte mulţumită. Apoi întrebă: „Unde-i prietenul nostru cel bun?”

Vorbea despre abate. Pauline îl zări; era în strana corului.

Ah, îl văd... Se uită la noi, face ochii mici.

Abatele făcea „ochii mici”, după Jeanne, numai când râdea în sinea lui. Hélène schimbă cu el un semn prietenos din cap. Asta fu pentru ea o certitudine a liniştii, o ultimă rază a păcii pe care i-o dădea biserica şi care o adâncea într-o fericire plină de îngăduinţă. Cădelniţe se legănau în faţa altarului, şi din ele se înălţa un fum uşor; urmă o binecuvântare, un chivot, aidoma unui soare, fu ridicat încet şi plimbat pe

deasupra frunţilor înclinate. Hélène rămase prosternată, într-o toropeală fericită, când o auzi pe doamna Deberle, care spunea:

— S-a terminat, să mergem...

Un zgomot de scaune, un tropăit se auzi sub boltă. Pauline o luase pe Jeanne de mână.

Mergând înainte cu copila, o întrebă:

— N-ai fost niciodată la teatru?

— Nu. E mai frumos decât aici?

Micuţa, cu inima plină de oftaturi puternice, îşi ridică bărbia ca pentru a declara că nimic nu putea fi mai frumos. Dar Pauline nu răspunse; se proptise în faţa unui preot care trecea în odăjdii. Şi când fu la câţiva paşi, spuse cu glas tare, cu atâta convingere, încât făcu pe doi

evlavioşi să se întoarcă:

— Oh! Ce cap frumos!

În vremea asta, Hélène se sculase. Mergea cu paşi mici alături de Juliette, în mijlocul mulţimii ce se scurgea anevoie. Toropită de duioşie, parcă obosită şi sleită de puteri, nu mai încerca nici un fel de tulburare simţind-o pe această femeie atât de aproape de ea. O clipă mâinile lor goale se atinseră şi ele îşi surâseră. Se înăbuşeau, Hélène o pofti pe Juliette să iasă prima, ca s-o ocrotească. Se părea că toată intimitatea lor revenise.

— Ne-am înţeles, nu-i aşa? întrebă doamna Deberle, contăm pe dumneata mâine-seară...

Hélène nu mai avu puterea să spună

nu. O să vadă ea în stradă. În sfârşit, ieşiră ultimele; Pauline şi Jeanne le aşteptau pe trotuarul din faţă. Dar o voce tânguitoare le opri:

— Ah! Buna mea doamnă, e multă vreme de când n-am mai avut fericirea să vă văd!

Era tuşa Fétu. Cerşea la uşa bisericii.

Împiedicând-o pe Hélène să treacă, ca şi cum ar fi pândit-o, ea continuă:

— Ah! Am fost tare bolnavă, tot acolo, la pântece, ştiţi dumneavoastră... Acum durerile sunt aproape ca nişte lovituri de ciocan... Eh, nu-i nimic, bună doamnă... N-am îndrăznit să vă mai spun... Dumnezeu să vă răsplătească...

Hélène îi strecură o monedă în mână

făgăduindu-i să aibă grijă de ea.

— Uite, spuse doamna Deberle rămasă în picioare sub portal, cineva vorbeşte cu Pauline şi cu Jeanne... Dar e Henri!

— Da, da, reluă tuşa Fétu, care-şi plimba ochii mici asupra celor două doamne, e bunul domn doctor... L-am văzut, în tot timpul ceremoniei n-a părăsit trotuarul, vă aştepta... Încă un om sfânt! Spun asta, fiindcă e adevărat, o spun în faţa lui Dumnezeu care ne aude... Oh! vă cunosc, doamnă; aveţi un bărbat care merită să fie fericit... Cerul să vă împlinească toate dorinţele şi toate binecuvântările să cadă asupra Domniilor Voastre. În numele Tatălui, al Fiului, al Sfântului Duh, Amin!

Şi, în miile de încreţituri ale feţei sale zbârcite ca un măr, ochii ei mici, neliniştiţi şi şireţi, se plimbau întruna de la Juliette la Hélène, fără să poţi spune cu precizie căreia dintre ele două i se adresa când vorbea de bunul doctor. Le întovărăşi într-o mormăială continuă în care se amestecau întruna crâmpeie de fraze plângăreţe cu exclamaţii cucernice.

Hélène fu surprinsă şi mişcată de rezerva lui Henri. Abia cuteză să-şi înalţe privirile spre ea. Nevasta-sa, luându-l peste picior cu privire la părerile sale, care-l împiedicau să intre într-o biserică, el explică simplu că venise în întâmpinarea doamnelor, fumând o ţigară; şi Hélène înţelese că

voise s-o revadă ca să-i arate cât de nedreaptă fusese temându-se de vreo nouă brutalitate. Fără îndoială că se jurase, ca şi dânsa, să se arate om cu judecată. Ea nu cercetă dacă era sincer cu el însuşi, s-ar fi simţit prea nefericită văzându-l nenorocit. Aşa că, părăsind familia Deberle, pe strada Vineuse, spuse veselă:

— Ei bine, ne-am înţeles! Pe mâine la ora şapte!

Atunci, legăturile dintre ei se înnodară şi mai strâns. Pentru Hélène era ca şi cum Henri n-ar fi cedat niciodată unei clipe de nebunie; la asta visase; se iubeau, dar nu şi-o puteau spune, se mulţumeau doar să ştie acest lucru. Ceasuri încântătoare în timpul

cărora, fără să vorbească de dragostea lor, o întreţineau necontenit printr-un gest, printr-o inflexiune a vocii, chiar şi prin tăceri. Totul îi readucea la această iubire, totul îi scălda în pasiunea pe care-o purtau cu ei, în jurul lor, ca singurul aer în care ar fi putut vieţui. Aveau scuza sincerităţii, jucau cu bună ştiinţă această comedie a inimii lor, căci nu-şi îngăduiau nici măcar o strângere de mână, ceea ce dădea o voluptate fără pereche până şi simplului bună ziua cu care se salutau.

Cele două doamne luară hotărârea să se ducă în fiecare seară la biserică. Doamna Deberle, încântată, gusta aici o plăcere nouă, puţin deosebită de a seratelor dansante, a concertelor, a

primelor reprezentaţii; îi plăceau emoţiile noi, n-o mai întâlneai decât cu călugăriţe şi cu preoţi. Fărâma de evlavie pe care-o mai păstra din şcoală năpădindu-i capul de femeie aiurită, se manifesta acum prin mici practici evlavioase care-o amuzau ca şi cum şi-ar fi amintit de jocurile din copilărie. Hélène, crescută în afara oricărei educaţii religioase, se lăsa atrasă de farmecul slujbelor din Luna Fecioarei, fericită de bucuria pe care i se părea c-o simte Jeanne. Mâncau mai devreme, o cam repezeau pe Rosalie, de teama să nu ajungă prea târziu şi să nu mai găsească decât locuri proaste. Apoi o lua, în trecere, pe Juliette. Într-o zi, îl aduseră şi pe Lucien; dar se purtase atât de prost,

încât acum îl lăsau acasă.

Intrând în biserica încălzită sclipind de lumânări, avea o senzaţie de moleşeală şi de potolire care, puţin câte puţin, îi deveni Hélènei necesară. Când avea, peste zi, îndoieli, când o încerca o nelinişte vagă gândindu-se la Henri, biserica, seara, o liniştea din nou. Cântările urcau ca o o revărsare de patimi divine. Florile proaspăt tăiate îngreunau, cu mireasma lor, aerul înăbuşitor de sub boltă. Respira acolo toată întâia beţie a primăverii, adoraţia femeii înălţată până la cult şi se îmbăta în acest mister al iubirii şi purităţii, în faţa Mariei, fecioară şi mamă, încununată cu trandafiri albi. În fiecare zi stătea tot mai mult îngenuncheată. Se

surprindea uneori cu mâinile împreunate. Apoi, ceremonia odată terminată, simţea plăcerea întoarcerii. Henri o aştepta la uşă, serile se făceau mai călduţe, treceau pe străzile întunecate şi tăcute din Passy schimbând rareori o vorbă.

— Dar ştii că devii cucernică, draga mea? spuse râzând într-o seară doamna Deberle.

Era adevărat. Hélène lăsa să-i intre evlavia în inima larg deschisă. Niciodată n-ar fi crezut că e atât de bine să iubeşti. Se înapoia acolo, ca într-un loc de înduioşare, unde îi era îngăduit să aibă ochii umezi, să stea fără să se gândească, prăvălită într-o adoraţie mută. În fiecare seară, timp de o oră, ea nu se mai apăra; înflorirea dragostei pe

care o purta în fiinţa ei, pe care şi-o ascundea toată ziua, putea în sfârşit să se înalţe din pieptul său, să crească în rugăciuni, în faţa tuturor, în mijlocul freamătului cucernic al mulţimii. Rugăciunile murmurate ale celor îngenuncheaţi, saluturile, acele cuvinte şi acele gesturi vagi, repetate fără încetare, o legănau, i se păreau singurul limbaj, mereu aceeaşi patimă tradusă prin acelaşi cuvânt sau acelaşi semn. Simţea nevoia să creadă, era fermecată de mila divină.

Juliette n-o lua în râs numai pe Hélène, pretindea că şi Henri se întorcea la cucernicie. Nu intra el acum, ca să le aştepte, chiar în biserică? Un ateu, un păgân care declarase că a căutat sufletul

în vârful bisturiului şi că nu l-a găsit încă! De îndată ce-l zărea în picioare după vreo coloană, Juliette îi făcea semn cu cotul Hélènei.

— Priveşte, e iar acolo... Ştii că n-a vrut să se spovedească la căsătoria noastră? Nu zău, are o mutră neasemuită, ne contemplă cu un aer atât de ciudat! Uită-te şi dumneata...

Hélène nu ridică imediat capul. Ceremonia era pe sfârşite, tămâia fumega, orgile izbucneau cu voioşie. Dar, cum prietena ei nu era femeia care s-o lase în pace, trebuia să răspundă.

— Da, îl văd, şoptea ea, fără să-şi întoarcă ochii.

Îl ghicea după acel „osana” pe care-l auzea înălţându-se în toată biserica.

Răsuflarea lui Henri ajungea parcă până la ceafa ei pe aripa cântărilor, i se părea că vede în urmă-i privirile lui care luminau naosul şi-o învăluiau. Atunci ea se ruga cu o căldură atât de mare, încât nici nu mai avea cuvinte. El, foarte grav, avea înfăţişarea corectă a unui soţ care venea să le întâlnească pe aceste două femei în casa Domnului, tot la fel cum s-ar fi dus să le aştepte în foaierul unui teatru. Dar, când se întâlneau, în mijlocul mulţimii evlavioşilor care ieşeau încet, amândoi erau parcă şi mai strâns uniţi, prin acele flori şi acele cântece; se fereau să-şi vorbească, fiindcă îşi simţeau inimile pe buze.

După cincisprezece zile, doamna Deberle se plictisi. Sărea de la o

pasiune la alta, chinuită de nevoia de a face tot ceea ce făcea lumea. Acum o cuprinseseră elanurile carităţii, urcând zilnic câte şaizeci de etaje într-o singură după-amiază, ca să se ducă să ceară pânze de la pictorii cunoscuţi, şi pierzându-şi serile ca să prezideze, cu un clopoţel în mână, reuniunile doamnelor ce patronau acele binefaceri. Aşa că, într-o joi seara, Hélène şi fata ei se duseră singure la biserică. După predică, cum cântăreţii începeau imnul *Magnificat*, tânăra femeie înştiinţată de unul din elanurile inimii sale întoarse capul: Henri era acolo, în locul lui obişnuit. Atunci ea rămase cu fruntea înclinată până la sfârşitul slujbei, în aşteptarea clipei când avea să plece.

— Ah! E drăguţ din partea dumitale că ai venit, spuse Jeanne la ieşire, cu familiaritatea ei de copil. Mi-ar fi fost foarte frică pe străzile astea întunecoase.

Dar Henri se prefăcu surprins. Credea c-o va întâlni pe nevastă-sa. Hélène o lăsă pe fetiţă să răspundă. Cum treceau toţi trei pe sub portic, o voce se tângui:

— Milă... Domnul să vă răsplătească...

În fiecare seară, Jeanne strecura o piesă de zece gologani în mâna tuşei Fétu. Când aceasta îl zări pe doctor singur cu Hélène, în loc să izbucnească în mulţumiri zgomotoase ca de obicei, scutură simplu din cap, cu un aer de înţelegere. Şi biserica golindu-se, ea

începu să-i urmărească, târându-şi picioarele, mormăind cuvinte înăbuşite. În loc să se întoarcă pe strada Passy, când noaptea era frumoasă, doamnele se întorceau uneori pe strada Raynouard, lungind astfel drumul cu cinci sau şase minute. În seara aceea Hélène o luă pe strada Raynouard, dornică de întuneric şi de tăcere, cedând farmecului acelei lungi şosele pustii, pe care-o lumina din loc în loc câte-un bec cu gaz, fără ca umbra vreunui trecător să se mişte pe caldarâm.

La ora aceea, acest cartier îndepărtat, Passy, dormea, cu răsuflarea slabă a unui oraş de provincie. Pe cele două laturi ale trotuarelor se aliniau casele boiereşti, pensioanele negre şi

adormite, de domnişoare, pensioane în ale căror bucătării mai era încă lumină. Nici o prăvălie nu sfredelea întunericul cu lumina vitrinelor sale. Iar singurătatea asta era o mare bucurie pentru Hélène şi Henri. El nu îndrăznise să-i ofere braţul, Jeanne mergea între ei, prin mijlocul şoselei acoperite cu nisip ca aleea unui parc. Casele începură să dispară, urmară nişte ziduri, deasupra cărora cădeau mantiile clematitelor şi tufelor de liliac în floare. Grădini mari tăiau casele elegante, câte un grilaj lăsa pentru o clipă să se vadă nişte adâncuri mohorâte de verdeaţă, unde peluze, de o nuanţă mult mai caldă, păleau printre copaci, în vreme ce, în vasele pe care abia le ghiceai, buchete de stânjenei

îmbălsămau aerul. Toţi trei îşi încetiniră pasul, sub acea căldură a primăvăraticei nopţi care-i scălda în miresme; şi când Jeanne, într-un joc de copil, îşi înălţa obrazul spre cer, şi repeta:

— Oh! mamă, uite câte stele!

În spatele lor, pasul tuşei Fétu părea ecoul propriilor lor paşi. Bătrâna se apropia, o şi auzeai murmurând acel „*Ave Maria, gratia plena...*”, luat mereu de la capăt pe acelaşi ton bolborosit. Tuşa Fétu îşi spunea rugăciunea întorcându-se acasă.

— Mi-a rămas o monedă, dacă i-aş da-o? o întrebă Jeanne pe maică-sa.

Şi, fără să aştepte răspunsul, ea se furişă şi alergă spre bătrâna care-o apucase spre pasajul des Eaux. Tuşa

Fétu luă moneda, invocând toţi sfinţii din paradis. O apucă repede pe copilă de mână şi-o reţinu schimbându-şi vocea:

— Nu cumva cealaltă doamnă e bolnavă?

— Nu, răspunse Jeanne mirată.

— Ah! cerul s-o apere! S-o copleşească cu belşug şi pe ea şi pe soţul ei! Nu fugi, buna mea domnişorică. Lasă-mă să spun un *Ave Maria* pentru mama dumitale şi dumneata să răspunzi cu mine *Amen*. Mama dumitale îţi dă voie şi ai s-o ajungi din urmă...

În vremea asta, Hélène şi Henri rămăseseră tremurând amândoi la gândul că sunt deodată singuri în umbra unui şir de castani mari care mărgineau strada.

Făcură încet câţiva paşi. Jos, pe pământ, castanii lăsaseră să cadă o ploaie de flori şi ei păşeau pe acest covor trandafiriu. Apoi se opriră, cu inima prea plină ca să mai poată merge mai departe.

— Iartă-mă, spuse simplu Henri.

— Da, da, bâlbâi Hélène. Te implor, taci...

Şi-i simţi mâna atingându-i-o pe a sa. Se trase îndărăt. Din fericire, Jeanne se întorcea alergând.

— Mamă, mamă, strigă ea, bătrâna a spus un *Ave*, ca să-ţi poarte noroc...

Şi toţi trei se întoarseră în strada Vineuse, în timp ce tuşa Fétu cobora scara în pasajul des Eaux, isprăvindu-şi rugăciunea.

Trecu o lună. Doamna Deberle se mai arată de vreo două, trei ori la slujbă. Într-o duminică, ultima din luna aceea, Henri cuteză să le aştepte din nou pe Hélène şi pe Jeanne. Înapoierea fu foarte plăcută. Luna mai trecuse într-o blândeţe extraordinară. Bisericuţa părea să li se fi ivit în cale ca pentru a le potoli patima. Hélène se liniştise la început, fericită în acest refugiu al religiei unde credea că poate să iubească fără să-i fie ruşine; dar sentimentul înăbuşit persistase şi, când se trezi din uitarea ei cucernică, se simţi copleşită, legată prin legături care i-ar fi smuls carnea, dacă ar fi trebuit să le rupă. Totuşi, vedea urcându-i-se în obraji o flacără. Se temea de cine ştie ce

furie a vreunei dorinţe nesăbuite. Ei înseşi îi era frică, scuturată de accese neaşteptate de febră.

Într-o după-amiază, întorcându-se de la o plimbare cu Jeanne, o luă pe strada Annonciation şi intră în biserică. Micuţa se plângea de-o mare oboseală. Până în ziua aceea, ea nu voise să-i spună maică-sii că slujba de seară o zdrobea, într-atât de mare plăcere găsea în ea; dar obrajii fetei căpătaseră o paloare de ceară, şi doctorul o sfătui pe Hélène să facă cu ea plimbări lungi.

— Aşază-te aici, îi spuse Hélène. Te vei odihni. Nu stăm decât zece minute.

O aşezase lângă un stâlp. Ea însăşi îngenunchease cu câteva scaune mai încolo. Nişte lucrători, în fundul

naosului, desprindeau din cuie tapetele, goleau oalele de flori, căci slujbele Lunii Mariei se isprăviseră în ajun. Hélène, cu faţa în mâini, nu vedea nimic, nu auzea nimic, întrebându-se cu nelinişte dacă nu trebuia să-i mărturisească abatelui Jouve criza cumplită prin care trecea. Îi va da un sfat, îi va înapoia poate liniştea pierdută. Dar din străfundul fiinţei sale se înălţa o bucurie fără margini izvorâtă din chiar nelinişte a ei. Îşi iubea suferinţa, tremura de teamă ca preotul să nu i-o vindece. Se scurseră zece minute, trecu un ceas. Când îşi ridică în sfârşit capul, cu ochii scăldaţi în lacrimi, îl zări pe abatele Jouve lângă ea, privind-o cu un aer îndurerat. El era cel care-i

îndruma pe lucrători. O recunoscuse pe Jeanne şi venise lângă ea.

— Ce ai tu, copila mea? o întrebă el pe Hélène, care sări în picioare şi-şi şterse lacrimile.

Ea nu răspunse nimic, de teamă să nu cadă din nou în genunchi şi să izbucnească în lacrimi. Abatele se apropie şi mai mult, reluând domol:

— Nu vreau să te întreb nimic, dar de ce nu te mărturiseşti preotului, şi nu prietenului?

— Mai târziu, bâlbâi ea, mai târziu, ţi-o făgăduiesc!

În vremea asta, Jeanne, răbdătoare, se amuzase la început să examineze vitraliile, statuile care împodobeau uşa principală, scenele *Drumului crucii*,

executate din mici basoreliefuri, lungile părţi laterale ale naosului. Puţin câte puţin însă, răcoarea bisericii se pogorî asupră-i ca un giulgiu, şi, în această stare de oboseală care-o împiedica până şi să cugete, simţi o indispoziţie pe care i-o provocau tăcerea cucernică a capelelor, prelungirea sonoră a celor mai mici zgomote din acel loc unde i se părea ei că avea să moară. Dar marea sa mâhnire provenea din faptul că se luau florile. Pe măsură ce marile buchete de trandafiri dispăreau, altarul părea gol şi rece. Acele marmure fără o lumânare, fără un fum de tămâie, o îngheţau. O clipă, statuia Fecioarei îmbrăcată în dantele se clătină, apoi căzu răsturnându-se în braţele celor doi

lucrători. Atunci Jeanne scoase un strigăt slab, braţele i se desfăcură şi înţepeni răsucită de criza care-o ameninţa de câteva zile.

Şi când Hélène, înnebunită, izbuti s-o ducă la o trăsură, ajutată de abate care era deznădăjduit, ea se întoarse spre tinda bisericii, cu mâinile întinse şi tremurătoare.

— Numai biserica e de vină! strigă ea cu o violenţă în care se ascundea şi regretul şi reproşul lunii de dragoste cucernică pe care-o gustase acolo.

---

[3] Luna Fecioarei (luna mai) este sărbătorită cu mult fast la catolici.

II

Spre seară, Jeanne se simţi mai bine. Putu să se scoale. Ca s-o liniştească pe maică-sa, se încăpăţână şi se târî în sufragerie, unde se aşeză în faţa farfuriei goale.

— N-o să se întâmple nimic, spuse ea încercând să surâdă. Ştii bine că sunt un hârb... Mănâncă, mamă... Vreau să mănânci...

Şi ea însăşi văzând că maică-sa o privea, pălind şi tremurând, fără să poată înghiţi un dumicat, sfârşi prin a se preface că i-e foame. Va lua puţină dulceaţă, se jura... Atunci Hélène începu

să mănânce, în timp ce copila, mereu zâmbitoare, cu un mic tremur nervos al capului, o contempla cu aerul ei de adoraţie. Apoi, la desert, voi să-şi ţină făgăduiala. Dar lacrimile i se iviră pe marginea pleoapelor.

— Nu-mi trece, vezi, murmură ea. Nu trebuie să mă cerţi...

Simţea o oboseală cumplită care-o nimicea. Picioarele i se păreau moarte, o mână de fier îi strângea umerii. Dar făcea pe viteaza, îşi stăpânea gemetele pe care i le smulgeau durerile zvâcnitoare din gât. O clipă, uită de sine, cu capul prea greu, făcându-se mică sub povara suferinţei. Maică-sa, văzându-o slăbită, atât de neputincioasă şi de adorabilă, nu-şi putu isprăvi para pe

care se silea s-o mănânce. Lacrimile o sufocau. Scăpă jos şervetul şi-o luă pe Jeanne în braţe:

— Fetiţa mea, fetiţa mea, bâlbâi ea, cu inima zdrobită la vederea acelei sufragerii unde micuţa o înveselise adesea prin pofta ei de mâncare, când se simţise bine.

Jeanne se ridică, încercând să-şi regăsească surâsul.

— Nu te tulbura, n-o să fie nimic, zău aşa... Acum că ai isprăvit cu masa, haide să mă culci iarăşi... Voiam să te văd la masă, pentru că te ştiu eu, n-ai fi înghiţit nici măcar o fărâmă de pâine...

Hélène o duse de-acolo. Îi trase pătuţul lângă al ei, în cameră. Când Jeanne fu culcată, învelită până la bărbie

se simţi mult mai bine. Nu se plângea decât de dureri surde la ceafă. Apoi se înduioşă, dragostea ei pătimaşă părea să crească de când suferea. Hélène trebui s-o îmbrăţişeze jurându-i c-o iubea mult şi îngăduindu-i s-o sărute iarăşi când se va culca.

— N-o să mai am nimic dacă dorm, repetă Jeanne, mă simt mult mai bine.

Închise ochii şi adormi. Hélène rămase lângă ea, veghindu-i somnul. Când Rosalie veni, în vârful picioarelor, s-o întrebe dacă se putea retrage, ea îi răspunse afirmativ, printr-un semn din cap. Sună ora unsprezece. Hélène stătea mereu acolo, când i se păru că aude o uşoară bătaie în uşa care dădea pe palier.

Ea luă lampa şi, foarte surprinsă, se duse să vadă cine e.

— Cine-i acolo?

— Eu, deschide, răspunse o voce înăbuşită.

Era vocea lui Henri. Ea îi deschise repede, găsind această vizită firească. Fără îndoială că doctorul aflase de boala Jeannei şi alergase s-o vadă, deşi ea nu-l chemase, cuprinsă de un soi de pudoare la gândul de a-l amesteca în boala fiicei sale.

Dar Henri nu-i lăsă timp să vorbească. O urmă în sufragerie, tremurând, fără un pic de sânge în obraz.

— Te rog, iartă-mă, bâlbâi el, apucându-i mâna. Sunt trei zile de când nu te-am zărit şi n-am putut să mai rezist

nevoii de a te vedea.

Hélène îşi trase mâna. El se dădu îndărăt, cu ochii la ea continuând:

— Nu te teme de nimic, te iubesc... Aş fi rămas lângă uşa ta dacă nu mi-ai fi deschis. Oh! ştiu bine că totul e o nebunie, dar te iubesc, te iubesc...

Ea îl asculta foarte serioasă, cu o severitate mută, care-l chinuia. În faţa acestei primiri tot valul patimii sale se scurse.

— Ah! de ce jucăm această comedie cumplită? Nu mai pot, inima-mi stă gata să plesnească; cine ştie ce nebunie voi face, mai rea decât cea de acum; te voi lua, de faţă cu toţi şi te voi răpi...

O dorinţă nebună îl făcu să întindă braţele. Se apropie, îi sărută rochia,

mâinile fierbinţi îi rătăceau în neştire. Ea, foarte dreaptă, rămase de gheaţă.

—Aşadar, nu ştii nimic? întrebă ea.

Şi cum el îi apucase încheietura mâinii, goală sub manşeta descheiată a capotului, şi i-o acoperea cu sărutări lacome, ea avu, în sfârşit, o mişcare de nerăbdare.

— Lasă... Vezi bine că nici măcar nu te aud... Crezi că mă pot gândi acum la astfel de lucruri?

După care se linişti şi puse a doua oară întrebarea: „Aşadar nu ştii nimic? Ei bine, fiica mea e bolnavă. Sunt mulţumită că ai venit s-o vezi, trebuie să mă linişteşti...”

Luând lampa, păşi înaintea lui; pe prag însă se întoarse cu privirea limpede

pentru a-i spune cu asprime: „Nu-ţi îngădui s-o iei de la capăt aici... Niciodată...”

El intră în urma ei, tremurând încă, nepricepând bine ce i se spune. În odaie, la ceasul acela de noapte, în mijlocul lenjeriei şi al hainelor împrăştiate, respiră din nou acea mireasmă de verbină care-l tulburase atâta în cea dintâi seară când o văzuse pe Hélène ciufulită, cu şalul căzut de pe umeri. Să se afle din nou aici şi să îngenuncheze, să soarbă toată acea mireasmă a iubirii care plutea, să aştepte astfel ziua, în adoraţie, şi să uite de sine în stăpânirea visului său! Tâmplele îi zvâcneau, se sprijini de pătuţul de fier al copilului.

— A adormit, spuse Hélène în

şoaptă. Priveşte-o!

El n-auzea nimic, patima nu voia să i se potolească. Ea se aplecase în faţa lui şi Henri îi zări ceafa aurie, cu părul fin care se încreţea. Închise ochii ca să se împotrivească ispitei de a o săruta în locul acela.

— Doctore, ia vezi, are febră... Nu-i grav, nu-i aşa?

Atunci, în dorinţa nebună care i se zbătea în cap, el pipăi maşinal pulsul Jeannei, cedând obişnuinţei meseriei sale. Dar cum lupta era prea puternică, rămase o clipă nemişcat, fără să-şi dea seama că ţinea acea biată mânuţă în mâna lui.

— Spune, are febra mare?

— Febră mare? repetă el.

Mâna fetiţei i-o încălzise pe a sa. Urmă o nouă tăcere. Medicul din el începu să se trezească. Număra bătăile inimii. În ochi i se stinse o flacără. Puţin câte puţin, chipul îi păli şi, neliniştit, îşi plecă încet capul privind-o pe Jeanne cu atenţie. Murmură:

— Criza e foarte violentă, ai dreptate... Doamne, bietul copil...

Dorinţa lui murise, nu mai exista decât pasiunea meseriei. Îi revenise tot sângele-rece. Se aşezase, o întrebă pe mamă despre faptele şi gesturile care precedaseră criza, când iată că fetiţa se trezi gemând. Se plângea de o cumplită durere de cap. Durerile din gât şi din umeri deveniseră atât de înverşunate, încât nu putea face o mişcare fără să

plângă. Hélène, îngenuncheată de cealaltă parte a patului, o încuraja, îi surâdea, cu inima zdrobită de a o vedea suferind astfel.

— E cineva, mamă? întrebă ea întorcându-se şi zărindu-l pe doctor.

— E un prieten, îl cunoşti.

Copila îl cercetă o clipă, gânditoare şi parcă şovăind. Apoi o licărire de duioşie îi trecu pe chip.

— Da, da, îl cunosc. Îl iubesc mult.

Şi cu aerul ei calm: „Trebuie să mă faci bine, domnule, nu-i aşa? Ca să fie mulţumită şi mama... Voi bea, tot ce-mi vei da, vei vedea...”

Doctorul îi luă din nou pulsul, Hélène îi ţinea cealaltă mână; aşezată între ei, îi privea când pe unul când pe

celălalt cu un uşor tremur nervos al capului, atentă, ca şi cum nu-i văzuse niciodată atât de bine. Apoi, răul o tulbură din nou. Mâinile sale mici se crispară.

— Nu plecaţi, strigă ea, mi-e frică... Apăraţi-mă, împiedicaţi-i pe oamenii ăştia să se apropie... Nu vă vreau decât pe voi, nu vă vreau decât pe voi doi, alături, ah, alături, lângă mine, împreună...

Îi trăgea lângă ea, îi apropia spasmodic, repetând: „Împreună, împreună...”

Delirul se ivi astfel de mai multe ori. În clipele de linişte, Jeanne se lăsa în voia unor aţipeli aproape fără suflare, ca moartă. Când se trezea, tresărind, nu

mai auzea nimic, nu mai vedea, ochii îi erau acoperiţi de ceţuri albe. Doctorul veghe o parte din noapte, care fu cea mai rea. Nu coborî decât o clipă ca să ia el însuşi o doctorie. Spre dimineaţă, când plecă, Hélène îl însoţi neliniştită în anticameră.

— Ei bine? întrebă ea.

— Starea ei e foarte gravă, răspunse el. Dar nu te nelinişti, te rog... contează pe mine... Mă voi întoarce pe la zece...

Reintrând în odaie, Hélène o găsi pe Jeanne în capul oaselor, căutând în juru-i cu un aer rătăcit.

— M-aţi lăsat singură, m-aţi lăsat singură! strigă ea. Oh! mi-e frică, nu vreau să fiu singură...

Maică-sa o sărută ca s-o consoleze,

dar ea continuă să caute în juru-i.

— El unde-i? Oh! Spune-i să nu plece... Vreau să stea aici... Vreau...

— O să se întoarcă, îngerul meu, repeta Hélène, care-şi amesteca lacrimile cu ale fetiţei. Nu ne va părăsi, ţi-o jur... Ne iubeşte mult... Haide, fii cuminte, culcă-te. Eu stau aici, îl aştept să se întoarcă...

— Într-adevăr, într-adevăr? murmură copila, care căzu încet, încet, într-un somn adânc.

Atunci începură zile cumplite, trei săptămâni de spaime groaznice. Febra nu încetă nici măcar un ceas. Jeanne nu-şi afla o clipă de linişte decât atunci când doctorul era acolo şi-i lua una din mânuţele sale în timp ce maică-sa i-o

ţinea pe cealaltă. Se refugia în ei, îşi împărţea între ei tiranica adoraţie, ca şi cum ar fi înţeles sub ce ocrotire de pătimaşă dragoste se afla. Delicata ei sensibilitate nervoasă, accentuată şi mai mult de boală, o avertiza desigur că numai vreo minune a dragostei lor o putea scăpa. Ore în şir îi privea aşezaţi de-o parte şi de alta a patului, cu ochii ei gravi şi adânci. Toată patima omenească zărită şi ghicită, trecea prin această privire de fetiţă muribundă. Nu vorbea deloc, le spunea totul printr-o caldă apăsare de mână, implorându-i să nu se depărteze, făcându-i să înţeleagă ce odihnă gusta văzându-i astfel. Când, după o absenţă, medicul reapărea, era pentru ea o adevărată încântare; ochii,

care nu părăsiseră uşa, i se umpleau de lumină; apoi, liniştită, adormea, asigurată că-i aude, pe el şi pe mama ei, învârtindu-se în juru-i şi discutând în şoaptă.

A doua zi după criză, doctorul Bodin se şi prezentă. Dar Jeanne bombănise, întorcând capul, refuzând să se lase examinată.

— Nu el, mamă, murmură ea, nu el, te rog...

Şi cum doctorul veni şi-n ziua următoare, Hélène trebui să-i spună că nu-l accepta copila. Aşa că bătrânul medic nu mai intră în cameră. Urca o dată la două zile, cerea noutăţi, discuta uneori cu confratele sau, doctorul Deberle, care se arăta îngăduitor faţă de

el din pricina vârstei sale înaintate. De altfel, nu trebuia să încerce s-o înşele pe Jeanne. Simţurile ei aveau o extraordinară acuitate. Abatele şi domnul Rambaud veneau în fiecare seară, se aşezau, petreceau acolo un ceas, într-o tăcere plină de mâhnire.

Într-o seară, cum doctorul plecase, Hélène făcu un semn domnului Rambaud să-i ia locul şi s-o ţină de mână pe micuţă. Dar, după două sau trei minute, Jeanne, adormită, deschise ochii şi-şi retrase brusc mâna. Plânse şi spuse că i se făceau tot soiul de şicane.

— Aşadar nu mă iubeşti, nu mă vrei deloc? repetă bietul domn Rambaud cu lacrimile în ochi.

Ea îl privi fără să răspundă, părea că

nici nu voia să-l mai recunoască. Şi demnul om se reîntoarse în colţul lui, cu inima grea. Ajunsese să intre fără zgomot şi să se furişeze în adâncitura unei ferestre, unde, ascuns pe jumătate de draperie, îşi petrecea seara, amorţit de mâhnire, cu privirile încremenite asupra bolnavei. Abatele era şi el acolo, cu capul lui mare şi alb, pe umerii firavi. Îşi ştergea nasul cu zgomot, ca să-şi ascundă lacrimile. Primejdia prin care trecea mica lui prietenă îl răscolise până într-atât încât uitase de săracii lui.

Dar cei doi fraţi puteau să se ascundă mult şi bine în fundul odăii, Jeanne îi simţea; o deranjau, se întorcea cu spatele la ei chiar când era istovită de febră. Maică-sa se apleca atunci

asupra ei ca să audă ce bâlbâia:

— Oh! mamă, mi-e rău... Mă înăbuş... Alungă toată lumea, repede, repede...

Cât mai delicat cu putinţă, Hélène le explica celor doi fraţi că micuţa voia să doarmă. Ei înţelegeau şi se duceau, cu capul plecat. De îndată ce ieşeau, Jeanne răsufla cu putere, arunca o privire prin odaie, apoi îi privea pe maică-sa şi pe doctor cu o blândeţe infinită.

— Bună seara, murmura ea. Mă simt mai bine, staţi aici...

Îi reţinu astfel timp de trei săptămâni. La început Henri veni de două ori pe zi, apoi îşi petrecu acolo seri întregi, dăruindu-i copilei toate orele de care putea dispune. În primele

zile el se temu să n-aibă febră tifoidă; dar se iviră simptome atât de contradictorii, încât în curând nici nu mai ştiu ce să creadă. Se afla, fără îndoială, în faţa uneia din acele afecţiuni cloro-anemice, atât de greu de dibuit, şi ale căror complicaţii sunt cumplite, la vârsta când copila se transformă în femeie. Se temu, rând pe rând, de o leziune la inimă şi de un început de tuberculoză. Ceea ce-l neliniştea era exaltarea nervoasă a Jeannei, pe care nu ştia cum s-o calmeze, era mai ales acea febră intensă, încăpăţânată, care refuza să cedeze chiar la medicamentele cele mai energice. Pusese în această îngrijire toată energia şi toată ştiinţa sa, cu unicul gând că-şi îngrijea fericirea, însăşi viaţa

sa. O linişte adâncă, plină de o aşteptare solemnă, coborâse în fiinţa lui; niciodată, timp de trei săptămâni de nelinişte, patima nu i se mai deşteptase; nu mai tremura sub răsuflarea Hélènei, şi când privirile li se întâlneau, aveau în ele tristeţea prietenoasă a două făpturi ameninţate de aceeaşi nenorocire. Totuşi, cu fiece clipă, inimile lor se contopeau şi mai mult. Nu mai trăiau decât cu acelaşi gând.

De îndată ce sosea înţelegea, doar privind-o pe Hélène, în ce fel îşi petrecuse Jeanne noaptea, şi n-avea nevoie să vorbească pentru ca ea să-şi dea seama cum o găsea el pe bolnavă. De altfel, cu curajul ei de mamă, îl puse să jure că n-o s-o mintă, că-i va

mărturisi temerile. Mereu în picioare, nedormind nici trei ceasuri la rând în douăzeci de nopţi, ea dovedi o putere şi o linişte supraomenească, fără o lacrimă, molcomindu-şi deznădejdea ca să nu-şi piardă capul în această luptă împotriva bolii fiicei sale. În ea şi-n jurul ei se căscase un gol imens în care se năruiseră lumea înconjurătoare, sentimentele ei de fiecare ceas, chiar şi conştiinţa propriei sale existenţe. Nimic nu mai conta. Nu mai era legată de viaţă decât prin această fiinţă în agonie şi prin acest bărbat care-i făgăduia o minune. El, numai el singur era cel pe care-l vedea, pe care-l auzea, ale cărui cuvinte căpătau o însemnătate supremă, căreia i se abandona fără rezervă, nădăjduind să

pătrundă în fiinţa lui ca să-i dăruiască din puterea ei. Această posesiune se săvârşea într-un chip bizar. Când, Jeanne, aproape în fiecare seară, trecea prin acel ceas de primejdie în care febra îi creştea, ei se aflau acolo, tăcuţi şi singuri, în odaia jilavă, şi, fără voie, ca şi cum ar fi vrut să se simtă întăriţi împotriva morţii, mâinile li se întâlneau la marginea patului, o lungă strângere le unea tremurând de nerăbdare şi de milă, până când suspinul slab al copilei, răsuflarea domolită şi regulată îi avertiza că accesul trecuse. Atunci, printr-o ridicare din cap, se linişteau unul pe celălalt. Şi de data asta dragostea lor învinsese. Şi, de fiecare dată, strângerea lor de mână devenea

mai puternică, ei se simţeau tot mai uniţi.

Într-o seară, Hélène ghici că Henri îi ascunde ceva. O examina pe Jeanne de zece minute fără să scoată o vorbă. Micuţa se plângea de o sete nepotolită. Se sufoca, din gâtul uscat i se auzea un şuier continuu. Apoi, o cuprinse o somnolenţă, faţa i se înroşi şi copila deveni atât de moale încât nici nu mai putu deschide pleoapele. Stătea inertă şi ai fi crezut-o moartă, fără şuierătura aceea care-i ieşea din gât.

— Îi e foarte rău, nu-i aşa? întrebă scurt Hélène.

El răspunse că nu, nu era nici o schimbare. Dar se făcuse foarte palid, rămăsese pe scaun, zdrobit de neputinţa

de a o ajuta. Tremurând, Hélène se prăvăli pe celălalt scaun, aşezat de cealaltă parte a patului.

— Spune-mi totul, te conjur, spune-mi totul... E pierdută? Şi cum el tăcea, ea reluă cu violenţă: „Vezi bine că sunt tare... Vezi că plâng? Mă vezi disperată? Vorbeşte! Vreau să ştiu adevărul!”

Henri o privi fix. Vorbi cu încetineală:

— Ei bine, spuse el, dacă până într-un ceas nu iese din somnolenţa asta, s-a sfârşit...

Hélène nu vărsă o lacrimă. Era toată rece de groaza care-i zbârlea părul. Ochii îi coborâră asupra Jeannei, căzu în genunchi şi-şi luă copila în braţe, într-un

suprem gest de posesiune, ca pentru a o feri, strângând-o la umărul ei. Timp de un minut, îşi lipi obrazul de al ei, sorbindu-i privirea, vrând să-i dăruiască din suflarea, din viaţa ei. Respiraţia gâfâitoare a bolnavei deveni şi mai scurtă.

— Nu-i nimic de făcut? repetă ea ridicând capul. De ce-ai rămas aşa? Fă ceva... El avu un gest de descurajare. „Fă ceva! Ştiu eu ce? Trebuie să fie ceva de făcut... N-ai s-o laşi doar să moară. Nu-i cu putinţă!”

— Voi face totul! spuse doctorul cu simplitate.

Şi se sculă. Atunci începu o luptă crâncenă cu moartea. Îi reveniră tot sângele-rece şi toată dârzenia lui de

practician. Până atunci nu cutezase să aplice metode violente, temându-se să nu slăbească acel trup mic, şi aşa destul de lipsit de putere. Dar nu mai ezită, o trimise pe Rosalie să caute douăsprezece lipitori; nu-i ascunse mamei că era o tentativă disperată care putea sau să-i salveze, sau să-i ucidă copilul. Când lipitorile fură aduse, ea avu o clipă de slăbiciune.

— Oh, Doamne, murmură Hélène. Dac-o omori?

Fu nevoit să-i smulgă consimţământul: „Ei bine, pune-i-le, cerul s-o aibă în pază!”

Nu voia s-o lase pe Jeanne din braţe, refuză să se scoale, voia s-o ţină cu capul pe umărul ei. El, cu chipul rece, nu

mai vorbi, absorbit de efortul pe care-l făcea. La început lipitorile nu se prinseră. Minutele se scurgeau, în odaia mare, înecată în umbră, nu se auzea decât limba pendulei, cu zgomotul ei nemilos şi încăpăţânat. Fiecare clipă lua cu sine o nădejde. Sub cercul de lumină gălbuie, ce cădea de sub abajur, goliciunea adorabilă şi suferindă a Jeannei, între albiturile răvăşite, avea o paloare de ceară. Hélène, cu ochii secătuiţi, sugrumată, privea acele membre mici, ca şi moarte: ca să vadă o picătură din sângele fiicei sale şi l-ar fi dat cu dragă inimă pe al ei. În sfârşit, un strop roşu se ivi, lipitorile se prindeau. Se fixară una câte una. Acum se hotăra soarta copilului. Fură nişte clipe

cumplite de o emoţie ucigătoare. Era oare ultima răsuflare acest oftat pe care-l scosese Jeanne? Sau reîntoarcerea la viaţă? O clipă, Hélène, simţind-o înţepenind, crezu că moare şi încercă dorinţa furioasă să smulgă acele bestii care-i sorbeau cu atâta lăcomie sângele; dar o putere mai tare ca a ei o reţinu, rămase îngheţată, cu gura căscată. Limba pendulei continua să bată, camera plină de nelinişti părea că aşteaptă. Copila începu să se agite. Pleoapele i se ridicară încet, apoi şi le închise iarăşi, parcă mirată şi obosită. O vibraţie uşoară, aidoma unei răsuflări, trecu pe chipul ei. Îşi mişcă buzele. Hélène, lacomă, plină de nădejde, se aplecă într-o încordare sălbatică.

— Mamă, mamă, murmură Jeanne.

Henri veni atunci la căpătâiul ei, alături de tânăra femeie, spunând:

— E salvată.

— Salvată... salvată..., repeta Hélène bâiguind, inundată de-o asemenea bucurie, încât alunecă jos, lângă pat privindu-şi fiica, privindu-l pe doctor ca o nebună. Şi, cu o mişcare violentă, se ridică şi se aruncă de gâtul lui Henri.

— Ah! Te iubesc! strigă ea.

Îl săruta, îl strângea la pieptul ei. Asta-i era mărturisirea, acea mărturisire atât de mult întârziată, care îi scăpase, în această criză a inimii. Mama şi iubita se contopeau în această încântătoare clipă; ea îi oferea doctorului dragostea ei

arzând de recunoştinţă.

— Plâng, vezi că plâng, bâlbâi ea. Doamne, cât te iubesc şi cât vom fi de fericiţi...

Îi spunea pe nume, plângea. Izvorul lacrimilor sale, secătuit de trei săptămâni, şiroia pe obrajii ei. Rămăsese în braţele lui, mângâioasă şi familiară, ca un copil, răpită de acea înflorire a tuturor duioşiilor sale. Apoi, recăzu în genunchi şi-o luă din nou pe Jeanne în braţe ca să doarmă pe umărul ei; din când în când, îşi înălţa spre Henri privirile umede de dragoste.

Fu o noapte fericită. Doctorul rămase până foarte târziu.

Lungită pe patul ei, cu cuvertura până la bărbie, cu delicatul ei cap brun

în mijlocul pernei, Jeanne stătea cu ochii închişi fără să doarmă, uşurată şi slăbită. Lampa, aşezată pe măsuţa pe care-o trăseseră lângă cămin, nu lumina decât un capăt al camerei, lăsându-i într-o umbră nelămurită pe Hélène şi pe Henri, aşezaţi la locurile lor obişnuite, de-o parte şi de alta a patului îngust. Dar copila nu-i despărţea, dimpotrivă, îi apropia, cu nevinovăţia ei, în prima lor noapte de dragoste. Amândoi simţeau o linişte deplină după lungile zile de spaimă prin care trecuseră. În sfârşit se regăseau, alături, cu inimile larg deschise. Şi înţelegeau bine că se iubiseră şi mai mult în aceste spaime şi bucurii comune, din care ieşiseră tremurând. Odaia le devenise complice,

atât de călduţă, atât de discretă, plină de acea evlavie care-şi pune pecetea ei emoţionantă în jurul patului unui bolnav. Hélène se scula din când în când, mergea în vârful picioarelor ca să caute o doctorie, să facă lampa mai mare, să dea vreo poruncă Rosaliei, în timp ce doctorul, care-o urmărea cu ochii, îi făcea un semn să meargă încet. Apoi, când ea se reaşeza, schimbau câte un surâs. Nu rosteau o vorbă, nu se interesau decât de Jeanne, care era ca însăşi dragostea lor. Adesea, ocupându-se de ea, când îi aşezau cuvertura sau îi ridicau capul, mâinile lor se întâlneau, rămâneau o clipă una lângă alta. Era singura mângâiere involuntară şi furişă pe care şi-o

îngăduiau.

— Nu dorm, murmura Jeanne, ştiu bine că sunteţi aici.

Atunci se bucurau s-o audă vorbind. Mâinile lor se despărţeau, n-aveau altă dorinţă. Copila le mulţumea şi-i liniştea.

— Te simţi bine, draga mea? o întreba Hélène când o vedea mişcându-se.

Jeanne nu răspundea numaidecât. Vorbea ca într-un vis: „Oh! Da, mult mai bine... Dar vă aud şi asta-mi face plăcere...”

Apoi, după o clipă, făcea o sforţare ridicându-şi pleoapele şi privindu-i. Şi le surâdea dumnezeieşte închizând ochii.

A doua zi, când abatele şi domnul Rambaud se prezentară, Hélène lăsă să-i

scape o mişcare de nerăbdare. O deranjau în colţişorul ei de fericire. Şi cum ei o întrebară, tremurând de teama să nu afle veşti rele, ea avu cruzimea să le spună că Jeannei nu-i era mai bine. Răspunsese astfel fără să se gândească, împinsă de acea nevoie egoistă de a păstra pentru ea şi pentru Henri bucuria de a o fi salvat şi de a fi singurii care s-o ştie. Pentru ce voiau să le răpească o fărâmă din fericirea lor? Ea le aparţinea, li s-ar fi părut micşorată dacă ar mai fi cunoscut-o careva. Li s-ar fi părut că un străin pătrundea în dragostea lor. Preotul se apropiase de pat.

— Jeanne, suntem noi, bunii tăi prieteni... Nu ne mai recunoşti?

Ea făcu un semn grav cu capul. Îi

recunoştea, dar nu voia să vorbească, gânditoare, înălţând priviri de înţelegere către maică-sa. Şi cei doi oameni de treabă plecară şi mai mâhniţi decât în alte seri.

La trei zile după asta, Henri îi îngădui bolnavei să mănânce un ou fiert, moale. Fu o treabă serioasă. Jeanne voi să-l mănânce de faţă numai cu mamă-sa şi cu doctorul. Cum domnul Rambaud tocmai atunci se afla acolo, ea murmură la urechea maică-sii, care-i întindea un şervet pe pat în chip de faţă de masă:

— Mai stai puţin, când o pleca el...

Apoi, de îndată ce el se îndepărtă: „Repede, repede, e mult mai drăguţ când nu e lume”.

Hélène o aşezase, în timp ce Henri îi

punea două perne la spate ca s-o susţină. Şi, cu şervetul întins, cu farfuria pe genunchi, Jeanne aştepta cu un surâs.

— Vrei să ţi-l sparg eu? o întrebă maică-sa.

— Da, da, mamă!

— Şi eu o să-ţi tai trei feliuţe de pâine, ca să le înmoi în ou, spuse doctorul.

— Oh! patru, o să mănânc patru, ai să vezi!

Acum, îl tutuia pe doctor. Când îi întinse prima feliuţă, îl apucă de mână, şi cum o ţinea şi pe maică-sa de-o mână, ea le sărută pe amândouă, trecând de la una la cealaltă, cu aceeaşi afecţiune pătimaşă.

— Haidem, să fim cuminţi, spuse

Hélène, care-o vedea gata să izbucnească în lacrimi; mănâncă tot oul ca să ne faci plăcere.

Jeanne începu să mănânce; dar era atât de slăbită că după a doua felioară se simţi obosită. Surâdea la fiecare îmbucătură, spunând că avea dinţii moi. Henri o încuraja. Hélène avea lacrimi în ochi. Doamne! îşi vedea copilul mâncând! Urmărea pâinea, acel prim ou o înduioşă până-n adâncul inimii. La gândul năprasnic că Jeanne ar fi putut fi moartă, îngheţă. Şi acum uite-o, mânca, atât de gingaş, cu gesturi încete, cu şovăieli de convalescentă!

— Să nu mă cerţi, mamă... Fac şi eu ce pot... Sunt la a treia feliuţă... Eşti mulţumită ?

— Da, foarte mulţumită, scumpa mea... Nici nu ştii cât mă faci să mă bucur...

Şi, în revărsarea fericirii care-o înăbuşea, ea uită de sine, sprijinindu-se de umărul lui Henri. Amândoi îi surâseră copilei. Dar aceasta păru dintr-odată cuprinsă din nou de răul ei; înălţă spre dânşii priviri furişe, apoi, coborând capul, nu mai mâncă, în timp ce o umbră de neîncredere şi de mânie îi făcu obrazul să pălească şi mai tare. Trebuiră s-o culce din nou.

III

Convalescenţa ţinu luni de zile. În august, Jeanne încă mai stătea în pat. Se scula un ceas sau două, spre seară, şi abia putea, cu o imensă oboseală, să meargă până la fereastră, unde rămânea lungită într-un fotoliu, în faţa Parisului incendiat de apusul soarelui. Bietele ei picioare refuzau s-o poarte; cum spunea adeseori c-un zâmbet palid, n-avea sânge de-ajuns nici pentru o păsărică, trebuia să mai mănânce încă multă supă. I se tăia carne crudă în supă. Începuse să-i placă lucrul acesta, pentru că tare ar mai fi vrut să coboare şi să se joace în

grădină.

Acele săptămâni, acele luni care se scurseseră, trecuseră monotone şi încântătoare, fără ca Hélène să numere zilele. Nu mai ieşea, uitase de lumea întreagă lângă Jeanne. Nici o noutate din afară n-ajungea până la ea. Simţea, în faţa acestui Paris care umplea orizontul cu fumul şi zgomotul lui, o izolare mult mai plină de reculegere chiar decât cea a unui sihastru pierdut printre stânci. Copila îi era salvată, această certitudine îi era de ajuns, îşi folosea zilele ca să pândească revenirea sănătăţii, fericită de o privire strălucitoare, de un gest vesel. Cu fiecare ceas, îşi regăsea şi mai mult fata, cu ochii ei frumoşi şi cu părul care redevenea moale. I se părea că-i

dăduse viaţă a doua oară. Cu cât mai înceată era această reînviere, cu atât îi gusta mai mult deliciile; amintindu-şi de zilele îndepărtate când o hrănea şi văzând că-şi recapătă puterile, simţea o emoţie şi mai vie ca odinioară, când îi pipăia picioruşele amândouă în mâinile sale împreunate, ca să ştie dacă va merge curând în picioare.

Simţea totuşi o nelinişte. Băgase de seamă de mai multe ori acea umbră care făcea obrazul Jeannei să pălească, devenind dintr-odată neîncrezătoare şi sălbatică. De ce se schimba atât de brusc în toiul veseliei? Suferea ea oare? Îi ascundea vreo revenire a bolii?

— Spune-mi, scumpa mea, ce ai? Adineauri râdeai şi acum iată-te

mâhnită. Răspunde-mi, te doare ceva?

Dar Jeanne întorcea cu violenţă capul, înfundându-şi faţa în perne.

— N-am nimic, răspundea ea scurt. Te rog, lasă-mă... Şi păstra ranchiuna unei anumite după-amiezi, cu ochii aţintiţi pe perete, încăpăţânându-se, căzând în mâhniri adânci pe care maică-sa, dezolată, nu le putea înţelege. Doctorul nu ştia ce să mai spună; accesele se produceau întotdeauna când era el acolo şi le atribuia stării nervoase a bolnavei. Mai ales, recomanda să nu fie contrazisă.

Într-o după-amiază Jeanne dormea. Henri, care-o găsise foarte bine, întârziase în odaie, discutând cu Hélène, ocupată din nou cu veşnicul ei lucru, în

faţa ferestrei. Începând din noaptea aceea cumplită când, într-un strigăt de pasiune, ea îi mărturisise dragostea, amândoi trăiau fără nici o zguduire, se lăsau în voia plăcerii de a şti că se iubeau, nepăsători faţă de ziua de mâine, uitând de lume. Lângă patul Jeannei, în această odaie unde plutea încă o atmosferă de duioşie, provocată de agonia copilului, o castitate îi ocrotea împotriva tuturor surprizelor simţurilor. Îi liniştea faptul că auzeau răsuflarea nevinovată a copilei. Totuşi, pe măsură ce bolnava se înzdrăvenea, dragostea lor căpăta şi ea forţă; sângele îi sporea puterea, stăteau unul lângă altul tremurând, bucurându-se de ceasul prezent, fără să încerce să se întrebe ce

vor face când Jeanne se va ridica în picioare, şi când patima lor va izbucni liberă şi viguroasă.

Ore în şir, ei se legănau cu câteva vorbe, spuse din când în când în şoaptă, ca să n-o trezească pe micuţă. Oricât ar fi fost de banale, vorbele acestea îi mişcau profund. În ziua aceea se simţeau înduioşaţi şi unul şi celălalt.

— Îţi jur că-i va merge mult mai bine, spuse doctorul. După cincisprezece zile va putea să coboare în grădină.

Hélène înfipse cu nădejde acul în pânză. Murmură:

— Ieri a fost atât de tristă... Dar de dimineaţă râdea... mi-a promis să fie cuminte...

Urmă o lungă tăcere. Copila dormea întruna, un somn care-i învăluia şi pe unul şi pe celălalt într-o mare linişte. Când ea dormea astfel, ei se simţeau uşuraţi, îşi aparţineau şi mai mult.

— N-ai mai văzut grădina, nu-i aşa? reluă Henri. Acum e plină de flori.

— Au înflorit margaretele? întrebă ea.

— Da, stratul e minunat... Clematitele au urcat aproape până în ulmi... Un adevărat cuib de frunze...

Tăcerea se aşternu din nou. Hélène, încetând să mai coasă, îl privi cu un surâs şi amândoi se gândiră la plimbările pe aleile adânci, alei ideale, negre din pricina umbrei, şi pe care cădea o ploaie de trandafiri. El, aplecat

asupra-i, sorbea uşoara mireasmă de verbină care se ridica din capotul ei. Dar un foşnet de cearşafuri îi tulbură.

— Se trezeşte, spuse Hélène, care ridicase capul.

Henri se îndepărtase. Aruncă şi el o privire către pat. Jeanne luase în braţele ei mici perna; şi, cu bărbia înfundată în puf, se întorsese acum cu faţa către ei. Dar pleoapele îi rămăseseră închise; se părea că a readormit, cu răsuflarea din nou lentă şi uniformă.

— Aşadar, coşi întruna? întrebă el apropiindu-se.

— Nu pot să stau fără să fac nimic, răspunse ea. E ceva fără voia mea, şi apoi asta îmi limpezeşte gândurile. Ore întregi mă gândesc la acelaşi lucru fără

să obosesc...

El nu mai spuse nimic, îi urmărea acul, care împungea pânza, cu un zgomot uşor, cadenţat, şi i se părea că firul acela lua şi înnoda ceva din cele două existenţe ale lor. Putea să coasă astfel ceasuri întregi, el ar fi rămas acolo, ascultând glasul acului, acea legănare care aducea în fiinţa lor acelaşi cuvânt, fără să-i obosească vreodată. Asta era şi dorinţa lor, zile întregi petrecute astfel în acest colţ al liniştii, strângându-se unul lângă altul, în timp ce copila dormea şi-n timp ce ei se fereau să se mişte ca să nu-i tulbure somnul. Nemişcarea încântătoare, tăcerea în care îşi auzeau inimile, dulceaţa infinită care-i vrăjea într-o senzaţie unică de

dragoste şi de veşnicie!

— Eşti bună, eşti bună..., murmură el de mai multe ori negăsind decât acest cuvânt ca să-şi exprime bucuria pe care i-o datora.

Ea ridicase din nou capul, nemaiîncercând nici un fel de stânjeneală să se simtă atât de pătimaş iubită. Obrazul lui Henri era aproape de al ei. O clipă, se priviră unul pe celălalt.

— Lasă-mă să lucrez, spuse ea în şoaptă. N-am să mai isprăvesc niciodată...

Dar, chiar în clipa aceea, o nelinişte instinctivă o făcu să se întoarcă. Şi o văzu pe Jeanne foarte palidă, care-i privea, cu ochii măriţi, de un negru ca de cerneală. Copila, cu bărbia în puf, nu

se mişcase, strângând întruna perna în braţele ei mici. Deschisese doar ochii şi-i privea.

— Jeanne, ce ai? întrebă Hélène. Eşti bolnavă? Vrei ceva?

Ea nu-i răspundea, nu se mişca, nu-şi cobora nici măcar pleoapele, cu ochii săi mari, încremeniţi, din care ţâşnea o flacără. O umbră sălbatică i se revărsase pe frunte, obrajii îi păliseră şi i se scofâlciseră. Îşi răsucea pumnii ca la apropierea unei crize nervoase. Hélène se ridică repede, rugând-o să vorbească; dar ea îşi păstra rigiditatea îndărătnică, oprindu-şi asupra maică-sii privirile atât de negre, încât aceasta sfârşi prin a roşi şi a se bâlbâi:

— Doctore, ia vezi, ce mai are iar?

Henri îşi trăsese scaunul mai departe de scaunul Hélènei. Se apropie de pat, şi voi să apuce una dintre mânuţele care strângeau atât de straşnic perna. Atunci, la această atingere, Jeanne parcă se simţi zguduită. Dintr-un salt se întoarse cu faţa la perete, strigând:

— Lasă-mă... Dumneata îmi faci rău!

Şi se vârî sub cuvertură. În zadar, timp de un sfert de oră, încercară amândoi s-o calmeze prin cuvinte blânde. Apoi, cum ei insistau, ea se ridică, cu mâinile împreunate, rugătoare:

— Vă rog, lăsaţi-mă în pace... Îmi faceţi rău... Lăsaţi-mă...

Hélène, răscolită, se duse să se aşeze în faţa ferestrei. Henri însă nu-şi mai reluă locul lângă ea. În sfârşit

înţelesese. Jeanne era geloasă. Doctorul se mai plimbă un minut în tăcere, apoi se retrase, văzând privirile neliniştite pe care mama le arunca spre pat. De îndată ce el plecă, ea se reîntoarse lângă fata ei, şi o luă cu de-a sila în braţe. Îi vorbi vreme îndelungată.

— Ascultă, micuţa mea, acum sunt singură... Uită-te la mine, răspunde-mi... Nu cumva ţi-e rău? Atunci, eu sunt cea care te fac să suferi? Trebuie să-mi spui totul. Pe mine ţi-e ciudă? Ce te apasă pe suflet?

Dar putea s-o întrebe mult şi bine, să-şi îmbrace în forme diferite întrebările, Jeanne se jura întruna că n-are nimic. Apoi, brusc, strigă şi repetă:

— Nu mă mai iubeşti... Nu mă mai iubeşti...

Şi izbucni într-un plâns cu hohote, îşi înnodă braţele în jurul gâtului mamei sale, acoperindu-i faţa cu sărutări lacome. Hélène, cu inima zdrobită, înăbuşindu-şi o mâhnire de nespus, o ţinu multă vreme la pieptul ei, amestecându-şi lacrimile cu ale sale, jurându-i să nu iubească niciodată pe nimeni ca pe ea.

Începând din acea zi, gelozia Jeannei se trezea dintr-o vorbă, dintr-o privire. Atât timp cât se aflase în pericol, un instinct o făcuse să primească această dragoste pe care-o simţea atât de duioasă în jurul ei şi care o salva. Dar acum se făcuse bine, nu mai voia s-o

împartă cu nimeni pe mama sa. Atunci prinse necaz pe doctor, un necaz ce sporea şi se schimba în ură pe măsură ce se simţea mai bine. Asta dospea în căpşorul ei îndărătnic, în mica ei fiinţă bănuitoare şi tăcută. Niciodată n-ar fi consimţit să se explice limpede. Nici ea însăşi nu ştia bine despre ce era vorba. Îi era rău când doctorul se apropia prea tare de maică-sa, şi atunci îşi punea amândouă mâinile pe piept. Asta era tot, asta o ardea, în timp ce o mânie furioasă o gâtuia şi o făcea să pălească. Şi nu putea împiedica lucrul acesta; i se părea că oamenii sunt nedrepţi, se înverşuna şi mai tare, fără să răspundă, când o dojenea careva că era atât de rea. Hélène, tremurând, necutezând s-o

împingă până acolo încât să-şi dea seama de răul ei, îşi întorcea ochii în faţa privirii copilei de doisprezece ani în care licărea prea de timpuriu întreaga dragoste a unei femei.

— Jeanne, tare mă mai faci să sufăr, îi spunea ea cu ochii înlăcrimaţi, când o vedea într-o izbucnire de mânie nebună, pe care şi-o stăpânea, dar care o făcea să se înăbuşe.

Dar aceste cuvinte, odinioară atotputernice, care-o aduceau, scăldată în lacrimi, în braţele Hélènei, acum n-o mai mişcau. Firea i se schimba. De zece ori pe zi, dădea la iveală altă stare sufletească. Cel mai adesea, avea o voce scurtă şi poruncitoare, vorbindu-i maică-sii la fel cum i-ar fi vorbit

Rosaliei, deranjând-o pentru cele mai mici fleacuri, pierzându-şi răbdarea şi plângându-se întruna.

— Dă-mi o ceaşcă cu ceai... Câtă vreme îţi trebuie pentru atâta lucru... Mă lăsaţi să mor de sete...

Apoi, când Hélène îi întindea ceaşca: „N-are zahăr de-ajuns... N-o mai vreau”.

Şi se culca iarăşi, furioasă, apoi respingea pentru a doua oară ceaşca de ceai spunând că-i prea dulce. Nu mai voiau s-o îngrijească, o făceau dinadins... Hélène, care se temea să n-o înfurie şi mai mult, nu răspundea, o privea cu lacrimi mari pe obraji.

Jeanne îşi păstra mâniile mai cu seamă pentru ceasurile în care venea

doctorul. De îndată ce acesta intra, se lungea pe pat, îşi pleca, cu viclenie, capul, ca acele animale sălbatice care nu suportă apropierea unui străin. În anumite zile refuza să vorbească, îl lăsa să-i ia pulsul, se lăsa examinată stând inertă, cu ochii în tavan. În alte zile nu voia nici măcar să-l vadă şi-şi ascundea ochii cu mâinile cu atâta furie, încât ar fi trebuit să-i răsuceşti braţele, pentru a i le îndepărta. Într-o seară, în timp ce mamă-sa îi dădea o linguriţă dintr-o doctorie, ea rosti această vorbă crudă:

— Nu, asta mă otrăveşte...

Hélène rămase nemişcată, cu inima străpunsă de o durere aprigă, temându-se să pătrundă în adâncul acestor vorbe.

— Ce spui tu, copila mea? întrebă

ea. Îţi dai seama ce spui? Leacurile nu-s niciodată bune la gust. Totuşi trebuie să le iei...

Dar Jeanne păstră o tăcere îndărătnică, întorcând capul, ca să nu înghită doctoria. Începând din acea zi, ea deveni capricioasă, luând doctoriile după dispoziţia de moment: mirosea sticluţele de pe noptieră, le examina cu neîncredere. Şi când refuza vreuna, o recunoştea, mai curând ar fi murit decât să înghită o singură picătură. Numai demnul domn Rambaud o putea hotărî uneori. Îl copleşea acum cu o dragoste exagerată, mai ales când se afla doctorul acolo; furişa spre maică-sa priviri piezişe ca să vadă dacă suferă din pricina acestei afecţiuni pe care i-o

arăta altuia.

— Ah! tu eşti, prieten bun, striga ea îndată ce se ivea domnul Rambaud. Vino să stai aici, lângă mine. Ai portocale?

Se scula, îi scotocea, râzând, prin buzunare, unde avea întotdeauna dulciuri. Apoi îl săruta, jucând toată această comedie cu pasiune, satisfăcută şi răzbunată de tulburarea pe care i se părea c-o citeşte pe chipul palid al mamei sale. Domnul Rambaud strălucea de bucuria de a fi făcut astfel pace cu micuţa lui dragă. De multe ori în anticameră, ducându-se să-l întâmpine, Hélène îi şoptea câte un cuvânt. Atunci, dintr-odată, zărind doctoria pe masă, domnul Rambaud striga:

— Cum, bei sirop?

Chipul Jeannei se adumbrea. Spunea cu jumătate de glas:

— Nu, nu, are gust rău, miroase urât, nu pot să beau aşa ceva!

— Cum! Nu poţi să-l bei? relua domnul Rambaud cu un aer vesel. Dar pun rămăşag că e foarte bun... Îmi dai voie să beau şi eu puţin? Şi fără să aştepte permisiunea îşi turna o linguriţă şi-o înghiţea fără o strâmbătură, afectând o lacomă mulţumire.

— Oh! E minunat! murmura el. N-ai dreptate... Hai, numai o picătură,..

Jeanne, amuzată, nu se mai apăra. Voia de îndată ceea ce gustase domnul Rambaud, îi urmărea cu atenţie mişcările, părea că-i studiază pe chip efectul doctoriei. Şi curajosul om înghiţi

astfel într-o lună o farmacie întreagă. Când Hélène îi mulţumea, el ridica din umeri.

— Lasă, e foarte bun, sfârşea prin a spune, convins el însuşi, împărţind cu plăcere medicamentele cu micuţa.

Îşi petrecea serile lângă ea. Abatele, la rândul lui, venea la fiecare două zile. Jeanne îi ţinea acolo cât mai mult cu putinţă, se supăra când îi vedea că-şi luau pălăriile. Acum, se temea să rămână singură cu maică-sa şi cu doctorul, ar fi vrut să fie mereu lume acolo, ca să-i despartă. Adesea o chema pe Rosalie fără nici un motiv. Când cei doi rămâneau singuri, ochii ei nu-i mai părăsea, îi urmărea în toate colţişoarele camerei. Pălea de îndată ce-şi atingeau

mâinile. Dacă schimbau o vorbă în şoaptă, se ridica iritată, vrând să afle ce-au zis. Nu îngăduia nici măcar ca rochia mamei sale să atingă, în treacăt, pe covor, piciorul doctorului. Nu se puteau apropia, nu se puteau privi fără ca ea să nu fie apucată de un tremur. Carnea ei îndurerată, mica ei făptură nevinovată şi bolnavă simţea o mânie extremă, care-o făcea să se întoarcă, brusc, când ghicea că, în spatele ei, cei doi îşi zâmbiseră. Simţea, după aerul pe care-l aduceau cu ei, zilele în care cei doi se iubeau mai mult; şi-n acele zile, era şi mai întunecată, suferea cum suferă femeile nervoase la apropierea vreunei furtuni violente. Toţi cei din preajma Hélènei o socoteau pe Jeanne scăpată.

Ea însăşi se lăsa încetul cu încetul în voia acestei certitudini. Aşa că sfârşi prin a-i socoti crizele drept toane de copil răsfăţat. După cele şase săptămâni de îngrijorare prin care trecuse, simţea nevoia să trăiască. Fiică-sa se putea acum lipsi ceasuri întregi de îngrijirile ei; era o destindere plăcută, o odihnă şi o voluptate să trăiască altfel acele ceasuri, ea, care de atâta vreme nu mai ştia nici dacă exista. Scotocea prin sertare, regăsea cu bucurie obiecte uitate, se îndeletnicea cu tot soiul de treburi mărunte, reluându-şi astfel cursul plăcut al vieţii sale zilnice. Şi, în această reînnoire, dragostea ei creştea, Henri era ca o recompensă ce şi-o acorda fiindcă suferise atâta. În fundul

acestei odăi, se aflau în afara lumii, după ce pierduseră amintirea oricăror piedici. Nimic nu-i despărţea mai mult ca acest copil, zguduit de patima lor.

Şi tocmai Jeanne fu cea care le biciui dorinţele. Mereu între ei, spionându-i, ea îi silea la o constrângere continuă, la o comedie a indiferenţei, din care ieşeau şi mai lacomi unul de celălalt. Zile întregi nu puteau schimba nici o vorbă, simţind că ea îi asculta, chiar când părea cuprinsă de somn. Într-o seară, Hélène îl însoţi pe Henri; în anticameră, tăcută, învinsă, căzu în braţele lui; în aceeaşi clipă, Jeanne, de după uşa închisă, începu să strige: „Mamă, mamă!” cu o voce furioasă, ca şi cum ar fi primit contralovitura

sărutului pătimaş cu care doctorul atinsese părul mamei sale. Hélène trebuise să se înapoieze repede, căci o auzise pe copilă sărind din pat. O găsi dârdâind, deznădăjduită, alergând numai în cămaşă. Jeanne nu mai voia să fie lăsată singură. Începând din acea zi, nu le mai rămânea decât o strângere de mână la sosire şi la plecare. Doamna Deberle era de o lună la băi, la mare, cu micul Lucien; doctorul, care dispunea acum de toate ceasurile sale, nu îndrăznea să petreacă mai mult de zece minute lângă Hélène. Încetară lungile lor discuţii, atât de plăcute, din faţa ferestrei. Când se priveau, o flacără crescândă li se aprindea în ochi.

Ceea ce-i chinuia cel mai mult erau

schimbările de dispoziţie ale Jeannei. Într-o dimineaţă, când doctorul se aplecă deasupra ei, ea izbucni în lacrimi. Erau zile când ura ei se schimba într-o dragoste febrilă; voia ca el să rămână lângă patul ei, o chema pe mamă-sa de douăzeci de ori ca pentru a-i vedea alături emoţionaţi şi surâzători. Ea, fericită, visa un lung şir de zile asemănătoare. Dar, a doua zi când sosea Henri, copila îl primea atât de aspru, încât mama, dintr-o privire, îl ruga să se retragă; toată noaptea Jeanne era agitată, chinuită de părerea de rău că fusese bună. Şi, în fiece moment, se petreceau scene asemănătoare. După orele minunate dăruite de copilă, în clipele sale de duioşie pătimaşă,

ceasurile rele soseau ca nişte lovituri de bici împingându-i pe unul în braţele celuilalt.

Atunci, un sentiment de revoltă o însufleţi puţin câte puţin pe Hélène. Fireşte, şi-ar fi dat viaţa pentru fiică-sa. Dar de ce răutăcioasa copilă o chinuia atâta, acum, când era în afară de orice pericol? Ori de câte ori se lăsa în voia uneia din acele dulci reverii care o legănau, în voia unui vis nelămurit în care se vedea mergând cu Henri în vreo ţară necunoscută şi încântătoare, dintr-odată se ridica înainte-i imaginea Jeannei înţepenite; şi astfel, urmau sfâşieri neîntrerupte în măruntaiele şi-n inima ei. Suferea prea mult în această luptă dintre maternitate şi dragostea ei.

Într-o noapte, doctorul veni în ciuda opririi formale a Hélènei. Nu schimbaseră o vorbă de opt zile. Ea refuză să-l revadă; dar el o împinse încetişor în odaie, ca pentru o linişti. Acolo se credeau amândoi în siguranţă, căci Jeanne dormea adânc. Se aşezară la locul lor obişnuit, aproape de fereastră, departe de lampă; o umbră liniştită îi învăluia.

Discutară timp de două ceasuri, cu feţele apropiate, încet, atât de încet încât abia se auzea o suflare în încăperea cuprinsă de vraja somnului. Uneori, întorceau capul aruncând o privire spre profilul delicat al Jeannei, ale cărei mânuţe împreunate se odihneau în mijlocul cearşafului. Dar sfârşiră prin a

o uita. Sporovăiala lor crescu. Hélène se trezi brusc, şi-şi desprinse mâinile care-i ardeau sub sărutările lui Henri. Simţi deodată groaza faptei pe care erau pe cale s-o săvârşească.

— Mamă, mamă! bâigui Jeanne, agitată brusc, ca tulburată de vreun coşmar.

Se zbătea în patul ei, cu ochii grei de somn, încercând să se scoale în capul oaselor.

— Ascunde-te, te implor, ascunde-te, repeta Hélène cu teamă. O ucizi dacă rămâi aici!

Henri dispăru repede în adâncitura ferestrei, în dosul uneia dintre perdelele de catifea albastră. Dar copila continua să plângă.

— Mamă! mamă! Oh! cât sufăr!

— Sunt aici, alături de tine, scumpa mea... Ce te doare?

— Nu ştiu... Parcă aici... Vezi? Parcă mă arde... Deschisese ochii, avea faţa contractată şi-şi apăsa mânuţele pe piept. M-a luat aşa, deodată... Dormeam, nu-i aşa? Am simţit ceva, ca un foc mare...

— Dar a trecut, nu mai simţi nimic, nu-i aşa?

— Ba da, ba da, întruna...

Şi, cu privirea neliniştită, făcu înconjurul odăii. Acum era complet trează, umbra cumplită cobora şi-i albea obrajii.

— Eşti singură, mamă? întrebă ea.

— Sigur, draga mea!

Ea scutură din cap privind, adulmecând aerul cu o tulburare care creştea.

— Nu, nu ştiu bine... E cineva aici... Mi-e frică, mamă, mi-e frică. Oh! Mă înşeli, nu eşti singură!

Criza nervoasă se dezlănţui, se aruncă pe pat plângând cu hohote, ascunzându-se sub cuvertură, ca pentru a scăpa de vreun pericol. Hélène, înnebunită, îl sili pe Henri să iasă numaidecât. El voia să rămână ca s-o îngrijească pe copilă. Dar ea îl împinse afară. Se întoarse, o luă pe Jeanne în braţe, în timp ce fetiţa repeta aceeaşi tânguire care rezuma de fiecare dată marea ei durere:

— Tu nu mă mai iubeşti, tu nu mă

mai iubeşti...

— Taci, îngerul meu, nu mai spune asta, strigă mamă-sa. Te iubesc mai mult decât orice pe lume... Vezi bine cât te iubesc.

Şi-o îngriji până dimineaţa, hotărâtă să-i dăruiască inima, speriată de a-şi vedea dragostea izbucnind atât de dureros în această făptură dragă. Fiica ei trăia iubirea ei. A doua zi ceru o consultaţie. Doctorul Bodin veni, ca din întâmplare, şi-o examină pe bolnavă, pe care o ascultă glumind. Apoi, avu o lungă discuţie cu doctorul Deberle, rămas în camera de alături. Amândoi căzură de acord că starea actuală nu prezenta nici o gravitate; dar se temură de complicaţii, o iscodiră multă vreme

pe Hélène, simţindu-se în faţa uneia dintre acele nevroze care-şi au povestea lor, în unele familii, şi care dezorientează ştiinţa.

Atunci, ea le spuse ceea ce ştia în parte: străbunica ei închisă într-o casă de nebuni din Tulette, la câţiva kilometri de Plasans, mamă-sa moartă de o tuberculoză acută după o viaţă de sminteală şi de crize nervoase. Ea semăna cu taică-su, cu care aducea şi la faţă şi de la care moştenise înţelepciunea şi echilibrul. Jeanne, dimpotrivă, era întreg portretul străbunicii sale; numai că era mai gingaşă, n-avea să aibă niciodată talia înaltă, nici conformaţia osoasă a acesteia. Cei doi doctori repetară încă o

dată că trebuiau multe menajamente. Nu se puteau lua prea multe măsuri de prevedere în aceste afecţiuni cloro-anemice, care favorizează dezvoltarea atâtor boli crude.

Henri îl ascultase pe bătrânul doctor Bodin cu o deferenţă pe care n-o avusese niciodată faţă de un confrate. Îl consulta în privinţa Jeannei, cu aerul unui elev care se îndoieşte de el însuşi. Adevărul era că sfârşise prin a tremura în faţa acestei copile; ea scăpa ştiinţei sale, se temea să n-o omoare şi s-o piardă astfel şi pe mamă. Trecu o săptămână. Hélène nu-l mai primea în camera bolnavei. Atunci, cu inima zdrobită, încetă el însuşi vizitele.

Spre sfârşitul lunii august, Jeanne

putu în sfârşit să se scoale şi să se plimbe prin apartament. Râdea fericită; în cincisprezece zile nu mai avusese nici o criză. Mamă-sa i se dăruia numai ei, era mereu lângă ea; asta fu de ajuns ca s-o vindece. În primele zile, copila era neîncrezătoare, îi gusta sărutările, se nelinişte de mişcările ei, îi cerea mâna înainte de a adormi, şi voia s-o păstreze în tot timpul somnului. Apoi, văzând că nu mai urca nimeni la mama ei pe care n-o mai împărţea cu nimeni, îşi recăpătă încrederea, fericită de a lua de la capăt viaţa lor liniştită de odinioară, amândouă lucrând singure, în faţa ferestrei. Cu fiecare zi redevenea mai trandafirie. Rosalie spunea că înfloreşte văzând cu ochii.

În unele seri totuşi, odată cu căderea nopţii, Hélène se simţea părăsită. De când cu boala fetei sale, rămăsese gravă, puţin palidă, cu o cută mare pe frunte, pe care n-o avusese înainte. Şi când Jeanne o observa, într-unul din acele momente de oboseală, într-una din acele ore disperate şi goale, ea însăşi se simţea foarte nenorocită, cu inima plină de un val de remuşcări. Încetişor, fără să vorbească, ea se agăţa de gâtul maică-sii. Apoi spunea slab:

— Eşti fericită, măicuţă?

Hélène tresărea şi se grăbea să-i răspundă:

— Sigur, scumpa mea!

Copila insista.

— Eşti fericită, eşti fericită, sigur de

tot?

— Sigur... De ce-ai vrea tu să nu fiu fericită?

Atunci Jeanne o strângea puternic în braţele ei mici, ca pentru a o răsplăti. Voia s-o iubească atât de tare, spunea ea, încât să nu se mai afle în tot Parisul o mamă atât de fericită.

IV

În august, grădina doctorului Deberle deveni o adevărată fântână de verdeaţă. Lângă grilaj, liliacul şi salcâmul galben îşi amestecau crengile, în timp ce plantele agăţătoare, iedera, caprifoiul, clematitele scoteau întruna, din toate părţile, lăstari, care se strecurau, se înnodau, recădeau ca o ploaie, ajungeau până la ulmii din fund, după ce se întinseseră de-a lungul zidurilor; acolo ai fi zis că-i un fel de cort, legat de la un arbore la altul; ulmii se înălţau ca nişte stâlpi puternici şi stufoşi ai unui salon de verdeaţă. Grădina asta era atât de

mică, încât cea mai neînsemnată dâră de umbră o acoperea în întregime. În mijloc, soarele amiezii făcea o singură pată galbenă, conturând rotunjimea peluzei, flancată de cele două straturi. Lângă peron, era o tufă mare de trandafiri cu flori gălbui, enorme, care înfloreau cu sutele. Seara, când se potolea căldura, mireasma lor devenea pătrunzătoare, un parfum cald de trandafiri îngreuna aerul sub ulmi. Şi nimic nu era mai încântător ca acel colţ pierdut, atât de îmbălsămat, unde vecinii nu puteau zări nimic, şi care dădea iluzia unei păduri virgine, în timp ce flaşnetele cântau polci pe strada Vineuse.

— Doamnă, spunea în fiecare zi Rosalie, de ce nu coboară domnişoara în

grădină?... Ar fi mai la largul ei sub copaci.

Bucătăria Rosaliei era năpădită de ramurile unui ulm. Ea smulgea frunzele cu mâna, trăia în bucuria acestui buchet uriaş, dincolo de care nu mai zărea nimic. Dar Hélène răspundea:

— Încă nu-i destul de puternică, răcoarea umbrei i-ar face rău.

Totuşi Rosalie se încăpăţâna. Când credea că are o idee bună, nu renunţa aşa de uşor la ea. Doamna greşea socotind că umbra îi făcea rău. Mai curând, doamna se temea să nu deranjeze lumea; dar se înşela, domnişoara n-ar supăra, cu siguranţă, pe nimeni, căci nu mai era nici un suflet care să trăiască acolo, domnul nu se mai arăta, iar

cucoana avea să stea la băi până la jumătatea lui septembrie; asta era atât de adevărat, încât portăreasa îl rugase pe Zéphyrin să dea cu grebla şi, de două duminici, Zéphyrin şi cu ea îşi petreceau acolo după-amiezile. Oh! era frumos, era necrezut de frumos.

Hélène refuza întruna. Jeanne părea că nutreşte o dorinţă să se ducă în grădina despre care vorbise adesea în timpul bolii sale; dar un sentiment ciudat, o încurcătură ce-o făcea să-şi plece ochii, părea c-o împiedică să insiste pe lângă mamă-sa. În sfârşit, în duminica următoare, năduşită toată, slujnica se prezentă spunând:

— Oh! doamnă, nu-i nimeni, v-o jur... Nu-s decât eu şi Zéphyrin care

greblează... Lăsaţi-o să vină. Nici nu vă puteţi închipui cât e de bine... Veniţi puţin, numai puţintel, să vedeţi...

Era atât de convinsă, încât Hélène cedă. O înfăşură pe Jeanne într-un şal şi-i spuse Rosaliei să ia o cuvertură groasă. Copila, încântată, de o încântare mută pe care-o mărturiseau numai ochii ei strălucitori, vru să coboare scara fără să fie ajutată, ca să-şi arate puterea... În spatele ei, mamă-sa întindea braţele gata s-o susţină. Jos, când puseră piciorul în grădină, amândouă scoaseră un strigăt... N-o mai recunoşteau, desişul acesta de nepătruns nu mai semăna cu colţişorul curat şi burghez pe care-l văzuseră în primăvară.

— Când vă spuneam..., repeta

Rosalie triumfătoare.

Tufişurile crescuseră, schimbând aleile în poteci înguste, alcătuind un adevărat labirint, pe unde, când treceai, ţi se agăţa fusta. Ai fi crezut că e îndepărtata adâncime a unei păduri, sub bolta frunzişului care lăsa să cadă o lumină verde, de o dulceaţă şi de un mister încântător. Hélène căuta ulmul la piciorul căruia stătuse în aprilie.

— Dar, spuse ea, nu vreau ca fetiţa să stea acolo. Umbra e prea rece.

— Staţi puţin, reîncepu Rosalie. O să vedeţi.

Din trei paşi străbăteai toată acea pădure. Şi, acolo, în mijlocul unei spărturi în masa de verdeaţă, pe peluză, găseai soarele, o rază lată de aur care

cădea, caldă şi tăcută, ca într-un luminiş. Ridicând capul, nu vedeai decât crengi, desprinzându-se de pe pânza albastră a cerului, cu o subţirime de ghipiură. Trandafirii gălbui, puţin ofiliţi de căldură, dormeau pe tijele lor. În rondurile de pe peluză, margaretele, roşii şi albe, uşor pălite, înfăţişau capete de tapiserii vechi.

— O să vedeţi, repeta Rosalie. Lăsaţi-mă pe mine... Vreau s-o aşez eu pe domnişoara...

Îndoi şi întinse cuvertura la marginea unei alei, în locul unde se isprăvea umbra. Apoi o aşeză pe Jeanne, cu umerii acoperiţi de şal, spunându-i să-şi întindă picioruşele. În felul ăsta, copila stătea cu capul la umbră şi cu picioarele

la soare.

— Te simţi bine, draga mea? o întrebă Hélène.

— Oh! Da, răspunse ea, vezi, nu mi-e frig. Ai spune că mă încălzesc la un foc zdravăn... Oh! cum se mai respiră, cât e de bine aici!

Atunci Hélène, care se uita cu un aer neliniştit la jaluzelele închise ale clădirii, spuse că va urca pentru o clipă sus. Şi-i făcu tot felul de recomandări Rosaliei; o va păzi, la soare, n-o va lăsa pe Jeanne acolo mai mult de o jumătate de ceas, n-o va slăbi din ochi.

— Nu-ţi fie teamă mamă, strigă micuţa care râdea. Doar nu trec trăsuri pe aici!

Când rămase singură, luă în pumni

pietricele de lângă ea, jucându-se cu ele şi făcându-le să cadă ca o ploaie, dintr-o mână într-alta. În vremea asta, Zéphyrin grebla. Când le văzuse pe doamna şi pe domnişoara se grăbise să-şi îmbrace mantaua atârnată de-o cracă; rămase în picioare şi nu mai grebla, din respect. Tot timpul cât durase boala Jeannei, venise, ca de obicei, în fiecare duminică; dar se strecura în bucătărie cu atâta precauţie, încât Hélène nu i-ar fi bănuit niciodată prezenţa, dacă Rosalie nu i-ar fi dat de fiecare dată veşti, din partea-i, adăugând că împărtăşea şi el durerea celor din casă. Oh! începea să capete maniere frumoase, cum spunea ea; se cioplea frumos la Paris. Astfel, rezemat în grebla lui, îi adresă Jeannei

un zâmbet. Când fata băgă de seamă, îi surâse.

— Am fost tare bolnavă, spuse ea.

— Ştiu, domnişoară, răspunse el, punându-şi mâna pe inimă.

Apoi, vru să găsească ceva drăgălaş, o glumă care să înveselească situaţia. Adăugă:

— Sănătatea dumitale şi-a venit în fire. Acum o să meargă strună...

Jeanne luase un alt pumn de pietricele. Atunci, mulţumit de sine, râzând cu un râs tăcut care-i despica gura de la o ureche la cealaltă, se apucă să grebleze, cu toată puterea braţelor sale. Grebla, pe pietriş, făcea un zgomot uniform şi strident. După câteva minute, Rosalie, care-o văzuse pe fetiţă

absorbită de jocul ei, fericită şi cu totul liniştită, se îndepărtă pas cu pas de ea, atrasă parcă de scârţâitul greblei. Zéphyrin se afla în celălalt capăt al peluzei, în plină lumină a soarelui.

— Asuzi ca un bou, murmură ea. Scoate-ţi mantaua! Domnişoara nu se va simţi jignită, hai!

El îşi scoase mantaua şi o atârnă din nou de-o creangă. Pantalonul lui roşu, la care una dintre curele îi slujea şi de centura, i se ridicase foarte sus, în timp ce cămaşa de pânză groasă şi înnegrită, isprăvită la gât printr-un guler de păr de cal, era atât de ţeapănă încât se umflase şi-l rotunjea şi mai tare. Îşi suflecă mânecile, legănându-se, chipurile să-i arate încă o dată Rosaliei cele două

inimi înflăcărate pe care şi le tatuase la regiment şi pe care scria: „Pentru totdeauna”.

— Te-ai dus la slujba de dimineaţă? îl întrebă Rosalie care-l supunea în toate duminicile acestui interogatoriu.

— La slujbă... la slujbă..., repetă el rânjind. Cele două urechi roşii se îndepărtau de capul tuns foarte scurt şi toată făptura lui scundă şi bondoacă avea un fel de a fi nespus de caraghios.

— Sigur că m-am dus la slujbă, sfârşi el prin a spune.

— Minţi! reluă cu violenţă Rosalie. Văd bine că minţi, ţi se mişcă nasul... Ah! Zéphyrin, te pierzi, nici măcar credinţă nu mai ai... Bagă de seamă!

Drept orice răspuns, cu un gest

galant, el vru s-o ia de mijloc. Dar ea păru scandalizată şi strigă:

— Acuşi te fac să-ţi îmbraci tunica dacă nu eşti de treabă. Nu ţi-e ruşine? Se uită domnişoara la tine!

Atunci Zéphyrin greblă şi mai tare. Jeanne ridicase într-adevar ochii. Jocul o obosise puţin; după pietricele, ea adunase frunze şi smulsese iarbă, dar o năpădi lenea, se simţea mai bine să nu facă nimic, să privească soarele care o cuprindea încet, încet. Adineauri numai picioarele până la genunchi îi erau muiate în această baie caldă de raze; acum soarele îi ajunsese până la mijloc, şi-l simţea crescând în ea ca o dezmierdare, cu gâdilări plăcute. Ceea ce-o distra mai ales, erau petele rotunde,

de un minunat galben auriu, care dansau pe şalul ei. Ai fi zis ca-s nişte jivine.

Şi ea îşi întorcea capul ca să vadă dacă aceste pete i se urcă până la faţă. Aşteptând, îşi împreunase mânuţele în bătaia soarelui. Cât păreau de slăbuţe! Cât erau de străvezii! Soarele răzbea prin ele, şi ei i se păreau nespus de frumoase, de un trandafiriu de scoică, fine şi prelungi. Apoi, aerul curat, copacii mari din jurul ei, căldura, o năuciseră un pic. Credea că doarme şi totuşi vedea, auzea. Era o stare foarte plăcută.

— Domnişoară, dacă te-ai da mai înapoi? spuse Rosalie, care se întorsese lângă ea. Prea te bate soarele!

Dar Jeanne, printr-un gest, refuză să

se mişte. Se simţea prea bine. Acum nu se mai ocupa decât de servitoare şi de micul ostaş, cedând uneia din acele curiozităţi de copil faţă de lucrurile care li se ascund. Îşi pleca ochii, cu viclenie, vrând s-o facă să creadă că ea nu se uită; dar pândea, printre genele-i lungi, în vreme ce părea aţipită.

Rosalie rămase acolo încă vreo câteva clipe. Era fără nici o putere la zgomotul greblei. Se îndreptă din nou, pas cu pas, către Zéphyrin, parcă fără voia ei. Îl ocăra pentru noile lui apucături, dar, în fond era robită, atinsă drept în inimă, plină de o admiraţie surdă. Micul soldat, în lungile lui hoinăreli cu camarazii la Jardin des Plantes şi în piaţa Chateau d'Eau, unde i

se afla cazarma, căpătase graţiile legănate şi înflorite ale infanteristului parizian, învăţase retorica, înfloriturile galante, întortocherile de stil, atât de măgulitoare pentru doamne. Câteodată, ea se simţise sufocată de plăcere, ascultându-i frazele pe care i le debita cu o legănare a umerilor, în care cuvintele ce nu le înţelegea o făceau să devină roşie de mândrie. Uniforma nu-l mai stânjenea; îşi arunca braţele, cât pe-aci să şi le smulgă din umeri, cu un aer îndrăzneţ. Avea mai ales un fel de a-şi purta chipiul pe ceafă, care-i descoperea faţa rotundă şi nasul în vânt, în vreme ce chipiul îi întovărăşea, molatic, hâţânarea trupului. Apoi, se emancipa, bând rachiu, apucând femeile

de talie. Sigur, ştia mult mai multe decât ea, acum... Parisul îl dezmorţise prea mult. Şi încântată, şi furioasă, Rosalie se proptea în faţa lui, ezitând între dorinţa de a-l zgâria ori de a-l lăsa să spună nerozii.

În vremea asta, Zéphyrin, greblând, ajunsese la capătul aleii. Se afla în dosul unui arbore de salbă-moale, aruncând Rosaliei ocheade furişe, în timp ce părea c-o aduce lângă sine, prin lovituri uşoare ale greblei. Când ea fu aproape de tot, o ciupi zdravăn de şold.

— Nu ţipa, asta înseamnă că te iubesc, murmură el graseind. Şi cu asta basta!

O sărută la nimereală, pe ureche. Apoi cum Rosalie, la rândul ei, îl ciupi

până la sânge, el îi mai trânti o pupătură, de data asta pe nas. Ea era roşie ca focul, mulţumită în fond, dar necăjită că nu-i putea trânti o palmă din pricina domnişoarei.

— M-am înţepat, spuse ea întorcându-se lângă Jeanne, ca să-i explice într-un fel ţipătul uşor care-i scăpase.

Dar copila văzuse scena printre crengile subţiri ale copacului. Pantalonul roşu şi cămaşa soldatului făcuseră o pată vie în verdeaţă. Ea ridică încet ochii spre Rosalie, o privi o clipă, în timp ce aceasta roşise şi mai tare, cu buzele umede şi cu părul ciufulit. Apoi, îşi coborî din nou pleoapele, luă un alt pumn de pietricele,

dar nu mai avu putere să se joace; rămase cu mâinile amândouă pe pământul cald, somnolentă, învăluită de aurul dulce al soarelui. Un val de sănătate urca în ea şi-o înăbuşea. Copacii i se păreau uriaşi şi puternici, trandafirii o înecau în parfum. Se gândea la lucruri vagi, surprinsă şi încântată.

— La ce te gândeşti, domnişoară? o întrebă Rosalie neliniştită.

— Nu ştiu, la nimic, răspunse Jeanne. Ah! Da, ştiu... Vezi tu, aş vrea să trăiesc până la adânci bătrâneţi...

Nu putu lămuri vorbele astea. Era un gând care-i venise, spunea ea. Dar seara, după-masă, cum rămăsese gânditoare, când maică-sa o întrebă ce are, ea puse dintr-odată această

întrebare:

— Mamă, verii şi verişoarele se pot căsători între ei?

— Sigur, spuse Hélène. De ce mă întrebi asta?

— Aşa... Ca să ştiu...

Hélène era de altminteri obişnuită cu întrebările ei ciudate. Copila se simţea atât de bine după ora petrecută în grădină, încât coborî acolo în toate zilele cu soare. Puţin câte puţin aversiunile Hélènei dispărură, casa rămânea închisă, Henri nu se arăta şi ea sfârşi prin a se obişnui să se aşeze aproape de Jeanne, pe un capăt de cuvertură. Dar, în duminica următoare, ea se nelinişti, văzând, dimineaţa, ferestrele deschise.

— Ei, drace! aerisesc încăperile, zise Rosalie, ca s-o determine să coboare. Vă jur că nu-i nimeni!

În ziua aceea vremea era şi mai caldă. O grindină de săgeţi de aur ciuruia frunzişul. Jeanne, care începea să se înzdrăvenească, merse aproape zece minute, sprijinită de braţul maică-sii. Apoi, obosită, se reîntoarse la cuvertura ei, făcându-i şi Hélènei un locşor. Amândouă îşi zâmbiră, amuzate de a se vedea astfel stând pe pământ. Zéphyrin, care isprăvise de greblat, îi ajuta Rosaliei să culeagă nişte pătrunjel, din tufele răzleţe ce creşteau de-a lungul zidului din fund. Deodată se auzi în casă un zgomot mare; şi cum Hélène se gândea s-o şteargă, doamna Deberle se

ivi pe peron. Sosea, în rochia de călătorie, vorbind foarte tare, foarte aferată. Dar când le zări pe doamna Grandjean şi pe fiica ei stând jos, pe pământ, în faţa peluzei, se năpusti spre ele, le copleşi cu sărutări, le năuci cu vorba.

— Cum! Dumneata eşti! Ah! Cât de fericită sunt să te văd! Îmbrăţişează-mă, mica mea Jeanne! Ai fost rău bolnavă, nu-i aşa, biata mea pisicuţă? Dar acum îţi merge mai bine, iată-te toată rumenă... De câte ori m-am gândit la dumneata, draga mea Hélène!... Ţi-am scris, ai primit scrisorile mele? Trebuie să fi trecut prin ceasuri cumplite... În sfârşit, s-a terminat... Îmi dai voie să te sărut?

Hélène se ridicase în picioare. Trebui s-o lase să-i dea două sărutări pe obraji şi să i le înapoieze.

Sărutările acestea o îngheţaseră; bâlbâi:

— Scuză-mă că ţi-am invadat grădina...

— Vrei să glumeşti? reîncepu impetuos Juliette. Nu eşti oare aici ca la dumneata acasă?

Le părăsi un moment, urcă din nou pe peron, ca să strige prin toate odăile deschise: „Pierre, să nu uiţi nimic, sunt şaptesprezece colete”. Se înapoie imediat şi vorbi despre călătoria ei: „Oh! un sezon adorabil. Am fost la Trouville, după cum ştii... Lume pe plajă, să te zdrobească, nu alta! Şi tot ce

e mai select. Am avut vizite, o, ce vizite! Tata a venit să petreacă cincisprezece zile cu Pauline... Oh, te simţi atât de mulţumit când te întorci acasă la tine... Ah! Nu ţi-am spus... Dar nu, am să-ţi povestesc mai târziu...”

Se aplecă, o sărută din nou pe Jeanne, apoi deveni serioasă şi puse această întrebare:

— M-am bronzat?

— Nu, nu bag de seamă, răspunse Hélène care-o privea. Juliette avea ochii limpezi şi goi, mâinile grăsuţe, frumoasa ei faţă plină de bunăvoinţă. Nu îmbătrânea, nici chiar aerul de mare nu-i putuse vătăma seninătatea nepăsării sale. Părea că se înapoiase din vreun drum făcut prin Paris, dintr-o raită dată pe la

furnizorii ei, cu oglindirea rafturilor pe toată făptura ei. Totuşi, dădea pe dinafară de dragoste şi Hélène era cu atât mai jenată cu cât se simţea neînduplecată şi rea. În mijlocul cuverturii, Jeanne nu se mişca; îşi ridica numai capul ei delicat, de convalescentă, şi mâinile întinse, la soare.

— Staţi, nu l-aţi văzut pe Lucien, strigă Juliette; trebuie să-l vedeţi... E uriaş!

Şi când fu adus băieţaşul pe care camerista îl spălase de praful drumului, ea îl împinse şi-l răsuci ca să li-l arate. Lucien, gras, bucălat, bronzat din cap până-n picioare fiindcă se jucase pe plajă, în vântul din larg, plesnea de

sănătate, chiar un pic prea îndopat şi cu un aer bosumflat pentru că-l spălaseră. Nu era şters bine, un obraz era încă ud, roşu de frecatul prosopului. Când o zări pe Jeanne se opri surprins. Ea îl privi cu bietul ei chip slăbit, de o paloare de pânză, sub revărsarea neagră a pletelor care-i cădeau până pe umeri. Frumoşii ei ochi, măriţi şi trişti, îi cuprindeau toată faţa; şi, cu toată căldura puternică, ea tremura uşor, întinzându-şi întruna la soare mâinile-i friguroase ca în faţa unui foc puternic.

— Ei bine, nu te duci s-o săruţi? zise Juliette.

Dar lui părea să-i fie frică. Sfârşi prin a se hotărî, cu precauţie, lungindu-şi buzele, pentru a se apropia

de bolnavă cât mai puţin posibil. Apoi se dădu repede îndărăt. Hélène avea lacrimi mari între gene. Ce bine arată acest copil! Şi Jeanne a ei care de abia mai răsufla fiindcă dăduse un ocol pajiştei! Existau mame foarte fericite! Juliette îşi înţelese dintr-odată cruzimea. Atunci ea se supără pe Lucien.

— Hei, eşti un prost... Aşa se sărută domnişoarele? N-ai idee, draga mea, cât a devenit de nesuferit la Trouville...

Se încurcă. Din fericire pentru ea, se ivi doctorul. Ieşi din încurcătură printr-o exclamaţie: „Ah, iată-l pe Henri!”

El n-o aştepta decât pe seară. Dar ea luase un alt tren. Şi-i explică îndelung de ce, fără a ajunge să-l lămurească pe deplin. Doctorul asculta surâzând.

— În sfârşit, eşti aici, spuse el. Şi asta e de ajuns!

Îi adresă Hélènei o salutare mută. Privirea lui căzu o clipă asupra Jeannei; apoi, încurcat, întoarse capul. Micuţa îi înfruntase acea privire gravă şi, desfăcându-şi cu un gest instinctiv mâinile, o apucă pe mamă-sa de rochie şi-o trase lângă ea.

— Ah! ştrengarul, repetă doctorul, care-l ridicase pe Lucien şi-l săruta pe obraji. Creşte ca în basme...

— Ei bine, şi eu? M-ai uitat? întrebă Juliette.

Îi întinse obrazul. Atunci, el, fără să-i dea drumul lui Lucien, se aplecă sărutându-şi deopotrivă nevasta. Toţi trei surâseră.

Hélène, foarte palidă, vorbi de înapoierea acasă. Dar Jeanne refuză; ea voia să vadă, privirile ei lente se opriră asupra familiei Deberle, apoi reveniră la mamă-sa.

Când Juliette îşi întinse buzele ca să primească sărutarea bărbatului ei, în ochii copilei se aprinse o flacără.

— Atârnă prea greu, continuă doctorul punându-l pe Lucien jos. Deci sezonul a fost bun?... L-am văzut ieri pe Malignon, mi-a povestit despre şederea lui acolo. L-ai lăsat aşadar să plece înaintea voastră?

— Oh! e insuportabil, murmură Juliette, care deveni serioasă, având un aer încurcat. Ne-a făcut tot timpul să turbăm.

— Tatăl tău trăgea nădejde pentru Pauline... Omul nostru nu s-a pronunţat...?

— Cine, el? Malignon? strigă ea surprinsă şi parcă ofensată.

Apoi avu un gest de plictiseală.

— Ah! dă-l încolo de zăpăcit... Cât sunt de fericită că mă aflu acasă!

Avu, fără nici o tranziţie, cu firea ei de pasăre fermecătoare, una din acele efuziuni care surprindea. Se strânse lângă bărbatul ei, ridicându-şi capul. El, indulgent şi tandru, o ţinu o clipă în braţe. Păreau să fi uitat că nu erau singuri.

Jeanne nu-i slăbea din ochi. O mânie făcea să-i tremure buzele decolorate, căpătase iar înfăţişarea ei de femeie

geloasă şi rea. Durerea de care suferea era atât de vie, încât trebui să-şi întoarcă privirile. Şi, în acea clipă, îi zări în fundul curţii pe Rosalie şi pe Zéphyrin care continuau să caute pătrunjel. Ca să nu deranjeze lumea, se refugiaseră după cel mai des tufiş, stând pe vine unul lângă altul. Zéphyrin o apucase pe Rosalie de un picior, în timp ce aceasta îl cârpea zdravăn. Jeanne vedea, printre două ramuri, faţa micului soldat, o lună plină, foarte roşie, crăpând de-un râs drăgăstos. Urmă o înghesuială, micul soldat şi servitoarea se rostogoliră după tufişuri. Soarele cădea vertical, copacii dormeau în aerul cald, fără ca vreo frunză să se mişte. De sub ulmi venea o mireasmă, mireasma grasă a pământului

pe care nu-l răscolea niciodată sapa. Trandafirii galbeni, cei din urmă, îşi revărsau petalele, încet, ca o ploaie, unul câte unul, peste peron. Atunci Jeanne, cu pieptul umflat, îşi îndreptă ochii către mama sa. Şi văzând-o nemişcată şi mută în faţa celor petrecute acolo, avu pentru ea o privire de supremă nelinişte, una din acele priviri adânci de copil care nu cutează să întrebe. În vremea asta, doamna Deberle se apropiase, zicând:

— Nădăjduiesc că ne vom mai vedea... Fiindcă Jeanne se simte mai bine, trebuie să coboare în grădină în fiecare după-amiază.

Hélène căută o scuză, pretextând că nu voia s-o obosească prea mult. Dar

Jeanne interveni cu însufleţire:

— Nu, nu, soarele e atât de bun... Vom coborî, doamnă. Îmi veţi păstra locul, nu-i aşa?

Şi cum doctorul rămăsese în urmă, ea surâse. ,,Doctore, spune-i mamei că aerul nu-mi face rău.” El înaintă şi bărbatul acesta, deprins cu durerea omenească, simţi cum i se roşesc uşor obrajii, pentru că copila îi vorbea cu blândeţe.

— Sigur, murmură el, aerul tare nu poate decât să grăbească însănătoşirea.

— Ah! vezi bine, măicuţă, că va trebui să venim, spuse ea cu o privire adorabilă, plină de tandreţe, în vreme ce lacrimile îi puneau un nod în gât.

Dar Pierre reapăruse pe peron; cele

şaptesprezece colete ale doamnei Deberle fuseseră băgate înăuntru. Juliette, urmată de bărbatul ei şi de Lucien, plecă declarând că era atât de murdară, încât pur şi simplu te speriai dacă vedeai, şi că trebuia neapărat să facă o baie. Când rămaseră singure, Hélène îngenunche pe cuvertură, chipurile ca să-i înnoade Jeannei şalul în jurul gâtului.

Apoi, cu voce joasă, zise:

— Deci nu eşti supărată pe doctor? Copila făcu un semn lung din cap.

— Nu, mamă.

Urmă o tăcere. Hélène părea că nu poate strânge, cu mâinile ei tremurătoare şi stângace, nodul şalului. Atunci Jeanne murmură:

— De ce iubeşte pe alţii? Nu vreau...

Şi privirea ei neagră se înăspri, în timp ce mânuţele sale întinse mângâiau umerii maică-sii. Aceasta voi să protesteze, dar se temu de cuvintele care-i veneau pe buze.. Soarele apunea; se întoarseră amândouă acasă. În vremea asta, Zéphyrin reapăruse cu un buchet de pătrunjel, pe care-l curăţa, aruncându-i Rosaliei nişte priviri ucigătoare. Servitoarea, la distanţă, se ferea acum, când nu mai era nimeni; şi cum el o ciupi zdravăn, în momentul în care ea se aplecase să strângă cuvertura de jos, Rosalie îi trase un pumn în spinare, care răsună ca într-un butoi gol. Asta îl umplu de mulţumire. Încă mai râdea în sinea lui

când intră în bucătărie, curăţindu-şi mereu pătrunjelul.

Începând din acea zi, Jeanne se încăpăţână să coboare în grădină, de îndată ce auzea acolo glasul doamnei Deberle. Asculta, lacomă, trăncănelile Rosaliei despre mica locuinţă de alături, neliniştindu-se de felul de viaţă care se ducea acolo, fugind uneori din odaie şi venind ea însăşi să pândească de la fereastra bucătăriei. Jos, în grădină, înfundată într-un mic fotoliu, pe care Juliette dăduse poruncă să fie adus din salon, Jeanne părea că supraveghează familia, ţinându-l la distanţă pe Lucien, nerăbdătoare din pricina jocurilor şi întrebărilor lui, mai ales când era acolo doctorul. Atunci se lungea, parcă

obosită, cu ochii deschişi, privind. Pentru Hélène, după-amiezile astea erau o mare suferinţă. Revenea totuşi, se înapoia acolo în ciuda revoltei întregii sale făpturi. De fiecare dată când Henri, întors acasă, o săruta pe Juliette pe păr, ea simţea o strângere de inimă. Şi în momentele acelea, dacă pentru a-şi ascunde chipul răvăşit se prefăcea că se ocupă de Jeanne, o vedea pe copilă şi mai palidă decât ea, cu ochii ei negri, larg deschişi, cu bărbia tremurându-i de o mânie reţinută. Jeanne îndura şi ea chinurile ei. În zilele în care mama sa, la capătul puterilor, se topea de dragoste, întorcându-şi ochii în altă parte, rămânea şi ea atât de întunecată şi de zdrobită, încât trebuia s-o ducă sus şi

s-o culce. Nu mai putea să-l vadă pe doctor apropiindu-se de nevastă-sa, fără să se schimbe la faţă, tremurând, urmărindu-l cu privirea aprinsă a unei amante înşelate.

— Tuşesc dimineaţa, îi spuse ea într-o zi. Trebuie să vii să mă vezi...

Căzură ploi. Jeanne vru ca doctorul să-şi reînceapă vizitele. Totuşi, îi era mult mai bine. Ca s-o mulţumească, maică-sa trebui să primească să mănânce de două sau de trei ori la familia Deberle. Copila, cu inima sfâşiată atâta amar de vreme de o luptă întunecată, păru să se liniştească, atunci când sănătatea i se restabili complet. Repeta mereu întrebarea:

— Eşti fericită, măicuţă?

— Da, foarte fericită, draga mea!

Atunci, ea se bucura. Trebuia să i se ierte vechile răutăţi, spunea ea. Vorbea despre ele ca despre o criză independentă de voinţa sa, ca despre o durere de cap care o apuca dintr-odată.

Ceva creştea în ea, dar nu ştia ce. Tot felul de gânduri se băteau între ele, idei vagi, vise urâte, pe care nu le-ar fi putut repeta. Dar toate astea trecuseră, ea se vindecase, boala n-avea să mai revină.

V

Se înnopta. Din cerul palid, pe care străluceau primele stele, părea că se cerne o cenuşă fină peste marele oraş pe care noaptea îl învăluia încet, fără încetare. Pete mari de umbră umpleau scobiturile, în vreme ce la orizont se înălţa un fel de îngrămădire, de val de cerneală, înghiţind rămăşiţele zilei, licăririle şovăielnice care se retrăgeau spre apus. În valea Passy-ului, doar câteva acoperişuri se mai vedeau bine. Apoi valul se rostogoli şi veniră beznele.

— Ce seară caldă! murmură Hélène,

aşezată în faţa ferestrei, moleşită de boarea pe care i-o trimitea Parisul.

— O noapte frumoasă pentru bieţii oameni, zise abatele, în picioare, în spatele ei. Va fi o toamnă blânda.

În marţea aceea, Jeanne aţipise la desert şi mamă-sa o culcase văzând-o cam obosită. Acum dormea în pătucul ei, în timp ce domnul Rambaud se îndeletnicea, plin de seriozitate, să-i repare o jucărie, o păpuşă mecanică ce vorbea şi mergea, pe care i-o făcuse cadou şi pe care fata o stricase; se pricepea grozav la astfel de lucruri. Hélène, lipsindu-i aerul, suferind din pricina acelor ultime călduri ale lui septembrie, deschisese larg fereastra, uşurată de acea mare de umbră, acea

imensitate neagră care se întindea în faţa ei. Împinsese un fotoliu ca să se izoleze şi fu surprinsă să-l audă pe preot. Acesta continuă cu blândeţe:

— Ai învelit-o bine pe micuţă? Aerul e întotdeauna prea tare la această înălţime.

Dar ea cedă nevoii de a tăcea şi nu răspunse. Gusta farmecul amurgului, dispariţia înceată a ultimelor lucruri, potolirea zgomotelor. O lucire ca de lampă ardea în vârful fleşelor şi al turlelor; întâi se stinse Saint-Augustin, Panthéonul păstră o clipă o licărire mare, albastră, Domul strălucitor al Invalizilor se vârî, întocmai ca o lună, într-o maree crescândă de ceţuri. Era oceanul, noaptea cu întinderea sa mărită

în adâncul tenebrelor, o prăpastie de întuneric în care ghiceai o lume. O boare uriaşă şi plăcută venea din oraşul nevăzut. În glasul prelungit, care huruia, mai urcau şi alte sunete, mai slabe, dar distincte, o rostogolire bruscă de omnibuze pe chei, şuieratul unui tren traversând podul; şi Sena, crescută după ultimele ploi, trecea, foarte lată, cu răsuflarea puternică a unei făpturi vii, prelungindu-se departe, în jos, într-o cută de umbră. O mireasmă caldă fumega deasupra acoperişurilor care ardeau încă, în vreme ce fluviul, în această revărsare lentă a arşiţelor zilei, ridica deasupră-le mici răsuflări proaspete. Parisul, dispărut, avea odihna visătoare a unui uriaş care lasă să-l

învăluie noaptea şi rămâne acolo, nemişcat o clipă, cu ochii deschişi.

Nimic n-o înduioşa mai mult pe Hélène decât acest moment de oprire în viaţa cetăţii. De trei luni de când nu mai ieşise, ţintuită lângă patul Jeannei, n-avea alt tovarăş de veghe la căpătâiul bolnavei decât marele Paris aşternut în zare. În aceste călduri de iulie şi august, ferestrele rămâneau aproape tot timpul deschise, nu putea străbate odaia, nu putea să se mişte, să-şi întoarcă ochii fără să-l vadă, desfăşurându-şi veşnicu-i tablou. Parisul era acolo, pe orice vreme, amestecându-se în durerile şi nădejdile sale, întocmai ca un prieten. Îl ignora întotdeauna, fusese mereu departe de el, nepăsătoare faţă de străzile şi de

oamenii săi; şi el îi umplea singurătatea. Aceşti câţiva metri pătraţi, odaia aceasta a suferinţei, a cărei uşă o deschidea cu atâta grijă, se deschidea larg pentru el prin cele două canaturi ale ferestrei. Foarte ades plânsese privindu-l, sprijinită în coate, la geam, ca să-şi ascundă lacrimile faţă de copila bolnavă; într-o zi, ziua în care-şi crezuse fata pierdută, stătuse acolo vreme îndelungată, sufocată, sugrumată, urmărind cu privirea fumurile care se înălţau de la Manutanţă. Adesea, în ceasurile de nădejde, îşi încredinţase bucuria inimii depărtărilor pierdute ale mahalalelor. Nu exista nici un moment care să nu-i reamintească vreo emoţie tristă sau fericită. Parisul trăia în însăşi

existenţa ei. Dar niciodată nu-l iubise mai mult ca în amurg, când, ziua odată sfârşită, el consimţea la un sfert de ceas de liniştire, de uitare şi de visare, aşteptând să se aprindă felinarele.

— Câte stele, murmură abatele Jouve. Strălucesc cu miile.

Luase un scaun şi se aşezase lângă ea.

Atunci Hélène ridică ochii privind cerul de vară. Constelaţiile îşi împlântau cuiele lor de aur. Un astru, aproape de linia orizontului, strălucea ca un rubin aprins, în timp ce o pulbere de stele aproape invizibilă presăra bolta cu un nisip smălţat de scântei. Carul Mare îşi întorcea încetişor oiştea în văzduh.

— Uite, spuse ea la rându-i, steaua

aceea mică, albastră, în colţul de colo al cerului, o regăsesc în fiecare seară... Dar se duce, se îndepărtează în fiecare noapte...

Acum abatele n-o mai deranja, îl simţea alături, ca pe o linişte în plus. Schimbară câteva vorbe întretăiate de tăceri mari. În două rânduri îl întrebă numele stelelor; întotdeauna priveliştea cerului o tulburase. Dar el şovăia, nu ştia.

— Vezi, spunea ea, steaua aceea frumoasă care are o strălucire atât de pură?

— În stânga, nu-i aşa, spunea el, lângă o alta, mai mare, verzuie... Sunt prea multe, le-am uitat...

Tăcură, cu ochii mereu în sus, orbiţi

şi cuprinşi de un fior, în faţa acelui furnicar de aştri care creştea. Îndărătul miilor de stele se iveau alte mii de stele şi asta fără încetare, în infinita adâncime a cerului.

Era o înflorire continuă, o vâlvătaie aţâţată a luminilor arzând ca focul liniştit al pietrelor preţioase. Calea-Lactee se şi înălbise, desfăşurându-şi atomii de sori, atât de nenumăraţi şi atât de îndepărtaţi, încât nu mai erau, în rotunjimea firmamentului, decât o dâră de lumină.

— Asta mă înfricoşează, spuse foarte încet, Hélène. Şi-şi plecă iute capul, ca să nu mai vadă, îndreptându-şi privirile către hăul de care părea că fusese înghiţit Parisul. Acolo nu exista

însă nici o licărire; doar noaptea deplină şi egal răspândită; o orbire de beznă. Vocea, puternică şi prelungită, căpătase o blândeţe şi mai tandră.

— Plângi? întrebă abatele, care auzise un hohot de plâns.

— Da! răspunse simplu Hélène.

Nu se vedeau. Ea plânse multă vreme, cu un murmur al întregii sale fiinţe. În vremea asta, în spatele lor, Jeanne dormea, cufundată în liniştea nevinovată a somnului ei în timp ce domnul Rambaud, preocupat, îşi plecase capul încărunţit peste păpuşa căreia îi demontase membrele. Dar lăsa să-i scape din când în când zgomotele aspre ale arcurilor care se derulau, bâiguieli de copil pe care degetele lui groase le

smulgeau cât mai încet cu putinţă din maşinăria stricată. Şi când păpuşa vorbi prea tare, el se opri, neliniştit şi necăjit, uitându-se dacă nu se trezise cumva Jeanne. Apoi se apucă din nou s-o dreagă cu luare-aminte, neavând ca scule decât o pereche de foarfeci şi o sulă.

— De ce plângi, fata mea? reluă abatele. Nu pot să-ţi aduc nici o uşurare?

— Ah! lasă, murmură Hélène; lacrimile astea îmi fac bine... Adineauri, adineauri...

Se înăbuşea prea tare ca să poată vorbi. Prima oară, în acelaşi loc, o zdrobise o criză de lacrimi, dar era singură, putuse să plângă în beznă,

istovită, aşteptând ca izvorul emoţiei ce-o copleşise să sece. Totuşi, nu avea nici o mâhnire; fata îi fusese salvată, ea însăşi îşi reluase firul monoton şi plăcut al existenţei sale.

Simţise pe neaşteptate în ea un fel de sentiment ascuţit al unei dureri imense, un gol insondabil, pe care nu-l va umple niciodată, o disperare fără margini în care se scufunda cu toţi cei care-i erau dragi. N-ar fi ştiut să spună ce durere o ameninţa astfel, era deznădăjduită şi plângea. Mai avusese astfel de înduioşări în biserica îmbălsămată de flori în Luna Mariei. Vastul orizont al Parisului în amurg o mişca producându-i o adâncă impresie. Câmpia părea că se lărgeşte, o melancolie se înălţa din cele

două milioane de suflete care dispăreau. Apoi, când se făcea întuneric, când oraşul pierea cu zgomotele lui muribunde, inima ei strânsă izbucnea, lacrimile se revărsau în faţa acelei linişti suverane. Şi-ar fi împreunat mâinile şi ar fi murmurat rugăciuni. Nevoia de credinţă, de dragoste, îi dădea un puternic fior. Şi atunci, răsăritul stelelor o tulbura, provocându-i o bucurie şi o groază sacră.

După o lungă tăcere, abatele Jouve insistă.

— Fiica mea, trebuie să ai încredere în mine. De ce şovăi?

Ea încă mai plângea, dar cu o blândeţe de copil, parcă obosită şi fără putere.

— Biserica te sperie, continuă el. O clipă, te-am crezut cucerită de Domnul. Dar a fost altfel. Cerul îşi are socotelile lui... Ei bine, fiindcă te fereşti de preot, de ce refuzi de atâta vreme o destăinuire unui prieten?

— Ai dreptate, bâigui ea, da, sunt mâhnită şi am nevoie de dumneata. Trebuie să-ţi mărturisesc unele lucruri. Când eram mică, nu intram în biserici; astăzi nu pot să asist la o slujbă fără să fiu profund tulburată... Ceea ce m-a făcut să plâng mai adineauri e această voce a Parisului care se aseamănă cu sonoritatea unei orgi, această imensitate a nopţii, acest cer frumos... Ah! aş vrea să pot crede... Ajută-mă, învaţă-mă...

Abatele Jouve o linişti punându-şi

încetişor mâna peste a sa.

— Spune-mi totul, răspunse el simplu. Ea se zbătu o clipă, plină de teamă.

— N-am nimic, îţi jur... Nu-ţi ascund nimic... Plâng fără motiv, fiindcă mă înăbuş, pentru că lacrimile ţâşnesc singure... Îmi cunoşti viaţa... N-aş găsi în ea, în ceasul de faţă, nici o tristeţe, nici o greşeală, nici o remuşcare... Şi nu ştiu... nu ştiu...

Vocea i se stinse. Atunci preotul lăsă să-i cadă încet aceste cuvinte:

— Iubeşti, fiica mea...

Ea tresări, nu cuteză să protesteze. Tăcerea se reaşternu. În marea de întuneric ce domnea în faţa lor, lucise o scânteie. Era la picioarele lor, undeva,

în prăpastie, într-un loc pe care nu l-ar fi putut preciza. Şi, una câte una, se iviră alte scântei. Se năşteau în noapte, cu o bruscă tresărire, dintr-odată, şi rămâneau fixe, strălucind ca nişte stele. Se părea că era un nou răsărit de aştri, la suprafaţa unui lac întunecat. În curând, ele desenară o linie dublă care pornea de la Trocadéro şi se ducea spre Paris prin salturile uşoare ale luminii; apoi, alte linii de puncte luminoase le tăiară pe acestea, se iviră nişte curbe, o constelaţie se lărgi, ciudată şi măreaţă. Hélène nu mai vorbea, ci urmărea mereu cu privirea aceste scânteieri ale căror focuri continuau cerul, sub orizont, într-o prelungire a infinitului, ca şi cum pământul ar fi dispărut şi s-ar fi zărit din

toate părţile rotunjimea bolţii cereşti. Şi ea regăsi aici emoţia care-i copleşise cu câteva minute mai înainte, când Carul-Mare începuse să-şi întoarcă încetişor oiştea în văzduh în jurul axei polului. Parisul, care se aprindea, se întindea melancolic şi profund, aducând cumplitele visuri ale unui firmament unde foiesc lumile.

În vremea asta, preotul, cu acea voce monotonă şi blândă pe care i-o dăduse obişnuinţa confesionalului, îi şoptea la ureche. O avertizase într-o seară, îi spusese că singurătatea nu era bună la nimic. Nu te poţi aşeza, nepedepsit, în afara vieţii comune. Prea se închisese ca într-o mănăstire şi deschisese uşa visărilor periculoase.

— Sunt destul de bătrân, fiica mea, murmură el, am văzut adesea femei care veneau la noi, cu lacrimi, cu rugăciuni, cu nevoia de a crede şi a îngenunchea... Aşa că astăzi nu mă mai pot înşela. Acele femei, care par să-l caute pe Dumnezeu cu atâta înflăcărare, nu sunt decât inimi tulburate de patimă. Pe bărbat îl adoră ele în bisericile noastre...

Ea nu-l asculta, copleşită de tulburare, în efortul pe care-l făcea ca să vadă în sfârşit, clar, în fiinţa ei. Mărturisirea îi scăpa, încet, gâtuită.

— Ei bine, da, iubesc... Şi asta-i tot. După asta, nu mai ştiu, nu mai ştiu nimic...

Acum el se feri s-o întrerupă. Ea

vorbea înfrigurată, în fraze mici, scurte; găsea o amară bucurie în a-şi mărturisi dragostea, în a împărţi cu acest bătrîn taina care-o înăbuşea de atâta vreme.

— Îţi jur că nu pot citi în mine... Asta a venit fără să ştiu. Poate chiar dintr-odată. Totuşi, nu i-am simţit dulceaţa decât treptat... De altfel, de ce să mă fac mai puternică decât sunt? N-am încercat să fug, eram prea fericită; iar astăzi am şi mai puţin curaj... Vezi, fata mea a fost bolnavă, era s-o pierd; ei bine, dragostea mea a fost atât de adâncă încât a revenit, atotputernică, după acele zile cumplite, şi mă stăpâneşte şi mă simt răpită...

Răsuflă, înfiorată. „În sfârşit, sunt la capul puterilor... Aveai dreptate,

prietene, mă simt uşurată, încredinţându-ţi aceste lucruri... Dar, te rog, spune-mi ce se petrece în adâncul inimii mele? Eram atât de liniştită, eram atât de fericită... E ca un trăsnet în viaţa mea. De ce eu? De ce nu o alta? Căci n-am făcut nimic pentru asta, mă credeam ocrotită... Dacă ai şti! Nu mă mai recunosc... Ajută-mă, scapă-mă!”

Văzând că tăcuse, preotul, cu libertatea obişnuită a confesionalului, puse din obişnuinţă, o întrebare:

— Numele, spune-mi numele!

Ea şovăi, când un zgomot ciudat o făcu să-şi întoarcă repede capul. Era păpuşa care, între degetele domnului Rambaud, îşi începea încet, încet existenţa ei mecanică; făcuse trei paşi pe

măsuţă, scârţâindu-şi rotiţele, nefuncţionând încă bine; apoi ţupăi pe spate şi, fără vrednicul om, ar fi căzut jos. El o urmărea cu mâinile întinse, gata s-o susţină, plin de o nelinişte paternă. Când o văzu pe Hélène se întoarse, îi adresă un surâs încrezător, ca pentru a-i făgădui că păpuşa va umbla. Şi se apucă din nou să scotocească jucăria cu foarfecele şi cu sula.

Jeanne dormea.

Atunci Hélène, destinsă în acest mediu liniştitor, murmură un nume la urechea preotului. Acesta nici nu se mişcă. Din umbră, nu i se putea vedea faţa. Vorbi după o clipă de tăcere.

— Ştiam, dar am vrut să capăt această mărturisire de la dumneata.

Fiica mea, mult trebuie să mai suferi...

Nu rosti nici o frază banală despre datorie. Hélène, distrusă, tristă de moarte din pricina milei senine a abatelui, urmărea din nou stelele care punctau cu aur mantia întunecată a Parisului. Se înmulţeau la nesfârşit. Erau ca acele focuri care aleargă în cenuşa neagră a unei hârtii arse. La început, acele puncte luminoase porniseră de la Trocadéro îndreptându-se spre inima oraşului. În curând, un alt focar apăru în stânga, spre Montmartre; apoi încă unul, mai în urmă, spre Panthéon. Din toate aceste focare coborau zboruri de flăcărui.

— Îţi aminteşti de discuţia noastră, relua încet abatele. Nu, mi-am schimbat

părerea... Trebuie să te măriţi, fiica mea...

— Eu! spuse ea zdrobită. Dar ţi-am mărturisit... Ştii bine că nu pot...

— Trebuie să te măriţi, repetă el cu mai multă putere. Te vei mărita cu un om cinstit...

Parcă se înălţase în vechea lui sutană. Capul lui mare, ridicol, care se apleca de obicei pe un umăr, cu ochii pe jumătate închişi, se înălţă şi ochii îi erau atât de largi şi de limpezi, încât îi vedea strălucind în noapte.

— Te vei mărita cu un bărbat cinstit care va fi un tată pentru Jeanne şi care te va reda întru totul cinstei dumitale.

— Dar nu-l iubesc... Doamne! Nu-l iubesc...

— Îl vei iubi, fiica mea... El te iubeşte şi e bun... Hélène se zbătu, îşi scoborî vocea, auzind zgomotul pe care-l făcea în spatele lor domnul Rambaud.

Era atât de răbdător şi de puternic, în nădejdea lui, încât, deşi trecuseră şase luni de zile, n-o deranjase nici măcar o singură dată cu dragostea lui. Aştepta cu o liniştită încredere, gata la cele mai eroice abnegaţii. Abatele făcu gestul de a se întoarce.

— Vrei să-i spun totul?... Îţi va întinde mâna, te va scăpa, îl vei copleşi de o bucurie imensă!

Ea se opri. Inima i se revoltă. O speriau aceşti doi bărbaţi atât de liniştiţi şi de tandri, care păreau atât de îngheţaţi

alături de înfrigurările patimii sale... În ce lume trăiau ei oare, ca să nege astfel faptul din pricina căruia ea suferea atâta? Preotul făcu un gest larg cu mâna, arătând spaţiile vaste.

— Fiica mea, vezi noaptea asta frumoasă, pacea asta supremă a naturii... De ce refuzi să fii fericită?

Întregul Paris se aprinsese. Flăcărui care jucau străpunseseră marea de întuneric de la un capăt la altul al zării, şi acum milioanele de stele ardeau cu o strălucire nemişcată, în seninătatea nopţii de vară. Nici o adiere de vânt, nici un fior nu tulburau acele lumini care parcă erau suspendate în spaţiu. Parisul, pe care nu-l vedeai, fusese aruncat în adâncul infinitului la fel de vast ca un

firmament. În vremea asta, în josul pantelor Trocadéro-ului, câte o licărire rapidă, felinarele unei trăsuri sau ale unui omnibuz, tăiau întunericul ca dâra continuă a unei stele căzătoare; şi acolo, în strălucirea becurilor cu gaz care împrăştiau parcă o ceaţă galbenă, distingeai vag faţadele înceţoşate, creştetele copacilor, de un verde crud ca de decor. Pe Podul Invalizilor stelele se încrucişau fără răgaz, în timp ce dedesubt, de-a lungul unei panglici de întuneric şi mai dens, se desprindea o linie de comete ale căror cozi de aur se prelungeau într-o ploaie de scântei; erau răsfrângerile lămpilor de pe pod în apele negre ale Senei. Dar, mai încolo, începea necunoscutul. Lunga curbă a

fluviului era flancată de un dublu şir de lămpi cu gaz, de care se legau, din distanţă în distanţă, alte şiruri; ai fi zis, o scară de lumini, aruncată de-a curmezişul Parisului, cu cele două capete ale sale prinse la marginea cerului, între stele. În stânga, Champs-Elysées-ul aducea o perindare de aştri de la Arcul de Triumf până în Piaţa Concorde, unde lucea scânteierea unei pleiade; apoi Tuileries, Luvrul, îmbulzeala de case de pe malul apei, primăria tocmai în fund, alcătuiau dungi întunecate despărţite din loc în loc de pătratul luminos al unei pieţe mari; şi, mult mai îndărăt, în învălmăşeala acoperişurilor, se împrăştiau lumini fără să poţi distinge altceva decât adâncimea

unei străzi, o cotitură a bulevardului, o lărgire a unei răspântii înflăcărate. Pe celălalt mal, în dreapta, singură Esplanada se profila clar, cu dreptunghiul ei de flăcări, aidoma unui Orion al nopţilor de iarnă care şi-a pierdut ledunca; străzile lungi ale foburgului Saint-Germain alcătuiau spaţii de o claritate tristă; dincolo, cartierele populare cu lumini ca de jăratic, unde se vedeau mici focuri înghesuite strălucind ca o nebuloasă. În foburguri, cât vedeai cu ochii, era un furnicar de becuri cu gaz şi de ferestre luminate, ca o pulbere ce umplea depărtările oraşului cu acele miriade de sori, cu acei atomi planetari pe care ochiul omenesc nu-i poate descoperi.

Edificiile se scufundaseră, nici un far nu era atârnat de catarge. Uneori ai fi putut crede că-i vreo serbare uriaşă, vreun monument ciclopic iluminat, cu scările, balustradele, ferestrele, frontoanele, terasele sale, cu lumea lui de piatră ale cărei linii de lampioane ar fi schiţat, în dâre fosforescente, strania şi enorma arhitectură. Dar senzaţia pe care o simţeai era cea a unei iviri de constelaţii, a unei creşteri continue a cerului.

Hélène, urmărind gestul larg al preotului, îşi plimbă asupra Parisului aprins o privire lungă. Nici acolo nu cunoştea numele stelelor. Bucuroasă, ar fi întrebat ce era acea lucire vie, jos, în stânga, la care se uita în fiece seară. O

mai interesau şi altele. Erau unele care-i plăceau, în vreme ce altele o lăsau neliniştită şi supărată.

— O, părinte, spuse ea, folosind pentru prima oară acest apelativ de tandreţe şi de respect, lasă-mă să trăiesc. Frumuseţea acestei nopţi mă tulbură... Te-ai înşelat, nu-mi poţi aduce în ceasul acesta mângâiere, căci nu mă poţi înţelege.

Preotul deschise braţele, apoi le lăsă să recadă cu o înceată resemnare. După o tăcere, vorbi cu voce scăzută:

— Fără îndoială că aşa trebuie să fie. Ceri ajutor şi nu primeşti mântuirea. Câte mărturisiri deznădăjduite n-am cules şi câte lacrimi n-am putut împiedica! Ascultă, fiica mea,

făgăduieşte-mi un singur lucru: dacă vreodată viaţa va deveni prea grea pentru dumneata, gândeşte-te că un om cinstit te iubeşte şi te aşteaptă. N-ai decât să-ţi pui mâna într-a lui ca să-ţi regăseşti liniştea.

— Îţi făgăduiesc, răspunse Hélène cu seriozitate.

Şi în timp ce făcea acest jurământ, în odaie se auzi un râs uşor. Era Jeanne care se trezise şi care-şi privea păpuşa mergând pe măsuţă. Domnul Rambaud, încântat de truda lui, întindea mereu mâinile de teama vreunui accident. Dar păpuşa era solidă; bocănea cu călcâiele ei mici, îşi întorcea capul, dând drumul la fiecare pas aceloraşi cuvinte, cu o voce de papagal.

— Oh, ce ghiduşie! murmură Jeanne, încă somnoroasă. Ce i-ai făcut, spune?! Era stricată şi iacăt-o vie... Dă-mi-o puţin s-o văd... Eşti tare drăguţ...

În vremea asta, peste Parisul aprins urca o ceaţă luminoasă. Ai fi zis că e boarea roşie a unui jăratic. La început nu fu decât o paloare în noapte, un reflex abia simţit. Apoi, încetul cu încetul, pe măsură ce noaptea înainta, devenea mai sângerie; şi, suspendată în aer, nemişcată deasupra cetăţii, alcătuită din toate flăcările şi din toată existenţa zgomotoasă care ţâşnea din ea, era ca unul din acei nori de fulgere şi de văpaie care încununează gura vulcanilor.

PARTEA A PATRA

I

Se aduseseră bolurile de clătit mâinile şi doamnele îşi uscau cu delicateţe degetele. În jurul mesei stărui un moment de tăcere. Doamna Deberle aruncă o privire ca să vadă dacă terminase toată lumea; apoi, se ridică, fără să vorbească, în timp ce invitaţii o imitau, în mijlocul zgomotului făcut de mişcarea scaunelor. Un domn bătrân, care se afla în dreapta ei, se grăbi să-i ofere braţul.

— Nu, nu, murmură conducându-l ea pe el către o uşă. Mergem să bem cafeaua în salonul cel mic.

Perechile o urmară. La urmă, veneau două doamne şi doi domni, care-şi continuau cu volubilitate discuţia începută la masă. Dar în salonul cel mic stânjeneala încetă, voioşia de la desert se ivi din nou. Cafeaua fu servită pe o tavă mare de lac. Doamna Deberle făcu ocolul salonului, cu graţia unei stăpâne a casei care se nelinişteşte de gusturile diferite ale oaspeţilor ei. La drept vorbind, cel mai mult se mişca Pauline, care-şi rezervase dreptul de a-i servi pe domni. Se aflau acolo vreo douăsprezece persoane, pe care familia Deberle le invita în fiecare miercuri, începând din decembrie. Seara, către ora zece, mai veneau şi alţii.

— Domnule de Guiraud, o ceaşcă de

cafea, spuse Pauline, oprită în faţa unui omuleţ chel. Ah, nu, ştiu, nu luaţi... Atunci, un pahar de Chartreuse?

Dar se încurcă, aduse un pahar de coniac. Şi zâmbitoare, făcu ocolul invitaţilor, cu aplombul ei, privind drept în ochii bărbaţilor, strecurându-se cu uşurinţă cu trena ei lungă. Purta o superbă rochie albă din caşmir de India, garnisită cu pene de lebădă, răscroită pătrat la piept. Când toţi bărbaţii fură în picioare, cu ceştile în mână, sorbind cu înghiţituri mici, ea se agăţă de un tânăr înalt, Tissot-fiul, care i se păru că ar avea un cap frumos.

Hélène nu voise cafea. Se aşezase mai la o parte; avea un aer cam obosit, era îmbrăcată într-o rochie de catifea

neagră, fără garnitură, care o învăluia sever. În micul salon se fuma, cutiile cu ţigări erau lângă ea pe o consolă. Doctorul se apropie şi-şi alese o ţigară întrebând-o:

— Jeanne e bine?

— Foarte bine, răspunse ea. Ne-am dus azi la Bois, s-a jucat ca o nebună... Oh! La ora asta cred că doarme!

Vorbeau amândoi prieteneşte, cu familiaritatea zâmbitoare a oamenilor care se văd zilnic. Dar glasul doamnei Deberle se ridică.

— Uite, poate să v-o spună şi doamna Grandjean... Nu-i aşa că m-am întors de la Trouville pe la zece septembrie? Ploua, plaja era insuportabilă...

Trei sau patru doamne o înconjurară în timp ce ea le vorbea despre şederea la mare. Hélène trebui să se scoale şi să se alăture grupului.

— Eu am petrecut o lună la Dinard, spuse doamna de Chermette. Oh! un ţinut delicios, o lume încântătoare...

— În spatele căsuţei se afla o grădină, apoi o terasă ce da către mare, continuă doamna Deberle. Ştiţi că mă hotărâsem să-mi aduc trăsura şi vizitiul... Era mult mai lesnicios pentru plimbări. A venit să ne vadă şi doamna Levasseur.

— Da, într-o duminică, spuse aceasta. Noi eram la Cabourg... Oh! aveaţi acolo o instalaţie în toată legea, cam scumpă cred...

— Apropo, o întrerupse doamna Bérthier, adresându-se Juliettei, domnul Malignon nu te-a învăţat să înoţi?

Hélène observă pe chipul doamnei Deberle o jenă, o contrarietate subită. I se păruse de mai multe ori că numele de Malignon, rostit pe neaşteptate în faţa ei, o necăjea. Dar tânăra femeie îşi reveni.

— Grozav înotător! strigă ea. Dacă vreodată dă cuiva lecţii…! Eu am o groază cumplită de apa rece. Numai când văd oameni scăldându-se şi tremur...

Simulă un fior, ridicându-şi umerii rotunzi, ca o pasăre udă ce se scutură.

— Atunci e doar o poveste? spuse doamna Guiraud.

— Sigur că da. Pun pariu că el a

inventat-o. Nu mai poate să mă sufere de când a petrecut acolo, cu noi, o lună de zile.

Lumea începea să sosească. Doamnele, cu o clădărie de flori în păr, cu braţele rotunde, surâdeau cu o legănare a capului, bărbaţii, în frac, cu pălăria în mână, se înclinau, încercau să găsească vreo frază. Tot vorbind, doamna Deberle întindea vârfurile degetelor intimilor casei; mulţi nu spuneau nimic, salutau şi treceau. În vremea asta, intră şi domnişoara Aurélie. Numaidecât se extazie în faţa rochiei Juliettei; o rochie de catifea bleumarin cu garnitură de fai. Abia atunci părură şi doamnele care se aflau acolo să-i observe rochia. O,

delicioasă! Într-adevăr, încântătoare! Fusese făcută la Worms. Se vorbi vreo cinci minute despre asta. Cafeaua fusese băută, musafirii puseseră jos ceştile goale, fiecare pe unde nimerise, pe tavă, pe console; numai domnul cel bătrân nu terminase, oprindu-se la fiecare înghiţitură să discute cu o doamnă. Se înălţa o mireasmă caldă, aroma cafelei amestecată cu parfumurile uşoare ale toaletelor.

— Ştii că eu n-am luat nimic? îi spuse Tissot-fiul Paulinei, care-i vorbea despre un pictor la care o dusese tatăl ei ca să vadă tablouri.

— Cum! N-ai luat nimic? Să-ţi aduc o ceaşcă de cafea.

— Nu, domnişoară, nu te deranja.

— Dar vreau neapărat să serveşti ceva... Uite, un pahar de lichior...

Doamna Deberle îl chemase discret pe soţul ei, printr-un uşor semn din cap. Doctorul înţelese, deschise el însuşi uşa salonului cel mare, unde trecură cu toţii, în vreme ce un servitor luă tava. Era aproape frig în această încăpere mare pe care şase lămpi şi o lustră cu zece lumânări o scăldau într-o puternică lumină albă. Câteva doamne se şi aflau acolo aşezate în cerc în faţa căminului. Doi sau trei bărbaţi, stăteau în picioare, în mijlocul rochiilor larg desfăşurate. Prin uşa lăsată deschisă a salonului de culoarea rezedei, se auzea vocea ascuţită a Paulinei rămasă singură cu Tissot-fiul.

— Acum, că l-am turnat, ai să-l bei, desigur... Ce vrei să faci cu el? Pierre a luat tava...

Apoi se ivi şi ea, albă toată, în rochia ei împodobită cu puf de lebădă. Cu un surâs care făcu să i se vadă dinţii printre buzele-i proaspete, anunţă:

— Iată-l şi pe frumosul Malignon!

Strângerile de mână şi saluturile continuau. Domnul Deberle se aşezase lângă uşă. Doamna Deberle, aşezată în mijlocul doamnelor, pe un taburet foarte jos, se scula în fiece clipă. Când se prezentă Malignon, ea se prefăcu a întoarce capul. El era foarte corect îmbrăcat, frizat mărunt cu fierul, cu părul despărţit printr-o cărare care-i cobora până la ceafă. La ochiul drept îşi fixase

un monoclu, cu o uşoară grimasă, „plină de şic”, cum tot repeta Pauline; îşi plimbă privirea în jurul salonului. Strânse leneş mâna doctorului, fără să spună nimic, apoi înaintă către doamna Deberle în faţa căreia îşi îndoi statura-i înaltă, strânsă în haină neagră.

— Ah! dumneavoastră sunteţi, spuse ea în aşa fel încât să fie auzită. S-ar părea că şi acum înotaţi...

El nu înţelese, dar răspunse îndată ca să facă un spirit:

— Sigur... Într-o zi am salvat un câine terra-nova care se îneca...

Doamnele găsiră spiritul încântător. Până şi doamna Deberle fu dezarmată.

— Vă dau voie să salvaţi câini, răspunse ea. Dar ştiţi bine că eu nu

m-am scăldat nici măcar o singură dată la Trouville.

— Ah! lecţia pe care v-am dat-o..., strigă el. Ei bine, nu v-am spus într-o seară, în sufragerie, cum trebuie să vă mişcaţi picioarele şi mâinile?

Toate doamnele începură să râdă. Era delicios. Juliette ridică din umeri. Nu puteai discuta serios cu el. Se sculă să se ducă în întâmpinarea unei doamne care avea un mare talent de pianistă şi care venea pentru prima oară la ea. Hélène, aşezată lângă foc, cu liniştea ei deplină, privea şi asculta. Malignon părea s-o intereseze, îl văzuse executând o manevră savantă ca să se apropie de doamna Deberle pe care-o auzise vorbind în spatele fotoliului său.

Dintr-odată vocile se schimbară. Se lăsă pe spate ca să audă mai bine. Vocea lui Malignon spunea:

— De ce n-ai venit ieri? Te-am aşteptat până la ora şase.

— Lasă-mă, eşti nebun, murmură Juliette. Aici, vocea lui Malignon se ridică, graseind:

— Ah! nu credeţi povestea cu câinele meu terra-nova. Dar am primit o medalie, vă voi arăta-o!

Şi adăugă foarte încet: „Mi-ai făgăduit... Adu-ţi aminte...”

Sosi o familie întreagă. Doamna Deberle izbucni în complimente, în vreme ce Malignon reapăru în mijlocul doamnelor, cu monoclul la ochi. Hélène se făcuse foarte palidă din pricina

cuvintelor repezi pe care le surprinsese. Era ca un trăsnet pentru ea, ceva neaşteptat şi monstruos. Cum, această femeie atât de fericită, cu un chip atât de calm, cu obrajii albi şi odihniţi, putea să-şi înşele bărbatul? Ştiuse din totdeauna că avea un creier de pasăre, o doză de egoism amabil pe care-o păstra împotriva neplăcerilor vreunei prostii. Şi încă cu unul ca Malignon! Brusc, revăzu după-amiezile din grădină, pe Juliette surâzătoare şi afectuoasă sub sărutarea pe care doctorul i-o dădea pe obraz! Ei se iubeau totuşi. Atunci, printr-un sentiment pe care nu şi-l putu explica, se simţi plină de mânie împotriva Juliettei, ca şi cum ar fi fost ea însăşi cea înşelată. Asta o umilea

pentru Henri, o umplea de o furie geloasă, răul i se citea atât de limpede pe faţă, încât domnişoara Aurélie o întrebă:

— Ce-aveţi? Nu vă simţiţi bine?

Văzând-o singură, bătrâna domnişoară se aşezase lângă ea. Îi arăta o prietenie puternică, încântată de felul îngăduitor cu care femeia asta atât de serioasă şi de frumoasă îi asculta, ore în şir, flecăreala.

Dar Hélène nu răspunse. Simţea nevoia de a-l vedea pe Henri, de a şti pe dată ce făcea, ce înfăţişare avea. Se ridică, îl căută cu privirea prin salon, şi-l găsi. Discuta, în picioare, cu un bărbat voinic şi palid, era liniştit, cu un aer mulţumit, cu surâsul lui fin. Îl

examină o clipă. Simţi pentru el o compătimire care-l micşoră puţin, iubindu-l în acelaşi timp şi mai mult, cu o duioşie în care intra o idee vagă de ocrotire. Simţea, deşi destul de confuz, că trebuia în ceasul acela să-i compenseze fericirea pierdută.

— Ah! într-adevăr, murmură domnişoara Aurélie, va fi vesel şi plăcut dacă va cânta sora doamnei de Guiraud. E a zecea oară când aud *Turturelele*. Nu ştie decât bucata asta în această iarnă... Ştiţi că-i despărţită de bărbat... Uitaţi-vă la domnul acela brun, colo, lângă uşă. Se au bine... Juliette e silită să-l primească, fără el n-ar veni...

— Ah! spuse Hélène.

Doamna Deberle, însufleţită, mergea

de la un grup la altul, rugând să se facă tăcere ca s-o asculte pe sora doamnei Guiraud. Salonul se umpluse, vreo treizeci de doamne aşezate în mijloc şuşoteau şi râdeau; două totuşi rămăseseră în picioare, discutând mai tare, cu mişcări frumoase din umeri, în timp ce vreo cinci sau şase bărbaţi, foarte binedispuşi, păreau ca la ei acasă, pierduţi parcă printre fuste. Câţiva şştt! discreţi făcură înconjurul salonului, zgomotul vocilor încetă, chipurile căpătară o expresie nemişcată şi plictisită; nu se mai auzea decât foşnetul evantaielor în aerul cald. Sora doamnei Guiraud cânta, dar Hélène n-auzea. Acum, îl privea pe Malignon care părea să guste *Turturelele*, afectând o dragoste

nemăsurată faţă de muzică. Era oare posibil? Băiatul ăsta! Sigur că la Trouville cei doi jucaseră vreun joc periculos. Vorbele surprinse de Hélène păreau să arate că Juliette nu-i cedase încă; dar căderea părea aproape. În faţa ei, Malignon bătea tactul cu o legănare încântată; doamna Deberle avea o admiraţie îngăduitoare, în timp ce doctorul tăcea răbdător şi amabil, aşteptând sfârşitul bucăţii pentru a relua discuţia cu omul gras şi palid. Când cântăreaţa tăcu răsunară aplauze uşoare. Nişte voci se extaziau:

— Delicios! Încântător!

Frumosul Malignon întinzându-şi braţele peste pieptănăturile doamnelor, bătea din palmele-i înmănuşate fără să

facă zgomot, repetând: „Bravo! Bravo!” cu o voce cântată, care le domina pe celelalte.

Entuziasmul scăzu numaidecât, chipurile destinse surâseră, câteva doamne se sculară, în timp ce discuţiile reîncepură în toiul uşurării generale. Căldura creştea, o mireasmă de mosc se ridica din toalete, sub fluturarea evantaielor. Din când în când, în murmurul convorbirilor, răsuna câte un râs argintiu, o vorbă spusă cu glas tare făcea sa se întoarcă toate capetele. Juliette se dusese de trei ori în micul salon ca să-i roage pe bărbaţii ce se refugiaseră acolo să nu le părăsească astfel pe doamne. Ei o urmau, dar peste zece minute dispăreau iarăşi.

— E insuportabil, murmură ea supărată, nu poate fi nici unul reţinut.

În vremea asta, domnişoara Aurélie îi spunea Hélènei numele doamnelor care veniseră pentru a doua oară la seratele doctorului Deberle. Era acolo toată înalta burghezie din Passy, oameni foarte bogaţi. Apoi, aplecându-se:

— Hotărât, s-a făcut... Doamna de Chermette îşi mărită fata cu blondul ăla mare cu care a stat optsprezece luni... Cel puţin, iată o soacră care-şi va iubi ginerele...

Dar se întrerupse, foarte surprinsă... „Iată-l pe bărbatul doamnei Levasseur care stă de vorbă cu amantul nevesti-sii! Juliette s-a jurat totuşi că n-o să-i mai primească împreună.”

Hélène făcu încet cu privirea înconjurul salonului. În acea lume demnă, printre acei burghezi în aparenţă cinstiţi, nu se aflau deci decât femei vinovate? Rigorismul ei provincial se mira de promiscuităţile tolerate de viaţa pariziană. Şi, cu amărăciune, se ridiculiza de a fi suferit atât când Juliette dădea mâna cu ea. Într-adevăr, era cu adevărat proastă că mai păstrase astfel de scrupule! Adulterul se îmburghezea acolo liniştit, aţâţat de un pic de rafinament cochet. Doamna Deberle părea acum împăcată cu frumosul Malignon şi, micuţă, înghesuindu-şi într-un fotoliu rotunjimile de brună frumoasă şi durdulie, râdea de vorbele de spirit pe care i le spunea el. Trecu

doctorul Deberle.

— Nu vă mai certaţi astă-seară? o întrebă el.

— Nu, răspunse Juliette foarte veselă. Spune numai prostii... Dac-ai auzi toate prostiile pe care ni le spune...

Se cântă din nou. Dar fu şi mai greu să se facă tăcere. Tissot-fiul cântă o arie din *Favorita* împreună cu o doamnă foarte coaptă, pieptănată ca o fetiţă. Pauline, în picioare, lângă una din uşi, în mijlocul hainelor negre, îl privea pe cântăreţ cu un aer de admiraţie făţişă, cum văzuse că se privesc operele de artă.

— Oh! ce cap frumos! lăsa ea să-i scape în timpul vreunei fraze mai în surdină a acompaniamentului, dar cu o

voce atât de puternică, încât o auzea tot salonul.

Se făcuse târziu, o oboseală îneca chipurile. Unele doamne, aşezate de trei ceasuri pe acelaşi fotoliu, aveau un aer de plictiseală inconştientă, fericite totuşi că se plictiseau acolo. Între două bucăţi, ascultate doar cu o ureche, discuţiile reîncepeau, şi se părea că numai sonoritatea goală a pianului mai continua. Domnul Letellier povestea că se dusese să supravegheze o comandă de mătăsuri la Lyon; că apele fluviului Saône nu se amestecau cu cele ale Ronului, şi că asta îl frapase mult. Domnul de Guiraud, un magistrat, lăsa să-i scape fraze sentenţioase despre necesitatea de a stăvili viciul la Paris.

Într-un colţ, două doamne făceau schimb de confidenţe despre servitorii lor. În vremea asta, în grupul femeilor, unde trona Malignon, se discuta literatură; doamna Tissot declara că Balzac e de necitit; el nu spunea că nu, făcea numai observaţia că Balzac avea din când în când câte o pagină bine scrisă.

— Puţină linişte! strigă Pauline. Va cânta ea. „Ea” era pianista, doamna care avea un talent atât de frumos. Toate capetele se întoarseră din politeţe. Dar, în mijlocul tăcerii, se auziră voci groase, bărbăteşti, discutând în salonul cel mic. Doamna Deberle păru disperată. Se supără grozav.

— Sunt din cale-afară de plicticoşi, murmură ea. Să rămână acolo dacă nu

vor să vină, dar cel puţin să tacă!

Şi-o trimise pe Pauline, care, încântată, se duse să facă acest serviciu.

— Ştiţi, domnilor, că se va cânta la pian, spuse ea cu îndrăzneala ei liniştită de fecioară, în rochia sa de regină. Sunteţi rugaţi să tăceţi.

Vorbea foarte tare, avea o voce pătrunzătoare. Şi cum rămase acolo cu bărbaţii, să râdă şi să glumească, zgomotul deveni şi mai puternic. Discuţia continuă, ea aduse argumente. În salon, doamna Deberle parcă stătea pe jăratic. De altfel ascultaseră destulă muzică, nu-i mai interesa. Pianista se reaşeză, cu buzele strânse, în ciuda complimentelor exagerate pe care stăpâna casei crezu că trebuie să i le

adreseze.

Hélène suferea. Henri nu părea c-o vede. Nu se mai apropiase de ea. Uneori îi zâmbea de departe. La începutul seratei, simţise o mare uşurare că-l găsea atât de potolit. Dar, de când cunoştea povestea celor doi, ar fi dorit ceva, nici ea nu ştia ce, un semn de dragoste, chiar dacă ar fi fost compromisă. O neliniştea o dorinţă nelămurită, amestecată cu tot felul de gânduri rele. Oare n-o mai iubea de era atât de nepăsător? Ah! Dacă ar fi putut să-i spună tot, să-l informeze despre nevrednicia acestei femei care-i purta numele! Şi în vreme ce pianul da drumul micilor game vioaie, Hélène se lăsă legănată de un vis: Henri o alungase pe

Juliette, şi se plimba cu el ca şi nevasta lui, prin ţări îndepărtate a căror limbă n-o ştiau. O voce o făcu să tresară.

— Nu luaţi nimic? o întrebă Pauline. Salonul era gol. Trecuseră în sufragerie, la ceai. Hélène se sculă cu greutate. Totul i se încâlcea în cap. Se gândea că visase toate astea, cuvintele auzite, căderea apropiată a Juliettei, adulterul burghez, surâzător şi liniştit. Dacă aceste lucruri erau adevărate, Henri ar fi fost lângă ea, amândoi ar fi părăsit casa asta.

— Vei lua, desigur, o ceaşcă de ceai?

Ea surâse, îi mulţumi doamnei Deberle, care-i păstrase un loc la masă. Farfurii cu patiserie şi dulciuri acopereau faţa de masă, în timp ce un

cozonac mare şi două prăjituri se ridicau simetric din cele două compotiere; şi, cum nu aveau destule locuri, ceştile de ceai aproape că se atingeau, despărţite două câte două, prin şerveţele cenuşii cu franjuri lungi. Numai doamnele stăteau pe scaune. Mâncau cu vârful degetelor, prăjiturelelele şi fructele zaharisite, trecându-şi castronul cu cremă, turnându-şi singure, cu gesturi delicate. Totuşi trei sau patru se sacrificaseră şi-i serveau pe bărbaţi. Aceştia, în picioare, lângă perete, sorbeau alene băuturile luând tot soiul de precauţii ca să se ferească de loviturile involuntare de coate. Alţii, rămaşi în cele două saloane, aşteptau să vină prăjiturile la ei. Se vorbea mult mai tare, se auzeau

râsete şi zgomote cristaline de argintărie, mireasma de mosc se împletea şi mai mult cu aromele pătrunzătoare ale ceaiului.

— Daţi-mi vă rog o brioşă, spuse domnişoara Aurélie, care se afla aşezată chiar lângă Hélène. Toate dulciurile astea sunt neserioase.

De fapt şi golise două farfurii. Apoi, cu gura plină:

— Iată că lumea se retrage... Vom fi mai în largul nostru.

Doamnele plecau într-adevăr, după ce strângeau mâna doamnei Deberle. Mulţi bărbaţi plecaseră pe nesimţite. Încăperea se golea. Atunci, la rândul lor, domnii se aşezară în faţa mesei. Dar domnişoara Aurélie nu-şi părăsi locul.

Ar fi vrut şi un pahar cu punch.

— Îţi caut eu unul, spuse Hélène care se sculă.

— Oh, nu, mulţumesc... Nu te mai deranja...

De o clipă, Hélène îl supraveghea pe Malignon. Se dusese să strângă mâna doctorului şi-o saluta acum pe Juliette, în pragul uşii. Cu faţa ei albă, cu ochii limpezi şi cu surâsu-i complezent, ai fi putut crede că-i adresează vreun compliment cu privire la serată. Cum Pierre punea punchul pe un bufet lângă uşă, Hélène înaintă şi făcu în aşa fel încât să se poată ascunde în spatele draperiei de la uşă. Ascultă:

— Te rog, spunea Malignon, vino poimâine după-masă... Te voi aştepta la

ora trei...

— Nu poţi să fii oare serios? răspunse doamna Deberle râzând. Iar spui prostii...

Dar el insista repetând întruna:

— Te voi aştepta... vino poimâine... Ştii unde...

Atunci ea murmură repede:

— Ei bine, da, poimâine...

Malignon se înclină şi plecă. Doamna de Chermette se retrase cu doamna Tissot, Juliette, veselă, le însoţi în anticameră, spunându-i primei, cu aerul cel mai amabil:

— Am să trec să te văd poimâine... Am o mulţime de vizite de făcut în ziua aceea...

Hélène rămase nemişcată, foarte

palidă. În acest timp, Pierre, care-i turnase punciul, îi întindea paharul. Hélène îl luă maşinal şi i-l duse domnişoarei Aurélie care ataca acum fructele zaharisite.

— Oh! eşti foarte gentilă, strigă bătrâna domnişoară. I-aş fi făcut un semn lui Pierre... Vezi, nu-i drept să nu se servească punch şi doamnelor. Când ai vârsta mea...

Dar se întrerupse băgând de seamă paloarea Hélènei.

— Mai mult ca sigur că nu ţi-e bine... Ia un pahar de punch...

— Mulţumesc, nu-i nimic. Căldura e atât de mare... Se clătină, se întoarse în salonul pustiu şi se lăsă să cadă într-un fotoliu. Lămpile ardeau roşietice;

lumânările lustrei, foarte scurte ameninţau să spargă bobesurile. Din sufragerie, se auzeau saluturile de rămas-bun ale ultimilor invitaţi. Hélène uitase de plecare, voia să rămână acolo şi să chibzuiască. Deci nu era un vis. Juliette se va duce la acest bărbat. Poimâine. Ştia ziua. Oh! nu se mai jena, acesta era strigătul care revenea mereu în fiinţa ei. Apoi se gândi că era de datoria ei să-i vorbească Juliettei, s-o facă să evite greşeala. Dar gândul ăsta bun o îngheţa. În şemineul la care se uita fix, un butuc stins trosni. Aerul greu şi adormit păstra mireasma pieptănăturilor.

— Ia te uită, eşti aici, strigă Juliette intrând. Ah! E drăguţ din partea dumitale că n-ai plecat atât de repede... În sfârşit,

putem răsufla...

Şi cum Hélène, surprinsă, schiţă gestul de a se scula: „Mai stai... n-ai de ce să te grăbeşti... Henri, dă-mi flaconul meu”.

Încă trei sau patru persoane mai întârziau ca fiind de-ai casei. Se aşezară în faţa focului stins, discutară cu o moleşeală plină de farmec în oboseala cuprinsă de somnolenţă a marii încăperi.

Uşile erau deschise, se zărea salonul cel mic, gol, sufrageria goală, tot apartamentul încă luminat şi căzut într-o tăcere grea. Henri se arată de o galanterie tandră faţă de nevastă-sa; se duse să ia din camera lor o sticluţă pe care o mirosi închizând ochii. O întrebă dacă nu era prea obosită.

Da, simţea un pic de oboseală, dar era încântată, totul mersese bine. Atunci ea povesti că, în serile în care primea, nu putea să doarmă, se frământa în patul ei până la şase dimineaţa. Henri zâmbi, glumi.

Hélène îi privea şi tremura în acea toropeală a somnului ce părea să cuprindă încetul cu încetul toată casa.

În vremea asta, nu mai rămăseseră acolo decât două persoane. Pierre se dusese să caute o trăsură. Bătu ora unu. Henri se sculă şi stinse din lumânările lustrei care încălzeau bobesurile. Ai fi spus că e o pregătire de culcare, lumânările stinse una câte una, odaia înecându-se într-o umbră de alcov.

— Vă împiedic să vă culcaţi, bâlbâi

Hélène ridicându-se brusc. Alungaţi-mă...

Şi se făcu foarte roşie, sângele o înăbuşea. Ei o însoţiră în anticameră. Dar acolo, cum se făcuse frig, doctorul se nelinişti pentru soţia lui, al cărei corsaj era prea decoltat.

— Intră, să nu răceşti... Ţi-e prea cald...

— Ei bine, noapte bună, zise Juliette care-o sărută pe Hélène, cum se întâmpla în bunele ei ceasuri de duioşie. Vino mai des să mă vezi!

Henri luase mantoul de blană, şi-l ţinea desfăcut, ca s-o ajute pe Hélène. Când ea îşi vârî amândouă braţele el îi ridică gulerul, îmbrăcând-o astfel, cu un surâs, în faţa unei oglinzi imense care

acoperea un perete al anticamerei. Erau singuri, se vedeau în oglindă. Atunci deodată, fără să se întoarcă, înfăşurată în blană, se lăsă în braţele lui. De trei luni nu mai schimbaseră decât o strângere de mână amicală; voiau să nu se mai iubească. El încetă să mai zâmbească. Chipul i se schimbă pătimaş şi hotărât. O strânse nebuneşte, o sărută pe gât şi ea îşi dădu capul pe spate pentru a-i răspunde la sărutări.

II

Hélène nu dormise toată noaptea. Se răsucea, înfrigurată, şi când aţipea, într-un suspin, o trezea mereu aceeaşi spaimă. În coşmarul acestui somn numai pe jumătate, era tulburată de o idee fixă, voia să ştie locul întâlnirii. I se părea că asta ar uşura-o. Nu putea să fie micul mezanin al lui Malignon din strada Talbout de care se vorbea adesea la familia Deberle. Atunci unde? Unde? Şi mintea i se trudea fără să vrea, uitase cu totul aventura pentru a se adânci în această căutare plină de nervi şi de dorinţe înăbuşite.

Când se iviră zorile, se îmbrăcă şi se surprinse spunând cu glas tare:

— Deci mâine...

Cu un picior încălţat, cu mâinile pipăind în neştire, ea se gândea acum că întâlnirea ar putea avea loc în vreun hotel, în vreo cameră prăpădită, închiriată cu luna. Apoi această presupunere o scârbi. Îşi imagina un apartament primitor, cu tapiserii cu flori, cu focuri mari şi luminoase arzând în toate căminele. Şi nu Juliette şi Malignon se aflau acolo, se vedea pe ea şi pe Henri, în fundul acestei molcome ascunzători unde zgomotele de afară nu ajungeau. Tremură în capotul ei care nu era închis bine. Deci unde? Unde?

— Bună dimineaţa, măicuţă, strigă

Jeanne, care la rândul ei se sculase.

Se culca iarăşi în odăiţă de când era sănătoasă. Venise în cămaşă, cu picioarele goale, ca în fiece zi, să se arunce de gâtul Hélènei. Apoi plecă iar, alergând, şi se mai ghemui o clipă în patul ei cald. Asta o distra, râdea sub cuvertură. După care o lua de la capăt:

— Bună dimineaţa, măicuţă!

Şi din nou dispărea. Râdea în hohote, îşi vâra capul sub cearşaf şi spunea de dedesubt, cu o voce groasă, înăbuşită:

— Nu-s aici... nu-s aici...

Dar Hélène nu se mai juca la fel ca în alte dimineţi. Atunci Jeanne, plictisită, adormi. Încă nu se luminase bine de ziuă. Pe la opt îşi făcu apariţia

Rosalie ca să spună ce făcuse, Oh! era o fleşcăraie afară, cât pe-aci să-şi piardă papucii în noroi, ducându-se să cumpere lapte. O adevărată vreme de dezgheţ; aerul era, cu toate astea, călduţ, te înăbuşeai. Apoi, brusc, ea îşi aminti: în ajun, o bătrână o căutase pe doamna.

— Iaca, strigă ea auzind că sună, pun rămăşag că ea e.

Era tuşa Fétu, dar foarte curată, cu o bonetă albă, cu o rochie nouă şi un şal încrucişat pe piept. Îşi mai păstrase doar vocea plângăcioasă:

— Buna mea doamnă, eu sunt, mi-am îngăduit... Aş vrea să vă cer ceva...

Hélène o privea un pic surprinsă s-o vadă atât de dichisită.

— Îţi merge mai bine, tuşă Fétu?

— Da, da, mai bine, dacă se poate spune astfel... Ştiţi, am mereu ceva ciudat în pântece... Asta mă chinuie, dar, în sfârşit, îmi merge mai bine... Am avut noroc... Asta mă miră, pentru că vedeţi, norocul şi cu mine... Un domn m-a angajat să-i fac menajul... Oh! e o poveste întreagă...

Vocea i se încetini, ochii mici şi vioi i se învârteau între miile de cute ale obrazului. Părea că aşteaptă ca Hélène s-o întrebe. Dar aceasta, aşezată lângă focul pe care-l aprinsese Rosalie, n-o asculta decât c-o ureche distrată, cu un aer preocupat şi suferind.

— Ce aveai să mă întrebi, tuşă Fétu? spuse ea.

Bătrâna nu răspunse imediat.

Examina odaia, mobilele de palisandru, tapetele de catifea albastră. Şi, cu aerul ei umil şi linguşitor de femeie săracă, murmură:

— E grozav de frumos la dumneavoastră, doamnă... Şi domnul meu are o cameră ca asta, dar a lui e trandafirie... Oh! e o poveste întreagă! Închipuiţi-vă un bărbat tânăr, din buna societate, care a venit să închirieze un apartament în casa noastră. Nu c-o spun eu, dar apartamentele noastre de la primul şi al doilea etaj sunt tare frumuşele. Şi apoi, e-atâta linişte! Nici o trăsură, te-ai crede la ţară. Lucrătorii au stat mai bine de cincisprezece zile. Au făcut din cameră o bijuterie...

Se opri, văzând că Hélène devenise

atentă.

„Cică-i pentru lucrul lui, reluă ea tărăgănând şi mai mult vocea... N-avem portăreasă, ştiţi... Asta i-a plăcut cel mai mult... Nu-i plac acestui bărbat portăresele, şi zău că are dreptate...

Dar se întrerupse din nou ca izbită de o idee neaşteptată: „Ia staţi... Trebuie să-l cunoaşteţi pe domnul meu... Se vede cu una dintre prietenele dumneavoastră...

— Ah! spuse Hélène foarte palidă.

— Sigur, doamna de alături, cea cu care vă duceţi la biserică... A venit şi ea mai deunăzi...

Ochii tuşei Fétu se micşorau pândind emoţia bunei doamne. Aceasta încercă să-i pună o întrebare pe un ton liniştit:

— S-a urcat la el în apartament?

— Nu, s-a răzgândit, poate că uitase ceva. Dar eu eram la uşă. M-a întrebat de domnul Vincent; apoi s-a înfundat din nou în trăsura ei, strigând birjarului: „E prea târziu, întoarce...” Oh, e o doamnă tare vioaie, tare drăguţă şi de treabă... Bunul Dumnezeu nu dă cu grămada din astea pe pământ. După dumneavoastră, nu-i decât ea... Cerul să vă binecuvânteze pe toate!

Şi continuă, înşirând fraze goale cu o uşurinţă grozavă în a spune rugăciuni. Acum, foarte mulţumită, strălucea de bucurie.

— Atunci, începu ea fără nici o tranzacţie, tare aş vrea să am o pereche de pantofi buni... Domnul meu a fost prea drăguţ, n-am putut să-i cer asta...

Vedeţi, sunt înţolită, numai că mi-ar trebui o pereche de pantofi buni. Ai mei sunt găuriţi, uitaţi-vă, şi pe vremea asta de noroaie, capeţi dureri de burtă. Zău, ieri am avut iar dureri în pântece, m-am zvârcolit toată după-amiaza... Cu o pereche de pantofi buni...

— Îţi voi aduce o pereche, tuşă Fétu, spuse Hélène concediind-o cu un gest. Apoi, cum bătrâna pleca de-a-ndăratelea, cu temenele şi cu mulţumiri, ea o întrebă:

— La ce oră te pot găsi singură?

— Domnul meu nu e niciodată acolo după şase... răspunse ea. Dar nu vă osteniţi, voi veni eu, voi lua pantofii de la portăreasa dumneavoastră. În sfârşit, cum voiţi... Sunteţi un înger din rai...

Bunul Dumnezeu o să vă răsplătească toate astea...

Hélène rămase uimită de ştirea pe care i-o adusese femeia aceasta printr-o atât de stranie coincidenţă. Ştia acum unde! O cameră roz în casa aceea veche, dărăpănată! Revedea scara duhnind de umezeală, uşile galbene de la fiecare etaj, înnegrite de mâini unsuroase, toată acea mizerie care-o umpluse de milă iarna trecută, când se dusese s-o viziteze pe tuşa Fétu; încerca să-şi imagineze camera roz în mijlocul acelor urâţenii ale sărăciei. Dar, cum rămase adâncită într-o adâncă visare, două mânuţe calde i se aşezară pe ochii înroşiţi de nesomn, în timp ce o voce veselă spunea:

— Ghici cine e? Ghici cine e?

Era Jeanne, care se îmbrăcase singură. Vocea tuşei Fétu o trezise; şi, văzând că închiseseră uşa odăiţei, se grăbise tare ca s-o prindă pe maică-sa:

— Ghici cine-i? Ghici cine-i? repeta ea, cuprinsă din ce în ce mai tare de râs.

Apoi, cum Rosalie intră, aducând mâncarea de dimineaţă: „Ştii, nu spune... Nu te întreabă nimeni nimic...”

— Sfârşeşte odată, nebunatico! spuse Hélène. Doar ştiu bine că eşti tu!

Copila se lăsă să alunece pe genunchii mamă-sii şi, răsturnată acolo, se legăna, fericită de născocirea ei, continuând cu un aer convins:

— Drace, ar fi putut să fie o altă fetiţă... O fetiţă care ţi-ar fi adus o scrisoare de la mama ei ca să te invite la

masă... Atunci, ea ţi-ar fi acoperit ochii...

— Nu fă pe proasta, zise Hélène, sculând-o în picioare. Ce tot sporovăieşti acolo? Serveşte-ne, Rosalie!

Dar slujnica o cercetă pe fetiţă, spunând că domnişoara se dichisise cam ciudat. Într-adevăr, Jeanne, în graba ei, nu-şi pusese pantofii. Era în jupon, un jupon scurt de flanelă prin a cărui tăietură i se vedea un colţ al cămăşii. Camizolul de molton descheiat îi arăta goliciunea de puştoaică, un piept plat de o minunată fineţe, unde linii tulburătoare indicau, împreună cu petele de un roz pal, vârfurile sânilor. Cu pletele răvăşite era adorabilă astfel, albă toată în hainele

ei proaste. Se aplecă, se privi, apoi izbucni în râs.

— Sunt drăguţă, mamă, uită-te... Spune, vrei? Să stau aşa cum sunt... Ar fi drăguţ...

Hélène stăpânindu-şi un gest de nerăbdare, puse întrebarea pe care-o punea în toate dimineţile:

— Te-ai spălat?

— Oh! mamă, murmură copila, mâhnită brusc, oh, mamă... Plouă, e prea urât...

— Atunci n-ai să mănânci... Spal-o, Rosalie...

De obicei ea supraveghea acest lucru. Dar acum se simţea prost, se strânse lângă foc, dârdâind de frig, deşi timpul era foarte plăcut. Rosalie

apropiase de şemineu măsuţa pe care aşezase un şervet şi pusese două căni de porţelan alb. În faţa focului, cafeaua cu lapte, într-un vas de argint, un dar al domnului Rambaud, clocotea. La ora aceea matinală, camera deranjată, încă învăluită de somnolenţă şi plină de dezordinea nopţii, avea o intimitate surâzătoare.

— Mamă, mamă, strigă Jeanne din fundul odăiţei, mă freacă prea tare, mă jupoaie... Oh, cât e de frig...

Hélène, cu ochii fixaţi pe vasul de argint, visa adânc. Voia să ştie, deci se va duce acolo! O enerva, o tulbura să se gândească la taina acestei întâlniri într-un colţ sordid al Parisului. Găsea acest mister de un gust detestabil,

recunoştea spiritul lui Malignon, o imaginaţie de om mărginit, o sminteală care te făcea să te gândeşti la căsuţele deocheate de pe vremea Regenţei. Şi totuşi, în ciuda silei sale, rămânea înfrigurată, retrasă, cu simţurile preocupate de tăcerea şi de lumina ascunsă care trebuia să domnească în odaia aceea roz.

— Domnişoară, repetă Rosalie, dacă nu mă laşi să te spăl, o chem pe doamna...

— Îmi dai cu săpun în ochi, răspunse Jeanne, a cărei voce era plină de lacrimi. Destul, lasă-mă... Urechile lasă-le pentru mâine...

Dar apa continua să curgă, buretele se scurgea în chiuvetă. Se auzi un

zgomot de luptă. Copila plângea. Aproape imediat apăru, foarte veselă, strigând:

— S-a terminat, s-a terminat...

Şi se scutura, cu părul încă ud, rumenă toată fiindcă fusese frecată zdravăn, de o prospeţime care mirosea frumos. Zbătându-se, făcuse să-i alunece camizolul; juponul i se deznodase; ciorapii îi cădeau dezgolindu-i picioruşele. Dar Jeanne era foarte mândră că e curată; nu voia să fie îmbrăcată din nou.

— Uită-te puţin mamă, uită-te la gâtul, la mâinile, la urechile mele... Hai, lasă-mă să mă încălzesc, mă simt tare bine... N-ai ce să mai spui, merit să mănânc astăzi...

Se ghemuise în faţa focului, în micul ei fotoliu. Atunci Rosalie turnă cafeaua cu lapte. Jeanne luă cana pe genunchi, muindu-şi, gravă, pâinea prăjită, ca o persoană mare. De obicei, Hélène nu-i îngăduia să mănânce astfel. Dar acum era preocupată. Îşi lăsă deoparte pâinea, mulţumindu-se numai cu cafeaua. La ultima înghiţitură, Jeanne avu o remuşcare. O mâhnire îi umplu inima, puse cana jos şi se aruncă de gâtul mamei sale, văzând-o atât de palidă.

— Mamă, nu cumva eşti tu bolnavă acum? Nu te-am necăjit, nu-i aşa?

— Nu, scumpa mea, eşti, dimpotrivă, foarte drăguţă, murmură Hélène, care o îmbrăţişa. Dar sunt un pic obosită. Am dormit prost... Joacă-te,

nu te nelinişti...

Se gândi că ziua va fi îngrozitor de lungă. Ce-o să facă aşteptând noaptea? De câtăva vreme nu se mai atinsese de ac, lucrul i se părea o povară uriaşă.

Rămânea ceasuri întregi aşezată, cu mâinile atârnând, sufocându-se în odaia ei, simţind nevoia să iasă, să răsufle, dar nu se mişca. Odaia asta o îmbolnăvea; o detesta, iritată de cei doi ani pe care-i petrecuse aici. I se părea odioasă cu tapetul ei albastru, cu vederea aceea imensă asupra marelui oraş, visa un apartament mic în hărmălaia unei străzi care s-o năucească. Doamne! Cât de încet treceau ceasurile! Luă o carte, dar ideea fixă care i se zbătea în cap ridica în permanenţă aceleaşi imagini între ea

şi pagina începută.

În vremea asta, Rosalie făcuse curat în odaie. Jeanne era pieptănată şi îmbrăcată. Atunci, în mijlocul mobilelor aranjate, în timp ce, în faţa ferestrei, mamă-sa se străduia să citească, copila — care era într-una din zilele ei de veselie zgomotoasă — începu să se joace nebuneşte. Era cu totul singură; dar asta n-o punea deloc în încurcătură, întruchipa de una singură câte trei, patru persoane deodată cu o convingere şi o seriozitate foarte nostimă. Mai întâi o imită pe cucoana care se duce în vizită; dispărea în sufragerie, apoi intra din nou salutând, surâzând, întorcându-şi capul cochet.

— Bună ziua, doamnă, cum o mai

duceţi? E aşa de mult de când nu v-am mai văzut... E o minune, zău aşa! Dumnezeule! Am fost tare bolnavă, doamnă... Apoi am avut holeră, e un lucru cam neplăcut... Oh, nu pare deloc, întineriţi, pe cuvânt... Şi copiii dumneavoastră, doamnă? Eu am avut trei, dar de astă-vară...

Îşi continua reverenţele în faţa măsuţei, care o reprezenta, desigur, pe doamna la care se afla în vizită. Apoi apropia scaunele şi ducea o discuţie generală care ţinea un ceas, cu un belşug de fraze într-adevăr extraordinar.

— Nu face pe proasta, Jeanne, spunea mamă-sa din timp în timp, atunci când o deranja zgomotul.

— Dar, mamă, sunt la prietena mea...

Ea îmi vorbeşte şi eu trebuie să-i răspund. Nu-i aşa că atunci când se serveşte ceaiul nu se pun prăjituri în buzunar?

Şi tot ea răspundea: „Cu bine, doamnă, ceaiul dumneavoastră a fost delicios. Complimente soţului dumneavoastră...”

Apoi, dintr-odată, era altcineva. Ieşea chipurile, cu trăsura, se ducea să facă cumpărături, călare pe un scaun, ca un băiat.

— Jean, nu aşa de repede, mi-e frică. Opreşte aici. Ne aflăm în faţa modistei... Domnişoară, cât costă pălăria asta? Trei sute de franci, nu-i prea scump. Dar nu-i frumoasă. Aş vrea deasupra o pasăre, o pasăre mare cât

asta... Hai, Jean, condu-mă la băcănie. Nu aveţi miere? Ba da, doamnă, iat-o! Oh, ce bună e! Nu mai vreau; daţi-mi de doi gologani zahăr... Bagă de seamă, Jean! Iată că s-a răsturnat trăsura! Domnule gardian, căruţa e de vină, s-a năpustit asupra noastră... Nu v-aţi lovit, doamnă? Nu, domnule, câtuşi de puţin... Jean! Jean! Ne întoarcem acasă... Haide, haide... Aşteaptă, vreau să comand nişte cămăşi... Trei duzini de cămăşi pentru doamna... Îmi mai trebuie şi ghete şi un corset. Doamne Dumnezeule, nu se mai isprăveşte!

Şi tot mişcându-şi evantaiul, o făcea pe cucoana care se întoarce acasă şi-şi ceartă servitorii. Dar nu ţinea nici asta prea mult; era ca o febră, ca o risipire

continuă de închipuiri fantastice. Dimineaţa, după-masa, se învârtea, dansa, sporovăia; când era obosită, un taburet, o umbrelă zărită într-un colţ, o cârpă uitată pe jos, îi ajungeau ca să se arunce într-un alt joc cu noi licăriri de născocire. Făurea totul: personaje, locuri, scene; se distra ca şi cum ar fi avut în jur doisprezece copii de vârsta ei.

În sfârşit, se făcu noapte. Bătură ceasurile şase. Hélène, trezindu-se din somnolenţa plină de nelinişte în care-şi petrecuse după-amiaza, îşi aruncă în grabă un şal pe umeri.

— Ieşi, mamă? o întrebă Jeanne uimită.

— Da, draga mea, un drum până în

cartier... Nu stau mult... Să fii cuminte.

Afară dezgheţul continua. Un fluviu de noroi curgea pe străzi. Hélène intră, în strada Passy, într-un magazin de încălţăminte, unde o mai dusese pe tuşa Fétu. Apoi, se întoarse în strada Raynouard. Cerul era cenuşiu, din asfalt se ridicau aburi. Strada se înfunda în faţa ei, pustie şi neliniştitoare, cu toată ora nu prea înaintată, cu becurile ei rare cu gaz, care în ceaţa umedă erau ca nişte pete galbene. Grăbi pasul, strecurându-se pe lângă case, ascunzându-se ca şi cum s-ar fi dus la întâlnire. Dar, când coti deodată în pasajul des Eaux, se opri sub o boltă, cuprinsă de o adevărată frică. Pasajul se deschidea sub picioarele sale aidoma

unei gropi negre. Nu-i vedea capătul, zărea numai în mijlocul acestui maţ de întuneric lucirea tremurătoare a singurului felinar ce-l lumina. În sfârşit, se hotărî şi apucă rampa de fier ca să nu cadă. Cu vârful picioarelor, pipăia treptele largi. În dreapta şi-n stânga, pereţii se strângeau, înălţaţi nemăsurat de mult de întunericul nopţii, în timp ce deasupra, crengile despuiate ale copacilor păreau nişte profiluri vagi cu mâinile întinse şi crispate. Tremura la gândul că poarta vreunei grădini s-ar putea deschide şi vreun bărbat s-ar arunca asupra ei. Nu trecea nimeni, şi ea coborî din ce în ce mai repede. Dintr-odată o umbră ieşi din întuneric; un fior o îngheţă când umbra tuşi; era o

femeie bătrână care urca cu greu; atunci se simţi uşurată, îşi ridică mai cu grijă rochia a cărei trenă se târa prin mocirlă. Noroiul era atât de gros, încât ghetele i se lipeau de trepte. Jos, se întoarse cu o mişcare instinctivă. Din crengile umede picurau stropi de apă, felinarul avea o lumină palidă, ca o lampă de miner, agăţată de marginea unui puţ pe care infiltraţiile îl făcuseră primejdios.

Hélène urca drept în podul unde venise adesea, în casa cea mare din pasaj. Bătu mult şi bine, dar nu se mişcă nimeni. Coborî foarte încurcată. Tuşa Fétu se afla, desigur, în apartamentul de la primul etaj. Numai că Hélène nu cuteza să se ducă acolo. Rămase cinci minute în aleea pe care o lumina o lampă

cu petrol. Urcă din nou, şovăi, privi uşile; şi tocmai se pregătea să plece când bătrâna se aplecă peste rampa scării.

— Cum! Sunteţi pe scară, buna mea doamnă? strigă ea! Dar poftiţi! Nu mai staţi acolo să nu vă îmbolnăviţi. E o vreme care înşală, un timp mizerabil...

— Nu, mulţumesc, spuse Hélène, iată, tuşă Fétu, perechea dumitale de pantofi...

Şi privi uşa pe care tuşa Fétu o lăsase deschisă în urma ei. Se zărea colţul unui cămin.

— Sunt singură, v-o jur, repeta bătrâna. Intraţi... Aici e bucătăria... Ah! dumneavoastră nu sunteţi fudulă cu oamenii săraci. Asta se poate lesne

vedea...

Atunci, cu toată sila, ruşinată de ceea ce făcea, Hélène o urmă.

— Ţine-ţi perechea de pantofi, tuşă Fétu...

— Doamne! Cum să vă mulţumesc? Oh! Ce pantofi buni... Staţi puţin, să mi-i pun... Sunt tocmai pe piciorul meu, îmi vin ca o mănuşă... Minunat! Cel puţin acum pot umbla, nu mă mai tem de ploaie... M-aţi salvat, mi-aţi lungit viaţa cu zece ani, buna mea doamnă... Nu vă măgulesc, asta-i ceea ce gândesc eu, tot atât de adevărat pe cât e de adevărată lampa asta care ne luminează. Nu, nu vă măgulesc...

Vorbind, se înduioşase, îi luase Hélènei mâinile şi i le săruta. Nişte vin

fierbea într-un ceainic; pe masă, lângă lampă, o sticlă de Bordeaux, pe jumătate goală, îşi lungea gâtul subţire. De altfel, nu se aflau acolo decât patru farfurii, un pahar, două crăticioare şi o oală. Îţi dădeai seama că tuşa Fétu se statornicise în această bucătărie de flăcău, în care nu folosea maşina de gătit decât pentru ea. Văzând-o pe Hélène că-şi îndreaptă ochii către ceainic, tuşi, făcu pe bolnava.

— Iar mă apucă durerea de burtă, gemu ea. Doctorul a spus, nu-i vorbă, că trebuie să am un vierme... Aşa că un pic de vin îmi face bine... Sunt tare necăjită, buna mea doamnă. Nu doresc răul meu nimănui, e prea cumplit... În sfârşit, mă mai vait şi eu un pic, acum; când vezi

toate culorile în faţa ochilor, ai voie să te vaiţi, nu-i aşa? Am avut norocul să dau peste un domn foarte de treabă... Cerul să-l binecuvânteze...

Şi puse două bucăţi de zahăr în vin. Se mai îngrăşase, ochii ei mici dispăruseră sub buhăiala obrazului. Mulţumirea îi încetinea mişcările. Ambiţia întregii sale vieţi părea, în sfârşit, satisfăcută. Fusese născută pentru asta. Pe când îşi strângea zahărul, Hélène zări în fundul unui dulap bunătăţi, dulceaţă, un pachet de biscuiţi, până şi ţigări furate de la stăpânu-său.

— Rămâi cu bine, tuşă Fétu, mă duc, spuse Hélène.

Dar bătrâna, împingând oala într-un colţ al maşinii de gătit murmură:

— Mai staţi, vinul e prea cald, am să-l beau mai încolo. Nu, nu, nu ieşiţi pe aici. Vă cer iertare că v-am primit în bucătărie... Să dăm o raită...

Luase lampa şi o pornise pe un coridor îngust. Hélène, a cărei inimă bătea, trecu în spatele ei. Coridorul, coşcovit, afumat, duhnea de umezeală. O uşă se deschise, mergea acum pe un covor gros. Tuşa Fétu făcuse câţiva paşi în mijlocul unei odăi închise şi tăcute.

— Ei, întrebă ea, ridicând lampa, nu-i plăcut? Erau două camere pătrate care comunicau între ele printr-o uşă ale cărei canaturi fuseseră scoase; le despărţea doar o draperie. Amândouă erau tapetate cu acelaşi creton roz cu medalionul lui Ludovic al XV-lea, cu

amoraşi bucălaţi zbenguindu-se printre ghirlandele de flori. În prima cameră se aflau o măsuţă, două canapele, fotolii, în cea de a doua, mai mică, un pat imens ocupa tot locul. Tuşa Fétu îi atrase atenţia asupra lămpii de cristal din plafon, atârnată de nişte lanţuri aurite. Această lampă reprezenta pentru ea culmea luxului. Dădu lămuriri.

— Nu vă închipuiţi ce ciudat e domnul. O aprinde în toiul amiezii, stă aici să fumeze câte-o ţigară, privind aiurea... Asta se pare că-l distrează pe omul ăsta... Ce are a face însă, trebuie să fi cheltuit bani serioşi...

Hélène, fără să vorbească, făcu înconjurul odăilor. Le găsea nepotrivite. Erau prea trandafirii, patul era prea

mare, mobilele prea noi. Simţeai în ele tentativa seducţiei jignitoare. O modistă ar fi cedat imediat. Şi totuşi, o tulburare o frământa pe Hélène, în timp ce bătrâna continua clipind din ochi:

— Îşi spune domnul Vincent. Mie mi-e indiferent. Din moment ce plăteşte, acest băiat...

— Cu bine, tuşă Fétu, repetă Hélène înăbuşindu-se.

Voi să iasă, deschise o uşă, şi se pomeni într-un şir de trei odăi de o goliciune şi de o murdărie îngrozitoare. Tapetele de hârtie, smulse, atârnau, plafoanele erau negre, tencuiala căzută lăsase urme peste dalele spălăcite. Un miros de mizerie veche duhnea peste tot.

— Nu pe-acolo, nu pe-acolo, strigă

tuşa Fétu. De obicei uşa asta e închisă; astea-s odăile celelalte care n-au fost aranjate. Drace! Şi aşa l-a costat destul de scump... Ah, sigur, sunt mai puţin frumoase... Pe aici, buna mea doamnă, pe aici...

Şi, când Hélène trecu în budoarul cu tapet roz, bătrâna se opri ca să-i sărute din nou mâna.

— Să ştiţi că nu-s nerecunoscătoare... îmi voi aminti întotdeauna de pantofii ăştia. Ce bine îmi vin, cât sunt de călduroşi, aş putea merge şi trei leghe cu ei... Ce-aş putea să-i cer Domnului pentru dumneavoastră? O, Doamne, auzi-mă, fă ca doamna să fie cea mai fericită dintre femei. Tu care citeşti în inima mea, ştii

ce-i doresc. În numele Tatălui, al Fiului, al Sfântului Duh, Amin!

O cuprinsese deodată o exaltare cucernică, îşi înmulţi crucile, făcu mătănii către patul cel mare şi către lampa de cristal. Apoi deschizând uşa care dădea pe palier, adăugă la urechea Hélènei, cu voce schimbată:

— Oricând doriţi, bateţi la uşa bucătăriei, sunt acolo întotdeauna.

Hélène, năucită, privind în urma ei ca şi cum ar fi ieşit dintr-un loc suspect, coborî scara, urcă din nou pasajul des Eaux, ieşi pe strada Vineuse, fără să-şi dea seama de drumul străbătut. Abia acolo o uimi ultima frază a bătrânei.

În mod sigur, ea nu va mai pune piciorul în acea casă. Nu mai avea ce

să-i mai dăruiască tuşei Fétu. Pentru ce ar mai bate deci la uşa bucătăriei sale? Acum era satisfăcută. Văzuse. Simţea un dispreţ atât împotriva ei, cât şi a altora. Ce josnicie să te duci acolo! Cele două camere, cu cretonul lor, îi apăreau mereu în faţa ochilor; reţinuse, dintr-o privire, cele mai mici amănunte, până la locul ocupat de scaune şi până la cutele perdelelor de la pat. Dar, imediat, urmau celelalte trei camere, odăile murdare, goale şi părăsite, care-i defilau prin faţa ochilor; şi viziunea asta, pereţii leproşi, ascunşi sub amoraşii bucălaţi, isca în ea tot atâta mânie cât şi dezgust.

— Ah! doamnă, strigă Rosalie, care pândea pe scară, o să aveţi o masă grozavă... A trecut o jumătate de ceas de

când se tot arde mâncarea...

La masă, Jeanne, o copleşi pe mamă-sa cu întrebări. Unde se dusese? Ce făcuse? Apoi, cum nu primea decât răspunsuri scurte, se înveseli singură, jucându-se de-a masa. Lângă ea, pe un scaun, îşi aşezase păpuşa. Împărţi frăţeşte, cu dânsa, desertul.

— Mai ales, domnişoară, să mănânci curat. Şterge-te… Ce murdară mică, nici nu ştie măcar să-şi pună şervetul. Acum, eşti frumoasă… Ţine, iată un biscuit. Ce spui? Vrei să-l ungi cu dulceaţă? Lasă că e mai bine aşa… Lasă-mă să-ţi curăţ eu sfertul tău de măr..

Şi punea partea păpuşii pe scaun. Dar, când farfuria ei se goli, luă una câte una bucăţile puse deoparte şi le mâncă,

vorbind în locul păpuşii: „Oh! Minunat! Niciodată n-am mâncat o dulceaţă atât de bună. De unde luaţi dulceaţa asta, doamnă? Îi voi spune bărbatului meu să-mi aducă şi mie un borcan. Doamnă, din grădina dumneavoastră culegeţi merele astea atât de frumoase?

Adormi jucându-se, căzu de oboseală cu păpuşa în braţe. Picioruşele ei nu mai puteau, oboseala jocului o doborâse; adormită, încă mai râdea, probabil visa că se mai joacă. Mamă-sa o culcă, iar ea se lăsă în voia somnului.

Acum Hélène rămăsese singură în odaie; încuie uşa, şi petrecu o seară groaznică, lângă focul stins. Voinţa i se irosea, gânduri de nemărturisit se agitau surd în fiinţa ei. Parcă era în ea o femeie

rea şi senzuală pe care n-o cunoştea câtuşi de puţin şi care-i vorbea, cu o voce poruncitoare, căreia ea nu putea să nu i se supună. Când sună miezul nopţii, se culcă cu greu. Dar în pat, chinurile deveniră de nesuportat. Adormea doar pe jumătate, se învârtea ca pe jăratic. Imagini, mărite din cauza insomniei, o urmăreau. Apoi, un gând i se înfipse în minte. Putea să-l respingă mult şi bine, gândul i se împlânta, o strângea de gât, o cuprindea în întregime. Către ora două se sculă, cu răceala şi paliditatea hotărâtă a unei somnambule, aprinse lampa şi scrise o scrisoare, prefăcându-şi scrisul. Era un denunţ vag, un bilet de trei rânduri, prin care-l ruga pe doctorul Deberle să se ducă în chiar

ziua aceea, în cutare loc, la cutare oră, fără o explicaţie, fără o semnătură. Puse scrisoarea în buzunarul capotului, aruncat pe un fotoliu. Şi când se culcă, adormi într-o clipă, parcă fără suflare, cufundată într-un somn de plumb.

III

A doua zi, Rosalie nu putu servi cafeaua cu lapte decât pe la nouă. Hélène se sculase târziu, zdrobită, palidă din pricina coşmarului de peste noapte. Scotoci în buzunarul capotului, simţi scrisoarea, o vârî la loc şi veni să se aşeze în faţa măsuţei, fără să vorbească. Jeanne avea şi ea capul greu, o figură cenuşie şi neliniştită. Îşi părăsise pătucul cu regret, fără să mai fie preocupată de joacă în dimineaţa aceea. Cerul era de culoarea funinginii, o lumină tristă mâhnea odaia în vreme ce răbufneli bruşte de ploaie biciuiau din

când în când geamurile.

— Domnişoara e în ceasurile ei negre, zise Rosalie, care vorbea de una singură. Nu poţi să ai numai ceasuri trandafirii două zile la rând... Iată ce vasăzică să fi ţopăit atâta ieri.

— Eşti cumva bolnavă, Jeanne? întrebă Hélène.

— Nu, mamă, răspunse micuţa. Cerul ăsta urât e de vină.

Hélène recăzu în tăcerea ei. Îşi termină cafeaua, rămase acolo, absorbită, cu ochii la foc. Sculându-se, îşi zise că era de datoria ei să-i vorbească Juliettei, s-o facă să renunţe la întâlnirea de după-amiază. Dar cum? Nu ştia nici ea; nevoia acestui demers o izbise dintr-odată şi nu mai avea în cap

decât gândul acestei tentative care i se impunea şi o obseda.

Când sună ora zece, începu să se îmbrace. Jeanne o privea. Când o văzu luându-şi pălăria, îşi strânse mâinile ca şi cum i-ar fi fost frig, în vreme ce o umbră de suferinţă îi crispa faţa. De obicei se arăta foarte geloasă pe ieşirile maică-sii, nevoind s-o părăsească, pretinzând să meargă cu ea peste tot.

— Rosalie, spuse Hélène, grăbeşte-te cu odaia... Nu ieşi... Mă înapoiez într-o clipă.

Se apleacă, o sărută repede pe Jeanne, fără să-i bage de seamă mâhnirea. De îndată ce fu plecată, copila, care-şi pusese în joc toată demnitatea, izbucni în lacrimi.

— Oh, ce lucru urât, domnişoară! repetă servitoarea în chip de consolare. Drace! Doar n-o s-o fure nimeni pe mama dumitale. Trebuie s-o laşi să-şi vadă de treburi. Nu poţi să stai tot timpul atârnată de fustele ei...

În vremea asta, Hélène dăduse colţul pe strada Vineuse, luând-o pe sub streşini pentru a se feri de ploaia cu găleata. Îi deschise Pierre; dar păru încurcat.

— Doamna Deberle e acasă?

— Da, doamnă, numai că nu ştiu dacă...

Şi cum Hélène, ca intimă a casei, se îndreptă spre salon, el îşi îngădui s-o oprească.

— Aşteptaţi, doamnă, să văd...

Se strecură în odaie, întredeschizând uşa şi numaidecât se auzi vocea Juliettei care se supără.

— Cum, ai lăsat pe cineva să intre! Ţi-am interzis în mod clar... E de necrezut, nu poţi să fii o clipă liniştit...

Hélène împinse uşa, hotărâtă să îndeplinească ceea ce credea că e de datoria ei.

— A, dumneata eşti! spuse Juliette, zărind-o n-am înţeles bine... Dar îşi păstră aerul contrariat. Era evident că vizita o deranja.

— Te deranjez? întrebă aceasta.

— Nu, nu... Trebuie să înţelegi... E o surpriză pe care o păzim... Repetăm *Capriciul* ca să-l jucăm într-una din miercurile mele. Tocmai de aceea am

ales dimineaţa, pentru ca să nu poată bănui nimeni nimic. Ah! Acum dacă tot ai venit, rămâi. Dar să fii discretă, asta-i tot!

Şi, bătând din palme, se adresă doamnei Bérthier care stătea în picioare în mijlocul salonului, fără a se mai ocupa de Hélène: „Haideţi, haideţi, la treabă... Nu pui de-ajuns de multă fineţe în această frază: «Să faci o pungă, ascunzându-te de soţul tău, asta ar fi în ochii celor mai mulţi dintre oameni, ceva mai mult decât romantic...»”

Hélène, foarte mirată de îndeletnicirea ei, se aşezase mai în urmă. Scaunele şi mesele fuseseră împinse lângă pereţi. Covorul rămăsese liber. Doamna Bérthier, o blondă

delicată, îşi spunea monologul, ridicând ochii în tavan ca să-şi caute cuvintele, în vreme ce zdravăna doamnă de Guiraud, o brunetă frumoasă, căreia i se dăduse rolul doamnei de Léry, aştepta într-un fotoliu momentul în care să-şi facă intrarea. Aceste doamne, în toalete simple de dimineaţă, nu-şi scoseseră nici pălăriile, nici mănuşile. Şi, în faţa lor, ţinând în mână volumul lui Musset, Juliette, ciufulită, învăluită într-un capot mare de caşmir alb, îşi lua, convinsă, aere de mare regizor care indică artiştilor inflexiunile vocii şi jocul de scenă. Cum lumina zilei era foarte scăzută, perdeluţele de tul brodat, ridicate şi răsucite pe mânerul închizătorii de la fereastră, lăsau să se

vadă grădina care se întunecase, neagră de umezeală.

— Nu eşti destul de emoţionată, declară Juliette. Pune mai multă intenţie, fiecare cuvânt trebuie să spună ceva: „Haidem, dar, scumpa mea punguliţă, să-ţi facem ultima toaletă...” Începe...

— Voi fi cât se poate de caraghioasă în acest rol..., spuse moale doamna Bérthier. De ce nu joci dumneata în locul meu? Ai realiza o Matilde delicioasă...

— Oh, eu nu... mai întâi că trebuie o blondă. Apoi, eu sunt un foarte bun profesor, dar nu pot executa... Să lucrăm, să lucrăm...

Hélène rămăsese în colţul ei. Doamna Bérthier, preocupată cu totul de rolul ei, nici nu se întorsese. Doamna de

Guiraud îi adresă un semn uşor din cap. Simţi că era de prisos, că ar fi trebuit să refuze să stea. Ceea ce-o reţinea, nu era atât gândul unei datorii de îndeplinit, cât un sentiment ciudat, profund şi confuz, pe care-l încercase adesea aici. Suferea din pricina felului nepăsător în care-o primise Juliette. Aceasta era plină de capricii, adora oamenii timp de trei luni, li se arunca de gât, părea că nu trăieşte decât pentru ei; apoi, într-o dimineaţă, fără să spună de ce, părea că nici nu-i mai cunoaşte. Sigur, se supunea, şi în asta ca şi în toate celelalte, unei mode, nevoii de a iubi făpturi pe care le iubeau cei din jurul ei. Aceste schimbări neaşteptate de tandreţe o răneau mult pe Hélène, al cărei spirit larg şi potolit visa

pururi veşnicia. Ieşise adesea de la familia Deberle foarte tristă, uneori chiar deznădăjduită, constatând cât de puţin se putea baza pe afecţiunile omeneşti. Dar în acea zi, din pricina crizei prin care trecea, durerea era şi mai aprigă.

— Vom trece peste scena lui Chavigny, spuse Juliette. N-o să vină în dimineaţa asta... Să vedem intrarea doamnei de Léry. E rândul dumitale, doamnă de Guiraud... Dă replica...

Şi ea citi: „Închipuie-ţi că-i arăt această pungă...” Doamna de Guiraud se ridică de pe scaun. Vorbind cu o voce piţigăiată, făcând o mutră de nebună, ea începu:

— Iată, e destul de drăguţ... Deci să

vedem...

Când servitorul îi deschisese uşa, Hélène îşi imaginase cu totul altă scenă. Credea c-o s-o găsească pe Juliette nervoasă, foarte palidă, tremurând la gândul întâlnirii, şovăielnică şi întristată; şi se vedea pe ea însăşi conjurând-o să reflecteze până când tânăra femeie, înăbuşită de hohote de plâns, se arunca în braţele ei. Atunci ele ar fi plâns împreună. Hélène s-ar fi retras cu gândul că de acum înainte Henri era pierdut pentru ea, dar că i-ar fi asigurat fericirea. Când colo, pica peste această repetiţie, din care nu pricepea nimic; o găsea pe Juliette cu obrazul odihnit, desigur fiindcă dormise bine, cu spiritul despovărat de orice grijă din

moment ce era în stare să discute gesturile doamnei Bérthier, câtuşi de puţin preocupată de ceea ce urma să facă după-amiază. Indiferenţa, uşurinţa aceasta, o îngheţară pe Hélène, care sosise arzând de patimă. Voi să vorbească, întrebă într-o doară:

— Cine-l joacă pe Chavigny ăsta?

— Malignon, zise Juliette întorcându-se cu un aer mirat. Tot el l-a jucat pe Chavigny şi iarna trecută... Plicticosul, nu putem să punem mâna pe el la repetiţii... Ascultaţi, doamnelor, voi citi eu rolul lui Chavigny. Altfel n-o scoatem la capăt...

Şi, începând din clipa aceea, începu să joace şi ea, făcând pe bărbatul, îngroşându-şi fără voie vocea, şi făcând

pe cavalerul, antrenată de situaţie. Doamna Bérthier gângurea, grava doamnă de Guiraud se străduia grozav să fie vioaie şi spirituală. Pierre intră ca să pună lemne pe foc; şi cu o privire furişă, le examina pe toate acele cucoane care i se păreau caraghioase.

Totuşi Hélène, mereu hotărâtă, cu toată strângerea de inimă, încercă s-o ia pe Juliette deoparte.

— Numai un minut... Am ceva să-ţi spun...

— Oh! Imposibil, draga mea. Vezi bine că sunt ocupată... Mâine, dacă ai vreme...

Hélène tăcu. Tonul indiferent al tinerei femei o irita. Simţea o mânie, văzând-o atât de liniştită, când ea însăşi

îndura începând din ajun o atât de dureroasă agonie. O clipă, fu pe punctul de a se scula şi a lăsa totul baltă. Era o proastă că voia s-o salveze pe această femeie; tot visul ei urât de peste noapte reîncepea; mâna care pipăi scrisoarea din buzunar, se strânse arzând de febră. De ce să-i iubească pe alţii, când acei alţii n-o iubeau şi nu sufereau ca ea?

— Oh! foarte bine! strigă deodată Juliette.

Doamna Bérthier îşi sprijinea capul pe umărul doamnei de Guiraud, plângând şi repetând:

— „Sunt sigură că el o iubeşte, de data asta sunt sigură...”

— Vei avea un succes grozav, spuse Juliette. Faci o pauză, nu-i aşa?... „Sunt

sigură că el o iubeşte... de data asta sunt sigură...”; şi-ţi laşi capul pe umărul ei. E adorabil... Acum dumneata, doamnă de Guiraud.

— „Nu, nu copila mea, asta nu se poate... E un capriciu, o fantezie...”, declama grasa doamnă.

— Perfect! dar scena e prea lungă. Nu? Să ne odihnim un pic... Trebuie să punem bine la punct mişcarea asta...

Atunci, toate trei discutară cum să fie orânduit salonul. Uşa sufrageriei, în stânga, va servi pentru intrări şi ieşiri; se vor aşeza un fotoliu în dreapta şi o canapea în fund, iar masa va fi împinsă lângă şemineu. Hélène, care se ridicase, le urmărea, ca şi cum ar fi fost foarte interesată de această punere în scenă.

Renunţase la planul de a avea o explicaţie, voia să mai facă doar o ultimă încercare, împiedicând-o pe Juliette să se ducă la întâlnire.

— Venisem, spuse ea, să te întreb dacă nu te duci cumva astăzi în vizită la doamna de Chermette.

— Da, după-amiază.

— Atunci, dacă-mi îngădui, voi veni să te iau, căci i-am făgăduit de mult acestei doamne, că mă voi duce s-o văd.

Juliette se simţi o clipă încurcată. Dar îşi veni repede în fire:

— Sigur, aş fi foarte fericită... Numai că am o mulţime de drumuri de făcut, trebuie să trec mai întâi pe la nişte magazine, aşa că nu ştiu sigur la ce oră voi ajunge la doamna de Chermette.

— Nu-i nimic, spuse Hélène, abia mă voi mai plimba, şi eu.

— Ascultă, ca să ţi-o spun deschis... Nu mai insista, căci mă stânjeneşti... Rămâne pentru lunea cealaltă...

Vorbele acestea fură rostite fără nici o emoţie, atât de precis, cu un surâs atât de liniştit, încât Hélène, buimăcită, nu mai adăugă nimic. Trebui să dea mâna cu Juliette care cerea întruna să se mute numaidecât măsuţa lângă sobă. Apoi, Hélène se retrase în timp ce repetiţia continua.

După sfârşitul scenei, doamna de Guiraud, în monologul ei, trânti, tare, aceste două fraze:

— „Dar ce prăpastie e inima bărbatului... Ah, pe legea mea, preţuim

mai mult decât ei!”

Ce avea de făcut acum? Hélène, în tumultul pe care-l stârnea în ea această întrebare, încercă nevoia irezistibilă de a se răzbuna pentru calmul Juliettei, ca şi cum această seninătate ar fi fost o insultă adusă înfrigurării care-o tulbura pe ea. Îi voia pieirea, ca să vadă dacă-şi va păstra mereu sângele-rece al indiferenţei. Apoi, se dispreţuia că dăduse dovadă de delicateţe şi de scrupule. De douăzeci de ori ar fi trebuit să-i spună lui Henri; „Te iubesc, ia-mă, să plecăm”, şi să nu tremure şi să aibă un obraz alb şi odihnit ca al acestei femei, care cu trei ceasuri înainte de o întâlnire de dragoste juca teatru la ea acasă. În clipa asta chiar, ea, Hélène,

tremura mai mult decât ea; asta o înnebunea, conştiinţa mâniei sale în mijlocul calmului vesel din acel salon, frica de a nu izbucni brusc în cuvinte pătimaşe. Deci era laşă.

O uşă se deschise, şi ea auzi dintr-odată vocea lui Henri care spunea:

— Nu vă deranjaţi... Numai cât trec...

Repetiţia era pe sfârşite. Juliette, care continua să citească rolul lui Chavigny, o apucase de mână pe doamna de Guiraud.

— „Ernestine, te ador!” strigă ea într-un elan plin de convingere.

— „Mă iubeşti deci mai mult decât pe doamna de Blainville?” rosti doamna de Guiraud.

Dar Juliette refuză să continue atâta vreme cât bărbatul ei stătea acolo. Bărbaţii nu trebuiau să ştie. Atunci doctorul se arătă foarte amabil faţă de doamne; le complimentă şi le prezise un mare succes. Cu mănuşi negre, foarte corect cu chipul lui rasat, se întorcea de la vizitele sale. Sosind, o salutase simplu pe Hélène, cu un semn uşor din cap. Văzuse la Comedia Franceză o foarte mare actriţă în rolul doamnei de Léry şi-i arătă doamnei de Guiraud jocul de scenă al acesteia.

— În clipa în care Chavigny va cădea la picioarele dumitale, dumneata te apropii de cămin şi arunci punga în foc. Cu răceală, nu-i aşa? Fără mânie, ca o femeie care se joacă cu dragostea...

— Bine, bine, lasă-ne, repetă Juliette. Ştim şi noi toate astea...

Şi cum îl împinsese în sfârşit, pe uşa cabinetului, reluă mişcarea.

— „Ernestine, te ador!”

Înainte de a ieşi, Henri o salută pe Hélène, prin acelaşi semn din cap. Această trecere neaşteptată a bărbatului i se părea plină de ameninţări. Dar când Henri nu mai fu acolo, i se păru ridicol cu politeţea şi cu orbirea lui. Până şi el se ocupa de comedia asta imbecilă! N-avusese nici o flacără în privire văzând-o acolo. Atunci, întreaga casă îi deveni ostilă şi glacială. Era ca o prăbuşire, nimic n-o mai reţinea, căci îl detesta pe Henri tot atât cât şi pe Juliette. Apucase între degetele-i

crispate scrisoarea din fundul buzunarului. Bâlbâi, un „la revedere” şi plecă într-un soi de ameţeală, care făcea mobilele să-i joace pe dinaintea ochilor, în vreme ce-i ajungeau la ureche aceste cuvinte rostite de doamna de Guiraud:

— „Adio! Poate că astăzi mă urăşti, dar mâine vei nutri o anumită prietenie faţă de mine, şi crede-mă asta preţuieşte mai mult decât un capriciu!”

Pe trotuar, după ce Hélène închisese uşa, scoase cu un gest violent scrisoarea şi, maşinal, o strecură în cutie. Apoi rămase câteva secunde privind cu un aer stupid lama îngustă de aramă care căzuse la loc.

— S-a făcut, spuse ea cu vocea pe jumătate.

Revedea cele două camere tapetate cu creton roz, fotoliile, patul cel mare; în el, Malignon şi Juliette; dintr-odată, un perete se crăpa şi intra bărbatul; mai mult nu ştia şi nici n-o interesa. Dintr-o privire instinctivă, se uită dacă n-o văzuse cineva punând scrisoarea la cutie. Strada era goală. Dădu colţul şi se întoarse acasă.

— Ai fost cuminte, scumpa mea? spuse ea îmbrăţişând-o pe Jeanne.

Micuţa, aşezată pe acelaşi fotoliu, înălţă spre ea un obraz bosumflat. Fără să răspundă, îi aruncă braţele în jurul gâtului şi-o sărută, scoţând un oftat adânc. Fusese tare mâhnită.

La masă, Rosalie se miră:

— Doamna a avut mult de umblat...

— De ce? întrebă Hélène.

— Fiindcă doamna are o poftă de mâncare grozavă. E mult de când doamna n-a mai mâncat atât de bine...

Era adevărat, îi era foarte foame, o uşurare bruscă făcuse să-i fie foame. Simţea o pace şi-o mulţumire de nespus. După zguduirile din ultimele două zile, se făcuse în fiinţa ei o linişte deplină, membrele i se destinseseră, mlădioase ca după ieşirea din baie. Nu mai simţea decât o greutate pe undeva, un soi de povară vagă care-o copleşea.

Când intră în odaia ei, privirile i se îndreptară către pendula ale cărei ace arătau douăsprezece şi douăzeci şi cinci de minute. Întâlnirea Juliettei era la trei. Încă două ore şi jumătate. Făcu acest

calcul, mecanic. De altfel, nu mai avea nici o grabă, acele ceasului mergeau, nimeni, acum, nu le mai putea opri; şi ea lăsă lucrurile în voia lor. De multă vreme, o boneţică de copil, începută, zăcea pe măsuţă. O luă şi începu să coasă în faţa ferestrei. O mare tăcere făcea camera să adoarmă. Jeanne se aşezase în locul el obişnuit; dar rămăsese cu mâinile ostenite, atârnate.

— Mamă, spuse ea, nu pot să lucrez, nu mă amuză aşa ceva...

— Bine, scumpa mea, nu fă nimica... Iată, bagă-mi aţă în ac...

Atunci copila, tăcută, se îndeletnici cu această treabă. Tăia cu grijă firele de aţă, dar se căznea cam mult să nimerească urechile acului; mamă-sa

folosea unul câte unul acele pe care i le pregătea ea.

— Vezi, murmură ea, aşa merge mai repede... În seara asta cele şase boneţele ale mele vor fi gata.

Şi se întoarse ca să se uite la pendulă. Unu şi zece minute. Aproape încă două ore. Acum Juliette începuse probabil să se îmbrace. Henri primise scrisoarea. Oh! Cu siguranţă că se va duce. Indicaţiile erau precise, va găsi imediat casa. Dar aceste lucruri i se păreau încă foarte îndepărtate şi o lăsau rece. Cosea în puncte regulate, cu o îndemânare de lucrătoare. Minutele se scurgeau unul câte unul. Sună ora două. Ţârâitul soneriei o miră.

— Cine-o fi, măicuţă? întrebă

Jeanne care tresărise pe scaunul ei. Şi cum domnul Rambaud intră, ea zise: „Tu eşti? De ce suni atât de tare? M-ai speriat!”

Bietul om păru consternat. Avea într-adevăr, mâna cam grea.

— Nu-s politicoasă astăzi, mi-e rău, continuă copila, n-ar fi trebuit să mă sperii dintr-atâta...

Domnul Rambaud se nelinişti. Ce-avea micuţa? Nu se aşeză decât atunci când o zări pe Hélène făcându-i un semn pentru a-l înştiinţa că Jeanne era în „zilele ei negre”, cum spunea Rosalie. De obicei, el venea foarte rar în timpul zilei. Aşa că voi să-şi explice numaidecât scopul vizitei. Venise pentru un marsiliez, un lucrător bătrân care nu

mai găsea de lucru, din pricina vârstei sale înaintate şi care trăia împreună cu o nevastă paralitică într-o cămăruţă mare cât palma. Nici nu-ţi puteai închipui o asemenea mizerie. Chiar în dimineaţa aceea se dusese la ei ca să vadă cu ochii lui. O adevărată hrubă sub acoperiş, cu o fereastră prin ale cărei geamuri sparte intra ploaia; înăuntru, pe o saltea de paie, o femeie înfăşurată într-o cuvertură veche şi un om năucit, ghemuit pe jos, nemaiavând nici măcar puterea să mai dea cu mura pe podele.

— Oh! nenorociţii, nenorociţii..., repetă Hélène mişcată până la lacrimi.

Nu bătrânul lucrător era cel care-l neliniştea pe domnul Rambaud. L-ar lua la el, i-ar găsi chiar de lucru. Ci

nevastă-sa, acea paralitică pe care bărbatu-său nu cuteza s-o lase o clipă singură şi pe care trebuia s-o rostogolească întocmai ca pe un pachet; unde s-o pună, ce să facă cu ea?

— M-am gândit la dumneata continuă el, trebuie s-o ajuţi să intre de îndată într-un spital. M-aş fi dus direct la doctorul Deberle, dar m-am gândit că dumneata îl cunoşti mai bine, că ai mai multă influenţă... Dacă ar vrea să se ocupe de asta, treaba ar fi chiar mâine aranjată... Jeanne ascultase foarte palidă, tremurând, scuturată de un fior de milă. Îşi împreună mâinile murmurând:

— Oh, mamă, fii bună, fă să intre biata femeie la spital...

— Dar desigur, zise Hélène a cărei emoţie creştea. De îndată ce-i voi putea vorbi doctorului, se va ocupa el însuşi de demersurile necesare... Dă-mi numele şi adresa, domnule Rambaud.

Acesta îi scrise adresa şi i-o lăsă pe măsuţă. Apoi sculându-se, zise:

— E două şi treizeci şi cinci. Ai putea să-l găseşti pe doctor acasă.

Se sculase şi ea şi se uită la pendulă tresărind din tot trupul. Era într-adevăr două şi treizeci şi cinci şi acele mergeau. Se bâlbâi, spuse că doctorul trebuie să fi plecat să-şi facă vizitele la bolnavi. Ochii ei nu mai părăseau pendula. În vremea asta, domnul Rambaud, în picioare cu pălăria în mână, îşi reîncepu povestirea. Acei bieţi

oameni vânduseră tot, până şi soba. De când începuse iarna îşi petreceau zilele şi nopţile fără foc. La sfârşitul lui decembrie, au stat patru zile nemâncaţi. Hélène scoase o exclamaţie îndurerată. Acele arătau trei fără douăzeci, domnul Rambaud se mai foi încă două minute până să plece.

— Ei bine, contez pe dumneata, spuse el.

Şi aplecându-se ca s-o îmbrăţişeze pe Jeanne, zise: „Cu bine, scumpa mea”.

— Cu bine... Fii liniştit, mama nu va uita, îi aduc eu aminte.

Când Hélène se întoarse din anticameră, unde-l însoţise pe domnul Rambaud, acele arătau trei fără un sfert. Intr-un sfert de ceas, totul va fi terminat.

Nemişcată în faţa căminului, avu brusca viziune a scenei care urma să se petreacă: Juliette se afla acolo, Henri intra şi-o surprindea. Cunoştea odaia aceea, zărea cele mai mici amănunte cu o limpezime înfricoşătoare. Atunci, încă zguduită de povestea lamentabilă a domnului Rambaud, simţi un fior puternic care i se urca din mădulare în obraji. Un strigăt izbucni în ea. Era o infamie ceea ce făcuse, acea scrisoare, acel denunţ laş! Toate astea i se arătară dintr-odată într-o lumină orbitoare. Într-adevăr, săvârşise o ticăloşie cumplită, îşi reaminti gestul cu care aruncase scrisoarea la cutie, cu indiferenţa unei persoane care-ar fi văzut pe o alta făcând o faptă rea, fără să

aibă de gând să intervină.

Se trezea ca dintr-un vis. Ce se întâmplase? De ce stătea acolo urmărind acele acelui cadran? Mai trecuseră alte două minute.

— Mamă, spuse Jeanne, dacă ai vrea, am merge să-l vedem pe doctor împreună în astă-seară... M-aş mai plimba şi eu... Mă înăbuş mereu astăzi... Nu ştiu ce am...

Hélène n-auzea. Încă treisprezece minute. Nu putea totuşi lăsa să se întâmple o asemenea ticăloşie. Nu mai era în ea, în această trezire tumultoasă decât o voinţă furioasă de a împiedica acest lucru. Trebuia, altfel nu mai putea trăi. Şi nebună, alergă, în odaie.

— Ah! mă iei? strigă Jeanne

bucuroasă. Mergem să-l vedem de îndată pe doctor, nu-i aşa, măicuţă?

— Nu, nu, răspunse ea căutându-şi ghetele, aplecându-se ca să se uite sub pat.

Nu le găsea. Avu un gest de supremă nepăsare gândindu-se că putea ieşi cu pantofiorii de casă pe care-i avea în picioare. Acum, răscolea dulapul cu oglindă ca să-şi găsească şalul. Jeanne se apropiase, foarte calină.

— Atunci, nu te duci la doctor, măicuţă?

— Nu.

— Ia-mă totuşi cu tine... oh! ia-mă cu tine, mi-ai face atâta plăcere...

Dar ea îşi găsise, în sfârşit, şalul, şi îl aruncase pe umeri. Doamne! încă

douăsprezece minute, tocmai atât cât să alerge până acolo. Se va duce în acel loc, va face ceva, nu importă ce, va vedea ea pe drum...

— Măicuţă, ia-mă cu tine, repetă Jeanne, cu voce din ce în ce mai scăzută şi mai mişcătoare.

— Nu pot să te iau, spuse Hélène. Mă duc într-un loc unde copiii n-au ce căuta. Dă-mi pălăria...

Obrazul Jeannei pălise. Ochii i se întunecară, vocea îi deveni tăioasă, întrebă:

— Unde te duci?

Maică-sa nu răspunse, ocupată să-şi înnoade panglicile pălăriei. Copila continuă:

— Acum ieşi întotdeauna fără

mine... Ai ieşit şi ieri, ai ieşit şi astăzi şi acum iată că pleci din nou. Mie mi-e greu, mi-e frică aici, singură. Oh! am să mor dacă mă laşi... Auzi, am să mor, măicuţă...

Apoi, plângând, apucată de o criză de durere şi de furie, se agăţă de fusta Hélènei:

— Haide, lasă-mă, fii înţelegătoare, mă întorc repede, spuse mamă-sa.

— Nu, nu vreau, nu, nu vreau..., bâigui copila. Oh! Nu mă mai iubeşti, altfel m-ai lua... Oh! simt bine că-i iubeşti mai mult pe alţii... Ia-mă cu tine, ia-mă cu tine, sau rămân uite aici, pe jos, ai să mă găseşti stând pe pământ... Şi-şi înnoda braţele în jurul picioarelor mamă-sii, plângând în pliurile rochiei

sale, agăţându-se de ea, lăsându-se grea ca s-o împiedice să înainteze. Atunci Hélène se gândi că n-o să ajungă la vreme; şi, pierzându-şi cumpătul, o împinse pe Jeanne cât colo, strigând:

— Ce copil nesuferit! Asta e-o adevărată tiranie... Dacă plângi, ai să ai de-a face cu mine!

Şi ieşi, trântind uşa. Jeanne se dădu îndărăt, clătinându-se, până la fereastră, cu lacrimile curmate brusc, de această brutalitate, încremenită şi albă ca ceara. Îşi întinse mâinile către uşă strigând de două ori: „Mamă! Mamă!” Şi rămase acolo, pe scaunul ei, cu ochii măriţi cu chipul răvăşit de acel gând gelos că mamă-sa o înşela.

În stradă, Hélène se grăbi. Ploaia

încetase; doar nişte stropi mari picurând din streşini o udară pe umeri. Îşi făgăduise să se gândească ce-o să facă, atunci când va fi afară, să se oprească la vreun plan. Dar nu mai simţea decât nevoia să ajungă mai repede. Când sosi la pasajul des Eaux, şovăi o secundă. Scara fusese preschimbată în torent, pâraiele din strada Raynouard se revărsaseră şi o inundaseră. Între zidurile apropiate, de-a lungul scărilor, ţâşnea spuma, în timp ce pietrele pavajului luceau spălate de ploaie. O licărire de lumină palidă, căzând din cerul plumburiu, albea pavajul, între crengile negre ale copacilor. Îşi sumese puţin fusta şi coborî. Apa i se urcă până la glezne, pantofiorii ei mai-mai să

rămână prin băltoacele noroioase; auzea în juru-i, de-a lungul coborâşului, o şoaptă clară, aidoma murmurului pârâiaşelor care curg pe sub ierburi, în adâncul pădurilor.

Dintr-odată se pomeni pe scară, în faţa uşii. Rămase acolo, cu răsuflarea tăiată. Apoi îşi aduse aminte şi preferă să bată la uşa bucătăriei.

— Cum? Dumneavoastră sunteţi? spuse tuşa Fétu.

Nu mai avea vocea plângăcioasă. Ochii ei mici luceau în timp ce un râs de bătrână îngăduitoare îi încreţea micile zbârcituri ale obrazului. Nu se mai ruşina, bătu din palme, ascultându-i vorbele întretăiate. Hélène îi dădu douăzeci de franci.

— Domnul să vi-i dea înapoi! bâlbâi tuşa Fétu, din obişnuinţă. Fie cum doreşti, drăguţa mea!

IV

Răsturnat într-un fotoliu, întinzându-Şi picioarele în faţa focului care ardea, Malignon aştepta liniştit. Avusese rafinamentul să tragă draperiile la ferestre şi să aprindă lumânările. Prima odaie, în care se afla, era viu luminată de o lampă mică şi de două candelabre. În camera de alături, domnea dimpotrivă semiobscuritatea; doar lampa de cristal de sus, făcea aici un fel de amurg. Malignon îşi scoase ceasul.

— Ei, drace! murmură el, oare mă va face şi astăzi s-o aştept?

Şi căscă uşor. Aştepta de vreo oră, şi nu se amuza câtuşi de puţin. Totuşi, se sculă şi aruncă o privire prin odăi. Aranjamentul fotoliilor nu-i plăcu, împinse unul lângă sobă. Lumânările ardeau cu reflexe roz pe tapetul de creton, odaia se încălzea în tăcere, înăbuşită, în vreme ce afară, vântul sufla în rafale. Apoi vizită şi a doua încăpere şi gustă o satisfacţie plină de vanitate; i se părea foarte bine aşa, cu totul „şic”, capitonată cu un alcov, cu patul pierdut într-o umbră voluptuoasă. În clipa în care aranja mai bine dantelele unei perne, se auziră trei lovituri repezi. Era semnalul. „În sfârşit”, îşi spuse el cu aer triumfător. Alergă să deschidă. Juliette intră, cu voaleta lăsată, înfăşurată într-un

mantou de blană. În timp ce Malignon închidea uşurel uşa, ea rămase o clipă nemişcată, fără să-i poată vedea tulburarea care-i tăiase vorba. Dar mai înainte ca tânărul bărbat să fi avut timp s-o apuce de mână, ea îşi ridică voaleta şi-şi arătă chipul surâzător, puţin palid, foarte calm.

— Ai aprins lumânările, strigă ea. Credeam că dumitale nu-ţi plac lumânările aprinse în plină zi!

Malignon, care se pregătea s-o strângă în braţe, cu un gest pătimaş, la care se gândise dinainte, fu dezamăgit şi-i explică cum că ziua era prea urâtă, că ferestrele dădeau spre nişte locuri virane. De altfel, lui îi plăcea noaptea.

— Cu dumneata, nu ştii niciodată

cum s-o iei, reluă ea batjocoritoare. În primăvara trecută, la balul copiilor, dat la mine, mi-ai făcut o întreagă teorie: că eram ca într-un cavou, că ai crezut că ai intrat la un mort... În sfârşit, gusturile ţi s-au schimbat...

Juliette părea în vizită, afectând o siguranţă care-i îngroşa un pic vocea. Era singurul indiciu al tulburării ei. Pe moment, avu o uşoară contracţie a bărbiei, ca şi cum ar fi jenat-o ceva în gât. Dar ochii îi străluceau, gusta plăcerea imprudenţei sale. Acest lucru o schimba, se gândea la doamna de Chermette, care avea un amant. Dumnezeule! Ce ciudat era totul!

— Ia să vedem cum te-ai instalat..., reluă ea. Şi făcu înconjurul odăii. El o

urmă, gândindu-se că ar fi trebuit s-o îmbrăţişeze imediat; acum nu se mai putea, trebuia să aştepte. Totuşi, ea privea mobilele, examina pereţii, ridica ochii, se dădea îndărăt, vorbind întruna.

— Nu-mi place câtuşi de puţin cretonul dumitale. E aşa de comun... Unde-ai găsit acest roz groaznic? Iată un scaun care ar fi drăguţ, dacă lemnul n-ar fi atât de aurit... Şi nici un tablou, nici un bibelou; nimic decât lustra şi candelabrele astea ale dumitale lipsite de stil... Ah! într-adevăr, dragul meu, te sfătuiesc să nu încerci să-ţi mai baţi joc de pavilionul meu japonez...

Ea râdea, se răzbuna pe vechile lui atacuri, din pricina cărora îi păstrase tot timpul ranchiună.

— E grozav gustul dumitale, să vorbim despre el... Dar să ştii că ce am în pavilionul meu valorează mai mult decât tot mobilierul dumitale!... Un vânzător dintr-un magazin de noutăţi n-ar fi ales rozul ăsta... Ai visat să-ţi seduci cu el spălătoreasa?

Malignon, foarte vexat, nu răspunse nimic. Încercă s-o conducă în odaia de alături. Ea rămase în prag, spunând că nu intră în colţuri unde era atât de întuneric. De altfel, văzuse suficient, odaia preţuia cât şi salonul. Toate astea proveneau din mahalaua Saint-Antoine. Ceea ce-o înveselea cel mai mult era policandrul. Fu nemiloasă, reveni fără încetare la această lampă de proastă calitate, visul micilor lucrătoare care nu au mobila lor.

Găseai lămpi din astea în toate bazarurile pentru şapte franci şi cincizeci.

— L-am plătit nouăzeci de franci, sfârşi prin a striga Malignon, nerăbdător.

Atunci ea păru încântată de a-l fi făcut să se supere. El se linişti şi-o întrebă cu viclenie:

— Nu-ţi scoţi mantoul?

— Ba da, răspunse ea; e o căldură la dumneata... Ea cuteză să-şi scoată chiar şi pălăria pe care-o aruncă pe pat împreună cu blana. Când se întoarse, o găsi aşezată în faţa focului, privind încă în jurul ei. Redevenise serioasă; consimţi să se arate îngăduitoare.

— E foarte urât, dar totuşi nu-i chiar atât de rău! Cele două camere ar fi putut

să fie mult mai bine aranjate.

— Oh! pentru ceea ce vreau eu să fac..., lăsă el să-i scape, cu un gest de nepăsare.

Regretă imediat aceste vorbe stupide. Nu putea să fie mai grosolan, nici mai neîndemânatic. Ea îşi plecase capul, simţind cum i se pune un nod în gât. Timp de o clipă, uitase de ce se afla acolo. El voi să profite de încurcătura în care o pusese.

— Juliette, murmură el aplecându-se către ea. Printr-un gest ea îl făcu să se aşeze. La băi, la mare, la Trouville, Malignon, plictisit de vederea oceanului, avusese frumoasa idee să se amorezeze. De aproape trei ani o duceau într-o familiaritate gâlcevitoare. Într-o

seară îi luase mâna. Ea nu se supără, la început glumi. Apoi, cu capul ei sec, cu inima uşoară, îşi închipui că-l iubea. Până în ziua aceea, făcuse aproape tot ce făceau prietenele sale, în jurul ei; dar îi lipsea o pasiune; curiozitatea şi nevoia de a fi ca şi celelalte, o împinseseră la acest gest. Dacă, la început, tânărul s-ar fi arătat, grosolan, ea ar fi căzut în mod sigur. El avu însă îngâmfarea de a voi s-o înfrângă prin spiritul său, o lăsă să se obişnuiască cu jocul de cochetă pe care-l juca. Aşa că la prima lui violenţă, într-o noapte când priveau împreună marea, ca doi amanţi dintr-o operă comică, ea îl alungase, mirată, iritată de a-i strica acest flirt de care se amuza. La Paris, Malignon se jurase să fie mai

dibaci. Venise să reia idila într-o perioadă de plictiseală, la sfârşitul unei ierni obositoare, când plăcerile cunoscute, mesele, balurile, primele reprezentaţii începeau s-o obosească prin monotonia lor. Ideea unui apartament mobilat special, într-un cartier pierdut, misterul unei asemenea întâlniri, mireasma deocheată pe care-o degaja, o seduseseră. Asta i se părea original, trebuia să vadă totul. Avea, în străfundul fiinţei, un calm atât de deplin, încât nu fu câtuşi de puţin mai tulburată la Malignon decât la pictorii unde se ducea să ceară pânze pentru vânzările ei de binefacere.

— Juliette, Juliette, repetă tânărul bărbat, făcând apel la inflexiunile cele

mai mângâietoare ale vocii.

— Haide, să fim serioşi, spuse ea simplu.

Şi, luând un evantai chinezesc de pe cămin, continuă, cu foarte mare uşurinţă, ca şi cum s-ar fi găsit în propriul ei salon:

— Ştii că am repetat de dimineaţă... Mă tem chiar că n-am făcut o alegere fericită în persoana doamnei Bérthier. E o Mathilde plângăcioasă, insuportabilă... Acel monolog atât de frumos, când se adresează pungii sale: „Biată micuţă, te-am sărutat adineauri...”, ei bine, ea îl recită ca o fată de pension care a pregătit un compliment. Sunt foarte neliniştită...

— Şi doamna de Guiraud? întrebă el

apropiindu-şi scaunul şi luându-i mâna.

— Oh! ea e prefăcută... Am descoperit în ea o excelentă doamnă de Léry, care are ceva muşcător, vervă...

Îşi lăsă mâna în voia lui Malignon, iar acesta i-o săruta între două fraze, fără a părea că ea bagă de seamă.

„Dar, vezi, spuse ea, ceea ce e mai rău, e că nu eşti acolo. Mai întâi i-ai fi făcut observaţii doamnei Bérthier; apoi, e cu neputinţă s-o scoatem la capăt dacă nu vii niciodată.”

El izbuti să-şi treacă un braţ după mijlocul ei.

— Din moment ce ştiu rolul, murmură el.

— Da, asta-i foarte bine; numai că mai trebuie pusă la punct şi intrarea în

scenă... Nu eşti câtuşi de puţin drăguţ, fiindcă nu vrei să ne consacri trei sau patru dimineţi...

Juliette nu mai putu continua, căci Malignon o copleşi cu o ploaie de sărutări pe gât. Abia atunci băgă de seamă că el o ţinea în braţe şi-l împinse cât colo lovindu-l uşor cu evantaiul chinezesc pe care-l mai ţinea în mână. Sigur că se jurase să nu-l lase să meargă prea departe. Faţa ei albă roşi sub arzătorul reflex al focului, buzele i se subţiară într-o grimasă de femeie curioasă pe care senzaţiile o uimesc. Într-adevăr, nu era decât asta! Ar fi trebuit să vadă până la capăt; o cuprinse teama.

— Lasă-mă, bâlbâi ea surâzând cu

un aer stupid, iar o să mă supăr...

Dar el crezu c-o mişcase. Se gândea foarte rece: „Dac-o las să iasă de aici aşa cum a intrat, e pierdută pentru mine”. Vorbele erau inutile, el îi luă din nou mâinile, voi să ajungă din nou la umeri. O clipă ea păru că se lasă în voia lui. N-avea decât să închidă ochii, ştia ce urmează. Dorinţa o copleşi şi o analiză în sinea sa cu o mare luciditate. Totuşi i se păru că cineva îi strigă: „Nu!” Ea însăşi era cea care strigase, înainte chiar de a-şi fi răspuns.

— Nu, nu, repetă ea. Lasă-mă, îmi faci rău... nu vreau, nu vreau...

Cum el nu spunea nimic, împingând-o spre odaia de culcare, ea se desprinse cu violenţă. Se supunea

unor mişcări ciudate, dincolo de dorinţele ei; era întărâtată împotriva ei însăşi cât şi împotriva lui. În tulburarea ei, îi scăpau cuvinte întretăiate. Ah! fireşte, bine o mai răsplătea pentru încrederea ei! Ce nădăjduia, dând dovadă de această brutalitate? Îl făcu laş. Niciodată în viaţă, nu-l va mai revedea. Dar el o lăsă să vorbească întruna, ca să se zăpăcească, o urmări cu un râs răutăcios şi prostesc. Ea sfârşi prin a se bâlbâi, refugiindu-se după un fotoliu, convinsă dintr-odată, înţelegând că-i aparţinea, fără ca el să fi întins încă mâinile s-o ia. Fu una din cele mai neplăcute clipe din viaţa ei.

Stăteau acolo, faţă în faţă, cu obrazul schimbat, când se auzi un zgomot. La

început nu pricepură despre ce e vorba. Uşa se întredeschise, paşi străbăteau odaia, în vreme ce un glas le striga:

— Salvaţi-vă... salvaţi-vă... Veţi fi surprinşi...

Era Hélène. Amândoi, uluiţi, o priveau. Mirarea lor era atât de mare, încât uitară încurcătura situaţiei în care se aflau. Juliette n-avu nici măcar o mişcare de ruşine.

— Salvaţi-vă, repetă Hélène. Bărbatul dumitale va fi aici în două minute.

— Soţul meu! bâigui tânăra femeie, soţul meu... De ce? Pentru ce?

Se prostise. Totul se încâlcise în capul ei. I se părea ceva cu totul ieşit din comun ca Hélène să se afle acolo şi

să-i vorbească despre bărbatul ei.

Dar aceasta avu un gest de mânie.

— Ah! Dacă-ţi închipui că am timp să-ţi dau explicaţii... O să vină... Eu v-am anunţat... Plecaţi repede, plecaţi amândoi...

Atunci Juliette fu cuprinsă de o agitaţie extraordinară. Alerga prin odăi, răscolită, lăsând să-i scape vorbe fără şir:

— Ah! Doamne! Ah! Doamne! îţi mulţumesc... Unde mi-e mantoul? Ce idioţenie, camera asta întunecată... Dă-mi mantoul, adu o lumânare să-mi găsesc mantoul... Draga mea, nu mi-o lua în nume de rău dacă nu-ţi mulţumesc... Nu nimeresc mânecile... nu, nu mai ştiu, nu mai pot...

Frica o paralizase. Trebui ca Hélène s-o ajute să-şi îmbrace mantoul. Îşi puse pălăria strâmb, nu-şi mai înnodă panglicile. Dar ghinionul fu că-şi pierdu un minut întreg ca să-şi caute voaleta care căzuse după pat... Bâiguia, rătăcind cu mâinile tremurătoare, în neştire, pipăindu-se să vadă dacă n-a uitat cumva ceva compromiţător...

— Ce lecţie... Ce lecţie... Ah! S-a sfârşit, s-a sfârşit totul...

Malignon, foarte palid, avea o mutră de prostănac. Tropăia încoace şi încolo, simţindu-se detestat şi ridicol. Singura reflecţie clară pe care era în stare s-o facă, fu că, hotărât, n-avea noroc. Nu-i venea pe buze decât această biată întrebare:

— Credeţi, aşadar, că trebuie să plec şi eu?

Şi cum nu i se răspundea, îşi luă bastonul, continuând să vorbească pentru a da impresia de nepăsare. Aveau destul timp. Bine că mai există o scară, o scăriţă de serviciu părăsită, dar pe unde totuşi se putea trece. Trăsura doamnei Deberle rămăsese în faţa uşii; îi va duce pe amândoi pe chei. Şi el repeta:

— Aşa că linişteşte-te... Totul se va aranja cum nu se poate mai bine... Iată, pe aici e drumul...

Deschise o uşă, se zări şirul celor trei odăiţe, negre şi dărăpănate, lăsate în toată murdăria lor. O răbufnire de aer umed pătrunse în cameră. Juliette, înainte de a o porni prin mizeria aceasta,

avu o ultimă revoltă, întrebându-se cu voce tare:

— Cum de-am putut veni aici? Ce ticăloşie! Niciodată nu mi-o voi ierta!

— Grăbiţi-vă, spuse Hélène, la fel de neliniştită ca şi ea.

O împinse pe uşă. Atunci, tânăra femeie se aruncă de gâtul ei plângând. Era reacţia nervoasă. O cuprindea ruşinea: ar fi voit să se apere, să explice de ce fusese găsită la acest bărbat. Apoi, dintr-o mişcare instinctivă, îşi sumese fustele, ca şi cum ar fi avut de trecut un pârâu. Malignon, care trecuse primul, dădea la o parte, cu vârful ghetei, molozul ce acoperea scara de serviciu. Uşile se închiseră la loc.

În vremea asta, Hélène rămase în

picioare, în mijlocul salonului. Ascultă. În jurul ei se făcuse tăcere, o mare tăcere, caldă şi închisă, pe care o tulbura numai scânteierea butucilor transformaţi în jăratic. Urechile îi ţiuiau, nu mai auzea nimic. Dar, după o vreme care i se păru interminabilă, auzi un neaşteptat huruit de trăsură. Era trăsura Juliettei care pleca. Atunci oftă, avu, în sinea ei, un gest mut de mulţumire. Gândul că nu va simţi veşnica remuşcare de a fi procedat într-un mod josnic, o umplea de un sentiment plin de dulceaţă şi de vagă recunoştinţă. Se simţea uşurată, foarte înduioşată, dar dintr-odată atât de slabă, după criza atroce din care ieşise, încât nu mai avu puterea să plece şi ea de acolo. În fond,

se gândea că Henri avea să vină şi că trebuia totuşi să găsească pe cineva acolo. Cineva bătu la uşă şi ea deschise repede.

Mai întâi, fu o mare surpriză. Henri intră, preocupat de acea scrisoare fără semnătură pe care o primise, obrazul îi era palid şi plin de nesiguranţă. Dar când o zări, scoase un strigăt:

— Dumneata! Dumnezeule! Dumneata erai!

Era, în strigătul acesta, mai multă stupoare decât bucurie. Nu punea temei pe această întâlnire dată cu atâta îndrăzneală. Apoi, toate dorinţele sale de bărbat se treziră la o atât de neprevăzută dăruire, în taina voluptuoasă a acelei ascunzători.

— Mă iubeşti, mă iubeşti, bâlbâi el. În sfârşit, iată-te; şi eu care nu înţelesesem...

Îşi desfăcu braţele, voi s-o cuprindă. Hélène zâmbise la intrarea lui. Acum, dădea înapoi, foarte palidă, Fără îndoială, ea îl aşteptase, îşi spusese că vor discuta împreună o clipă, că va inventa vreo poveste oarecare. Şi brusc, i se arăta adevărata situaţie. Henri credea că e vorba de o întâlnire. Ea niciodată nu voise aşa ceva. Se revoltă.

— Henri, te rog... Lasă-mă...

Dar el îi apucase pumnii, o atrăgea încetişor spre sine încercând să-i frângă rezistenţa printr-un sărut. Dragostea crescută în el, luni de zile, adormită mai târziu, prin ruptura intimităţii zilnice,

izbucnea cu atât mai violentă cu cât începuse s-o uite pe Hélène. Tot sângele din inimă i se urcase în obraji; ea se zbătu văzând acea faţă aprinsă pe care o recunoştea şi care-o speria. Mai văzuse încă de două ori aceste priviri nebune...

— Lasă-mă, mă sperii. Ţi-o jur că te înşeli...

Atunci el păru din nou surprins.

— Nu mi-ai scris dumneata? întrebă el.

Ea şovăi o secundă. Ce să-i spună, ce să răspundă?

— Da, murmură în sfârşit.

Nu putea totuşi s-o trădeze pe Juliette după ce-o salvase. Simţea cum alunecă ea însăşi în prăpastie. Henri examina acum cele două camere,

mirându-se de iluminatul şi de împodobirea lor. Îndrăzni s-o întrebe:

— Eşti aici la dumneata acasă?

Şi cum ea tăcea, el zise: „Scrisoarea dumitale m-a tulburat mult. Hélène, îmi ascunzi ceva. Fie-ţi milă, linişteşte-mă...”

Ea nu-l asculta, se gândea că avea toată dreptatea să creadă că era vorba de o întâlnire. Ce-ar fi făcut altfel acolo, de ce l-ar fi aşteptat? Nu putea scorni nici o poveste. Şi nici măcar nu mai era sigură dacă nu-i dăduse acea întâlnire. O învălui o strângere de inimă în care i se părea că dispare încet. El stărui şi mai mult. O întrebă, de foarte aproape, cu buzele lui pe ale ei, ca să-i smulgă adevărul.

— Mă aşteptai, mă aşteptai?

Atunci, lăsându-se în voia lui, fără putere, cuprinsă de acea oboseală şi de acea ameţeală plăcută care-o zdrobea, consimţi să spună ceea ce spunea el, să voiască ceea ce voia el.

— Te aşteptam, Henri...

Gurile li se apropiară din nou.

— Atunci, pentru ce scrisoarea asta? Te găsesc aici... Unde ne aflăm?

— Nu mă întreba, nu încerca niciodată să afli... Trebuie să-mi juri acest lucru... Sunt eu, sunt lângă dumneata, vezi bine... Ce vrei mai mult?

— Mă iubeşti?

— Da, te iubesc.

— Eşti a mea, Hélène, în întregime a mea?

— Da, în întregime.

Cum erau cu buzele apropiate, se sărutară. Hélène uitase tot, se supunea unei forţe mai tari ca ea. Lucrul i se părea acum firesc şi necesar. Se făcuse în ea un fel de linişte, nu-i mai veneau în minte decât senzaţii şi amintiri din tinereţe. Într-o zi de iarnă asemănătoare, când era fată tânără, în strada Petites-Maries, simţise că moare într-o cămăruţă ca asta, fără aer, în faţa unui foc zdravăn de cărbuni aprinşi pentru călcat. În altă zi, vara, ferestrele erau deschise şi un piţigoi rătăcit în uliţa întunecată, dăduse o raită prin camera ei. De ce se gândea la moartea ei, de ce vedea acea pasăre zburând? Se simţea plină de melancolie în slăbiciunea atât

de plăcută a întregii sale fiinţe.

— Dar eşti udă, murmură Henri. Deci ai venit pe jos...

Îşi coborâse vocea ca s-o poată tutui, îi vorbea la ureche, ca şi cum s-ar fi putut să-l audă careva. Acum, când ea i se dăruia, dorinţele lui tremurau în faţa ei, o înconjura cu o dezmierdare pătimaşă şi timidă, nemaicutezând, întârziind ceasul. Îl cuprinse o grijă de frate pentru sănătatea ei, simţea nevoia să se ocupe de dânsa, de ceva intim, de un fleac oarecare...

— Ai picioarele ude, o să te îmbolnăveşti, repetă el. Dumnezeule! Ce fel de judecată mai e şi, asta, să alergi astfel pe străzi, cu asemenea pantofi?

O sili să se aşeze în faţa focului. Ea

surâdea fără să se sperie, întinzându-i picioarele ca s-o descalţe. Pantofiorii ei de casă, plesniţi în smârcurile pasajului des Eaux, erau grei ca nişte bureţi. El îi scoase şi-i puse alături, lângă sobă. Ciorapii erau şi ei uzi, pătaţi de noroi până la glezne. Atunci, fără ca ea să roşească, el, cu un gest supărat şi plin de duioşie în bruscheţea sa, i-i scoase din picioare, zicând:

— Uite-aşa se răceşte... încălzeşte-te...

Şi împinse spre ea un taburet. Cele două picioare de zăpadă, aşezate în faţa flăcării, căpătară un reflex trandafiriu. În fund, camera cu patul ei mare rămânea în profundă nemişcare, veioza se stinsese, una dintre draperii, desprinsă din şnurul

ei, ascundea pe jumătate uşa. În salonaş, lumânările care ardeau cu flacără foarte mare, împrăştiau un miros cald de sfârşit de seară. Uneori se auzea de afară rostogolirea unui puhoi de ploaie, un zgomot surd în marea tăcere.

— Da, e adevărat, mi-e frig, murmură ea, cuprinsă de un fior, cu toată căldura mare din cameră.

Picioarele-i de zăpadă erau îngheţate. Atunci, el voi să i le cuprindă cu palmele. Mâinile îi erau fierbinţi, i le va încălzi numaidecât...

— Simţi ce calde sunt? întrebă el. Picioarele tale sunt atât de mici încât mâinile mele le acoperă cu totul. Le strânse între degetele lui înfrigurate. Numai vârfurile trandafirii rămâneau

afară. El îşi desfăcu mâinile, îi privi câteva secunde picioarele atât de fine, atât de delicate, cu degetul mare puţin depărtat. Tentaţia fu prea puternică, i le sărută. Apoi, cum ea tresări:

— Nu, nu, încălzeşte-te... Când o să-ţi fie cald...

Pierduseră amândoi conştiinţa vremii şi a locurilor.

Încercau vaga senzaţie de a se afla într-o lungă noapte de iarnă. Acele lumânări care erau pe sfârşite în căldura somnolentă a odăii, îi făceau să-şi închipuie că vegheaseră ceasuri în şir. Dar nu mai ştiau unde. În jurul lor se întindea un pustiu; nici un zgomot, nici o voce omenească, impresia unei mări negre peste care sufla o vijelie. Erau în

afara lumii, la mii de leghe de pământ. Şi această uitare a legăturilor care-i uneau cu fiinţe şi lucruri era atât de absolută, încât li se păru că se născuseră acolo, chiar în aceeaşi clipă, şi că trebuiau să moară acolo, de îndată, când se vor lua în braţe unul pe celălalt.

Nici cuvinte nu mai găseau. Cuvintele nu mai puteau să le redea sentimentele. Poate că se cunoscuseră aiurea, dar această veche întâlnire nu mai avea importanţă. Singură clipa prezentă exista, şi ei o trăiau îndelung, nevorbind despre dragostea lor, obişnuiţi unul cu celălalt, ca după zece ani de căsnicie.

— Ţi-e cald?

— Oh, da, mulţumesc.

O nelinişte o făcu să se aplece. Murmură: „Nu mi se vor mai usca pantofii niciodată”. El o linişti, luă pantofii, şi-i sprijini cu cleştele în faţa focului, spunându-i încet:

— Acum se vor usca, te asigur.

El se întoarse, îi mai sărută o dată gleznele, apoi urcă mai sus... Jarul care umplea vatra, îi dogorea pe amândoi. Ea nu simţi nici o revoltă în faţa acelor mâini care o pipăiau, pe care dorinţa le făcea să rătăcească peste tot. În dispariţia a tot ceea ce-i înconjura şi a ceea ce era ea însăşi, mai rămânea doar amintirea tinereţii sale, o odaie în care se făcuse atât de cald, un cuptor mare cu fiare de călcat, către care se apleca; şi-şi amintea că mai trăise o uitare de

sine asemănătoare, că starea aceea nu era mai plăcută, că sărutările cu care-o acoperea Henri, nu-i provocau o moarte lentă mai voluptuoasă. Când el o cuprinse în braţe ca s-o ducă în odaia de alături, ea avu o ultimă nelinişte. I se păru că strigase cineva, i se păru că uitase pe cineva plângând în întuneric. Dar nu fusese decât o părere, se uită de jur împrejurul camerei şi nu văzu pe nimeni. Odaia îi era necunoscută, nici un obiect nu-i spunea nimic. O trâmbă de ploaie mai violentă căzu cu un zgomot prelungit. Atunci, cuprinsă parcă de nevoia de a dormi, se ghemui la umărul lui Henri şi se lăsă dusă. În urma lor, scăpă din şnurul ei şi cealaltă draperie a uşii.

Când Hélène se întoarse, cu picioarele goale, să-şi caute pantofii, în faţa focului care se stingea, se gândi că niciodată nu se iubiseră mai puţin ca în ziua aceea.

V

Cu ochii la uŞă, Jeanne rămăsese profund îndurerată de plecarea neaşteptată a mamei sale.

Întoarse capul, camera era goală şi tăcută; dar mai auzea încă paşii grăbiţi care se îndepărtau, foşnetul fustei, uşa de pe palier închisă cu violenţă. Apoi, nu se mai auzi nimic. Era singură.

Singură, singură. Pe pat, capotul mamei sale, aruncat la întâmplare, atârna, cu fusta răsucită, cu o mânecă drept căpătâi, în atitudinea ciudată a unei persoane care ar fi căzut acolo, în hohote de plâns, şi ca golită de o imensă

durere,

Albiturile erau vraişte. O basma neagră punea pe podea o pată de doliu. Se afla singură, în mijlocul dezordinii pe care o făceau scaunele răsturnate, măsuţa împinsă în faţa dulapului cu oglindă; simţea cum o îneacă lacrimile privind capotul din care maică-sa lipsea, întins într-o slăbiciune de moarte. Îşi împreună mâinile şi o strigă pentru ultima oară; „Mamă! Mamă!” Dar tapetele de catifea albastră înăbuşeau orice zgomot. Se sfârşise, era singură.

Atunci, timpul începu să se scurgă. Pendula bătu ora trei. O zi posomorâtă şi întunecoasă intra prin ferestre. Norii de culoarea funinginii treceau întunecând şi mai mult cerul. Prin geamurile acoperite

de un abur uşor se zărea un Paris ceţos dispărut într-o boare de apă, cu depărtările pierdute în fumuri mari. Oraşul nu mai era acolo ca să-i ţină tovărăşie copilei ca în acele după-amieze senine când i se părea că, aplecându-se puţin, va atinge străzile cu mâna.

Ce putea să facă? Braţele sale mici, deznădăjduite, i se strânseră la piept. Părăsirea i se părea neagră, fără de margini, de o nedreptate şi de o răutate care o înfuriau. Nu văzuse niciodată ceva mai urât, se gândi că totul va pieri, că nimic nu va mai reveni vreodată. Apoi, îşi zări, alături, în fotoliu, păpuşa aşezată cu spatele pe pernă, cu picioarele întinse, privind-o întocmai ca

o fiinţă vie. Nu era păpuşa mecanică, ci o păpuşă mare, cu un cap de carton, cu părul frizat, cu ochi de email, a cărei privire fixă o tulbura uneori; de doi ani de când o tot dezbrăca şi o îmbrăca, chipul i se julise la bărbie şi pe obraji, membrele din piele roz, pline cu tărâţe, deveniseră slăbănoage, căpătaseră o moliciune deşelată ca a unor rufe vechi. Pentru un moment, păpuşa era în toaletă de noapte, îmbrăcată doar într-o cămaşă, cu braţele dislocate, unul în sus, altul în jos. Atunci Jeanne, văzând că era cineva cu ea, se simţi o clipă mai puţin nefericită. O luă în braţe o strânse cu putere şi-i vorbi: ea era cea mai cuminte, avea inimă bună, nu ieşea niciodată şi n-o lăsa singură. Ea era

comoara, pisicuţa, inimioara ei. Fremătând toată, străduindu-se să nu mai plângă, o acoperi cu sărutări.

Această dorinţă de mângâieri o linişti puţin, păpuşa recăzu din nou pe braţul ei ca o zdreanţă. Se sculă şi se uită afară cu fruntea sprijinită de geam. Ploaia încetase, norii ultimei averse de ploaie, mânaţi de un vânt brusc, se rostogoleau la orizont către înălţimile lui Pére-Lachaise, pe care le înecau nişte umbre cenuşii; pe fundalul acesta de furtună, luminat de o lumină uniformă, Parisul căpătase o măreţie singuratică şi tristă. Părea fără oameni, aidoma acelor oraşe din coşmaruri pe care le zăreşti într-o oglindă. Sigur că nu era deloc plăcut. În chip vag, Jeanne se gândi la

fiinţele pe care le iubise de când se ivise pe lume. Cel mai bun şi mai vechi prieten al ei, la Marsilia, era un motan mare, roşu, care atârna tare greu; îl apuca pe sub burtă, strângându-l cu braţele sale mici şi-l ducea aşa, de la un scaun la altul, fără ca motanul să se înfurie; apoi dispăruse, era întâiul necaz de care-şi aducea aminte. Pe urmă avusese o vrabie, dar murise, o ridicase într-o dimineaţă de jos, din colivie; deci, două la mână. Nu mai puse la socoteală jucăriile care se spărgeau, ca să-i pricinuiască necazuri, tot soiul de nedreptăţi din pricina cărora suferea mult, pentru că era prea proastă. O păpuşă mai ales, nu mai mare decât palma, o deznădăjduise, fiindcă-i

spărsese capul; o iubise până într-atât, încât o îngropase pe ascuns, într-un colţ al curţii; mai târziu, cuprinsă de dorinţa de a o vedea, dezgropând-o, se îmbolnăvise de spaimă, regăsind-o atât de neagră şi de urâtă. Întotdeauna ceilalţi erau primii care încetau s-o iubească, îşi răreau vizitele, plecau; vina era a lor. Dar pentru ce? Ea una, nu se schimba. Când îi iubea pe oameni, apoi asta ţinea toată viaţa. Nu înţelegea părăsirea. Acesta era un lucru enorm, monstruos, care nu putea intra în inima ei mică, fără s-o facă să se revolte. O apuca un fior la gândurile confuze, deşteptate încet în mintea ei. O părăseau unul câte unul, fiecare se ducea în drumul lui, nu se mai vedeau, nu se mai

iubeau. Şi cu ochii aţintiţi asupra Parisului imens şi melancolic, rămânea complet rece, în faţa a ceea ce pasiunea ei, a unei fetiţe de doisprezece ani, ghicea din cruzimile vieţii.

Totuşi răsuflarea ei întuneca şi mai mult geamul. Şterse cu mâna ceaţa care-o împiedica să vadă afară. În depărtare, nişte monumente spălate de ploaie aveau sclipirea unor oglinzi întunecate. Şiruri de case, curate şi limpezi, cu faţadele lor şterse, în mijlocul acoperişurilor, păreau nişte rufe întinse, rufărie uriaşă, uscându-se deasupra pajiştilor cu iarbă roşiatică. Lumina se limpezea, coada norului ce acoperea încă oraşul cu o ceaţă, lăsa să răzbească strălucirea lăptoasă a

soarelui; se simţea o veselie şovăielnică pe deasupra cartierelor în anumite colţuri în care cerul se pregătea să râdă. Jeanne privi în jos, pe chei şi la poalele Trocadéro-ului: viaţa străzilor reîncepea, după acea ploaie aprigă, care căzuse în averse. Trăsurile îşi reluau hurducăturile încetinite, în timp ce omnibuzele, în tăcerea şoselelor încă pustii, treceau cu o îndoită sonoritate. Umbrelele se închideau, trecătorii adăpostiţi pe sub copaci se încumetau să treacă de pe un trotuar pe celălalt, printre băltoacele care începură să se scurgă ca nişte pâraie. O interesau mai ales o doamnă şi o fetiţă, foarte bine îmbrăcate, pe care le vedea stând în picioare sub cortul unei negustoresc de

jucării, aproape de pod. Se refugiaseră, fără îndoială, acolo, surprinse de ploaie. Micuţa răvăşise prăvălia şi-o necăjise pe doamnă ca să-i ia un cerc; acum plecau amândouă; copila, care alerga veselă şi slobodă, îşi împingea cercul pe trotuar. Atunci Jeanne deveni iarăşi foarte tristă, păpuşa i se păru îngrozitoare. Ceea ce voia acum era un cerc, voia să se afle acolo, jos, şi să alerge, în timp ce mamă-sa ar fi mers cu paşi mărunţi în spatele ei, strigându-i să nu se ducă prea departe. Totul se înceţoşa. Ştergea mereu geamul. N-avea voie să deschidă fereastra. Dar se simţea plină de revoltă, putea cel puţin să privească afară dacă n-o luase cu ea. Deschise geamul, se sprijini în coate, ca

o persoană mare, ca mamă-sa când se aşeza acolo şi nu-i mai vorbea.

Aerul era plăcut, plin de umezeală. O umbră, care începu să se întindă puţin câte puţin la orizont, o făcu să ridice capul. Avea deasupră-i senzaţia unei păsări uriaşe, cu aripile întinse. La început nu văzu nimic, cerul rămânea senin; dar o pată întunecată se arătă la colţul acoperişului, se revărsă, năpădi cerul. Era un nou vârtej iscat de un cumplit vânt din est. Lumina se întunecase repede, oraşul deveni negru într-o licărire palidă care dădea faţadelor o culoare de rugină veche. Aproape imediat căzu şi ploaia. Şoselele fură măturate. Umbrelele fură întoarse pe dos, drumeţii fugind în toate

părţile, dispărură ca nişte paie. O doamnă bătrână îşi ţinea cu amândouă mâinile fustele, în timp ce potopul se abătu peste pălăria ei ca într-un jgheab. Şi ploaia se întindea, puteai urmări zborul norului după goana furioasă a apei către Paris; năvala picăturilor mari o luase de-a lungul aleilor de pe chei, într-un galop de cal nărăvaş, stârnind praful, al cărui mic nor alb se învârtejea la suprafaţa pământului cu o viteză prodigioasă; coborî pe Champs-Elysées, se năpusti în lungile străzi drepte ale foburgului Saint-Germain, umplând dintr-un salt întinderile largi, pieţele goale, răscrucile pustii. În câteva clipe, în dosul acelei urzeli din ce în ce mai dese, oraşul se şterse, păru că se

scufundă. Fu ca un fel de perdea trasă oblic din vastul cer către pământ. Aburii se înălţau, plescăiala imensă avea un zgomot asurzitor, de fierării vechi urnite din loc.

Jeanne, năucită de zgomot se trase înapoi. I se păru că un zid ceţos se ridicase în faţă-i. Dar ei îi plăcea ploaia, se sprijini din nou în coate, îşi întinse braţele ca să simtă marile picături reci zdrobindu-se de mâinile ei. Asta o amuză, se udă până la coate. Pe păpuşă o durea probabil capul, ca şi pe ea. Aşa c-o aşeză călare pe drugul de la fereastră, cu spatele spre perete. Şi văzând cum o împroşcau picăturile, se gândi că-i face bine. Păpuşa, foarte ţeapănă, cu veşnicul surâs al dinţilor ei

mici, avea un umăr ud leoarcă ce şiroia de apă, în vreme ce răbufnirile vântului îi ridicau cămaşa. Bietul ei trup, golit de tărâţe, dârdâia.

De ce n-o luase mamă-sa cu ea?

Jeanne simţea în apa asta care-i cădea în palme, o nouă ispită de a se afla afară. Trebuia să fie tare bine în stradă. O revedea, dincolo de vălul de apă, pe fetiţa care împingea cercul pe trotuar. Era adevărat, fetiţa ieşise cu mamă-sa. Păreau grozav de mulţumite amândouă. Asta dovedea că mamele îşi puteau lua fetiţele chiar când ploua afară. Numai că trebuia să şi vrei aşa ceva... De ce oare nu voise mamă-sa s-o ia cu ea? Atunci se gândi din nou la pisica ei roşcată care se dusese cu

coada bârzoi peste casele din faţă, apoi la acea mică lighioană de vrabie, pe care încercaseră s-o dea pisicii s-o mănânce, după ce murise. Aceste povestiri îi veneau mereu în minte, nu era destul de iubită. Oh! ar fi fost gata în două minute; în zilele când dorea să iasă se îmbrăca repede; ghetele pe care i le încheia Rosalie, paltonul, pălăria şi gata. Maică-sa ar fi putut s-o aştepte două minute. Când cobora la prietenii ei, nu dădea astfel peste cap lucrurile. Când se ducea la Bois de Boulogne, se plimba încetişor, o ţinea de mână, se oprea cu ea la fiecare prăvălie din strada Passy. Şi Jeanne se frământa în zadar, nu ghicea unde se dusese mamă-sa, sprâncenele ei negre se încruntau, trăsăturile ei atât de

delicate căpătau acea asprime geloasă care-i dădeau o înfăţişare palidă, de fată bătrână, răutăcioasă. Simţea în chip nelămurit că mamă-sa era într-un loc unde copiii n-aveau ce căuta. N-a luat-o cu ea pentru că-i ascunde ceva. La aceste gânduri, inima i se strânse copleşită de o tristeţe de nespus, îi era rău.

Ploaia devenise mai fină, perdeaua care învăluia Parisul se făcuse mai transparentă. Domul Invalizilor reapăru primul, uşor şi tremurător în vibraţia lucitoare a ploii. Apoi, din valul care se retrăgea, se iviră cartierele, oraşul cu acoperişurile şiroind de apă părea că iese dintr-un potop, în vreme ce fluvii umpleau încă străzile de un fel de abur.

Dar dintr-odată, o flacără ţâşni, o rază căzu în mijlocul undelor. Atunci, timp de o secundă, fu ca un surâs printre lacrimi. Nu mai ploua în cartierul Champs-Elysées, ploaia bătea în malul stâng, peste La Cité şi foburgurile îndepărtate; vedeai picăturile curgând ca nişte dâre de oţel subţiri şi puternice în lumina soarelui. Spre dreapta, se aprinsese un curcubeu. Pe măsură ce raza se lărgea, dungi roz şi albastre zugrăveau orizontul cu o înzorzonare de acuarelă. Fu ca o învăpăiere, ca o cădere de zăpadă de aur peste un orăşel de cristal. Apoi raza se stinse, un nor se rostogoli, surâsul se înecă în lacrimi. Parisul se scutura de apă cu un lung zvon de suspine, sub cerul de culoarea

plumbului. Jeanne, cu mânecile ude, avu un acces de tuse. Dar nu simţi frigul care-o pătrundea, preocupată de gândul că mamă-sa coborâse în oraş. Sfârşise prin a cunoaşte trei monumente: Domul Invalizilor, Panthéonul şi Turnul Saint-Jacques; le repeta numele, le arăta cu degetul, fără să-şi poată închipui cum ar putea să fie când le priveai de aproape. Fără îndoială că maică-sa se afla acolo, jos, şi-şi închipui că era la Panthéon, pentru că acesta o uimea cel mai mult, uriaş cum era şi înfipt în văzduh ca un panaş al oraşului. Parisul rămânea pentru Jeanne acel loc unde copiii nu se duc. Nu erau luaţi niciodată acolo. Ar fi vrut să ştie ca să-şi poată spune liniştită: „Mama e acolo, face

cutare lucru”. Dar oraşul i se părea prea vast, nu puteai regăsi pe nimeni acolo. Privirile îi săreau de la un capăt la celălalt al câmpiei. Oare să fie în acea grămadă de case, la stânga, pe colină? Sau poate mai aproape, sub copacii aceia mari ale căror crengi goale semănau cu nişte legături de vreascuri uscate pentru foc? Dac-ar fi putut să ridice acoperişurile! Ce să fie oare monumentul acela atât de negru? Şi strada aceea pe care alerga ceva aşa de mare? Şi întreg acel cartier de care-i era frică? Nu mai distingea limpede; lucrul acela care se mişca însă era tare urât, fetiţele nu trebuiau să se uite la el. Tot soiul de presupuneri vagi, care-o făceau să-i vină să plângă, îi tulburau inocenţa

copilărească. Necunoscutul Parisului, cu fumăria lui, cu zgomotul continuu, viaţa lui puternică, ajungeau până la ea, pe timpul acesta ce se domolea, de dezgheţ; o miasmă de sărăcie, de murdărie şi de crimă, care-i ameţea capu-i tânăr, ca şi cum s-ar fi aplecat deasupra unuia din acele puţuri împuţite, exalând otrava mocirlei lor nevăzute. Domul Invalizilor, Panthéonul, turnul Saint-Jacques, le spunea pe nume, le număra; mai mult nu mai ştia, rămânea speriată şi ruşinată, cu ideea încăpăţânată că mamă-sa se afla în acele locuri urâte, undeva, departe, unde ea nu putea ghici…

Jeanne se întoarse brusc. Ar fi jurat că merge cineva prin cameră; ba chiar că o mână uşoară îi atinsese umărul. Dar

camera era goală, în dezordinea greoaie în care o lăsase Hélène; capotul plângea mereu, întins, mototolit, pe capătul patului. Atunci Jeanne, albă toată, făcu dintr-o privire înconjurul odăii şi inima i se zdrobi. Era singură, singură, Dumnezeule! Mamă-sa plecând, o împinsese cât colo, mai s-o trântească. Într-o nelinişte chinuitoare, îşi aminti de lucrul acesta, durerea acestei grosolănii o simţea în pumni şi în umeri. De ce-o împinsese astfel? Ea era drăguţă, n-avea nimic ce să-şi reproşeze. I se vorbea atât de blând de obicei, încât pedeapsa aceasta o revoltă. Simţea aceeaşi senzaţie ca atunci când era mică şi-o ameninţa cu lupul, pe care oricât se chinuia nu putea să-l zărească; sălăşluia

şi el în umbră ca toate celelalte lucruri care aveau s-o zdrobească. Totuşi se îndoia, cu faţa palidă, răvăşită încet, încet, de o mânie geloasă. Dintr-odată, gândul că mama ei trebuia să-i iubească mai mult pe oamenii aceia la care alergase astfel, îmbrâncind-o atât de tare, o făcu să-şi ducă amândouă mâinile la piept. Îşi dădu seama brusc că mama ei o trăda.

Deasupra Parisului plutea o mare nelinişte, în aşteptarea unei noi furtuni. Văzduhul întunecat avea un murmur, norii deşi pluteau. Jeanne, la fereastră, tuşi violent; dar se simţea parcă răzbunată prin faptul că-i era frig; ar fi vrut chiar să se îmbolnăvească. Cu mâinile la piept, simţea cum îi sporea

răul. Tremura de frică, nu cuteza să se mai întoarcă, îngheţată la gândul să se mai uite o dată prin odaie. Când eşti mic, n-ai putere. Ce să fie oare această boală nouă a cărei criză o umplea de ruşine, dar şi de o amară plăcere? Când o apăsa, când o gâdila ceva, şi cu tot râsul ei, simţise deseori acest fior de deznădejde. Ţeapănă, aştepta într-o răzvrătire a mădularelor ei nevinovate şi neîntinate. Şi, din adâncul fiinţei sale, ţâşni o durere ascuţită ca o lovitură. Atunci, slăbită, scoase un strigăt înăbuşit: „Mamă! Mamă!” neştiind dac-o chema pe mamă-sa în ajutor sau dacă o învinuia de a-i fi pricinuit acea boală nouă din pricina căreia simţea că piere.

În acel moment, furtuna izbucni. În

tăcerea grea de nelinişte, deasupra oraşului care se făcuse negru, vântul începu să urle; auzeai trosnetul prelungit, al Parisului, jaluzelele care se loveau, ţiglele care zburau, coşurile de sobă şi jgheaburile care se rostogoleau pe caldarâmul străzilor. Urmă o linişte de câteva secunde; apoi o nouă răbufnire trecu, umplu zarea cu o răsuflare atât de uriaşă, încât oceanul răvăşit al acoperişurilor păru să-şi ridice valurile într-un vârtej. Timp de o clipa fu un adevărat haos. Norii negri, enormi, lăţiţi ca nişte pete de cerneală, alergau în mijlocul altora mai mici, aidoma unor zdrenţe pe care vântul le sfâşia şi le ducea bucată cu bucată. O clipă, doi nori mari se înfruntară, se zdrobiră cu

zgomote semănându-şi rămăşiţele în spaţiul de culoarea aramei; şi, de fiecare dată când uraganul bântuie astfel, suflând din toate colţurile cerului, în văzduh avea loc o zdrobire de oşti, o prăbuşire imensă ale cărei rămăşiţe se năruiau peste Paris. Încă nu ploua. Deodată, un nor plesni deasupra centrului oraşului, o trâmbă de apă făcu să crească cursul Senei. Panglica verde a fluviului, ciuruită şi murdărită de plescăitul picăturilor, se schimbă într-un râu de noroi; şi unul câte unul, în spatele puhoiului, se iveau podurile, subţiate, uşoare, în abur, în vreme ce în dreapta şi în stânga, cheiurile pustii îşi scuturau cu furie copacii de-a lungul liniei cenuşii a trotuarelor. În fund, spre Notre-Dame,

norul se împărţi, vărsă un astfel de torent încât La Cité fu inundată; numai turnurile pluteau într-o iluminare, sus, ca nişte epave. Cerul se deschisese acum din toate părţile, malul drept păru în trei rânduri înghiţit de apă. Un prim şuvoi bântui cartierele îndepărtate, lărgindu-se, lovind în vârfurile bisericii Saint-Vincent-de-Paul şi ale turnului Saint-Jacques, care se înălbeau sub valul de ploaie. Alte două valuri se revărsară unul după altul, spre Montmarte şi spre Champs-Elysées. Uneori se zăreau geamurile Palatului Industriei, fumegând în ţâşniturile ploii. Biserica Saint-Augustin, a cărei cupolă se cufundase în ceaţă ca o lună stinsă, biserica Madeleine, care-şi întindea

acoperişul plat ce semăna cu nişte lespezi din tinda unei biserici ruinate, spălată cu apă multă; mai în urmă, masa enormă şi întunecoasă a Operei te făcea să te gândeşti la un vas fără catarge, cu carena prinsă între două stânci, rezistând asaltului furtunii. Pe ţărmul stâng pe care-l învăluia o pulbere de apă, se zăreau Domul Invalizilor, săgeţile bisericii Sainte-Clotilde, turnurile de la Saint-Sulpice muindu-se, topindu-se în aerul îmbibat de umezeală. Un nor se lăţi, dinspre colonada Panthéonului năvăliră ape mari care ameninţau să inunde cartierele mai joase. Şi, începând din acest moment, ropotele ploii izbiră oraşul din toate părţile; ai fi zis că cerul se arunca asupra pământului; străzile se

scufundau, alunecând şi plutind, în zguduiri a căror violenţă părea să vestească sfârşitul cetăţii. Un bubuit continuu se ridica: glasul râurilor îngroşate, tunetul apelor golindu-se în canale. În vremea asta, pe deasupra Parisului noroios, pe care aceste lapoviţe îl murdăreau cu aceeaşi culoare galbenă, norii se destrămau, deveneau de o paloare lividă, răspândită egal, fără nici o fisură sau pată. Ploaia se potolea, dură şi tăioasă, şi, când mai sufla câte o rafală, unde mari oglindeau haşurările cenuşii; picăturile cădeau atunci oblic, aproape orizontal, biciuind pereţii cu o şuierătură, până când, vântul încetând, ele redeveneau drepte, înfingându-se în pământ într-o potolire încăpăţânată

năvălind dinspre Passy spre câmpia dreaptă din Charenton. Atunci imensa cetate, distrusă şi moartă parcă în urma unei supreme convulsii, îşi întindea câmpul său de pietre răsturnate sub văzduhul care pierea.

La fereastră, Jeanne copleşită, bâiguise din nou: „Mamă! Mamă!” şi o imensă oboseală o lăsă foarte slăbită în faţa Parisului înghiţit de ploaie. În această stare de descurajare, cu părul în vânt, cu obrazul ud de picăturile de ploaie, păstra totuşi gustul amarei plăceri care o făcuse să se înfioare, în vreme ce regretul după ceva iremediabil pierdut plângea în ea. Totul i se părea sfârşit, înţelegea că devenise tare bătrână. Ceasurile puteau să se scurgă,

ea nici nu se mai uita în odaie. Îi era indiferent că e uitată şi singură. O asemenea disperare îi umpluse inima, încât în jurul ei totul se făcuse negru. Dacă maică-sa avea s-o mustre că era bolnavă, va făptui o nedreptate. O ardea ceva, o apuca parcă un fel de durere de cap. Sigur că mai adineauri se zdrobise ceva înăuntrul ei. Nu putuse împiedica acest lucru. Trebuia să se lase în voia sorţii. Era prea obosită. Îşi înnodă braţele pe după bara de sprijin a ferestrei şi o cuprinse somnul cu capul rezemat, deschizând din când în când ochii foarte mari ca să vadă potopul.

Ploaia cădea întruna, întruna, cerul palid mustea de apă. Trecu o ultimă suflare de vânt, se auzi un huruit

monoton. În mijlocul nemişcării solemne, ploaia atotstăpânitoare izbea mereu oraşul pustiu şi tăcut pe care-l cucerise. Într-adevăr, îndărătul cristalului vărgat al acelui potop se afla un Paris-fantomă, cu linii tremurătoare, care păreau că se dizolvă. El nu-i mai aducea Jeannei decât nevoia somnului, şi nişte vise urâte, ca şi cum tot necunoscutul, răul despre care nu ştia nimic, s-ar fi risipit într-o ceaţă ca să pătrundă mai uşor în fiinţa ei şi s-o facă să tuşească. Ori de câte ori deschidea ochii, o scuturau sughiţurile tusei şi rămânea câteva secunde să privească; apoi, lăsând să-i cadă capul, lua cu sine în somn imaginea ploii, părându-i-se că se desfăşura asupră-i şi c-o zdrobea.

Ploaia cădea întruna. Ce oră să fie oare acum? Jeanne n-ar fi putut spune. Poate că pendula nici nu mai mergea. I se părea foarte obositor să se întoarcă. Erau cel puţin opt zile de când plecase mamă-sa. Încetase s-o mai aştepte, se resemnase să n-o mai vadă. Apoi, uită tot, mizeriile care i se făcuseră, răul, ciuda de care suferea acum, chiar şi părăsirea în care se afla. O greutate cobora în ea cu o răceală de piatră. Era tare nenorocită, oh! tot atât de nenorocită ca şi bieţii copii sărmani, pierduţi pe la uşile oamenilor, cărora ea le dăduse adesea gologani. Asta nu se va isprăvi niciodată, aşa va fi ani de-a rândul, era prea mult şi prea greu pentru o biată fetiţă! Doamne! Cum mai tuşeşti, cât îţi

este de frig când nu mai eşti iubit! Îşi închise pleoapele îngreuiate, în ameţeala unui suspin înfrigurat, şi ultimul ei gând fu o amintire tulbure din copilărie, o vizită la o moară cu grâu galben, cu boabe mici care curgeau sub nişte pietre mari cât casa.

Ceasuri după ceasuri treceau, fiecare minut părea un veac. Ploaia cădea fără oprire, în acelaşi ritm liniştit, ca şi cum ar fi avut timp îndeajuns, o veşnicie, ca să înece câmpia. Jeanne dormea. Lângă Jeanne, păpuşa aplecată pe bara de sprijin, cu picioarele în odaie, şi cu capul afară, părea o înecată, cu cămaşa ei care i se lipise de pielea roză, cu ochii nemişcaţi, cu părul şiroind de apă; era atât de slabă, încât îţi venea să-i

plângi de milă văzând-o în postura sfâşietoare, de mică moartă. Jeanne, adormită, începu să tuşească; dar nu mai deschise ochii, capul i se rostogolise pe braţele-i încrucişate. Dormea singură, în întuneric, nu-şi retrăsese nici măcar mâna de pe ale cărei degete înroşite se prelingeau picături limpezi de ploaie, una câte una, în adâncul vastelor spaţii care se căscau sub fereastră. Asta dăinui ceasuri şi ceasuri. În zare, Parisul dispăruse, ca umbra unui oraş. Cerul se contopea în haosul ceţos al întinderii, ploaia cenuşie cădea mereu, îndărătnică.

PARTEA A CINCEA

I

Se înnoptase de mult când se înapoie Hélène. În timp ce urca cu greu scara, apa din umbrelă se scurgea pe trepte. Se opri câteva secunde în faţa uşii să-şi tragă sufletul, năucită încă de ropotul puhoiului de afară, de izbiturile de coate ale oamenilor care alergau, de lumina felinarelor reflectată în băltoace. Mergea ca într-un vis, plină de surpriza acelor săruturi pe care le primise şi le înapoiase şi, în vreme ce-şi căuta cheia, se gândea că nu simţea nici remuşcări, nici bucurie. Aşa a fost să fie, nu putea face altfel. Dar nu-şi găsea cheia; fără

îndoială că o uitase în buzunarul celeilalte rochii. Atunci fu foarte contrariată, i se păru că se alungase din propria-i casă. Fu nevoită să sune.

— Ah! E doamna, spuse Rosalie deschizând. Începusem să fiu neliniştită...

Şi, luându-i umbrela ca s-o ducă în bucătărie, pe piatra jgheabului, spuse:

— Hei, ce ploaie... Zéphyrin care sosi şi el mai adineauri, era ud leoarcă. Mi-am îngăduit să-l opresc la masă, doamnă. Are o învoire de zece ore.

Hélène o urmă maşinal. Simţi dintr-odată nevoia să-şi revadă toate odăile apartamentului înainte de a-şi scoate pălăria.

— Bine-ai făcut, fata mea, răspunse

ea.

Se opri o clipă pe pragul bucătăriei privind cuptorul aprins. Cu un gest instinctiv deschise un dulap şi-l închise la loc. Toate mobilele erau la locul lor; le regăsea şi asta-i făcea plăcere. La intrarea ei, Zéphyrin se ridicase în picioare, respectuos. Ea surâse adresându-i un uşor semn din cap.

— Nu mai ştiam dacă trebuie să pun friptura, reluă slujnica.

— Dar cât e ceasul? întrebă ea.

— În curând, şapte, doamnă.

— Cum? Şapte!

Şi rămase foarte mirată. Pierduse noţiunea timpului. Fu pentru ea ca o deşteptare din somn.

— Şi Jeanne? spuse ea.

— Oh! A fost foarte cuminte, doamnă. Chiar cred că a adormit, căci n-am auzit-o deloc.

— Aşadar nu i-ai aprins lumina!

Rosalie rămase încurcată nevoind să mărturisească faptul că Zéphyrin îi adusese poze şi se luase cu ele. Domnişoara nu se mişcase, aşa că domnişoara n-avusese nevoie de nimic. Dar Hélène n-o mai asculta. Intră în cameră unde o izbi un frig puternic.

— Jeanne, Jeanne! strigă ea.

Nici o voce nu-i răspunse. Se ciocni de un fotoliu. Uşa sufrageriei, pe care o lăsase întredeschisă, lumina un colţ al covorului. O trecu un fior, şi ai fi zis că ploaia cădea chiar în odaie cu suflările-i umede şi cu şiroaiele care nu se mai

opreau. Atunci, întorcându-se, zări pătratul palid pe care-l tăia fereastra în cenuşiul cerului.

— Cine a deschis fereastra asta? strigă ea. Jeanne! Jeanne!

Nici un răspuns. O nelinişte de moarte îi strânse inima. Voi să vadă mai de aproape acea fereastră; dar, pipăind, simţi nişte plete, Jeanne era acolo. Şi cum Rosalie sosea cu o lampă, copila se ivi, albă toată, dormind cu capul pe braţele încrucişate, udă toată sub împroşcarea stropilor care cădeau de pe acoperiş. Aproape că nici nu mai sufla, doborâtă de oboseală şi de disperare. Marile ei pleoape albăstrii aveau între gene două lacrimi mari.

— Ah, copil rău ce eşti! bâigui

Hélène, dacă e îngăduit... Doamne, e rece toată! Să doarmă aici şi pe o vreme ca asta când îi fusese interzis să se apropie de fereastră... Jeanne, Jeanne, răspunde-mi, trezeşte-te!

Rosalie se retrăsese cu prudenţă. Micuţa, pe care mamă-sa o luase în braţe, îşi lăsă capul să-i atârne, ca şi cum n-ar fi putut să se scuture din somnul de plumb care pusese stăpânire pe ea. Deşi cu greu, deschise, în sfârşit, pleoapele; rămase buimăcită, năucită, cu ochii loviţi de lumina lămpii.

— Jeanne, sunt eu... Ce ai? Iată, m-am întors... Dar ea nu înţelegea, murmurând cu un aer năuc:

— Ah! Ah!

O examină pe mamă-sa ca şi cum

n-ar fi recunoscut-o. Apoi, dintr-odată, începu să dârdâie, păru să simtă frigul puternic din odaie. Gândurile îi reveniră, lacrimile din gene i se rostogoliră pe obraji. Se zbătu, nevoind să fie atinsă.

— Tu eşti... tu eşti... Oh, lasă-mă, mă strângi prea tare... Mi-era atât de bine...

Şi lunecându-i din braţe, îi fu frică de mamă-sa. O măsură cu o privire neliniştită de la mâini până la umeri, una din mâini era fără mănuşă, se trase îndărăt din faţa pumnului gol, a palmei umede, a degetelor fierbinţi, cu acelaşi aer sălbatic cu care fugea din faţa mângâierilor unei mâini străine. Nu mai simţea aceeaşi mireasmă de verbină, degetele parcă se mai lungiseră, palma

păstra o anumită moliciune; rămase deznădăjduită la atingerea acestei mâini care i se păru schimbată.

— Haide, nu te dojenesc, continuă Hélène. Dar nu zău, e cuminte ce-ai făcut? Sărută-mă...

Jeanne se trase îndărăt. Nu-şi mai amintea să fi văzut această rochie, nici acest mantou al mamă-sii. Cordonul era desfăcut, pliurile cădeau într-un fel care-o irita. De ce se înapoiase îmbrăcată atât de prost, cu ceva foarte urât şi foarte trist în toate lucrurile sale? Fusta îi era pătată de noroi, pantofii îi plesniseră, nimic nu stătea ca lumea pe ea, era exact aşa cum o spunea ea însăşi când se supăra pe fetiţele care nu ştiau să se îmbrace.

— Sărută-mă, Jeanne!

Dar copila nu-i mai recunoscu nici vocea, care i se păru mai puternică. Îşi ridică privirea spre chipul mamă-sii şi se miră de privirea obosită a ochilor, de roşeaţa înfrigurată a buzelor, de umbra stranie în care-i era înecată toată faţa. Nu-i plăcu acest lucru, începu să simtă iar răul acela în piept ca şi cum o chinuia cineva. Atunci, enervată de apropierea acelor lucruri subtile şi aspre pe care le adulmeca, înţelegând că respira mireasma trădării, izbucni în lacrimi.

— Nu, tu, te rog... Oh! m-ai lăsat singură. Am fost atât de nenorocită...

— Dar m-am întors, scumpa mea... Nu mai plânge, m-am întors...

— Nu, nu, s-a sfârşit... Nu te mai vreau... Oh! Te-am aşteptat, te-am aşteptat, mi-e tare rău...

Hélène o luase din nou în braţe şi-o trăgea încetişor spre sine, în timp ce copila se încăpăţâna repetând:

— Nu, nu, nu mai e acelaşi lucru, tu nu mai eşti aceeaşi!

— Cum? Ce tot îndrugi acolo, copila mea?

— Nu ştiu, nu mai eşti aceeaşi...

— Vrei să spui că nu te mai iubesc?

— Nu ştiu, nu mai eşti aceeaşi... Nu spune nu... S-a sfârşit, sfârşit... Vreau să mor!

Foarte palidă, Hélène, o ţinu din nou în braţe. Aşadar se vedea acest lucru pe chipul ei? O sărută, dar micuţa se înfioră

cuprinsă de o atât de mare silă, încât Hélène n-o mai sărută a doua oară. O ţinu totuşi în braţe. Nici una, nici cealaltă nu mai vorbiră. Jeanne plângea încetişor, în răzvrătirea ei nervoasă care o înţepenea. Hélène socoti că nu trebuie să dea importanţă toanelor unui copil. În fond, simţea o ruşine surdă, povara fiicei sale pe umărul ei o făcu să roşească. Atunci o puse pe Jeanne jos. Amândouă se simţiră uşurate.

— Acum, fii cuminte, şterge-ţi ochii, reluă Hélène. O să aranjăm noi toate astea.

Copila ascultă, se arătă foarte blândă, un pic temătoare, cu priviri piezişe. Dar brusc, o scutură un acces violent de tuse.

— Dumnezeule! acum iată-te şi bolnavă... Nu pot să lipsesc o clipă... Ţi-e frig?

— Da, mamă, în spate...

— Iată, pune-ţi salul ăsta... Soba din sufragerie arde. O să te încălzeşti... Ţi-e foame?

Jeanne şovăi. Era să spună adevărul, să răspundă nu; dar după o nouă privire piezişă, se dădu îndărăt, spunând cu jumătate de glas:

— Da, mamă.

— Atunci, n-o să se întâmple nimic, declară Hélène, care simţea nevoia să se liniştească. Dar, te rog, copil rău ce eşti, nu mă mai speria astfel...

Cum Rosalie se întoarse să anunţe că doamna era servită, ea o dojeni straşnic.

Slujnicuţa îşi lăsă capul în jos, murmurând că era adevărat, că ar fi trebuit s-o supravegheze pe domnişoara. Apoi, ca s-o linişească pe doamna, o ajută să se dezbrace. Dumnezeule! Doamna era într-o stare! Jeanne urmărea veşmintele care cădeau unul câte unul, ca şi cum le-ar fi întrebat, aşteptând să vadă alunecând din aceste rufe ude de noroi, faptele care i se ascundeau. Cordonul unei fuste, mai ales, nu voia să cedeze; Rosalie trebui să se trudească o clipă să-i desfacă nodul; şi copila se apropie, împărtăşind nerăbdarea slujnicei, supărându-se pe acel nod, cuprinsă de curiozitatea de a şti cum fusese făcut. Dar nu putu să reziste, se refugie în dosul unui fotoliu, departe de

veşmintele a căror căldură îi făcea greaţă. Întoarse capul. Niciodată n-o tulburase atât faptul că mamă-sa îşi schimba rochia.

— Doamna trebuie să se simtă mai în largul ei acum, spuse Rosalie. E grozav de bine într-o rufă uscată după ce-ai fost udă leoarcă.

Hélène, în capotul de molton albastru, scoase un oftat uşor, ca şi cum ar fi încercat o mulţumire. Se afla iar la ea acasă, uşurată, nemaiavând pe umeri povara acelor veşminte pe care le târâse după sine. Slujnica putea să-i tot repete că ciorba era pe masă, ea simţea nevoia să se spele pe faţă şi pe mâini cu apă rece. Când fu curată, încă umedă, cu capotul închis până sub bărbie, Jeanne

se întoarse lângă ea, îi luă mâna şi i-o sărută.

Totuşi la masă, mama şi fiica nu-şi vorbiră deloc. Soba duduia, mica sufragerie, cu mobila ei de mahon strălucitor şi cu porţelanurile de culoare deschisă, începu să se înveselească. Dar Hélène părea că recăzuse în acea toropeală care o împiedica să gândească; mânca automat, părând că i-e foame. Jeanne, în faţa ei, îşi ridică vicleană privirile de deasupra paharului, nepierzând din ochi nici unul din gesturile mamă-sii. Fata tuşi. Hélène, care o uitase, se nelinişti dintr-odată:

— Cum, iar tuşeşti? Deci nu te-ai încălzit?

— Oh, ba da, mamă, mi-e tare cald...

Îi pipăi mâna ca să vadă dacă nu cumva o minţea. Atunci băgă de seamă că farfuria rămăsese plină.

— Spuneai că ţi-e foame... Nu-ţi place mâncarea?

— Ba da, mamă. Mănânc...

Jeanne făcu un efort şi înghiţi un dumicat. Hélène o supraveghe o clipă, apoi amintirea i se întoarse din nou acolo, în camera aceea plină de umbră. Copila vedea bine că ea nu mai conta. La sfârşitul mesei, bietele ei mădulare zdrobite se prăbuşiră pe scaun, părea o biată băbuţă, cu ochii şterşi ca ai fetelor foarte bătrâne pe care nu le va mai iubi nimeni niciodată.

— Domnişoara nu ia prăjitură? întrebă Rosalie. Atunci pot să ridic

tacâmul?

Hélène rămase cu ochii pierduţi.

— Mamă, mi-e somn, spuse Jeanne, cu o voce schimbată; îmi dai voie să mă culc? Mă voi simţi mai bine în pat.

Din nou mamă-sa păru că se trezeşte, tresărind:

— Ţi-e rău, draga mea? Te doare ceva? Vorbeşte!

— Nu, când îţi spun... Mi-e somn, e doar ora de culcare.

Părăsi camera îndreptându-se de spate ca să dea impresia că nu se simte rău. Picioruşele-i amorţite i se împleticeau pe parchet. În cameră, se sprijini de mobile, dar avu curajul să nu plângă, în ciuda focului care-o ardea peste tot. Mamă-sa veni s-o culce; dar

nu mai avu altceva de făcut decât să-i împletească părul, căci copila se grăbise să-şi scoată singură hainele. Se strecură repede sub cuvertură şi închise ochii.

— Te simţi bine? întrebă Hélène, trăgându-i cuvertura şi vârându-i marginile pe sub saltea.

— Foarte bine. Lasă-mă, nu mă mai mişca... Ia lumina de aici...

Nu dorea decât un lucru: să rămână în întuneric ca să poată redeschide ochii şi să-şi simtă din nou durerea, fără ca s-o privească cineva. Când lampa nu mai fu acolo, ea deschise ochii mari.

În vremea asta, în camera ei, Hélène umbla de colo, colo. O nevoie ciudată de mişcare o ţinea în picioare, gândul de a se culca îi era insuportabil. Privi

pendula: nouă fără douăzeci, ce era să mai facă? Scotoci într-un sertar, dar nu-şi mai aminti ce căuta. Apoi se apropie de bibliotecă, aruncă o privire asupra cărţilor, fără să se hotărască, plictisită până şi de citirea titlurilor. Tăcerea din cameră îi zumzăia în urechi; singurătatea asta, aerul ăsta greoi, deveniseră aproape o suferinţă. Ar fi dorit zgomot, lume, ceva care s-o scoată din ea însăşi. În două rânduri ascultă la uşa odăiţei, unde Jeanne aproape că nici nu răsufla. Totul dormea, se întoarse din nou deplasând şi punând la loc obiectele care-i cădeau sub mână. Avu pe neaşteptate o idee, se gândi că Zéphyrin trebuia să fie încă cu Rosalie. Atunci, uşurată, fericită la gândul că nu mai era

singură, se îndreptă spre bucătărie, târşâindu-şi papucii.

În anticameră, în clipa în care împinsese uşa cu geamuri a micului culoar, auzi plesnitura sonoră a unei palme trântită cu toată puterea. Vocea Rosaliei striga:

— Hei, poate că mă mai ciupeşti o dată! Jos labele!

În vreme ce Zéphyrin murmura graseind:

— Nu-i nimic, frumoasa mea, asta-i pentru că te iubesc... Chiar aşa...

Dar uşa scârţâi. Când intră Hélène, micul soldat şi bucătăreasa stăteau la masă, foarte liniştiţi, amândoi cu nasul în farfurie. Făceau pe indiferenţii, nu mai erau ei. Se înroşiseră însă foarte

tare, ochii le luceau ca două lumânări, neastâmpărul îi făcea să sară de pe scaunele lor de pai. Rosalie se ridică, se grăbi:

— Doamna doreşte ceva?

Hélène nu-şi pregătise nici un pretext. Venea să-i vadă, să vorbească cu ei, ca să fie laolaltă cu oameni. Dar o cuprinse ruşinea, nu cuteză să spună că nu dorea nimic.

— Ai apă caldă? întrebă ea în sfârşit.

— Nu doamnă, şi focul mi s-a stins... Oh! asta nu mă împiedică totuşi ca în cinci minute să vă dau apa caldă... Fierbe repede.

Puse cărbuni, aşeză oala. Apoi văzând că stăpână-sa rămăsese acolo pe

prag:

— În cinci minute, doamnă, v-o aduc eu... Atunci Hélène avu un gest vag:

— Nu sunt grăbită, voi aştepta. Nu te deranja, fata mea... Mâncaţi, mâncaţi... Iată un flăcău care va fi obligat să se înapoieze la cazarmă...

Rosalie consimţi să se aşeze la loc. Zéphyrin, care stătea în picioare, salută milităreşte şi-şi tăie din nou carnea, depărtându-şi coatele ca să arate că ştie să se poarte.

Când mâncau astfel împreună, după cina doamnei, nici nu mai trăgeau masa în mijlocul bucătăriei, preferau să stea alături cu nasul în perete, în felul ăsta puteau să se lovească cu genunchii, să se ciupească, să-şi cârpească palme fără să

piardă o îmbucătură; şi dacă-şi ridicau ochii, aveau în faţă priveliştea veselă a văsăriei. Un mănunchi de dafin şi de cimbru atârna deasupra, cutia cu mirodenii avea un miros de piper. În jurul lor, bucătăria, care nu era încă aranjată, îşi arăta neorânduiala de la sfârşitul mesei; dar neorânduiala asta le era totuşi plăcută celor doi îndrăgostiţi cu o poftă zdravănă de mâncare, Zéphyrin având la dispoziţie lucruri ce nu se serveau niciodată la cazarmă. Mirosea mai ales a friptură, dreasă cu puţin oţet, oţetul din salată. Reflexele gazului jucau în vasele frecate, de aramă şi de fier bătut. Cum cuptorul dogorea tare, ei întredeschiseseră fereastra şi palele proaspete de vânt venite din

grădină umflau perdeaua de bumbac albastru.

— Trebuie să te întorci la zece fix? întrebă Hélène.

— Da, doamnă, cu voia dumneavoastră, răspunse Zéphyrin.

— Ai o goană bună de dat până acolo. Iei omnibuzul?

— Da, doamnă, uneori... Dar vedeţi dumneavoastră, în pas mic, de gimnastică, parcă e mai bine...

Hélène făcuse un pas în bucătărie şi se rezemă de bufet cu mâinile lăsate în jos şi împreunate peste capot. Mai vorbi despre vremea rea de peste zi, despre ce se mânca la regiment, despre scumpirea ouălor. Dar de câte ori pusese o întrebare şi ei îi răspunseră, discuţia

înceta. Îi stânjenea stând astfel pe capul lor. Nu se mai întorceau, vorbeau cu nasul în farfurie, plecându-şi umerii sub privirile sale, înfulecând cu înghiţituri mici ca să pară bine-crescuţi. Ea, liniştită, se simţea bine acolo.

— Nu vă neliniştiţi, doamnă, spuse Rosalie, iaca apa începe să fiarbă. Dacă focul ar fi fost mai tare...

Hélène îi spuse că nu se grăbea. Simţea numai o mare oboseală în picioare. Străbătu maşinal bucătăria, se duse lângă fereastră, unde văzuse un al treilea scaun, un scaun de lemn foarte înalt, care se transforma într-un scaun fără spătar când îl răsturnai. Dar nu se aşeză imediat. Zărise, într-un colţ al mesei, o grămadă de poze.

— Iată, spuse ea, cu dorinţa de a fi pe placul lui Zéphyrin.

Micul soldat avu un râs tăcut. Strălucea de bucurie; urmărea pozele cu privirea, înălţându-şi capul ori de câte ori vreuna mai reuşită trecea pe sub ochii doamnei.

— Asta, spuse el pe neaşteptate, am găsit-o pe strada Temple... E poza unei femei frumoase cu un coş plin cu flori...

Hélène se aşezase. O examina pe femeia cea frumoasă de pe învelişul unei cutii cu pastile, aurit şi lăcuit, pe care Zéphyrin îl ştersese cu grijă. O cârpă o împiedica să se sprijine de spătarul scaunului. Ea o aruncă şi se adânci din nou în cercetarea pozelor. Atunci, cei doi văzând-o pe doamna atât de bună, nu

se mai sfiiră. Sfârşiră chiar prin a o uita. Hélène lăsase să-i cadă, una câte una, pozele, pe genunchi; şi vag surâzătoare, îi privea, îi asculta.

— Spune-mi, dragul meu, murmura bucătăreasa, nu mai vrei friptură?

El nu răspunse nici da, nici nu, se legăna ca şi cum l-ar fi gâdilat cineva, apoi se umfla de mulţumire când ea îi punea o bucată zdravănă în farfurie. Epoleţii roşii îi săltau, în vreme ce capul rotund, cu urechi mari, clăpăuge, se agita din gulerul galben, aidoma unui cap de maimuţoi. Râdea pe furiş, cu nasul în tunica pe care nu şi-o descheiase din respect pentru doamna.

— Parcă merge mai bine decât napii lui taica Rouvet, sfârşi el prin a spune cu

gura plină.

Asta era o amintire de acasă. Amândoi mai să crape de râs; Rosalie se ţinu de masă, ca să nu cadă. Într-o zi, era înainte de prima împărtăşanie, Zéphyrin îi furase trei napi lui taica Rouvet; erau tari napii, oh! tari de să-ţi spargi dinţii nu alta; dar Rosalie, ascunsă în spatele şcolii, îşi ronţăise partea ei. De atunci, ori de câte ori mâncau împreună, nu se putea ca Zéphyrin să nu spună: „Asta merge mai bine decât napii lui taica Rouvet”.

Şi, imediat, Rosalie izbucnea în râs atât de tare, încât îşi rupea băierile fustei. Se auziră şi acum băierile pocnind:

— Hei, iar le-ai rupt, spuse micul

soldatul triumfând.

Întinse mâinile, voia să ştie. Dar primi câteva palme.

— Stai liniştit, n-ai să mi le coşi tu... E o prostie, că-mi rupsei băierile fustei... Pun altele în fiecare săptămână.

Apoi, cum el o pipăi totuşi, ea îi prinse mâna şi i-o răsuci. Această gentileţe era gata să-l excite când, cu o privire furioasă, ea i-o arătă pe doamna care-i privea. Fără să se tulbure prea tare, el îşi umflă falca cu o bucată enormă de friptură şi clipi din pleoape, cu mutra unui soldăţel care părea să spună că femeile nu detestă niciodată aşa ceva, nici chiar doamnele. Când oamenii se iubesc e întotdeauna plăcut să-i priveşti.

— Mai ai încă cinci ani de stat la oaste? întrebă Hélène, prăbuşită pe scaunul ei înalt, de lemn, cufundată într-o mare linişte.

— Da, doamnă, poate numai patru dacă n-or avea nevoie de mine.

Rosalie pricepu că doamna se gândea la măritişul ei. Strigă, prefăcându-se mânioasă:

— Oh! doamnă, poate să rămână încă zece, n-o să fiu eu aia care să mă duc să-l cer guvernului... Face pe nebunul... Sunt sigură că o să-l dea afară... Da, poţi să râzi cât vrei... Cu mine nu-ţi merge... Vom vedea noi dacă o să-ţi mai ardă de glume când o fi domnul primar aici...

Şi cum el râdea şi mai tare, făcând

pe seducătorul în faţa doamnei, bucătăreasa se supără de-a binelea.

— Haide, te sfătuiesc să fii la locul tău... De fapt, ştiţi, doamnă, că e şi cam netot. Nu aveţi idee cum îl prosteşte uniforma... Astea-s aerele pe care şi le dă faţă de camarazi. Dacă l-aş da pe uşă afară, l-aţi auzi plângând pe scară... Puţin îmi pasă de tine, dragul meu... Când oi vrea, ai să vii glonţ aici ca să afli cum îmi sunt făcuţi ciorapii!

Îl privi de aproape; dar văzându-i chipul bun, de culoarea tărâţei, care începea să se neliniştească, se simţi brusc înduioşată. Şi fără vreo trecere de la una la alta zise: „Ah! Nu ţi-am spus, am primit o scrisoare de la mătuşă-mea... Familia Guinguard ar vrea

să vândă casa. Da, aproape pe nimic... Poate că mai târziu s-ar putea...”

— Drace! spuse Zéphyrin încântat, acolo am fi la noi acasă... E loc unde să pui două vaci...

Apoi tăcură. Erau la desert. Micul soldat întindea peltea de struguri pe pâine, cu o lăcomie de copil, în timp ce bucătăreasa, grijulie, îi curăţa, cu un aer matern, un măr. El îşi vârî mâna rămasă liberă sub masă şi-o mângâie de-a lungul genunchilor, dar atât de uşor, încât ea se prefăcea că nici nu simte. Când era cuminte, Rosalie nu se supăra câtuşi de puţin. Chiar îi făcea plăcere, fără să o mărturisească, fiindcă, aşa cum stătea pe scaun, simţea uşoare tresăriri de mulţumire. În sfârşit, în ziua aceea fu un

ospăţ în toată regula.

— Doamnă, iată că vă fierbe apa, spuse Rosalie după o clipă de tăcere.

Hélène nu se mişcă. Se simţea învăluită parcă în dragostea lor. Le continuă visele, şi-i imagină acolo, în căsuţa Guinguarzilor, cu cele două vaci ale lor. Faptul că-i vedea atât de serioşi, el cu mâna sub masă, iar slujnicuţa stând foarte ţeapănă, o făcu să surâdă. Distanţele se apropiaseră, Hélène nu mai avea noţiunea clară nici a ei, nici a altora, nici a locului unde se afla, nici a ceea ce avea de făcut acolo. Vasele de aramă străluceau pe pereţi, o moliciune o ţinea pe loc fără să se simtă jignită de dezordinea din bucătărie. Această înjosire o făcea să simtă adânc bucuria

unei dorinţe împlinite. Îi era numai foarte cald, din cauza cuptorului îi apăruseră pe fruntea palidă picuri mari de sudoare; în spatele ei, fereastra întredeschisă o făcea să simtă în ceafă fiori plăcuţi.

— Doamnă, apa dumneavoastră fierbe, repetă Rosalie. N-o să mai rămână nimic în oală.

Şi-i puse oala dinainte. Hélène, o clipă, surprinsă, trebui să se scoale.

— Ah! Da... Îţi mulţumesc...

Cum nu mai avea nici un pretext, plecă încetişor, cu regret. În odaie, oala o încurcă. Deodată o întreagă patimă izbucni în ea. Acea amorţire care-o ţinuse ca pe-o proastă, se topea într-un val de viaţă înflăcărată, a cărui

rostogolire o ardea. Se înfiora de o voluptate pe care n-o mai simţise. Îi reveneau amintiri, simţurile i se deşteptau, prea târziu, cu o imensă dorinţă nepotolită. Dreaptă, în mijlocul camerei se întinse din tot trupul, cu mâinile ridicate şi răsucite, trosnindu-şi mădularele aţâţate. Oh! îl iubea, îl voia, i s-ar dărui la fel şi data viitoare.

În clipa în care îşi scotea capotul, privindu-şi braţele goale, un zgomot o nelinişti, i se păru ca tuşise Jeanne. Atunci luă lampa. Copila, cu pleoapele închise, părea adormită. Dar când mamă-sa se întoarse cu spatele, ea deschise ochii mari, nişte ochi negri ce-o urmăriră mânioşi în timp ce se înapoia în odaie. Încă nu dormea, nu

voia să adoarmă. O nouă criză de tuse îi sfâşie gâtlejul; îşi vârî capul sub cuvertură, înăbuşindu-şi-o.

Acum putea să moară, pe mama sa n-o mai interesa nimic. Rămase cu ochii deschişi în noapte, ştiind totul, murind din pricina asta fără nici o tânguire.

II

A doua zi, Helene avu tot soiul de idei practice. Se trezi obsedată de gândul de a veghea ea însăşi asupra fericirii sale, înfiorată de teama de a nu-l pierde pe Henri prin vreo imprudenţă. În ceasul acesta friguros al deşteptării, în vreme ce odaia amorţită mai dormea, ea îl adora, îl dorea, într-un elan al întregii sale fiinţe. Nu simţise niciodată nevoia de a fi dibace. Primul ei gând fu să se ducă s-o vadă pe Juliette chiar în dimineaţa aceea. Ar evita astfel explicaţii supărătoare, cercetări care-o puteau compromite.

Când sosi la doamna Deberle, către ora nouă, o găsi sculată, palidă şi cu ochii roşii ca pe o eroină de dramă. De îndată ce-o zări, biata femeie i se aruncă în braţe, plângând, numind-o îngerul ei bun. Nu-l iubea câtuşi de puţin pe Malignon ăsta, oh! putea să jure! Doamne! Ce aventură stupidă! Ar fi murit după aceea, era sigură! căci nu se simţea câtuşi de puţin făcută pentru intrigi din astea; minciunile, suferinţele, tiraniile unui sentiment mereu acelaşi. Cât de bine îi părea să se simtă iarăşi liberă! Râdea de mulţumire! Apoi, plânse din nou, rugându-şi prietena să n-o dispreţuiască. În adâncul înfrigurării sale avea o spaimă, credea că bărbatu-său ştia totul. În ajun el se

întorsese foarte agitat. O copleşi pe Hélène cu întrebări. Atunci, aceasta, cu o îndrăzneală şi o uşurinţă care-o mirară până şi pe însăşi, îi istorisi o poveste ale cărei amănunte le inventa unul câte unul, din belşug. Jură că bărbatul ei nu se îndoia de nimic. Ea era cea care, aflând totul şi voind s-o salveze, avusese ideea să se ducă să le tulbure întâlnirea. Juliette o ascultă, acceptă romanul, cu chipul luminat în toiul lacrimilor de o bucurie fără margini. Se aruncă încă o dată de gâtul Hélènei. Şi Hélène nu se simţea deloc stingherită de mâgâierile sale, nu încerca nici unul din scrupulele cinstei din pricina cărora suferise odinioară. Când o părăsi, după ce-o puse să-i promită că va fi liniştită,

râse în sinea sa de dibăcia ei şi plecă încântată.

Trecură câteva zile. Toată existenţa Hélènei se schimbase; cu gândul nici nu mai trăia acasă, trăia la Henri. Pentru ea nu mai exista nimic în afară de micul palat vecin în care îi bătea inima. De îndată ce găsea un pretext, alerga acolo, uita de sine, mulţumită că respiră acelaşi aer ca şi el. În acea primă încântare a posesiunii, vederea Juliettei o înduioşa ca ceva care ţinea de Henri. Totuşi acesta nu putuse s-o întâlnească nici o clipă singură. Ea părea să pună un soi de rafinament în a întârzia clipa celei de a doua întâlniri. Într-o seară, cum o conducea până în vestibul, ea îl sili să jure că nu se vor mai revedea în casa din

pasajul des Eaux, adăugând că acest lucru ar compromite-o. Amândoi fremătau în aşteptarea strângerii pătimaşe prin care s-ar lua iarăşi în braţe unul pe celălalt, nu ştiau nici ei unde — undeva, într-o noapte. Şi Hélène, chinuită de această dorinţă, nu mai trăia decât pentru clipa asta, foarte fericită, având totuşi în fericirea asta câte o tresărire plină de nelinişte ori de câte ori Jeanne tuşea.

Jeanne tuşea, o tuse slabă, seacă, deasă, care se înteţea spre seară. Atunci avea şi uşoare accese de febră. Picăturile de sudoare o slăbeau în timpul somnului. Când mamă-sa o întreba, fata îi răspundea că nu era bolnavă, că n-o durea nimic. Era, fără îndoială, un

sfârşit de guturai. Şi Hélène, liniştită cu această explicaţie, nemaiavând conştiinţa limpede a ceea ce se petrecea în jurul ei, simţea totuşi, în încântarea în care trăia, sentimentul confuz al unei dureri, o tristeţe nelămurită care făcea să i se strângă inima. Câteodată, în toiul unor bucurii care-o scăldau în duioşie, o cuprindea o nelinişte, i se părea că în spatele ei pândea o nenorocire. Se întorcea şi surâdea. Când eşti prea fericit, tremuri mereu. Jeanne tuşea, dar îşi bea ceaiul, deci n-avea nimic.

Totuşi, într-o după-amiază, bătrânul doctor Bodin, care venea ca prieten al casei, îşi prelungi vizita, preocupat, cercetând-o pe Jeanne cu coada micilor săi ochi albaştri. O interogă părând că

se joacă cu ea. În ziua aceea nu spuse nimic. Dar, după două zile, veni din nou; de data asta, fără s-o mai examineze pe Jeanne aduse vorba despre călătorii cu voioşia unui bătrân care a văzut multe lucruri. Odinioară, fusese chirurg militar; cunoştea toată Italia. Era o ţară minunată care trebuia admirată primăvara! De ce doamna Grandjean n-o ducea acolo pe fiică-sa? Adusese vorba despre aşa ceva, după nişte întorsături iscusite, sfătuind-o pe Hélène să stea o vreme în „Ţara Soarelui”, cum îi spunea el. Hélène îl privi ţintă. Atunci, el spuse că nici una, nici cealaltă nu erau bolnave, fireşte, numai că schimbarea aerului întinereşte... La gândul de a părăsi Parisul ea deveni foarte albă,

cuprinsă de un frig de moarte. Doamne, să se ducă atât de departe, atât de departe! Să-l piardă pe Henri dintr-odată, să-şi lase dragostea fără nici o speranţă! Simţea în ea o astfel de sfâşiere, încât se aplecă spre Jeanne ca să-şi ascundă tulburarea. Oare Jeanne voia să plece? Copila îşi împreunase înfrigurată degetele mici. Oh! da, voia din toată inima, voia să se ducă la soare, numai ele singure, ea şi mamă-sa, oh! numai ele singure şi bietul ei chip slăbit, ai cărui obraji ardeau de febră, străluci de nădejdea unei vieţi noi. Dar Hélène nu mai asculta, revoltată şi neîncrezătoare, convinsă acum că toată lumea era înţeleasă, abatele, doctorul Bodin, chiar şi Jeanne, ca s-o despartă

de Henri. Văzând-o atât de palidă, bătrânul doctor crezu că fusese lipsit de tact; se grăbi deci să spună că nimic n-o zorea, hotărât să mai discute asupra acestei chestiuni.

Tocmai în ziua aceea doamna Deberle urma să stea acasă. De îndată ce doctorul plecă, Hélène se grăbi să-şi pună pălăria. Jeanne refuză să iasă: se simţea mai bine lângă foc; o să fie cuminte şi n-o să mai deschidă fereastra. De câtăva vreme n-o mai ruga pe mamă-sa s-o ia cu ea, o urmărea doar îndelung cu privirea. Apoi, când rămânea singură, se scufunda în scaunul ei şi rămânea astfel ore întregi, fără să se mişte.

— Mamă, e departe Italia asta?

întrebă ea când Hélène se apropie s-o sărute.

— Oh! Foarte departe, micuţa mea!

Dar Jeanne o ţinu de gât. N-o lăsă să se ridice numaidecât, murmurând:

— Şi ce! Rosalie ţi-ar păzi aici casa. N-am avea nevoie de ea... Vezi tu, cu un cufăr nu prea mare... Oh! cât ar fi de bine, măicuţă... Nimeni decât noi două... M-aş înapoia grasă, uite-atât...

Îşi umflă obrajii şi-şi rotunji braţele. Hélène îi spuse că va vedea; apoi scăpă, dându-i în grijă Rosaliei să vegheze asupra domnişoarei. Atunci copila se ghemui în colţul căminului, privind cum arde focul, adâncită în visare. Din când în când îşi întindea maşinal mâinile ca să şi le încălzească. Strălucirea flăcării

îi obosi ochii mari. Era atât de pierdută în gânduri încât nu-l auzi pe domnul Rambaud intrând. Acesta îşi înteţise vizitele, venea, spunea el, pentru acea femeie paralizată pe care doctorul Deberle n-o internase încă la spital.

Când o găsi pe Jeanne singură, se aşeză în celălalt colţ al căminului, şi discută cu ea cum ar fi discutat cu o persoană mare. Era într-adevăr plicticos, femeia aia sărmană aştepta de o săptămână; dar va coborî numaidecât, îl va vedea pe doctor, care-i va da poate un răspuns. Totuşi, nu se mişca.

— Mamă-ta nu te-a luat cu ea? întrebă el. Jeanne dădu din umeri, plină de oboseală. Prea ar deranja-o să se tot ducă pe la alţii. Nu-i mai plăcea nimic.

Adăugă:

— Îmbătrânesc, nu mă pot juca mereu... Mama se distrează în afară, eu mă distrez înăuntru; aşa că nu suntem împreună.

Urmă o tăcere. Copila avu un fior, întinse amândouă mâinile către jăraticul care ardea cu o mare licărire trandafirie; semăna într-adevăr cu o femeie de treabă înfofolită într-un şal imens, cu un fular la gât şi cu altul în cap. Sub toate aceste rufe, o simţeai nu mai mare decât o pasăre bolnavă, zbârlită şi gâfâind în penele ei. Domnul Rambaud, cu mâinile în jurul genunchilor, contempla focul. Apoi, întorcându-se spre Jeanne, o întrebă dacă mamă-sa ieşise în ajun. Ea răspunse printr-un semn afirmativ. Şi

alaltăieri şi cu o zi mai înainte? Ea spunea mereu da, ridicându-şi bărbia. Mamă-sa ieşea în toate zilele. Atunci, domnul Rambaud şi micuţa se priviră lung, cu chipurile albite şi serioase, ca şi cum ar fi avut de împărţit o mare supărare. Nu-şi mai vorbiră deloc, pentru că o fetiţă şi un bătrân nu puteau discuta despre asta împreună; dar ştiau de ce erau atât de trişti şi de ce le plăcea să stea astfel unul în dreapta şi altul în stânga căminului, când casa era pustie. Se strângeau alături, pentru a-şi simţi mai puţin părăsirea. Simţeau cum îi cuprind izbucniri de duioşie, ar fi vrut să se îmbrăţişeze şi să plângă.

— Ti-e frig, bunul meu prieten, sunt sigură de asta... Apropie-te de foc.

— O, nu, scumpa mea, nu mi-e frig.

— Oh! minţi, mâinile îţi sunt îngheţate. Apropie-te sau mă supăr.

Apoi fu rândul lui să se neliniştească.

— Pun rămăşag că nu ţi-a lăsat nici ceai. Îţi fac eu unul, vrei? Oh, ştiu să-l fac foarte bine. Dacă te-aş îngriji eu, ai vedea că nu ţi-ar lipsi nimic.

Nu-şi îngădui aluzii mai limpezi. Jeanne răspundea repede că ceaiul o scârbea; prea o sileau să bea mult. Totuşi, de multe ori consimţea ca domnul Rambaud să se învârtă în jurul ei ca o mamă; îi strecura o pernă sub umeri, îi dădea doctoria pe care ea era pe cale s-o uite, o sprijinea prin cameră atârnată de braţul lui.

Erau răsfăţuri care-i înduioşau pe amândoi. Jeanne, cu privirile ei adânci a căror flacără îl tulbura atâta pe bunul om, dorea uneori să se joace de-a tata şi de-a fetiţa, când mamă-sa nu era acolo. Dar, deodată, îi cuprindeau tristeţile, nu-şi mai vorbeau, se examinau pe ascuns, cu milă unul pentru celălalt.

În ziua aceea, după o lungă tăcere, copila repetă întrebarea pe care i-o pusese şi mamă-sii: „E departe Italia?”

— Oh! te cred, spuse domnul Rambaud. E undeva, după Marsilia, la dracu-n praznic... De ce mă întrebi asta?

— Uite-aşa, declară ea serioasă.

Atunci se plânse că nu ştia nimic. Era mereu bolnavă, n-o dăduseră niciodată la şcoală. Tăcură amândoi,

căldura puternică a focului îi adormea.

În vremea asta Hélène le găsise pe doamna Deberle şi pe sora sa Pauline în pavilionul japonez, unde-şi petreceau deseori după-amiezile. Era foarte cald aici, o gură de calorifer revărsa o căldură sufocantă. Ferestrele largi erau închise, se zărea grădina îngustă, în veşmânt de iarnă, aidoma unei mari fotografii sepia din care se detaşau, pe pământul brun, micile ramuri negre ale copacilor. Cele două surori se certau în lege.

— Lasă-mă în pace, striga Juliette, interesul nostru este, bineînţeles, să susţinem Turcia.

— Eu am vorbit cu un rus, răspunse Pauline, la fel de însufleţită. Suntem

iubiţi la Sankt-Petersburg. Adevăraţii noştri aliaţi sunt în partea asta...

Dar Juliette luă o înfăţişare serioasă, şi, încrucişindu-şi braţele, trânti:

— Atunci, ce te faci cu echilibrul european?

Problema Orientului pasiona Parisul, asta era discuţia curentă, orice femeie cât de cât în contact cu lumea nu putea vorbi despre altceva. Aşa că de două zile, doamna Deberle se adâncea cu convingere în politica externă. Avea idei foarte precise asupra diferitelor evenimente ce ameninţau să se producă. Soră-sa Pauline o supăra mult, pentru că-şi îngăduia originalitatea să susţină Rusia împotriva intereselor evidente ale Franţei. Voi s-o convingă apoi se

supără:

— Haide, taci din gură, vorbeşti ca o proastă! Dacă măcar ai fi studiat chestiunea ca mine...

Se întrerupse ca s-o salute pe Hélène care intra.

— Bună ziua, draga mea. Eşti într-adevăr drăguţă că ai venit. Nu ştii nimic? Se vorbea azi-dimineaţă despre un ultimatum. Şedinţa Camerei Comunelor a fost foarte agitată...

— Nu, nu ştiu nimic, răspunse Hélène pe care problema asta o uluia. Ies atât de rar...

De altfel Juliette nu-i mai aşteptase răspunsul. Îi explica Paulinei de ce trebuia neutralizată Marea Neagră, rostind din când în când nume de

generali englezi şi generali ruşi, cu familiaritate, cu o pronunţare foarte corectă. Dar se ivi Henri ţinând în mână un teanc de ziare. Hélène pricepu că pentru ea coborâse. Ochii li se căutară, îşi aţintiră puternic privirile unul asupra celuilalt. Pe urmă, se învăluiră în întregime în îndelunga şi tăcuta strângere de mână.

— Ce mai e prin ziare? întrebă înfrigurată Juliette.

— În jurnale, draga mea? spuse doctorul; dar nu e niciodată nimic în ele.

Atunci chestiunea Orientului fu uitată pentru o clipă.

Fu vorba, în mai multe rânduri, despre cineva pe care contaseră şi nu mai venea.

Pauline le atrase atenţia că era aproape trei. Oh! va veni, afirmă doamna Deberle; prea făgăduise solemn; dar nu pronunţa nici un nume. Hélène asculta fără să înţeleagă. Tot ceea ce nu era Henri n-o interesa câtuşi de puţin. Nu-şi mai aducea lucrul, făcea vizite de câte două ore, străină de orice discuţie, cu capul preocupat de acelaşi vis copilăresc, închipuindu-şi că ceilalţi dispăreau printr-o minune şi că ea rămânea singură cu el. Totuşi îi răspundea Juliettei care-o întreba, în vreme ce privirea lui Henri, mereu fixată într-a ei, o obosea în chip plăcut. El trecu în spatele ei ca pentru a ridica unul din storuri şi ea simţi bine că-i cerea o întâlnire, după felul în care-i

atinsese părul. Consimţea, nu mai avea puterea să aştepte.

— A sunat, el trebuie să fie, spuse dintr-odată Pauline.

Cele două surori îşi luară un aer indiferent. Cel care se prezentă fu Malignon, şi mai corect ca de obicei, cu o seriozitate vădită. Strânse mâinile care i se întindeau; dar evită glumele obişnuite, reintră ceremonios în casa în care nu se mai ivise de câtăva vreme. În timp ce doctorul şi Pauline se plângeau de raritatea vizitelor sale, Juliette se aplecă la urechea Hélènei care, în ciuda indiferenţei sale suverane, rămase surprinsă.

— Ce, lucrul acesta te miră? Doamne! Nu-i port pică... În fond e un

băiat atât de bun, încât nu poţi fi supărată pe el... Închipuie-ţi că a descoperit un bărbat pentru Pauline. E un lucru drăguţ, nu ţi se pare?

— Fără îndoială, murmură Hélène din complezenţă.

— Da, unul dintre prietenii săi, foarte bogat, care nu se gândea câtuşi de puţin să se însoare, dar pe care el a jurat să ni-l aducă... Îl aşteptăm astăzi ca să ştim răspunsul definitiv... Aşa că, înţelegi, a trebuit să trec peste multe lucruri... Oh! nu mai există nici un pericol, acum ne cunoaştem...

Ea avu un râs frumos, roşi puţin din pricina amintirii care-i veni în minte; apoi se repezi spre Malignon. Hélène surâse şi ea. Nu avea deloc dreptate să

viseze drame fioroase, totul se rezolva cu o bonomie încântătoare. Dar în vreme ce ea gusta astfel o laşă fericire spunându-şi că nimic nu era oprit, Juliette şi Pauline se duseră să deschidă uşa pavilionului şi să-l târască pe Malignon în grădină. Brusc, auzi, în ceafă, vocea lui Henri, înceată şi înflăcărată:

— Te rog, Hélène, oh, te rog!

Ea tresări, privi în juru-i cu nelinişte. Erau într-adevăr singuri, îi zări pe ceilalţi trei mergând cu paşi mici pe o alee. Henri îndrăznise s-o ia de umeri şi ea tremura şi groaza ei era plină de extaz.

— Când vei voi, bâlbâi ea, înţelegând bine că el îi cerea o întâlnire.

Şi repede schimbară câteva cuvinte.

— Aşteaptă-mă diseară în casa aceea din pasajul des Eaux.

— Nu, nu pot... Ţi-am explicat şi mi-ai jurat...

— În altă parte atunci, unde-ţi va plăcea, numai să te văd... La tine, la noapte?

Ea se revoltă. Dar nu putu să-l refuze decât printr-un gest, cuprinsă de teamă, căci le văzu pe cele două femei şi pe Malignon înapoindu-se. Doamna Deberle se prefăcuse că-l ia pe tânărul bărbat ca să-i arate o minune, nişte tufe de violete înflorite, în ciuda timpului rece. Grăbise pasul, şi intrase prima, strălucind de bucurie.

— S-a făcut! spuse ea.

— Ce anume? întrebă Hélène încă zguduită, nemaiaducându-şi aminte.

— Căsătoria, bineînţeles! Oh! Am scăpat! Pauline începuse să nu mai fie comodă pentru noi... Tânărul a văzut-o şi a găsit-o încântătoare. Mâine vom mânca cu toţii la tata... L-aş fi sărutat pe Malignon pentru vestea lui bună...

Henri, cu un sânge-rece perfect, manevrase în aşa fel încât să se depărteze de Hélène. Şi el socotea că Malignon era încântător. Păru să se bucure mult, împreună cu nevastă-sa, de a o vedea în sfârşit căpătuită pe sora ei mai mică. Apoi, o înştiinţă pe Hélène că e pe cale să-şi piardă o mănuşă. Ea îi mulţumi. În grădină se auzea vocea Paulinei care glumea; se aplecase către

Malignon, îi şoptea cuvinte întretăiate şi izbucnea în râs când el îi răspundea tot în şoaptă. Fără îndoială că-i făcea confidenţe asupra viitorului ei soţ. Prin uşa pavilionului, lăsată întredeschisă, Hélène respira cu plăcere aerul proaspăt.

Chiar în clipa aceea, în odaia lor, Jeanne şi domnul Rambaud tăcuseră, moleşiţi de căldura mare a jăraticului. Copila ieşi din acea lungă tăcere, întrebând dintr-odată, ca şi cum această întrebare ar fi fost concluzia trasă după visarea ei:

— Vrei să ne ducem în bucătărie? Vom vedea dacă n-o zărim pe mama...

— Sigur că vreau, răspunse domnul Rambaud.

Se simţea mai bine în ziua aceea. Veni, fără să fie susţinută, rezemându-şi faţa de geam. Domnul Rambaud privi şi el în grădină. Nu mai erau frunze, se zărea lămurit interiorul pavilionului japonez prin marile geamuri luminoase. Rosalie, ocupată cu o oală pe foc, spuse că domnişoara este cam curioasă, dar copila recunoscuse rochia mamei sale; îşi turti faţa de geam ca să vadă mai bine. În vremea asta, Pauline îşi înălţă capul şi le făcu semne. Hélène se ivi şi o chema printr-un semn din mână.

— Te-au zărit, domnişoară, repetă bucătăreasa. Ţi se spune să cobori.

Trebui ca domnul Rambaud să deschidă fereastra. Îl rugară s-o aducă pe Jeanne, toţi o chemau. Jeanne fugise

în odaie, refuzând cu violenţă, acuzându-l pe bunul ei prieten că o făcuse dinadins, că bătuse cu degetul în geam ca să atragă atenţia celor din pavilion. Îi plăcea s-o privească pe mamă-sa, dar nu voia să se mai duca în casa aia; şi la toate întrebările rugătoare pe care i le adresă domnul Rambaud, ea îi răspundea cu teribilul ei: „aşa”, care explica totul.

— N-ar trebui să mă sileşti tocmai tu, spuse ea cu un aer întunecat.

Dar el îi explică cum că i-ar pricinui maică-sii multă mâhnire, că nu le putea face în ciudă oamenilor acelora. O va înveli bine, nu-i va mai fi frig; şi, vorbind, îi înnodă şalul în jurul taliei, îi scoase fularul cu care-şi înfăşurase

capul, ca să-i pună o capeluţă tricotată. Când fu gata, ea protestă din nou. În sfârşit, se lăsă dusă cu condiţia c-o va aduce repede înapoi, dacă se va simţi prea rău. Portăreasa le deschise poarta de comunicaţie, şi fură primiţi în grădină cu exclamaţii vesele. Doamna Deberle, mai ales, îi arătă multă afecţiune Jeannei; o instală într-un fotoliu, voi să se închidă de îndată toate ferestrele, făcând observaţia că aerul era un pic cam tare pentru draga copilă. Malignon plecase. Şi cum Hélène netezea pletele ciufulite ale micuţei, puţin ruşinată de a o vedea astfel în lume, încotoşmănată într-un şal şi în cap cu o capeluţă, Juliette strigă:

— Las-o... Nu suntem ca în familie?

Biata Jeanne.... Ne lipsea!

Sună, întrebă dacă domnişoara Smithson şi Lucien se înapoiaseră din plimbarea lor zilnică. Nu se înapoiaseră. De altfel, Lucien devenise imposibil, în ajun le făcuse să plângă pe toate cele cinci domnişoare Levasseur.

— Vrei să ne jucăm de-a porumbelul zburător? întrebă Pauline, pe care gândul apropiatei sale căsătorii o înnebunea. Nu-i obositor...

Dar Jeanne refuză printr-un semn din cap. Ea îşi plimbă îndelung privirea, printre genele-i lăsate, asupra persoanelor care-o înconjurau. Doctorul venise să-i spună domnului Rambaud că protejata sa fusese în sfârşit internată la spital, şi acesta, foarte emoţionat, îi

strânse mâna, ca şi cum ar fi primit vreo binefacere personală. Fiecare se lungi în fotoliul său, conversaţia căpătă o intimitate fermecătoare. Vocile se încetiniră, urmate uneori de lungi tăceri. Cum doamna Deberle şi sora ei discutau împreună, Hélène le spuse celor doi bărbaţi:

— Doctorul Bodin ne-a sfătuit să facem o călătorie în Italia.

— Ah! de asta m-a întrebat Jeanne, strigă domnul Rambaud. Ţi-ar face plăcere să te duci acolo?

Copila, fără să răspundă, îşi puse mânuţele pe piept, în timp ce chipul cenuşiu i se lumină. Privirea ei alunecase cu teamă spre doctor; căci ea înţelese că mamă-sa îl consulta. El avu o

uşoară tresărire, dar rămase rece. Brusc însă, Juliette se amestecă în vorbă, vrând, ca de obicei, să ia parte la toate discuţiile.

— Despre ce-i vorba? Despre Italia? Nu cumva spuneaţi că vreţi să plecaţi în Italia? Ah! într-adevăr, ce bine se nimereşte... Chiar azi-dimineaţă îl necăjeam pe Henri să mă ducă la Neapole... Închipuiţi-vă că de zece ani visez să văd Neapole. În fiecare primăvară îmi promite, apoi nu se ţine de cuvânt.

— Nu ţi-am spus că nu vreau, murmură doctorul.

— Cum nu mi-ai spus? Ai refuzat pe faţă, explicându-mi că nu-ţi poţi părăsi bolnavii...

Jeanne asculta. O zbârcitură mare îi brăzdase fruntea pură, în timp ce, maşinal, îşi răsucea degetele unul după altul.

— Oh! bolnavii mei, reluă doctorul, îi voi încredinţa pentru câteva săptămâni unui confrate. Dacă aş fi crezut că-ţi face o atât de mare plăcere...

— Doctore, îl întrerupse Hélène, eşti deci şi dumneata de părere că o asemenea călătorie îi va face bine Jeannei?

— Excelent, asta o va pune complet pe picioare... Copiii se simt întotdeauna bine într-o călătorie.

— Atunci, strigă Juliette, să-l luăm pe Lucien, şi să plecăm cu toţii împreună... Vrei?

— Dar, fără îndoială, vreau tot ce vrei şi tu, răspunse el cu un surâs.

Plecându-şi capul, Jeanne îşi şterse două lacrimi mari de mânie şi de durere, care-i ardeau ochii. Se lăsă să alunece în fundul fotoliului, ca să nu mai audă şi să nu mai vadă nimic, în vreme ce doamna Deberle, încântată de această distracţie nesperată care i se prezenta, izbucnea în cuvinte zgomotoase. Oh! cât de drăguţ era bărbatul ei! Îl sărută ca răsplată pentru sacrificiul pe care-l făcea. Imediat vorbi despre pregătiri. Puteau pleca săptămâna viitoare. Doamne! N-o să aibă deloc vreme să pregătească totul! Apoi voi să stabilească un itinerar; vor rămâne opt zile la Roma, apoi se vor opri într-un

mic ţinut încântător despre care-i vorbise doamna Guiraud; şi sfârşi prin a se certa cu Pauline, care voia să întârzie călătoria ca să meargă şi ea cu bărbatul ei.

— Ah! nu, asta nu! spunea ea. Nunta se va face după ce ne vom întoarce noi!

Uitară de Jeanne. Ea îi cerceta cu atenţie când pe mamă-sa, când pe doctor. Sigur, acum Hélène accepta această călătorie care trebuia s-o apropie de Henri. Era o mare bucurie să se ducă amândoi în ţara soarelui, să trăiască zile întregi alături, să profite de orele libere. Un râs de uşurare se ivi pe buzele mamă-sii, îi fusese atât de frică să nu-l piardă, era atât de bucuroasă că putea să plece împreună cu toţi cei dragi

ei! Şi, în timp ce Juliette înşira ţinuturile pe care le vor străbate, cei doi se şi vedeau mergând într-o primăvară ideală; îşi spuneau dintr-o privire că se vor iubi colo, şi dincolo, peste tot unde vor trece împreună.

În acest timp, domnul Rambaud, pe care o mâhnire îl făcuse încet, încet, să fie tot mai tăcut, observă indispoziţia Jeannei.

— Nu te simţi bine, draga mea? întrebă el cu jumătate de glas.

— Oh! Mi-e tare rău, du-mă, te rog, acasă...

— Dar trebuie să-i spun mamei tale...

— Nu, nu, mama e ocupată, n-are timp... Du-mă... Du-mă acasă, du-mă

acasă...

El o luă în braţe, spunându-i Hélènei că fetiţa se simţea puţin cam obosită. Atunci ea îl rugă s-o aştepte sus, va veni îndată şi ea. Micuţa, măcar că era uşoară, îi aluneca întruna din braţe şi el trebui să se oprească la al doilea etaj. Ea îşi rezemase capul de umărul lui, amândoi se priveau cu multă mâhnire.

Nici un zgomot nu tulbura tăcerea îngheţată a scării. El murmură:

— Eşti mulţumită, nu-i aşa, că te duci în Italia?

Dar ea izbucni în lacrimi, bâlbâi că nu mai voia, că prefera să moară în odaia ei. Oh! nu se va mai duce nicăieri, se va îmbolnăvi, simţea bine. Nicăieri nu se va mai duce, nicăieri. Puteau să

dea pantofiorii ei săracilor... Apoi, în toiul lacrimilor, ea îi vorbi încetişor:

— Îţi mai aduci aminte ce m-ai întrebat într-o seară?

— Ce anume, micuţa mea?

— Să rămâi pentru totdeauna cu mama, pentru totdeauna, pentru totdeauna... Ei bine, dacă mai vrei, vreau şi eu!

În ochii domnului Rambaud se iviră lacrimi. O sărută cu duioşie, în timp ce ea adăugă coborându-şi şi mai mult vocea: „Poate că eşti supărat că m-am mâniat atunci... Nu ştiam, vezi tu... Pe tine însă te vreau ca tată... Oh! acum, numaidecât... numaidecât... Te iubesc: mai mult decât pe celălalt...”

Jos, în pavilion, Hélène, uitase iar

de sine. Se discuta despre călătorie, încerca o nevoie imperioasă să-şi deschidă inima plină, să-i mărturisească lui Henri toată fericirea care-o sufoca. Atunci, în timp ce Juliette şi Pauline discutau despre rochiile pe care urmau să le ia, Hélène se aplecă spre el, şi-i dădu întâlnirea pe care-o refuzase cu un ceas mai înainte.

— Vino la noapte, te voi aştepta!

Şi în timp ce se întorcea, în sfârşit, acasă, se întâlni cu Rosalie, zguduită, care cobora scara alergând.

De îndată ce-o zări pe stăpână-sa, slujnica strigă:

— Doamnă, doamnă! Grăbiţi-vă... Domnişoara nu se simte bine! Scuipă sânge!

III

Sculându-se de la masă, doctorul îi vorbi nevestei sale despre o lehuză alături de care va fi, desigur, nevoit să-şi petreacă noaptea. Plecă pe la nouă, coborî la malul apei, se plimbă de-a lungul cheiului pustiu în noaptea neagră; sufla un vântuleţ umed. Sena, crescută, îşi rostogolea valurile de cerneală. Când sună ceasul unsprezece, urcă din nou dealul Trocadéro şi se învârti în jurul casei a cărei masă pătrată părea că se contopise cu tenebrele. Făcu înconjurul casei, prin fereastra de la bucătărie văzu lumină în tot apartamentul. Atunci,

aşteptă mirat şi din ce în ce mai neliniştit. Umbre treceau pe perdele, o agitaţie părea să umple odăile. Poate că domnul Rambaud rămăsese la masă? Niciodată totuşi acest om demn nu întârziase acolo după ora zece. Nu îndrăznea să urce, căci ce va spune dacă-i va deschide uşa Rosalie?

În sfârşit, spre miezul nopţii, nebun de nerăbdare, neglijând orice precauţie, sună şi trecu fără să răspundă prin faţa lojei doamnei Bergeret. Sus, îl primi Rosalie.

— Dumneavoastră sunteţi, domnule... Intraţi... Am să spun că aţi sosit... Doamna cred că vă aşteaptă...

Ea nu arăta nici o surpriză să-l vadă la acea oră. În vreme ce el intra în

sufragerie, fără să spună un cuvânt, ea continuă, răscolită: „Oh! Domnişoara se simte foarte rău, foarte rău, domnule... Ce noapte! Nu mă mai ţin picioarele!”

Doctorul, fără voia sa, se aşezase. Uitase că era medic. De-a lungul cheiului, visa la această cameră unde-l va introduce Hélène, punându-i un deget pe buze, ca să n-o trezească pe Jeanne, culcată în cămăruţa vecină; veioza va arde, camera va fi înecată în umbră, sărutările lor n-ar fi tulburat liniştea. Şi acum se afla aici, ca în vizită, cu pălăria în faţa lui, aşteptând. În dosul uşii, o tuse încăpăţânată sfâşia tăcerea. Rosalie reapăru, străbătu repede sufrageria cu un lighean în mână, aruncându-i aceste vorbe:

— Doamna a zis că să nu intraţi.

Rămase pe scaun, neputând să plece. Atunci întâlnirea va rămâne pe altădată? Asta îl năucea ca ceva imposibil. Apoi reflectă: aceasta biată Jeanne nu era într-adevăr prea sănătoasă; n-aveai decât necazuri şi neajunsuri cu copiii. Dar uşa se deschise şi doctorul Bodin se înfăţişă cerându-i mii de scuze. Şi timp de o clipă vorbi întruna: veniseră să-l caute şi va fi întotdeauna foarte fericit să se consulte cu ilustrul său confrate.

— Sigur, sigur, repeta doctorul Deberle, ale cărui urechi vâjâiau.

Bătrânul doctor, liniştit, se prefăcu că ezită asupra diagnosticului. Coborând vocea, discută simptomele în termeni tehnici, se întrerupse şi isprăvi clipind

din ochi. Fata avea o tuse fără expectoraţii, o slăbiciune foarte mare şi febră. Poate că avea de-a face cu o febră tifoidă? Totuşi nu se putea pronunţa, nevroza cloro-anemică de care o îngrijea de atâta vreme îl făcea să se teamă de complicaţii neprevăzute.

— Dumneavoastră ce credeţi? întreba el după fiecare frază.

Doctorul Deberle răspunse prin gesturi evazive. În timp ce confratele său vorbea, începu să-i fie, încetul cu încetul, ruşine că se afla acolo. De ce urcase?

„I-am pus două ventuze, continuă bătrânul medic. Aştept, ce vreţi să fac... Dar trebuie s-o vedeţi... Vă veţi pronunţa după aceea...”

Şi-l duse în odaie. Henri intră înfiorat. Camera era foarte slab luminată de o lampă. Îşi aminti de alte nopţi asemănătoare, petrecute în aceeaşi odaie caldă, în acelaşi aer sufocant şi plin de reculegere, de adâncimile umbrei în care dormeau mobila şi tapetele. Dar nimeni nu mai veni înaintea sa cu mâinile întinse, ca altădată. Domnul Rambaud, prăvălit într-un jilţ, părea aţipit Hélène, în picioare, în faţa patului, într-un capot alb, nu se întoarse; şi acel chip palid i se păru foarte mare. Atunci, timp de un minut o examină pe Jeanne. Slăbiciunea îi era atât de mare, încât nici ochii nu-i mai deschidea fără efort. Scăldată în sudoare, stătea abătută, cu chipul palid, aprins de roşeaţă în pometţii obrajilor.

— E un caz foarte grav de tuberculoză, rosti el în sfârşit, vorbind tare fără să vrea şi nearătând nici o surpriză ca şi cum prevăzuse boala de multă vreme.

Hélène auzi şi-l privi. Era foarte rece, cu ochii uscaţi, de un calm teribil.

— Credeţi? spuse simplu doctorul Bodin ridicând capul cu aerul aprobativ al unui om care nu voise să se pronunţe primul.

O ascultă din nou pe copilă. Jeanne, cu membrele inerte, se lăsă examinată, fără să pară că pricepe de ce-o tulburau. Urmară câteva cuvinte schimbate între cei doi medici. Bătrânul doctor şopti ceva despre răsuflarea ca de foale şi despre sunetul unei oale dogite. Cu toate

astea se prefăcea că mai sta la îndoială, vorbea acum de o bronşită acută. Doctorul Deberle îi spuse că vreo pricină întâmplătoare trebuie să fi determinat boala, vreo răceală, desigur, dar că el observase de multe ori că cloro-anemia favorizează afecţiunile pulmonare. Hélène, în picioare în spatele lui, aştepta.

— Ascultaţi-o şi dumneavoastră, spuse doctorul Bodin cedându-i locul lui Henri.

Acesta se aplecă, vru s-o ia pe Jeanne în braţe. Ea nu-şi ridicase pleoapele, stătea inertă, arsă de febră. Cămaşa desfăcută arătă un piept de copilă unde formele născânde de femeie abia se zăreau; şi nimic nu era mai cast,

nici mai mişcător decât această pubertate atinsă de moarte. N-avusese nici un fel de revoltă când o pipăiseră mâinile bătrânului doctor. Dar de îndată ce degetele lui Henri o atinseră, se cutremură. O ruşine o trezi din toropeala în care se cufundase. Avu un gest de femeie tânără surprinsă şi pângărită, îşi strânse bietele ei braţe mici şi slabe peste piept bâlbâind cu o voce fremătătoare:

— Mamă... mamă...

Şi deschise ochii. Când îl recunoscu pe omul care se afla acolo, o cuprinse groaza. Se văzu goală şi plânse de ruşine, învelindu-se repede. Păru că îmbătrânise dintr-odată, cu zece ani, în agonia ei, şi că, în preajma morţii, la cei

doisprezece ani ai săi era destul de coaptă pentru a înţelege că acest om nu trebuia s-o atingă şi s-o regăsească pe mamă-sa în ea. Şi din nou strigă, chemând în ajutor:

— Mamă... mamă... te rog....

Hélène, care încă nu scosese nici un cuvânt, veni lângă Henri, îl privi fix cu chipul ei de marmură. Îl atinse, îi spuse cu o voce înăbuşită acest singur cuvânt:

— Pleacă!

Doctorul Bodin încercă s-o liniştească pe Jeanne pe care o zguduia în pat o criză de tuse. Îi jura că n-o va mai contrazice, că toată lumea va pleca şi o va lăsa liniştită.

— Pleacă! repetă Hélène, cu vocea ei joasă şi adâncă, la urechea amantului

ei. Vezi bine că noi am omorât-o!

Atunci, fără să mai spună ceva, Henri plecă. Mai rămase o clipă în sufragerie aşteptând nici el nu ştia ce, vreun lucru care se putea întâmpla. Apoi, văzând că doctorul Bodin nu ieşea, plecă, coborî scara pe dibuite, fără ca Rosalie să aibă măcar grijă să-i lumineze drumul. Se gândi la mersul fulgerător al ftiziilor acute, un caz pe care-l studiase de mult; tuberculii miliari se înmulţesc cu rapiditate, înăbuşirile cresc, Jeanne nu va mai trăi nici trei săptămâni.

Trecură opt zile. Soarele răsărea şi apunea peste Paris, pe cerul întins din faţa ferestrei, fără ca Hélène să aibă senzaţia clară a timpului nemilos şi

ritmic. Îşi ştia fata condamnată, stătea ca năucită de groaza sfâşierii care avea loc înlăuntrul ei. Era o aşteptare fără nădejde, o certitudine că moartea n-o va ierta. Nu mai avea lacrimi, mergea încetişor prin odaie, mereu în picioare, îngrijind-o pe bolnavă cu gesturi încete şi precise. Uneori, învinsă de oboseală, căzută pe un scaun, o privea ceasuri în şir. Jeanne slăbea mereu; vărsături foarte dureroase o zdrobeau, febra nu mai înceta. Când doctorul Bodin venea, o examina o clipă, lăsa o reţetă, şi spatele lui rotund, retrăgându-se, exprima o asemenea neputinţă, încât mama nu-l mai însoţea ca să-l întrebe ceva.

Chiar a doua zi după criză, abatele Jouve alergase. El şi fratele său soseau

în fiecare seară, schimbau o tăcută strângere de mână cu Hélène, necutezând să-i ceară noutăţi. Se oferiseră să vegheze pe rând, dar ea îi trimitea acasă către ora zece, nu voia pe nimeni în cameră în timpul nopţii. Într-o seară, abatele, care părea foarte preocupat încă din ajun, îi vorbi între patru ochi.

— M-am gândit la un lucru, murmură el. Draga copilă a întârziat din cauza bolii... Ar putea să-şi ia prima împărtăşanie...

Hélène păru la început că nu înţelege. Această idee o surprindea, chiar o rănea puţin. Avu un gest de nepăsare:

— Nu, nu, nu vreau să fie tulburată... Las-o, dacă există vreun rai, o să se

ducă acolo...

Dar în acea seară, Jeanne simţi una din acele întremări înşelătoare care le dă iluzii muribunzilor.

— Mâine vreau să mă scol. Voi învăţa catehismul fără nici o greşeală, veţi fi toţi foarte mulţumiţi.

Hélène, la picioarele patului, avu un suspin. Ea, care nu putea plânge, simţea un val de lacrimi care o sugrumau, auzind râsul Jeannei. Se înăbuşea, alergă în sufragerie ca să-şi ascundă disperarea.

Abatele o urmă. Domnul Rambaud se sculase repede ca să se ocupe de micuţă.

— A strigat mama, s-a lovit cumva? întrebă Jeanne.

— Mama ta? N-a strigat, dimpotrivă a râs, fiindcă tu te simţi atât de bine.

În sufragerie, Hélène, cu capul pe masă, îşi înăbuşea lacrimile în mâinile împreunate. Abatele se aplecase, o ruga să înceteze. Dar ridicându-şi obrazul şiroind de lacrimi se acuza, îi spunea că ea îşi ucisese fata; şi mărturisirea îi scăpă de pe buzele sale în cuvinte întretăiate. Niciodată nu i-ar fi cedat acestui om dacă Jeanne ar fi rămas lângă ea. A trebuit să-l întâlnească în acea cameră necunoscută! Doamne! Cerul ar fi trebuit s-o ia odată cu copila ei. Nu mai putea trăi. Preotul, speriat, o linişti făgăduindu-i iertarea.

Clopoţelul sună, în anticameră se auzi un glas. Când intră Rosalie, Hélène

îşi şterse ochii.

— Doamnă, e doctorul Deberle...

— Nu vreau să intre.

— Cere veşti despre domnişoara...

— Spune-i că e pe moarte...

Uşa rămăsese deschisă, Henri auzise. Atunci, fără s-o mai aştepte pe slujnică, coborî. În fiecare zi urca, primea acelaşi răspuns şi pleca.

Ceea ce-o zdrobea pe Hélène erau vizitele. Cele câteva doamne pe care le cunoscuse la familia Deberle credeau că e de datoria lor s-o mângâie. Doamna de Chermette, doamna Levasseur, doamna de Guiraud şi altele se prezentară; nu doreau să intre, dar o chestionau pe Rosalie atât de tare, încât zgomotul glasurilor lor străbătea prin pereţii

subţiri ai micului apartament. Atunci, cuprinsă de nerăbdare, Hélène le primea în sufragerie, în picioare, vorbind puţin. Stătea toată ziua în capot, uitând să-şi mai schimbe lenjeriile, cu părul ei frumos, răsucit şi ridicat. Ochii i se închideau de oboseală, pe chipul înroşit, gura amară şi împleticită nu mai găsea cuvintele. Când venea Juliette nu putea să-i închidă uşa în nas, deci o lăsa să se aşeze o clipă lângă pat.

— Scumpa mea, îi spuse ea într-o zi, prieteneşte, prea te piezi cu firea. Ai un pic de curaj...

Şi Hélène încerca să-i răspundă, în vreme ce Juliette se străduia s-o distragă vorbindu-i despre evenimentele care preocupau Parisul.

— Ştii că vom avea sigur război... Sunt foarte supărată, am doi veri care vor pleca...

Venea astfel, după ce se înapoia din oraş însufleţită de o după-amiază întreagă de sporovăială, aducând foşnetul lungilor sale fuste în acea cameră liniştită de bolnavă; oricât şi-ar fi coborât vocea, oricât şi-ar fi luat o înfăţişare miloasă, indiferenţa ieşea totuşi la iveală, o vedeai fericită şi bucuroasă de a fi ea însăşi sănătoasă. Hélène, zdrobită în faţa ei, suferea de o pizmă chinuitoare.

— Doamnă, murmură Jeanne într-o seară, de ce nu vine Lucien să se joace cu mine?

Juliette, încurcată, se mulţumi să

zâmbească. „E cumva bolnav şi el?” reluă micuţa.

— Nu, scumpa mea, nu-i bolnav... E la şcoală...

Şi cum Hélène o însoţi în anticameră, ea voi să-şi explice minciuna. „Oh! l-aş aduce, ştiu că nu-i molipsitor. Dar copiii se sperie imediat şi Lucien e atât de prostuţ! Ar fi în stare să plângă văzându-l pe bietul dumitale îngeraş...”

— Da, da, ai dreptate, o întrerupse Hélène, cu inima frântă la gândul că această femeie atât de veselă avea un copil atât de sănătos.

Mai trecu o săptămână. Boala îşi urma cursul, ducea cu fiecare ceas câte puţin din viaţa Jeannei. În rapiditatea ei

nu se grăbea să distrugă dintr-odată acest trup fraged şi demn de adorat, ci trecea prin toate fazele prevăzute, fără s-o cruţe de vreuna. Fata nu mai scuipa sânge; câteodată înceta şi tusea. O înăbuşea o astfel de apăsare, încât după răsuflarea sa greoaie puteai să-ţi dai seama de ravagiile bolii în micuţul ei piept. Era prea dureros pentru atâta slăbiciune şi ochii abatelui şi ai domnului Rambaud se umpleau de lacrimi ascultând-o. Zile şi nopţi răsuflarea i se auzi de după draperie; biata fiinţă, pe care o singură lovitură părea s-o ucidă, nu izbutea să moară în această luptă care-o umplea de sudoare. Mama, la capătul puterilor, nu mai putea să îndure acel horcăit, se ducea în

camera vecină şi se sprijinea cu capul de perete.

Încet, încet, Jeanne se izola de toţi. Nu mai vedea lumea, avea o expresie buimacă şi pierdută, ca şi cum ar fi trăit toată viaţa undeva, singură. Când persoanele care o înconjurau voiau să-i atragă atenţia şi-şi spuneau numele pentru ca ea să le recunoască, le privea fix, apoi se întorcea cu faţa la perete cu un aer obosit. O învăluia o umbră, pierea cu amărăciunea mânioasă din zilele ei rele, de gelozie. Totuşi, toanele de bolnavă o mai trezeau uneori. Într-o dimineaţă o întrebă pe mamă-sa:

— Azi e duminică, nu-i aşa?

— Nu, nu copila mea, răspunse Hélène. E abia vineri. De ce vrei să ştii?

Dar părea să nu-şi mai amintească de întrebarea pe care-o pusese. A treia zi, când Rosalie se afla în odaie, ea îi spuse cu jumătate de voce:

— E duminică... Zéphyrin e aici, roagă-l să vină...

Slujnica şovăi, dar Hélène, care auzise, îi făcu un semn să-l aducă. Copila repetă:

— Adu-l, veniţi amândoi, vreau să vă văd...

Când Rosalie intră împreună cu Zéphyrin, ea se ridică de pe pernă. Micul soldat, cu capul gol, cu mâinile depărtate, se legăna pentru a-şi ascunde marea-i tulburare. O iubea într-adevăr pe domnişoara, îl zăpăcea serios faptul că o vedea, „trecându-şi arma în

stângă”, cum zicea el în bucătărie. Aşa că, cu toate avertismentele Rosaliei, care-i recomandase să fie vesel, rămăsese încremenit, cu chipul răvăşit, zărind-o atât de palidă, atât de pierdută. Era un sensibil, cu toată înfăţişarea lui de cuceritor. Nu mai găsi nici una din acele fraze frumoase, cum ştia el să le întoarcă acum... Slujnica, în spatele lui, îl ciupi ca să-l facă să râdă. Dar Zéphyrin abia izbuti să îndruge:

— Vă cer iertare... domnişoarei şi celorlalţi...

Jeanne se ridică sprijinindu-se pe braţele ei slabe. Deschise ochii mari şi goi, părea să caute ceva. Un tremur îi clătina capul, lumina mare o orbea în acea umbră în care şi începuse să

coboare.

— Apropie-te, prietene, îi spuse Hélène soldatului. Domnişoara vrea să te vadă...

Soarele intra pe fereastră, forma o pată mare, galbenă, în care juca praful de pe covor. Venise luna martie, afară se ivea primăvara. Zéphyrin făcu un pas, nimerind drept în soare; micul lui chip rotund, acoperit de pistrui, avea reflexul aurit al grâului copt, în vreme ce nasturii de la tunică sclipeau, iar pantalonul roşu sângera ca un câmp de maci. Atunci Jeanne îl zări. Dar ochii ei se neliniştiră din nou, nesiguri, trecând de la un colţ la altul.

— Ce vrei tu, copila mea? întrebă mamă-sa. Suntem aici cu toţii...

Apoi înţelese. „Rosalie, apropie-te... Domnişoara vrea să te vadă”.

Rosalie, înainta la rândul ei în soare. Purta o bonetă ale cărei bride, aruncate pe umeri, se ridicau în sus ca aripile unui fluture. O pulbere de aur cădea peste asprul ei păr negru şi pe faţa ei bună, cu nasul turtit, cu buze groase. În odaie nu erau decât ei, micul soldat şi bucătăreasa, cot la cot, sub lumina razelor; Jeanne îi privea:

— Ei bine, draga mea, reluă Hélène, nu le spui nimic? Iată-i împreună...

Jeanne îi privea tremurând din cap, un tremur uşor de femeie foarte bătrână. Stăteau acolo, ca bărbat şi nevastă, gata să se ia de braţ ca să se reîntoarcă în

ţinutul lor.

Căldura primăverii îi încălzea, şi ei, dornici s-o înveselească pe domnişoara, sfârşiră prin a râde, cu un aer tâmp şi tandru. O mireasmă plăcută de sănătate se ridica din spinările lor rotunjite. Dacă ar fi fost singuri, sigur că Zéphyrin i-ar fi ars Rosaliei un pumn, şi ar fi primit de la ea o palmă zdravănă. Se vedea asta în ochii lor.

— Ei bine, draga mea, n-ai nimic să le spui?

Jeanne îi privi, înăbuşindu-se şi mai mult. Nu scoase un cuvânt. Brusc izbucni în lacrimi. Zéphyrin şi Rosalie ieşiră imediat din odaie.

— Vă cer iertare... domnişoarei şi celorlalţi... repetă năuc micul soldat

plecând.

Acesta fu unul dintre ultimele capricii ale Jeannei. Căzu într-o toropeală întunecată din care nimic n-o mai putu scoate. Se desprindea de toate, până şi de mama ei. Când aceasta se apleca deasupra patului cercetându-i privirea, copila păstra un chip mut ca şi cum numai umbra perdelelor ar fi trecut peste ochii ei. Avea tăcerile, resemnarea neagră a unei părăsite care simte că moare. Uneori rămânea vreme îndelungată cu pleoapele pe jumătate închise, fără să se poată ghici din privirea ei micşorată ce gând îndărătnic o absorbea. Nimic nu mai exista pentru ea decât păpuşa ei mare, culcată alături. Îi fusese dată într-o noapte ca s-o mai

distragă de la durerile de nesuportat; şi ea refuză s-o dea înapoi, o apăra cu îndărătnicie de îndată ce voiau să i-o ia. Păpuşa, cu capul ei de carton rezemat de sulul de căpătâi, stătea lungită ca o persoană bolnavă, acoperită cu cuvertura până la umeri. Sigur că copila o îngrijea, căci din când în când îi pipăia cu mâinile ei fierbinţi membrele de piele roz, pe jumătate smulse, golite de tărâţe. Ore în şir privirile nu i se desprindeau de pe ochii de email, mereu nemişcaţi, de pe dinţii albi care nu încetau să surâdă. Apoi, o cuprindea duioşia, nevoia de a o strânge la piept, de a-şi rezema obrazul de mica perucă, mângâiere care părea s-o uşureze. Se refugia astfel în dragostea pentru păpuşa

ei mare, nevăzând-o decât pe ea, având uneori pe chip umbra unui surâs, ca şi cum păpuşa i-ar fi murmurat ceva la ureche.

Cea de a treia săptămână era pe sfârşite. Într-o dimineaţă, bătrânul doctor îşi făcu din nou apariţia. Hélène înţelese: copila ei nu va mai apuca seara. Încă din ajun căzuse într-o stare de inconştienţă care-o făcea să nu mai judece. Nu mai luptau împotriva morţii, ci numărau ceasurile pe care Jeanne le mai avea de trăit. Cum bolnava suferea de o sete arzătoare, doctorul îi recomandase simplu să i se dea o băutură cu puţin opium ca să-i uşureze agonia; şi această renunţare la orice leac o prostea pe Hélène. Atât timp cât

doctoriile stăteau înşirate pe măsuţa de noapte, ea mai nădăjduia în vreo minune. Acum, fiolele şi cutiile nu mai erau acolo, ultima ei nădejde se dusese. Nu mai avea decât un singur îndemn, să fie lângă Jeanne, să n-o părăsească, s-o privească. Doctorul, care voia s-o smulgă din această contemplare înfricoşătoare, încerca s-o îndepărteze, dându-i să facă diverse mici treburi. Dar ea se întorcea, atrasă de nevoia fizică de a vedea. Foarte dreaptă, cu braţele căzute, într-o disperare care-i umflase obrazul, aştepta.

Spre ora unu, sosiră abatele Jouve şi domnul Rambaud. Ieşindu-le în întâmpinare, doctorul le spuse un cuvânt. Amândoi păliră. Rămaseră în picioare

înmărmuriţi; le tremurau mâinile. Hélène nici nu-şi întoarse privirea.

Ziua era superbă, una din acele după-amieze însorite ale primelor zile de aprilie. Jeanne se agita în patul ei. Setea care o devora o făcu pe moment să-şi mişte slab buzele; îşi scoase de sub cuvertură bietele mâini străvezii, apoi şi le plimbă încet în gol. Munca surdă a suferinţei se terminase, nu mai tuşea, vocea ei stinsă semăna cu o adiere. Îşi tot întorcea capul, căutând cu ochii lumina. Doctorul Bodin deschise larg fereastra. Atunci Jeanne nu se mai agită şi rămase cu obrazul pe pernă, cu privirile îndreptate asupra Parisului, cu respiraţia greoaie care i se încetinea.

În timpul acestor trei săptămâni de

suferinţă, ea se întorsese astfel de multe ori spre oraşul care se întindea în zare. Chipul îi devenea grav, visa. În acest ultim ceas, Parisul surâdea sub soarele blond de aprilie. De afară veneau adieri călduţe, râsete de copii, ciripit de vrăbii şi muribunda îşi adună ultimele puteri ca să mai vadă, să urmărească norii de fum care se înălţau din cartierele îndepărtate. Îşi regăsi cele trei cunoştinţe, Domul Invalizilor, Panthéonul, turnul Saint-Jacques; dincolo de ele începea necunoscutul, pleoapele obosite i se închideau pe jumătate în faţa imensei mări de acoperişuri. Poate că visa că era din ce în ce mai uşoară, că zbura ca o pasăre. În sfârşit, acum avea să le cunoască, se

va aşeza pe domuri şi pe fleşe, va vedea din şapte-opt bătăi de aripi lucrurile oprite care li se ascund copiilor. Dar o nouă nelinişte o tulbură, mâinile începură din nou să caute, şi nu se linişti decât atunci când îşi strânse păpuşa mare în braţe. Voia s-o ia cu ea, privirile i se pierdură în depărtări, printre coşurile rumenite de soare.

Bătu ora patru, seara se lăsa cu umbrele ei albastre. Era sfârşitul, o înăbuşire, o agonie lentă şi fără zbucium. Scumpul înger nu mai avea putere să se apere. Înfrânt, domnul Rambaud căzu în genunchi, scuturat de un plâns stăpânit, vârându-se după o draperie ca să-şi ascundă durerea. Abatele îngenunchease la căpătâi, cu mâinile împreunate,

murmurând rugăciunile muribunzilor.

— Jeanne, Jeanne, murmură Hélène, îngheţată de groaza care o străbătea cu suflul ei de gheaţă.

Îl împinsese pe doctor, se aruncase în genunchi, sprijinită de pat ca să-şi vadă cât mai de-aproape fata. Jeanne deschise ochii, dar nu se uita la mamă-sa. Privirile ei erau mereu acolo, deasupra Parisului care pierea. Îşi strânse şi mai tare păpuşa, ultima ei dragoste. Oftă adânc, apoi mai suspină uşor de două ori. Privirile i se stinseră, chipul îi exprimă o clipă o vie înfricoşare. Dar curând, păru uşurată, nu mai respira, gura îi rămăsese deschisă.

— S-a sfârşit, spuse doctorul luându-i mâna.

Jeanne privea Parisul cu ochii ei mari şi goi. Chipul ei de căprioară, cu trăsăturile sale severe, parcă se mai lungise, o umbră întunecată se cobora din sprâncenele pe care şi le încruntase; avea astfel şi moartă, chipul ei palid de fetiţă geloasă. Păpuşa, cu capul pe spate, cu părul atârnat, părea moartă şi ea.

,,S-a sfârşit”, repetă doctorul care lăsă să-i cadă mânuţa rece.

Hélène, cu chipul împietrit, îşi strânse fruntea în pumni, ca şi cum ar fi simţit că-i plesneşte capul. Nu plângea, îşi plimba privirile înnebunite prin faţa ei. Apoi un sughiţ de plâns îi zdrobi gâtlejul; zărise la picioarele patului o pereche de pantofiori uitaţi acolo. Se sfârşise, Jeanne nu-i va mai pune

niciodată, putea să dea pantofiorii ei săracilor. Şi, ghemuită jos, lângă pat, cu lacrimile curgându-i şiroaie, îşi plimbă pe obraz mâna moartei care alunecase. Domnul Rambaud plângea. Abatele îşi ridicase glasul, în vreme ce Rosalie, în uşa întredeschisă a sufrageriei, îşi muşca batista ca să nu facă prea mult zgomot.

Chiar în acel moment, sună doctorul Deberle. Nu se putuse abţine să nu urce ca să afle noutăţi.

— Cum îi mai este? întrebă el.

— Ah, domnule, bâigui Rosalie, a murit...

El rămase nemişcat, uluit de acest deznodământ pe care-l aştepta din zi în zi. Apoi murmură:

— Doamne, bietul copil! Ce

nenorocire!

Nu găsise decât aceste cuvinte prosteşti şi sfâşietoare.

Uşa se închise şi el coborî scările.

IV

Când doamna Deberle află de moartea Jeannei, plânse, avu una din acele crize care o dădeau peste cap timp de patruzeci şi opt de ore. Fu o deznădejde zgomotoasă, peste orice măsură. Se duse la Hélène şi i se aruncă în braţe. Apoi, după o vorbă spusă în treacăt, puse stăpânire pe ea şi în curând o preocupă cu totul, gândul de a-i face copilei moarte funeralii deosebite. Se oferi, se însărcină să se ocupe de cele mai mici amănunte. Mama, epuizată de lacrimi, rămăsese sfârşită, pe un scaun. Domnul Rambaud, care făcea totul în

numele ei, îşi pierduse capul. Consimţi cu efuziune şi recunoştinţă. Hélène se trezi o clipă din deznădejdea ei, ca să spună că voia flori, flori multe.

Atunci, fără să piardă o clipă, doamna Deberle se puse serios pe lucru. Folosi cea de a doua zi ca să alerge pe la toate cucoanele să le aducă la cunoştinţă vestea cumplită. Visul ei era să poată avea o procesiune de fetiţe în rochii albe. Îi trebuiau cel puţin treizeci, şi nu se întoarse acasă până ce numărul nu fu complet. Trecuse ea însăşi pe la administraţia pompelor funebre, discutând categoriile de înmormântare, alegând draperiile de doliu. Grilajul grădinii va fi îndoliat, corpul va fi expus în mijlocul liliacului plin de muguri

verzi, delicaţi. Va fi încântător. „Doamne, numai de-ar fi frumos mâine”, îşi spuse seara, după ce se întoarse acasă.

Dimineaţa se arătă minunată, un cer albastru, un soare de aur, cu acea răsuflare pură şi însufleţită a primăverii. Cortegiul era fixat pentru ora zece. Încă de la ora nouă fu întins doliul. Juliette veni să dea ordine lucrătorilor. Voia ca arborii să nu fie acoperiţi cu totul. Draperiile albe cu ciucuri de argint deschideau un portic între cele două canaturi ale grilajului, acoperite de liliac. Se întoarse repede în salon ca să le primească pe cucoane. Se adunau toţi la ea, ca să nu umple cele două camere ale doamnei Grandjean. Era însă

nemulţumită din pricina bărbatului ei, care trebuise să plece de dimineaţă la Versailles: o consultaţie pe care n-o putea amâna, spunea el. Rămasă singură, nu se va putea descurca...

Doamna Bérthier sosi prima, cu cele două fetiţe ale sale.

— Închipuie-ţi, strigă doamna Deberle, Henri m-a lăsat singură! Ei bine, Lucien, nu spui bună ziua?

Lucien era acolo, gata de înnmormântare, cu mănuşi negre. Păru surprins să le vadă pe Sophie şi pe Blanche, îmbrăcate ca şi cum s-ar fi dus la o procesiune. O panglică de mătase le strângea rochiile de muselină, vălurile, care le cădeau până la pământ, le ascundea boneţelele subţiri de tul.

În vreme ce mamele discutau, copiii se priveau, puţin cam ţepeni în toaletele lor. Apoi Lucien zise:

— Jeanne a murit.

Sufletul îi era trist, dar zâmbea totuşi, un zâmbet mirat; începând din ajun, gândul că Jeanne era moartă îl cuminţise. Cum mamă-sa, prea aferată, nu-i răspundea, întrebase servitorii. Vasăzică nu te mai mişti deloc dacă eşti mort?

— E moartă, e moartă, repetară cele două surori, trandafirii amândouă sub vălurile albe. Oare o vom vedea?

El se gândi un moment şi, cu privirile pierdute, cu gura deschisă, ca şi cum ar fi încercat să ghicească ce era dincolo de ceea ce ştia el, spuse

încetinel:

— N-o vom mai vedea.

În vremea asta, intrară alte fetiţe. Lucien, la un semn al mamei sale, se duse să le întâmpine. Marguerite Tissot, în norul ei de muselină, cu ochii săi mari, părea o fecioară-copil; pletele sale bălaie scăpaseră de sub boneţică, punându-i un fel de pelerină broşată, de aur, peste albeaţa vălului. Un surâs discret se observă la toţi la sosirea celor cinci domnişoare Levasseur; erau toate la fel, ai fi spus un pensionat de fete, cu cea mai mare în frunte, cu cea mai mică la coadă; fustele lor erau atât de umflate încât ocupaseră un colţ întreg al camerei. Dar când apăru mica Guiraud, vocile şoptite se întăriră;

râzând, fiecare o lua ca să se uite la ea şi s-o sărute. Avea înfăţişarea unei turturele albe, cu penele zburlite, nu mai mare decât o păsărică, în mijlocul norilor de tul care-o făceau grozav de mare şi de rotundă. Nici mamă-sa aproape că nu-i mai găsea mâinile. Puţin câte puţin, salonul se umplu parcă de zăpadă. Câţiva băieţi în redingotă pătau cu negru această puritate. Lucien, pentru că mica lui soţie era moartă, îşi căuta o alta. Şovăi mult, ar fi voit o nevastă mai mare ca el, de pildă cât Jeanne. Totuşi, păru să se decidă pentru Marguerite, ale cărei plete îl uimeau. N-o mai părăsi.

— Trupul n-a fost coborât încă, îi spuse Pauline Juliettei.

Pauline se agita ca şi cum ar fi fost

vorba de pregătirile unui bal. Soră-sa obţinuse cu greu de la ea să nu vină îmbrăcată în alb.

— Cum! strigă Juliette, la ce se gândesc ei oare? Mă duc sus... Rămâi aici cu cucoanele!

Părăsi repede salonul unde mamele în rochii întunecate discutau încet, în timp ce copii nu îndrăzneau nici măcar să se mişte de teamă să nu-şi mototolească hainele. Sus, când Juliette intră în camera mortuară, o cuprinse un frig cumplit. Jeanne era încă culcată, cu mâinile împreunate; şi ca şi Marguerite, ca şi domnişoarele Levasseur, avea o rochie albă, bonetă albă, pantofi albi; o cunună de trandafiri albi pusă peste bonetă făcea din ea regina micilor sale

prietene, sărbătorită de toată lumea aceea care-o aştepta jos.

În faţa ferestrei, sicriul de stejar, căptuşit cu satin alb, era întins pe două scaune, deschis ca un sipeţel de bijuterii. Mobilele erau aranjate, o lumânare ardea; camera, închisă, întunecată, avea mireasma şi pacea umedă a unui cavou zidit de multă vreme. Şi Juliette, care venea de la soare, de la viaţă, râzătoare, rămase mută, oprindu-se dintr-odată, nemaiîndrăznind să le spună să se grăbească.

— A venit lume multă, sfârşi ea prin a murmura.

Apoi, neprimind nici un răspuns, adăugă, mai mult ca să vorbească din

nou:

— Henri a trebuit să se ducă la consultaţie la Versailles, o să-l scuzi...

Hélène, aşezată în faţa patului, ridică spre ea doi ochi goi. Nu putuseră s-o smulgă din odaia aceea. Stătea acolo de treizeci şi şase de ceasuri, cu toate rugăminţile domnului Rambaud şi ale abatelui Jouve, care vegheaseră împreună cu ea. Mai ales cele două nopţi o zdrobiseră într-o agonie fără sfârşit. Apoi urmă durerea îngrozitoare a celei din urmă găteli, pantofii de mătase albă cu care se încăpăţânase să încalţe ea însăşi picioarele micuţei moarte. La capătul puterilor, nu se mai mişca, adormită parcă de excesul durerii sale.

— Aveţi flori? bâigui ea cu trudă, cu

ochii mereu înălţaţi către doamna Deberle.

— Da, da, draga mea, răspunse aceasta. Nu te necăji. De când fiică-sa îşi dăduse ultima suflare, ea nu mai avea decât această preocupare: flori, sumedenie de flori. Cu fiecare persoană nouă pe care o vedea, se neliniştea, părea să se teamă că nu se vor găsi destule flori.

— Ai trandafiri? reluă ea după o tăcere.

— Da... Te asigur că vei fi mulţumită.

Clătină din cap, şi recăzu în imobilitatea ei.

În acest timp slujbaşii de la Pompele Funebre aşteptau pe palier. Trebuiau să

termine. Domnul Rambaud, care se clătina şi el ca un om beat, făcu un semn, rugând-o pe Juliette să-l ajute s-o ducă pe biata femeie de acolo. Amândoi o luară încetişor de braţ; o ridicară, şi o conduseră spre sufragerie. Dar ea îi respinse într-o criză supremă de desperare. Urmă o scenă sfâşietoare. Se aruncase în genunchi în faţa patului, cramponându-se de draperii, umplând odaia cu tumultul revoltei sale, în vreme ce Jeanne întinsă în tăcerea eternă, înţepenită şi rece, păstra un obraz de piatră. Faţa i se înnegrise puţin, gura avea o strâmbătură uşoară de copil răzbunător; masca asta întunecată şi fără iertare, de fată geloasă, o înnebunise pe Hélène. O văzuse bine timp de treizeci

şi şase de ore, îngheţând în ranchiuna ei, devenind tot mai înverşunată pe măsură ce se apropia de mormânt. Ce uşurare dacă Jeanne i-ar fi surâs pentru ultima oară!

— Nu, nu strigă ea. Vă rog! Mai lăsaţi-mi-o o clipă... Nu puteţi să mi-o luaţi! Vreau s-o sărut! Oh! O clipă numai, o singură clipă!

Şi ţinând-o în braţele ei tremurătoare, voia să le-o smulgă acelor oameni care se ascundeau în anticameră, întorşi cu spatele, plictisiţi. Dar buzele sale nu-i mai încălzeau răceala obrazului, o simţea pe Jeanne încăpăţânându-se, refuzându-i-se. Atunci, se lăsă în voia mâinilor care-o târau, căzu pe un scaun în sufragerie,

repetând de douăzeci de ori:

— Dumnezeule... Dumnezeule...

Emoţia îi epuizase pe domnul Rambaud şi pe doamna Deberle. După o scurtă tăcere, când aceasta întredeschise uşa, totul se sfârşise. Nu se auzise nici un zgomot, doar un foşnet uşor. Şuruburile, unse dinainte, închideau pentru totdeauna sicriul. Odaia era goală. O draperie albă ascundea sicriul.

Atunci uşa se deschise, o lăsară pe Hélène liberă. Când intră, îşi aruncă privirea rătăcită peste mobile, în jurul pereţilor. Rosalie trăsese cuvertura ca să şteargă până şi uşoara adâncitură a celei care plecase. Deschizându-şi braţele într-un gest de nebună, Hélène se năpusti spre scară. Voia să coboare.

Domnul Rambaud o ţinea, în timp ce doamna Deberle îi explica cum că nu se cădea să facă aşa ceva. Dar ea se jura că va fi cuminte, că nu va merge le înmormântare. I se putea îngădui să privească; va sta liniştită în pavilion. Amândoi plângeau ascultând-o. Trebuiră s-o îmbrace. Juliette îi ascunse rochia de casă sub un şal negru. Numai că nu-i găsea pălăria; în sfârşit, descoperi una, căreia îi smulse buchetul de verbine roşii. Domnul Rambaud o luă pe Helene de braţ. Când ajunse în grădină, doamna Deberle murmură:

— N-o părăsiţi. Eu, eu am o groază de treburi...

Şi se făcu nevăzută. Hélène mergea cu greutate, cercetând cu privirea în faţa

ei. Nimerind în plină zi, avu un suspin. Doamne! Ce dimineaţă frumoasă! Dar ochii i se opriră drept la grilaj unde zărise micul sicriu sub vălurile albe. Domnul Rambaud n-o lăsă să se apropie decât doi sau trei paşi.

— Haide, fii curajoasă, spuse, înfiorându-se el însuşi. Priviră… O rază de soare scălda sicriul îngust. La picioare, pe o pernă de dantelă, era pus un crucifix de argint. La stânga, un pămătuf muiat într-un agheasmatar. Lumânările mari ardeau domol, părând, la lumina soarelui, nişte suflete mici, jucăuşe, care-şi luau zborul. Sub văluri, ramurile copacilor, cu mugurii lor viorii, alcătuiau un fel de leagăn. Era un colţ de primăvară, unde cădea, prin

deschizătura draperiilor, pulberea de aur a unei lungi raze ce înviora florile tăiate cu care era acoperit sicriul. Era acolo o revărsare de flori, de jerbe de trandafiri albi, de camelii albe, de liliac alb, de garoafe albe, o zăpadă de petale albe, ciorchinii albi alunecau de sub văluri: brebenei albi, iasomii albe se risipiseră pe jos cu petalele rupte. Rarii trecători din strada Vineuse se opreau, cu un surâs emoţionat, în faţa acestei grădini însorite unde dormea sub flori această mică moartă. Tot acel alb cânta, o puritate sclipitoare ardea în lumină, soarele încălzea vălurile, buchetele şi coroanele, cu un fior de viaţă. Deasupra trandafirilor zbura o albină

— Florile... florile... murmură

Hélène, care nu mai ştia alte cuvinte.

Îşi apăsă buzele cu batista, ochii i se umplură de lacrimi. I se părea că Jeannei trebuia să-i fie cald şi gândul acesta o zdrobea şi mai mult, o copleşea de o duioşie plină de recunoştinţă pentru cei care-i acoperiseră copila cu toate acele flori. Voi să înainteze, domnul Rambaud n-o opri. Ce bine era sub vălurile albe! Miresmele pluteau în aerul călduţ, care nu se mişca. Atunci, se aplecă şi culese un trandafir. Trandafirul pe care-l căutase ea să şi-l strecoare în sân. Fu cuprinsă de un tremur, iar domnului Rambaud i se făcu frică.

— Nu sta acolo, îi spuse el... Ai făgăduit să nu te îmbolnăveşti...

Tocmai încerca s-o ducă în pavilion,

când uşa salonului se deschise mare. Pauline apăru prima, îşi asumase sarcina să organizeze cortegiul. Una câte una, fetiţele coborâră. Păru o revărsare bruscă de petale, măceşi înfloriţi în chip miraculos. Rochiţele albe se umflau în soare, cu reflexe transparente, în care toate nuanţele delicate de alb treceau ca nişte aripi de lebădă. Un măr îşi scutura petalele, rochiţele erau însăşi candoarea primăverii. Nu se mai opreau, înconjuraseră peluza şi coborau întruna pe peron, fluturând ca nişte fulgi, îmbujorate de aerul proaspăt.

Atunci când grădina fu cu totul albă, în faţa acestui stol de fetiţe, Hélène îşi aminti de ceva. Îşi aminti de balul din primăvara trecută, de bucuria jucăuşă a

picioruşelor. O revăzu pe Marguerite ca lăptăreasă, îşi aminti de cofa ei cu lapte atârnată la cingătoare, îşi aminti de Sophie costumată în subretă învârtindu-se la braţul surorii sale Blanche, pe al cărei costum de nebună sunau clopoţeii. Apoi, de cele cinci domnişoare Levasseur. Scufiţele Roşii care făceau să se înmulţească toculiţele de mătase roşie cu bandă de catifea neagră; pe urmă, de micuţa Guiraud, cu fluturele ei de alsaciană în plete, care sărea nebuneşte în faţa unui arlechin de două ori mai mare ca ea. Astăzi toate erau în alb. Şi Jeanne era tot în alb, pe perna ei de mătase albă, între flori. Fina japoneză, cu cocul străpuns de ace lungi, cu tunica de purpură brodată cu păsări,

se ducea pe drumul din urmă, în rochie albă...

— Cum au mai crescut! murmură Hélène, care izbucni în lacrimi.

Toate erau acolo, doar fata ei lipsea. Domnul Rambaud o sili să intre în pavilion; dar ea rămase în uşă, voia să vadă cortegiul pornind. Nişte doamne veniră s-o salute discret. Copiii o priveau cu ochii lor albaştri, miraţi.

În vremea asta, Pauline umbla de colo, colo, dădea porunci. În împrejurarea de faţă îşi mai înăbuşea vocea, dar uneori uita.

— Haideţi, fiţi cuminţi… Uite, prostuţă mică ce eşti, te-ai şi murdărit… Voi veni să vă iau, să nu vă mişcaţi din loc…

Dricul sosi, deci se putea pleca. Doamna Deberle apăru şi strigă:

— Aţi uitat buchetele… Pauline, repede, buchetele… Urmă o mică dezordine.

Se pregătise pentru fiecare fetiţă câte un buchet de trandafiri albi. Trebuiau neapărat împărţiţi aceşti trandafiri; copiii, încântaţi, ţineau în faţa lor buchetele mari, ca pe nişte făclii. Lucien, care n-o mai părăsea pe Marguerite, mirosea cu nesaţ florile, în vreme ce ea i le tot înghesuia sub nas. Toate acele puştoaice, cu mâinile lor înflorite, râdeau în soare, apoi deveniră dintr-odată serioase, urmărind cu ochii sicriul pe care oamenii îl urcau în dric.

— Ea e înăuntru? întrebă Sophie

foarte încet.

Sora ei, Blanche, făcu un semn cu capul. Apoi spuse la rândul ei:

— Pentru oameni e atâta de mare.

Vorbea de sicriu, şi-şi desfăcu braţele cât putu de mult. Dar mica Marguerite râse cu nasul vârât în trandafiri, spunând că florile o gâdilau. Atunci îşi înfundară şi celelalte nasul în flori, ca să vadă. O voce le strigă ceva şi se cuminţiră din nou.

Afară, cortegiul se mişcă din loc. În colţul străzii Vineuse, o femeie cu capul gol, în papuci, plângea şi-şi ştergea obrazul cu un colţ al şorţului. Câteva persoane ieşiră pe la ferestre şi strigăte pline de milă se înălţară în liniştea străzii. Dricul înainta fără zgomot

acoperit de văluri albe, cu ciucuri de argint; se auzea doar pasul cadenţat, al celor doi cai albi, înăbuşit de pământul bătătorit al şoselei. Părea o recoltă de flori, de buchete şi de coroane pe care le ducea acest car; sicriul nu se zărea, zguduiri uşoare clătinau jerbele îngrămădite, carul semăna în urma lui crengi de liliac. În cele patru colţuri fluturau lungi panglici de mătase albă, pe care le ţineau patru fetiţe, Sophie şi Marguerite, o domnişoară Levasseur şi micuţa Guiraud, aceasta din urmă, atât de mică, atât de împleticită, încât trebuise s-o însoţească mamă-sa. Celelalte, într-un grup strâns, înconjurau sicriul, cu buchetele lor de trandafiri în mână. Mergeau încetişor, vălurile le

fluturau, roţile alunecau în mijlocul acelor mătăsuri albe parcă purtate de un nor, din care surâdeau capete delicate de îngeri. Apoi în urmă, după domnul Rambaud, cu chipul palid şi uitându-se în jos, veneau doamnele, câţiva băieţaşi, Rosalie, Zéphyrin, servitorii casei Deberle. Cinci trăsuri în doliu, goale, urmau cortegiul. În strada plină de soare, porumbeii albi îşi luară zborul, la trecerea acestui car al primăverii.

— Doamne, ce încurcătură, repeta doamna Deberle, văzând cortegiul depărtându-se. Dacă Henri şi-ar fi putut amâna vizita aceea! Şi doar i-am spus...

Nu ştia ce să facă cu Hélène, prăbuşită pe un scaun în pavilion. Henri ar fi rămas lângă ea. Ar fi consolat-o

puţin. Din fericire, se oferi domnişoara Aurélie; cum nu-i plăceau lucrurile triste, urma să se ocupe ea de gustarea pe care trebuia s-o găsească copiii la întoarcere.

Doamna Deberle se grăbi să ajungă din urmă cortegiul care se îndrepta spre biserică, pe strada Passy.

Acum grădina era goală, lucrătorii împătureau vălurile albe. Nu mai rămăseseră pe nisip, în locul unde fusese trupul Jeannei, decât câteva petale scuturate de camelii. Şi Hélène, căzută dintr-odată în acea tăcere, simţi din nou teama, sfâşierea veşnicei despărţiri. O singură dată, o singură dată să mai fie lângă ea.

Ideea fixă că Jeanne plecase

supărată, cu un chip mut şi negru de necaz, o străpungea ca arsura unui fier roşu. Atunci, văzând că domnişoara Aurélie o păzea, recurse la şiretenie ca să scape şi să alerge la cimitir.

— Da, e o mare pierdere, repeta fata bătrână, instalată comod într-un fotoliu. Eu am adorat copiii, mai ales fetiţele. Ei bine, când mă gândesc la nenorocirea asta, sunt mulţumită că nu m-am măritat… Celibatul te scuteşte de necazuri…

Credea c-o distrage. Vorbi despre una dintre prietenele ei care avusese şase copii; muriseră toţi. O altă doamnă rămăsese singură doar cu fiul mai mare care-o bătea. Hélène se prefăcu c-o ascultă. Nu se mai mişcă, frământată de

un fior de nerăbdare.

— Iată-te mai liniştită, spuse domnişoara Aurélie. Doamne! Întotdeauna sfârşeşti prin a judeca…

Uşa sufrageriei dădea în salonul japonez. Se ridică şi, deschizând-o, îşi lungi gâtul. Farfurii cu prăjituri acopereau masa. Hélène se furişă iute prin grădină. Poarta era deschisă, lucrătorii de la Pompele Funebre duceau scara.

În stânga, strada Vineuse dădea în strada Réservoirs. Acolo se afla cimitirul din Passy. Un zid uriaş de susţinere se ridică din bulevardul Muette, cimitirul e ca o terasă imensă care domină înălţimea Trocadéro-ului, aleile, Parisul întreg. Din douăzeci de

paşi, Hélène ajunse lîngă poarta deschisă, în faţa căreia se desfăşura câmpul pustiu al mormintelor albe şi al crucilor negre. Intră. Două mari tufe de liliac înmugureau la capătul primei alei. Înmormântările erau rare, ierburile crescuseră sălbatice, câţiva chiparoşi sfâşiau verdeaţa cu umbrele lor întunecate. Hélène o luă drept înainte; un stol de vrăbii se sperie, un gropar îşi ridică iute capul, după ce aruncase alături pământul din lopată. Sigur că cortegiul încă nu sosise, cimitirul părea gol. O luă la dreapta, ajungând până la parapetul terasei; şi cum făcea înconjurul acesteia, zări în dosul unui pâlc de salcâmi fetiţele în alb îngenuncheate în faţa cavoului

provizoriu în care urmau să scoboare trupul Jeannei. Abatele Jouve, cu mâna întinsă, dădea ultima binecuvântare. Auzi doar zgomotul surd al pietrei de mormânt care căzuse.

Se sfârşise.

Totuşi Pauline o zărise şi i-o arăta doamnei Deberle. Aceasta aproape că se supără, murmurând:

— Cum! A venit! Dar asta nu se face, e de foarte prost gust...

Înainta, arătând prin înfăţişarea chipului ei că o dezaproba. Câteva doamne se apropiară la rândul lor, curioase. Domnul Rambaud veni tăcut lângă ea. Hélène se sprijinise de unul dintre salcâmi, simţindu-se sfârşită, obosită de toată lumea asta. În vreme ce

răspundea prin clătinări din cap condoleanţelor, un singur gând o înăbuşea: sosise prea târziu, auzise zgomotul pietrei de mormânt care căzuse. Şi ochii ei se întorceau mereu spre cavoul ale cărui trepte erau măturate de un paznic.

— Pauline, ai grijă de copii! repeta doamna Deberle.

Fetiţele îngenuncheate se ridicară ca un stol de vrăbii albe. Unele, prea mici, împiedicându-se în fuste, se aşezaseră jos; trebuiră să le adune pe toate. Pe când o coborau pe Jeanne, cele mari îşi lungiseră gâtul ca să se uite în fundul gropii. Era foarte negru, un fior le făcu să pălească. Sophie le asigură în şoaptă că rămâi acolo ani şi ani. „Şi noaptea?”

întrebă una din domnişoarele Levasseur. Sigur, şi noaptea, mereu. Oh, noaptea, Blanche ar muri acolo… Se priviră cu toatele cu ochii foarte mari, ca şi cum ar fi auzit o poveste cu hoţi. Dar când se ridicară în picioare, chipurile le redeveniră trandafirii; nu era adevărat, toate astea erau poveşti. Prea era bine, grădina aceasta cu ierburile ei mari era frumoasă, ce s-ar mai fi jucat de-a v-aţi-ascunselea pe după toate pietrele acelea! În tăcerea mormintelor, ploaia caldă şi înceată a soarelui înflorea acea copilărie. Lucien sfârşise prin a-şi strecura mâna sub vălul Margueritei; îi atinse pletele, voia să ştie dacă nu-şi punea nimic deasupra ca să fie atât de galbene. Micuţa se îngâmfă. Apoi el îi

spuse că se vor căsători amândoi. Marguerite voia şi ea, dar îi era teamă ca el să n-o tragă de păr. El i-l mai pipăi încă o dată şi i se păru la fel de moale ca şi hârtia de scrisori.

— Nu vă duceţi prea departe, strigă Pauline.

— Ei bine, noi plecăm, spuse doamna Deberle. Nu mai avem ce face aici, copiilor trebuie să le fie foame...

Adunară toate fetiţele, care se răspândiră ca un pensionat în recreaţie. Le numărară, micuţa Guiraud lipsea; în sfârşit, o zăriră foarte departe pe o alee, plimbându-se serioasă cu umbrela mamei sale. Atunci doamnele se îndreptară către poartă, împingând în faţa lor valul de rochiţe albe. Doamna

Bérthier o felicită pe Pauline pentru căsătoria ei, care urma să aibă loc în luna următoare. Doamna Deberle spuse că va pleca peste trei zile la Neapole cu bărbatul ei şi cu Lucien. Lumea se scurse, Zéphyrin şi Rosalie rămaseră singuri. La rândul lor se îndepărtară şi ei. Se luaseră de braţ, încântaţi de acea plimbare, cu toată marea lor durere; îşi încetiniră paşii, şi umbrele lor de îndrăgostiţi, se mai zăriră o clipă în lumină, la capătul aleii.

— Vino, şopti domnul Rambaud.

Dar Hélène, printr-un gest, îl rugă s-o aştepte.

Rămasă singură, i se păru că o pagină din viaţa ei fusese smulsă. Când văzu şi ultimele persoane dispărând,

îngenunche cu greu în faţa cavoului. Abatele Jouve, în stihar alb, încă nu se ridicase. Amândoi se rugară îndelung. Apoi, fără să vorbească, cu ochii plini de milă şi de iertare, preotul o ajută să se ridice în picioare.

— Dă-i braţul, îi spuse el cu simplitate domnului Rambaud.

La orizont, Parisul se rumenea sub radioasa dimineaţă de primăvară. În cimitir, un cintezoi cânta.

V

Trecuseră doi ani. Într-o dimineaţă de decembrie, micul cimitir dormea sub un frig cumplit. Încă din ajun începuse să ningă, o zăpadă fină pe care-o aducea vântul din nord. Din cerul care pălise, fulgii tot mai mari cădeau cu uşurinţa unor pene care zboară. Zăpada începea să se întărească, un puf alb ca de lebădă mărginea parapetul terasei. Dincolo de această linie albă, în paloarea ceţoasă a orizontului, se întindea Parisul.

Doamna Rambaud se ruga, în genunchi, în zăpadă, în faţa mormântului Jeannei. Bărbatul ei se ridicase, tăcut.

Se căsătoriseră în noiembrie la Marsilia. Domnul Rambaud îşi vânduse casa din Halles şi se afla de trei zile la Paris ca să lichideze această afacere; trăsura care-i aştepta în strada Réservoirs trebuia să-i ducă la hotel ca să-şi ia cuferele şi să-i conducă apoi la gară. Hélène făcuse călătoria cu unicul gând să mai îngenuncheze o dată aici. Rămăsese nemişcată, cu capul plecat, ca pierdută, fără să simtă frigul pământului care-i îngheţa genunchii.

În vremea asta vântul încetase. Domnul Rambaud o luase înainte pe terasă, ca s-o lase în voia durerilor mute şi a amintirilor sale. O ceaţă se ridica din depărtările Parisului, a cărui întindere se pierdea în nebănuita paloare

a acelei pâcle.

La picioarele Trocadéro-ului, oraşul de culoarea plumbului părea mort sub căderea lentă a ultimilor fulgi de zăpadă. Deasupra coşurilor Manutanţei, ale cărei turnuri de cărămidă căpătaseră culoarea aramei vechi, alunecarea fără sfârşit a acestei albeţi se îndesea, ai fi spus că sunt nişte văluri plutitoare, desfăşurate fir cu fir. Nici un suspin nu se desprindea din această ploaie fermecată, de vis, a văzduhului, căzând adormită şi parcă legănată. Fulgii păreau că-şi încetinesc zborul în apropierea acoperişurilor; se aşezau unul câte unul, fără întoarcere, cu milioanele, cu atâta linişte, încât până şi petalele florilor care cad ar fi făcut mai mult zgomot; o

uitare de pământ şi de viaţă, o pace suverană, porneau din această mulţime în mişcare, al cărei mers prin spaţiu nu se auzea. Cerul se lumina din ce în ce, pretutindeni deodată, printr-o culoare lăptoasă, pe care o tulburau încă fumurile coşurilor. Insuliţele strălucitoare ale caselor, începură să se desprindă încet, oraşul se ivea ca într-un zbor de pasăre, tăiat de străzile şi de pieţele sale, ale căror şanţuri şi găuri de umbră schiţau scheletul uriaş al cartierelor. Hélène se ridicase încet. Pe pământ se vedeau urmele genunchilor ei în zăpadă. Înfăşurată într-o largă mantie închisă, cu blană la poale, ea părea foarte mare, cu umeri superbi în toată acea albeaţă. Panglica pălăriei, o baretă

de catifea neagră, îi punea pe frunte umbra unei diademe. Îşi regăsise frumosul ei chip liniştit, cu ochi cenuşii şi dinţi albi, cu bărbia rotundă, puţin cam puternică, ce-i dădea un aer chibzuit şi ferm. Profilul ei căpătase din nou acea puritate gravă de statuie. Sângele dormea potolit sub paloarea obrajilor şi se simţea că reintrase în măreţia cinstei sale. Două lacrimi i se rostogoliră pe sub pleoape, liniştea îi era alcătuită din durerea de odinioară. Stătea în picioare, în faţa mormântului — o simplă coloană unde numele Jeannei era urmat de două date, consemnând scurta existenţă a micuţei moartă la doisprezece ani.

În jurul ei, cimitirul îşi întindea albeaţa vălului său, sfâşiată de colţurile

unor morminte ruginite, de barele de fier ale vreunei cruci aidoma unor braţe îndoliate. Numai paşii Hélènei şi ai domnului Rambaud făcuseră potecă în acest loc pustiu. Era o singurătate neprihănită în care dormeau morţii. Aleile tăinuiau fantomele uşoare ale copacilor. Uneori cădea fără zgomot câte o bucată de zăpadă de pe vreo cracă mai încărcată; apoi nu se mai mişca nimic. În celălalt capăt se zăreau urmele negre ale mai multor paşi care trecuseră pe acolo; cineva fusese înmormântat sub acest linţoliu. Un al doilea convoi venea din stânga. Sicriele şi cortegiile se scurgeau în linişte ca nişte umbre desprinse de pe albeaţa unei pânze.

Helene ieşi din visarea ei, când zări târându-se lângă ea o cerşetoare. Era tuşa Fétu, căreia zăpada îi înăbuşea zgomotul grosolanilor pantofi bărbăteşti crăpaţi şi legaţi cu sfoară. Niciodată n-o văzuse într-un hal de sărăcie atât de neagră, înfăşurată în zdrenţe murdare, soioase şi parcă îndobitocită. Bătrâna urmărea pe orice vreme, pe geruri cumplite, pe ploi torenţiale, convoaiele de înmormântare, ca să profite de mila oamenilor milostivi; ştia că în cimitir frica de moarte te face să dai bani; vizita mormintele, se apropia de oamenii îngenuncheaţi în clipa în care aceştia izbucneau în lacrimi, fiindcă atunci nu puteau s-o refuze. Acum, intrată cu cel din urmă cortegiu, o pândea de departe

pe Hélène. N-o recunoscuse pe buna doamnă şi povestea, hohotind de plâns, cu mâna întinsă, că avea acasă doi copii care mureau de foame. Hélène o asculta, mută în faţa acestei apariţii. Copiii stăteau în frig, cel mai mare era bolnav de piept. Dintr-odată, tuşa Fétu se opri, o schimbare se produse în miile de zbârcituri ale chipului ei, ochii săi mici clipiră. Cum, dar era doamna cea bună! Cerul îi ascultase deci rugile! Şi fără să mai întoarcă în vreun fel povestea cu copiii, începu să geamă într-un potop de vorbe fără şir. Îi lipseau mai mulţi dinţi, abia înţelegeai ce spune. Toate nenorocirile cerului căzuseră pe capul ei! Domnul ei o concediase şi ea stătuse trei luni de zile în pat; da, boala ei

veche, acum o frământa peste tot, o vecină îi spusese că intrase în ea un păianjen în timp ce dormea. Dacă ar fi avut măcar lemne pentru foc, şi-ar fi încălzit pântecele; numai asta o mai uşura puţin. Dar nu mai avea nimic, nici măcar un băţ de chibrit. Poate că doamna fusese în călătorie? Asta era treaba ei… În sfârşit, o regăsea minunat de sănătoasă şi proaspătă şi frumoasă. Dumnezeu o răsplătise! Când Hélène îşi scoase punga, tuşa Fétu se sprijini de grilajul mormântului Jeannei.

Cortegiile plecaseră. Undeva, într-o groapă din vecinătate, se auzeau loviturile ritmice de lopată ale unui gropar care nu se vedea. În vremea asta, bătrâna îşi ţinea răsuflarea cu ochii la

pungă. Atunci, ca să-i sporească pomana, se arătă foarte calină, vorbi de cealaltă doamnă. Nu puteai spune nimic, era o doamnă miloasă; dar cu toate astea nu ştia să dea, căci banul ei nu-i ajuta la nimic. Spunând aceste lucruri o privi cu prudenţă pe Hélène. Pe urmă se încumetă să pronunţe şi numele doctorului. Oh! El era bun ca pâinea caldă! Vara trecută făcuse o călătorie împreună cu nevastă-sa. Băiatul lor crescuse, se făcuse frumos. Dar degetele Hélènei care deschideau punga tremurară şi tuşa Fétu îşi schimbă dintr-odată vocea. Prostită, speriată, abia atunci înţelese că buna doamnă se afla acolo lângă mormântul fiicei sale. Bâigui, oftă, se strădui să plângă. O

micuţă atât de drăgălaşă, cu nişte mânuţe ca de îngeraş, pe care le vedea şi acum parcă dându-i bani. Şi ce păr lung avea, cum se uita la săraci cu ochii ei mari, plini de lacrimi! Ah, nu se putea înlocui un astfel de îngeraş; nu mai găseai un altul la fel chiar de-ai fi răscolit tot Passy-ul. Când se va face vreme frumoasă, îi va aduce în fiecare duminică un buchet de viorele, cules de prin şanţurile fortificaţiilor. Tăcu, neliniştită de gestul Helenei care-i tăie vorba. Oare nu mai găsea nimic ce să-i spună? Buna doamnă nu plânse şi nu-i dădu decât o piesă de un franc.

În vremea asta, domnul Rambaud se apropiase de parapetul terasei. Hélène se duse lângă el. Atunci, la vederea

domnului, ochii tuşei Fétu se aprinseră. Pe ăsta nu-l cunoştea: trebuia să fie vreunul nou. Târându-şi picioarele, merse în urma Hélènei, copleşind-o cu toate binecuvântările raiului; şi când fu lângă domnul Rambaud, începu din nou să vorbească despre doctor. Iaca unul care o să aibă o înmormântare frumoasă când o muri, dacă toţi oamenii sărmani pe care-i îngrijea pe degeaba, i-ar urma trupul! Era cam ştrengar, nimeni nu spunea altfel. Doamnele din Passy îl cunoşteau bine. Dar asta nu-l împiedica să-şi adore nevasta, o femeie atât de drăguţă, care ar fi putut lesne păcătui, dar care nu se gândea la aşa ceva. O adevărată căsnicie de turturele! Doamna n-ar voi să le spună bună ziua? Erau

acasă, desigur, văzuse draperiile trase, când venise pe strada Vineuse… O iubiseră atâta pe doamna altădată, ar fi atât de bucuroşi s-o îmbrăţişeze! Mestecând crâmpeiele astea de frază, bătrâna îl pândea pe domnul Rambaud. El o asculta cu liniştea lui de om cumsecade. Amintirile evocate în faţa sa nu aşterneau nici o umbră pe chipul lui liniştit. I se păru însă că înverşunarea acestei cerşetoare o deranja pe Hélène şi, scotocind în buzunar, îi dădu şi el de pomană, îndepărtând-o cu un gest. Când zări o a doua piesă albă, tuşa Fétu izbucni în mulţumiri. Îşi va cumpăra câteva lemne, şi-şi va mai alina un pic răul; nu-i mai rămăsese decât asta ca să-şi liniştească pântecele. Da, un

adevărat menaj de turturele, dovadă că doamna născuse iarna trecută un al doilea copil, o fetiţă trandafirie şi grasă, care mergea pe un an şi două luni. În ziua botezului, în uşa bisericii, doctorul îi pusese în mână cinci franci. Ah! Inimile bune se întâlnesc, doamna îi aducea noroc. Doamne, fă ca doamna să n-aibă nici un necaz, şi dă-i toate bogăţiile… în numele Tatălui, al Fiului, al Sfântului Duh… Amin.

Hélène stătea dreaptă în faţa Parisului, în vreme ce tuşa Fétu se duse printre morminte, mormăind de trei ori *Pater* şi de trei ori *Ave*. Ninsoarea aproape că încetase, ultimii fulgi se aşezau pe acoperişuri cu o încetineală obosită; în vastul cer de un cenuşiu

deschis, ca mărgăritarul, dincolo de ceţurile care se topeau în aurul soarelui se aprindea o lumină trandafirie. O singură dungă albastră, peste Montmartre, mărginea orizontul cu o nuanţă de bleu atât de şters şi de dulce, încât ai fi spus că e umbra unui satin alb. Parisul se desprindea din ceţuri, se întindea cu câmpiile sale de zăpadă, cu prăbuşirea lui care-l încremenea într-o imobilitate de moarte. Acum, fulgii care mai zburătăceau nu mai dădeau oraşului acel mare fior, ale cărui unde pale tremurau pe faţadele de culoarea ruginei. Casele se iveau negre din învelişurile albe sub care dormeau, mucezite de secole de umezeală.

Străzi întregi păreau ruinate,

devorate de salpetru, cu acoperişurile gata să cadă, cu ferestrele înfundate. O piaţă al cărei pătrat de ipsos se zărea, se umpluse parcă cu o grămadă de sfărâmături. Dar, pe măsură ce dunga albastră dinspre Montmartre se mărea, curgea o lumină limpede şi rece ca apa unui izvor, punând Parisul sub o gheaţă în care zările îndepărtate căpătau şi ele limpezimea unui peisaj japonez.

În mantia ei de blană, cu mâinile ascunse în mânecile largi, Hélène se gândea. Un singur gând revenea în mintea ei ca un ecou. Familia Deberle avea încă un copil, o fetiţă trandafirie şi grasă; şi o şi vedea parcă la vârsta adorabilă la care Jeanne începuse să vorbească. Fetiţele sunt atât de mici la

un an şi două luni! Număra lunile; paisprezece, asta însemna aproape doi ani, ţinând seama şi de celelalte nouă; deci chiar în epoca aceea, după vreo cincisprezece zile! Atunci, ea avu viziunea însorită a Italiei, o ţară ideală, cu fructe de aur, unde iubiţii se plimbau în nopţile îmbălsămate, cu braţele în jurul taliei. Henri şi Juliette mergeau în faţa ei, sub lumina lunii. Se iubeau ca soţii care devin din nou amanţi. O fetiţă trandafirie şi grasă, a cărei carne tare râde în soare, în vreme ce încearcă să îngâne cuvinte încâlcite pe care mamă-sa i le înăbuşă în sărutări. Se gândea la acest lucru fără mânie, cu inima tăcută, sporindu-şi parcă şi mai mult seninătatea prin tristeţe. Ţara

soarelui dispăruse, ea îşi plimba încet privirile peste Parisul căruia iarna îi înţepenise trupul mare. Coloşii de marmură păreau culcaţi în pacea suveranei lor răceli, cu mădulare ostenite de o veche suferinţă pe care n-o mai simţeau. Deasupra Panthéonului se făcuse o spărtură albastră.

Totuşi amintirile îi coborâră din nou de-a lungul zilelor. Trăise la Marsilia ca într-o amorţire. Într-o dimineaţă, trecând pe strada des Petites-Maries, începuse să plângă în faţa casei în care copilărise. Fusese ultima oară când mai plânsese. Domnul Rambaud venea adesea în vizită la ea; îl simţea în jurul ei ca pe un protector. Nu cerea nimic, nu-şi deschidea niciodată inima. Spre

toamnă, îl văzuse intrând cu ochii roşii, doborât de o mare durere; frate-său, abatele Jouve, murise. La rându-i, îl mângâiase şi ea. Pe urmă, nu-şi mai amintea cu precizie lucrurile. Abatele părea tot timpul în urma lor, ea se supuse resemnării în care o învăluia domnul Rambaud. Deoarece tot mai voia să se însoare cu ea, nu găsi nici un motiv să-l refuze. I se părea chiar un lucru foarte cuminte. Cum anul de doliu se sfârşise, rânduise ea însăşi toate amănuntele acestui lucru împreună cu domnul Rambaud. Mâinile vechiului ei prieten tremurară de o duioşie nemărginită.

El aşteptase aşa cum voise ea, luni de zile; un semn îi fusese de ajuns. Se cununară îmbrăcaţi în negru. În seara

nunţii şi el îi sărutase picioarele goale, frumoasele ei picioare de statuie care redeveniseră de marmură. Şi viaţa începu din nou să-şi urmeze cursul.

În vreme ce în zare cerul albastru se lărgea, această deşteptare a memoriei sale constituia o surpriză pentru Hélène. Fusese deci nebună vreme de un an? Astăzi, când şi-o evoca pe femeia care trăise aproape trei ani în acea cameră din strada Vineuse, i se părea că judecă o femeie străină a cărei purtare o umplea de dispreţ şi de mirare. Ce nebunie ciudată, ce rău josnic o orbise ca un trăsnet? Ea însă nu-l chemase. Trăia liniştită, ascunsă în colţişorul ei, pierdută în adorarea fiicei sale. Drumul se desfăşura înainte, fără nici o

curiozitate, fără nici o dorinţă. Dar trecuse o adiere şi ea căzuse la pământ. Nici chiar în ceasul acesta nu-şi putea explica nimic. Fiinţa încetase să-i mai aparţină, o altă persoană trăia în ea. Fusese cu putinţă? Ea făcuse acele lucruri? Apoi, o cuprinse un frig mare, Jeanne se dusese sub ploaia de trandafiri. Atunci, în amorţeala durerii, devenise din nou foarte calmă, fără nici o dorinţă, fără nici o curiozitate, continuându-şi mersul încet pe un drum foarte drept. Viaţa ei începea din nou, cu liniştea-i aspră şi cu orgoliul ei de femeie cinstită.

Domnul Rambaud făcu un pas, voi s-o ia din acel loc de mâhnire. Dar printr-un gest, Hélène îşi arătă dorinţa

de a mai rămâne. Se apropie de parapet, şi privi în jos pe aleea Muette, la o staţie de trăsuri al căror şir făcea la marginea trotuarului o coadă de vechi rădvane crăpate de vechime. Capotele şi roţile înălbite, caii plini de sudoare păreau că putrezesc acolo din vremuri străvechi. Birjarii stăteau nemişcaţi, înţepeniţi în mantiile lor îngheţate. Pe zăpadă, alte trăsuri înaintau cu greu una câte una. Caii alunecau, îşi întindeau gâtul, în timp ce oamenii coborâţi de pe scaunele lor, îi ţineau de hăţuri, înjurând; pe după geamuri se vedeau chipurile călătorilor răbdători, răsturnaţi pe perne, resemnaţi să facă în trei sferturi de ceas un drum de zece minute. O vată înăbuşea zgomotele; doar vocile

se înălţau în această moarte a străzilor, cu o vibraţie deosebită, subţiri şi distincte; chemări, râsete de oameni surprinşi de polei, mânii de căruţaşi ce-şi plesneau bicele, un nechezat de cal gâfâind de frică. Mai departe, la dreapta, marii copaci de pe chei erau o minune. Ai fi zis că-s arbori de sticlă şlefuită, imense candelabre veneţiene, cărora capriciile artiştilor le răsuciseră braţele presărate cu flori. Vântul dinspre nord preschimbase trunchiurile în coloane. Sus, încâlceala crengilor pufoase, pene de egrete, o aleasă tăietură de rămurele negre, brodate cu firişoare albe. Era ger, nici o adiere nu trecea prin aerul limpede.

Şi Hélène îşi spuse că nu-l

cunoscuse pe Henri. Vreme de un an, îl văzuse aproape în fiecare zi; stătuse ceasuri şi ceasuri lângă ea, discutând, ochi în ochi. Şi nu-l cunoscuse. Într-o seară, ea i se dăruise şi el o luase. Nu-l cunoştea totuşi şi făcea o sforţare imensă fără să poată pricepe. De unde venea el? Cum de ajunsese lângă ea? Ce fel de om fusese de-i putuse ceda, ea, care mai curând ar fi murit decât să fie a altuia? Nu ştia, exista în toate astea un fel de ameţeală în care raţiunea se poticnea. În ultima ca şi în prima zi, îi rămăsese un străin. În zadar se străduia să adune micile fapte săvârşite, vorbele, actele sale, tot ceea ce-i amintea de persoana sa. Îşi iubea nevasta şi copilul, surâdea cu un aer fin, îşi păstra

atitudinea corectă a unui om bine-crescut. Apoi, revăzu chipul lui înflăcărat, mâinile rătăcite de dorinţă. Săptămâni se scurseseră, el pierise, dispăruse. La acest ceas, n-ar mai fi ştiut să spună unde-i vorbise pentru ultima oară. Trecuse, umbra lui se dusese odată cu ei. Ea nu-l mai cunoştea.

Peste oraş se desfăşura un cer albastru, fără pată. Hélène îşi înălţă capul, obosită de amintiri, fericită de acea puritate. Era un albastru limpede, foarte deschis, abia o răsfrângere albastră în albeaţa soarelui. Astrul, jos, la orizont, avea strălucirea unei lămpi de argint. Ardea fără căldură, în reverberaţia zăpezii, în mijlocul aerului îngheţat. Jos, acoperişurile întinse,

ţiglele Manutanţei, ardeziile caselor de pe chei, îşi desfăşurau cearşafurile albe, tivite cu negru. De cealaltă parte a fluviului, pătratul format de Champ-de-Mars, desfăşura o câmpie pe care punctele întunecate ale trăsurilor pierdute te făceau să te gândeşti la săniile ruseşti alunecând în zgomot de clopoţei, în timp ce ulmii de pe Quai d'Orsay, micşoraţi din cauza depărtării, îşi aliniau eflorescenţele de cristale fine, zbârlindu-şi acele. În nemişcarea acestei mări de gheaţă, Sena îşi rostogolea apele pământii, între malurile care-o împodobeau cu hermină; căra cu ea, încă din ajun — şi se vedea lămurit lângă stâlpii podului Invalizilor — sfărâmăturile blocurilor de gheaţă pe

sub arcuri. Apoi, podurile se înşirară, aidoma unor dantele albe, din ce în ce mai delicate, până la stâncile strălucitoare de la Cite, deasupra cărora turnurile catedralei Notre-Dame îşi înălţau vârfurile înzăpezite. Alte vârfuri, în stânga, străpungeau câmpia uniformă a cartierului Saint-Augustin; Opera, turnul Saint-Jacques, erau ca nişte munţi pe care domneau zăpezi veşnice; mult mai aproape, pavilioanele de la Tuileries şi Luvru, legate prin noile clădiri, desenau creasta unui lanţ de vârfuri imaculate. Şi mai erau încă, la dreapta, culmile înălbite ale Domului Invalizilor, Saint-Sulpice, Panthéonul, acesta din urmă foarte departe, profilând în azur un palat de vis, cu înveşmântări de

marmură albăstrie. Nici un glas nu se auzea. Străzile se ghiceau după crăpăturile cenuşii, răspântiile păreau că se deschiseseră dintr-o trosnitură. Pe şiruri întregi, casele dispăruseră. Numai faţadele învecinate mai erau de recunoscut după miile de dungi ale ferestrelor. Pe urmă întinderile de zăpadă se contopiră, se pierdură într-o depărtare sclipitoare, într-un lac ale cărui umbre albastre prelungeau albastrul cerului. Parisul, imens şi limpede, în vioiciunea acestui ger, lucea sub soarele de argint.

Atunci Hélène îmbrăţişă încă o dată, dintr-o privire, oraşul impasibil, care şi ei îi rămăsese necunoscut. Îl regăsise liniştit şi parcă nemuritor, sub zăpadă,

aşa cum îl părăsise, aşa cum îl văzuse zilnic vreme de trei ani. Parisul era plin de tot trecutul ei. Cu el iubise ea, cu el murise Jeanne. Dar acest tovarăş de toate zilele îşi păstra seninătatea chipului său uriaş, fără nici o înduioşare, martor mut al râsetelor şi al lacrimilor al căror val părea că-l rostogoleşte Sena. Ea îl crezuse, după cum fuseseră şi unele ceasuri, când de o ferocitate de monstru, când de o bunătate de uriaş. Astăzi, nepăsător şi întins, îşi dădea seama că nu-l va cunoaşte niciodată. Se desfăşura mereu, era ca şi viaţa.

Domnul Rambaud o atinse uşor. Chipul lui bun se nelinişti. Murmură:

— Nu te mai întrista.

Ştia totul, şi nu găsea decât aceste

cuvinte. Doamna Rambaud îl privi şi se simţi liniştită. El avea chipul rumen de frig, ochii limpezi. Hélène se şi simţea departe. Viaţa începea din nou.

— Nu ştiu dacă am închis bine cufărul cel mare, spuse ea.

Domnul Rambaud făgădui să se convingă de acest lucru. Trenul pleca la amiază, aveau vreme. Străzile erau presărate cu nisip, trăsura lor nu va face mai mult de un ceas.

Dar, dintr-odată, el îşi ridică glasul:

— Sunt sigur că ai uitat undiţele!

— Oh, într-adevăr, striga ea, surprinsă şi supărată de lipsa ei de memorie. Ar fi trebuit să le fi luat încă de ieri.

Erau nişte undiţe foarte practice, al

căror model nu se găsea la Marsilia. Aveau, aproape de mare, o căsuţă de ţară, unde urmau să-şi petreacă vara. Domnul Rambaud se uită la ceas. În drum spre gară, vor putea să cumpere şi undiţele. Le vor lega la un loc cu umbrelele. Atunci el o luă de braţ pe Hélène, tăind drumul printre morminte. Cimitirul era gol, nu se mai vedea decât urma paşilor lor pe zăpadă. Jeanne, moartă, rămânea singură, în faţa Parisului, pentru totdeauna.